शिक्षा योजना

गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिस्श्चितता,मोहन्याल गाउँपालीकाको प्रतिबद्धता गाउँ शिक्षा योजना मोहन्याल, कैलाली

गाँउ शिक्षा योजना २०८१ -०९०

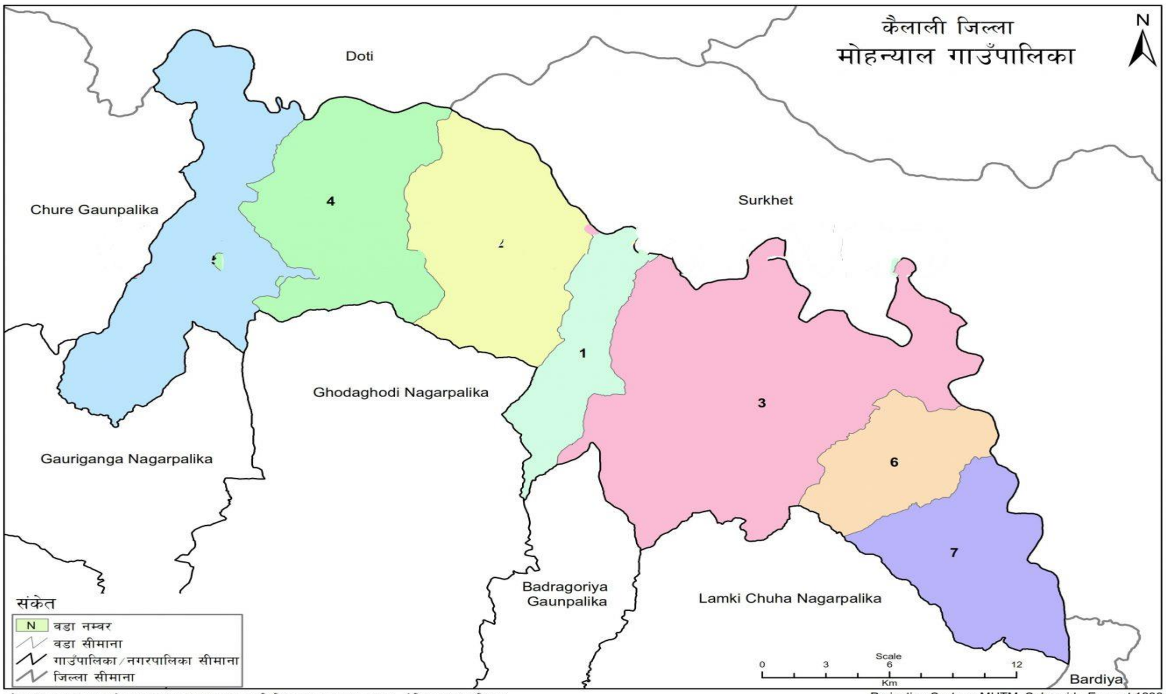

स्रोत: स्थलरुप नक्सा (स्केल १:२५००० /१:५००००), नापी विभाग र जनगणना २०६८, केन्द्रिय तथ्यांक विभाग
तयार पार्ने: गाउँपालिका, नगरपालिका तथा विशेष, संरक्षित वा स्वायत्त क्षेत्रको संख्या तथा सीमाना निर्धारण आयोग

Projection System: MUTM, Spheroid - Everest 1830
LLRC, 2016

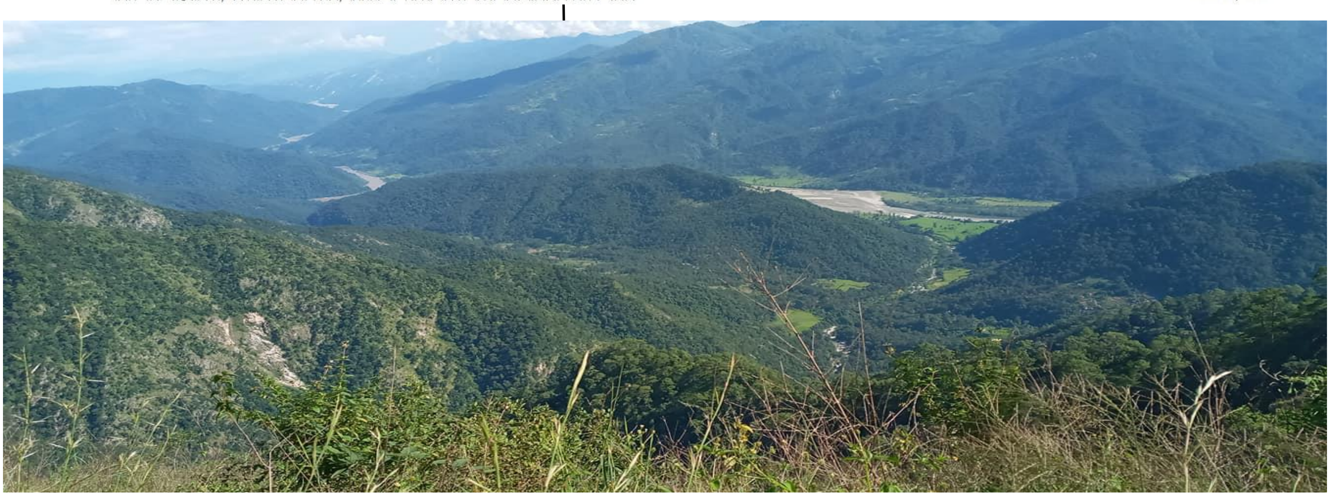

मोहन्याल गाउँपालीका
गाउँ कार्यपालीकाको कार्यालय शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखा खिमड़ी कैलाली
सुदुरपश्चिम प्रदेश

प्रकाशकः मोहन्याल गाउँपालीका कार्यालय खिमड़ी कैलाली

सर्वाधिकार: प्रकाशकमा

प्रकाशन मिति : २०८१

सम्पर्कका लागि : मोहन्याल गाउँपालीका गाउँकार्यपालीकाको

कार्यालय खिमड़ी कैलाली

सुदुरपस्चिम प्रदेश

फोन न.९८५८४८६२२४

ईमेल ito.mohanyalmun@gmail.com

website : www.mohunyalmun.gov.np

बिशेष आभार

सामुदायीक बिकास केन्द्र डोटी (CDC) तथा EU,Unicef Nepal ,Suomi Finland

मोहन्याल गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

खिमडी, कैलाली

सुदूरपश्चिम प्रदेश,नेपाल

दुई शव्द

नेपालको संविधानले दिएको अधिकार र कार्यक्षेत्रको मातहत रही यस तह सम्मको शिक्षा व्यवस्थापन तथा विकासका लागि विगतका संघिय सरकारबाट भएका प्रयास र कार्यलाई निरन्तरता दिदै स्थानीय आवश्यकता र मौलिकतामा आधारित भई थप सुधार व्यवस्थापन गर्ने यस गाउँपालिकाको शिक्षा शाखाको पहल र गाउँपालीकाको सहयोगमा यो १० वर्षे शिक्षा क्षेत्रको “गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चतता, मोहन्याल गाउँपालिकाको प्रतिबद्धता” सहित योजना निर्माण गरी कार्यान्वयनमा लैजान लागेको सुखद अवसरमा म साह्रै हर्षित भएको छु संविधानको अनुसुची–८ ले माध्यमिक तह सम्मको शिक्षा व्यवस्थापनको अधिकार र दायित्व स्थानीय तह लाई दिएको वर्तमान सन्दर्भमा यो योजना निर्माण गर्दै गर्दा आगामी १० वर्षमा माध्यमिक तह सम्मको शिक्षा कसरी व्यवस्थापन हुने र विकास गरिनेछ भन्ने विषय नै यस योजनाको केन्द्रिय तत्व हो र जुन उद्धेश्यका साथ हामी यो योजना निर्माणमा लागेका छौं सो उद्धेश्य पूर्तिका लागि सवै सरोकारवालाको आउँदा दिनमा थप सहयोग र योगदान रहनु पर्ने हुन सक्छ ।

प्रस्तुत योजना निर्माणको क्रममा सकारात्मक सुझाव दिनु हुने यस मोहन्याल गाउँ कार्यपालिका सम्पूर्ण सदस्य ज्यूहरु प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, शिक्षा शाखा प्रमुख तथा अन्य सहयोगी कर्मचारीलाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु । स्थानीय सरकार प्रमखको हैसियतले मेरो कार्यकालमा प्रस्तुत योजना ल्याउन पाँउदा खुशी लागेको छ । उक्त योजना निर्माणका क्रममा सल्लाहा तथा सुझाव दिनुहुने सबै विद्यालयका प्रधानाध्यपक तथा शिक्षकहरु, विद्यालय व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारी एवम् सम्पूर्ण शिक्षा प्रेमी समुदाय प्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु साथै योजना निर्माण मा प्राबिधिक सहयोग गर्नुहुने EU, UNICEF Nepal, SUOMI Funland तथा सामुदायीक विकाश केन्द्र (CDC) डोटी लगाएत सम्पूर्ण सहयोगी सरकारी तथा गैर सरकारी संघ संस्थाको सहयोगका लागि हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु । योजनाले आफैमा अग्रगामी दिशा निर्देश गर्ने छ । प्राविधिक दस्तावेज भएका कारण निर्माण भएको योजनाको मुर्त प्रतिफलका लागि इमान्दारिताका साथ समायानुसार शंसोधन सहित कार्यान्वायनमा लैजानु पर्दछ जसका लागि मोहन्याल गाउँपालीका प्रतिवद्ध र इमान्दार भएर लाग्नेछ । यस योजनाको सफल कार्यान्वयनका लागि गाउँपालिकाको एक्लो प्रयास अपुग पनि हुन सक्छ सो का लागि सवै विद्यालय परिवार, शिक्षक, अभिभावक, विद्यार्थी लगाएत सवै सरोकारवालको हौसलापूर्ण सहयोगको मोहन्याल गाउँपालिका अपेक्षा राख्दछ ।

देवीदत्त उपाध्याय

गाउपालीका अध्यक्ष

मोहन्याल गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

खिमडी, कैलाली ।

शुभकामना

नेपालको संविधानले दिएको अधिकार र कार्यक्षेत्रको मातहत रही माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा व्यवस्थापन तथा विकासका लागि विगतका संघिय सरकारबाट भएका प्रयास र कार्यलाई निरन्तरता दिदै स्थानीय आवश्यकता र मौलिकतामा आधारित भई थप सुधार व्यवस्थापन गर्ने यस गाउँपालीकाको शिक्षा शाखाको पहल र कार्यपालिकाको सहयोगमा १० वर्षे शिक्षा क्षेत्र योजना को लक्ष्य "गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिस्श्चितता,मोहन्याल गाउँपालीकाको प्रतिबद्धता" सहित योजना निर्माण गरी कार्यान्वयनमा लैजान लागेको सुखद अवसरमा मोहन्याल गाँउपालीका शिक्षा शाखा उत्साहित भएको छ । साथै उक्त योजना निर्माणको काममा निरन्तर खटिएर यस माहन्याल गाँउपालीकाको रचनात्मक शैक्षिक योजना निर्माण गर्न खटिने कार्यदलका सदस्य प्रति हार्दिक धन्यबाद ज्ञापन गर्दछु साथै सम्पूर्ण सहयोगी सरकारी तथा गैर सरकारी संघ संस्थाको सहयोगका लागि हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु । योजना निर्माण कार्यमा संलग्न कार्यदलका सहभागीहरु लगायत शिक्षा शाखा प्रमुख टेक बहादुर साउँद तथाा प्रबिधिक शहायक कविराज धामी लाई तथ्यांक संकंलन , लेखन र ड्राफ्ट निर्माण लगायत यन्य काम गरे बापत हार्दिक धन्यवाद दिन चाहान्छु र यस दश बर्षे योजनाले मोहन्याल गाउँपालिकाको शैक्षिक क्षेत्रमा विद्यार्थीको शैक्षीक सिकाइ उपलब्धि बृदि गरि शैक्षिक गुर्णस्तर कायम गर्न महत्वपूर्ण भूमिका निर्बाह गर्नेछ भन्ने विश्वाश लियको छु ।

कमल बहादुर साउद
गाउँपालीका उपाध्याक्ष

मोहन्याल गाउँपालिक

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

खिमडी , कैलाली

शुभकामना

नेपालको संविधानले दिएको अधिकार र कार्यक्षेत्रको मातहत रही यस माध्यमिक तह सम्मको शिक्षा व्यवस्थापन तथा विकासका लागि विगतका संघिय सरकारबाट भएका प्रयास र कार्यलाई निरन्तरता दिदै स्थानीय आवश्यकता र मौलिकतामा आधारित भई थप सुधार व्यवस्थापन गर्ने यस गाउपालीकाको शिक्षा शाखाको पहल र कार्यपालिकाको सहयोगमा १० वर्षे शिक्षा क्षेत्र योजना को लक्ष्य "गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिस्श्चितता,मोहन्याल गाउँपालीकाको प्रतिबद्धता" सहित योजना निर्माण गरी कार्यान्वयनमा लैजान लागेको सुखद अवसरमा शिक्षा शाख मोहन्याल उत्साहित भएको छ । साथै उक्त योजना निर्माणको काममा निरन्तर खटिएर यस मोहन्याल गाउपालीकाको रचनात्मक शैक्षिक योजना निर्माण गर्न खटिने कार्यदल शिक्षक तथा कर्मचारी प्रति हार्दिक धन्यबाद ज्ञापन गर्दछु । नेपालको संबिधान अनुसुची–८ ले माध्यमिक तह सम्मको शिक्षा व्यवस्थापनको अधिकार र दायित्व स्थानीय तह लाई दिएको वर्तमान सन्दर्भमा यो योजना निर्माण गर्दै गर्दा आगामी १० वर्षमा माध्यमिक तह सम्मको शिक्षा कसरी व्यवस्थापन हुने र विकास गरिनेछ भन्ने विषय नै यस योजनाको केन्द्रिय तत्व हो र जुन उद्धेश्यका साथ हामी यो योजना निर्माण गरेका छौं सो उद्धेश्य पूर्तिका लागि सवै सरोकारवालाको आउँदा दिनमा थप सहयोग र योगदानको आवश्यकता हुनेछ ।

यस योजनाको सफल कार्यान्वयनका लागि गाउपालिकाको एक्लो प्रयास अपुग पनि हुन सक्छ सो का लागि सवै विद्यालय परिवार, शिक्षक, अभिभावक, विद्यार्थी लगाएत सवै सरोकारवालको हौसलापूर्ण सहयोगको मोहन्याल गाउपालिका शिक्षा शाखा अपेक्षा राख्दछ । योजना निर्माण कार्यमा संलग्न कार्यदलका सहभागीहरु लगायत सामुदायीक विकास केन्द्र (CDC) डोटी र UNICEF नेपाल तथा EU लाइ तथ्यांक संकंलन , लेखन र ड्राफ्ट निर्माण लगायत अन्य काम गरे बापत हार्दिक धन्यवाद दिन चाहान्छु र यस दश बर्षे शिक्षा गुरु योजनाले मोहन्याल गाँउपलीका को शैक्षिक क्षेत्रमा विद्यार्थीको शैक्षीक सिकाइ उपलब्धि बृदि गरि शैक्षिक गुणस्तर कायम गर्न महत्वपूर्ण भूमिका निर्बाह गर्नेछ भन्ने विश्वाश लागेको छ ।

टेक बहादुर साउद

शिक्षा शाखा प्रमु

विषय सुची

परिच्छेद : एक .... - 13 -

१.१ पृष्ठभूमी; .... - 13 -

१ .१.२ गाउँपालिकाको सन्दर्भ .... - 14 -

१.१.३ भौगोलिक तथा राजनै तीक अवस्थाः .... - 14 -

१.१.४ एतिहासिक चिनारी, ... - 15 -

१.१.५ जनसंख्या को अवस्था .... - 16 -

१.१.६ उमेर अनुसार को जनसंख्या .... - 16 -

१.१.७ जाति र धर्म अनुसारको जनसंखय: .... - 17 -

१.१.८ शैक्षिक अवस्था .... - 17 -

१.१.९ **नीतिगत प्रबन्धः** .... - 17 -

१.१.१० अवस्था,उपलब्धी र अन्तरः .... - 18 -

१.२ .१ शैक्षिक अवस्थाः .... - 18 -

१.२.२ गाउँपालिकाको विद्यार्थी शैक्षिक तथ्याङ्कलाई तलको तालिकाबाट प्रष्ट देखाउन सकिन्छः 19

१.२ .३ मुख्य शैक्षिक सूचकहर 22

१.२.३ मुख्य समस्या 27

१.२.४ चुनौतिहरु 27

१.२.५ अवसरहरुः 28

परिच्छेद २ : दुई 28

दूरदृष्टि, उद्देश्य, रणनीति तथा लक्ष्य निर्धारण 28

२. १ राष्ट्रिय दीर्घकालीन सोचः 28

२. १.२ प्रदेशको दीर्घकालीन सोचः 28

२.१.३ पालिकाको दीर्घकालीन सोच/दूरदृष्टीः 29

२.१. ४ गाउँपालिकाको लक्ष्यः 29

२.१.५ गाउँपालिकाको उद्देश्यहरुः 29
२.१.६ रणनिती: 29
२.१.७ मुख्य कार्यसम्पादन सूचकहरुः 32
परिच्छेद -३ 35
बिद्यालय शिक्षाका उपक्षेत्रहरु 35
३.१ प्रारम्भिक बालविकास. 35
३.१.२ वर्तमान अवस्था 35
३.१.३ उदेश्य 36
३.१.४ रणनिती 36
३.१.५ उपलब्धि, नतिजाहरू, प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा लक्ष्य 37
३.१.६ प्रमुख क्रियाकलाप र भौतिक लक्ष्य 37
३.१.७ आधारभूत तह : 44
३.१.७ माध्यमिक शिक्षा 50
३.१.८ परिचय 50
३.१.८ उदेश्य : 50
३.१.९ रणनीति 50
३.२.१ प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा 57
३.२.२ परिचयः 57
३.२.३ वर्तमान अवस्थाः 58
३.१.४ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य 60
३.१.५ प्रमुख क्रियाकलापहरू र लक्ष्य निर्धारण 61
३.१.६ कार्यक्रम तथा क्रियाकलाप कार्यान्वयनका लागि आवश्यक अनुमानित वजेट 62
३.२.७ अनौपचारिक तथा आजीवन शिक्षा 63
३.२.८ परिचय 63
३.२.९ वर्तमान अवस्था 64
३ .२.१० अवसर र चुनौती 64
३.३.१ उद्देश्यहरु 65

३.३.२ रणनीतिः 65

३.३.३ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्यः 65

३.३.४ प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य 66

परिच्छेद-४ 70

४.१ पाठ्यक्रम,पाठ्यपुस्तक र सिकाइ सामग्र.. 70

४.१.१ परिचय.. 70

४.१.२ वर्तमान अवस्था 70

४.१.३ अवसर र चुनौतीहरु.. 71

४.१.४ उदेश्य : 72

४.१ ५ रणनीति 72

४.१.६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्यः 72

४.१.६ प्रमुख क्रियाकलाप र भौतिक लक्ष्य 73

४.१.७ शिक्षक व्यवस्थापन तथा विकास 76

४.१.८ परिचय 76

४.१.९ वर्तमान अवस्थाः.. 76

४.१.१० शिक्षक उत्तरदायित्वः 77

४ .२ .१ शिक्षकको आपूर्ति र वितरणः 77

४.२.२ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य 79

४.२.३ शैक्षिक समता र समावेशीकरण 86

४.२.४ परिचयः 86

४.२.५ वर्तमान अवस्थाः 86

४.४.६ अवसर तथा चुनौतीहरुः 87

४.३.७ उद्देश्यहरुः 87

४.३.८. रणनीतिहरु.. 87

४.३.९. उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्यः 88

४.४ विद्यालय पोषण तथा स्वास्थ्य कारेक्रम 89

४.४.१ परिचय 89

४.४.२ वर्तमान अवस्था 89

४.४.३ अपेक्षित उपलब्धि 90

४.४.४ प्रमुख क्रियाकलाप तथा बजेट 91

४.४.५ विद्यालय सुरक्षा,विपत नयुनीकरण तथा उत्थानशीलता 93

४.४.६ परिचय 93

४.४ .६ वर्तमान अवस्था 93

४.४.७ अवसर तथा चुनौतिहरूः 94

४.४.८ उद्देश्य 94

४.४.९ रणनीतिहरूः 94

४.४ .१० प्रमुख प्राथमिकता क्षेत्र, नतिजा तथा क्रियाकलापः 94

४.५ विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार विकास 95

४.५.१ परिचय 95

४.५.२ वर्तमान अवस्था 96

४.५.३ उद्देश्यः 100

४.५.४ विद्यालयमा सूचना र सञ्चार प्रविधि 102

परिच्छेद : ५ 105

५.१ छात्रवृत्ति व्यवस्थापन 105

५.१.२ परिचय 105

५.१.३ वर्तमान अवस्था 106

५.१.४ प्रमुख क्रियाकलापहरू र बजेट 107

५.१.४ आपत्कालीन तथा सङ्कटकालीन अवस्थामा शिक्षण 108

५.१.५ अभिभावक शिक्षा 111

परिच्छेद : ६ 114

६.१.१ सुशासन तथा व्यवस्थापन 114

६.१.२ संस्थागत क्षमता विकासः 115

६.१.३ उपलब्धी, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य 116

६.१.४ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्यः 116

६.१.५ स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रबन्धः 118

६.१.६उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्यः 119

६.१.७ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्यः 119

६.१.७ कार्यक्रम तथा क्रियाकलाप कार्यान्वयनका लागि आवश्यक अनुमानित वजेट तालिकाः 120

७ .१.१ परिचय........ 121

७.१.२ संघीय सरकारबाट शिक्षा क्षेत्र अन्तर्गतका क्रियाकलापहरुमा प्राप्तहुने अनुमानित बजेटः रकम रु हजारमा........ 123

८.१ परिचय : 125

८ .१.२ वर्तमान अवस्थाः 125

८ .१ .३ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य 127

८.१.५ सन्दर्भ सामाग्री........ 128

८.१.५ अनुसूची हरु........ 129

प्रस्तावना

नेपालको संविधानले दिएको अधिकारको परिधि भित्र रहि आफ्नै मौलिकता र स्थानीय आवश्यकता लाई सम्बोधन गर्ने गरी मोहन्याल गाउँपालीकाले यो शिक्षा क्षेत्रको १० वषे शिक्षा योजना निर्माण गरेको हो। उक्त क्रममा सरोकारवालासँग आवश्यक समन्वय तथा छलफल र सुझाव संकलन गरी आगामी दश वर्षमा शिक्षा क्षेत्रमा के गरिनेछ र कसरी अगाडी बढन् उद्देश्य राखि प्रस्तुत योजना निर्माण भएको हो। समृद्ध विद्यालय शिक्षाको माध्यमबाट सवै मोहन्याल गाउँबासीको जीवन गुणस्तरिय बनाउन सहयोग गर्नु प्रस्तुत योजनाको मुख्य लक्ष्यरहेको छ। आन्तरिक स्रोतको उच्चतम प्रयोग तथा आवश्यकतामा आधारित बाह्य सहयोगको आधारमा प्रस्तुत योजनाको स्रोत परिचालन गरिने गरी व्यवस्थापन गरिने छ। शिक्षकको आत्मवल उच्च राखेर अभिभावकको चाहना र भविश्यको आवश्यकता अनुसारको आधारभूत जनशक्ति तयार गर्ने गरी सवै सामुदायिक विद्यालयहरुकोस्तरोन्नती गरेर विद्यालय सवलीकरण गरिनेछ। विगत देखि भएका राम्रा प्रयाशलाई निरन्तरता दिंदै थप आवश्यक पर्न सक्ने सहयोग उपलब्ध गराई आप्नो विद्यालय प्रति स्वयम् अभिभावक नै उत्तरदायी र जिम्मेवार हुने गरी कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ। यस स्थानीय तह भित्र विद्यालय उमेरका कुनै पनि बालबालिका विद्यालय वाहिर रहनु नपर्ने व्यवस्था सुनिश्चित गर्नको लागि वडा कार्यालयह?लाई जिम्मेवार वनाएर अगाडी बढाइने छ। वालविकास शिक्षा र आधारभूत तहमा स्थानीय उत्पादनलाई प्राथमिकता दिने गरी दिवाखाजा कार्यक्रम निरन्तरता दिइने छ र अनिवार्य तथा निसुल्क आधाभूत शिक्षाको गाउँपालिकाले सुनिश्चितता गर्ने छ। कसैले पनि कुनै पनि आर्थीक अभावका कारण आधारभुत विद्यालय छाडेर जानुपर्ने अवस्था आउन दिइने छैन र सो कुराको सुनिश्चितता सहित योजना तथा कार्यक्रम लागु गरिने छ। शिक्षकको कक्षाकोठामा शिक्षण सिकाई कार्यको समय बढाउन आवश्यकतामा आधारित प्राविधिक सहयोगको कार्यलाई थप सवल वनाइने छ। अपुग दरबन्दि रहेका विद्यालयलाई गाउ शिक्षकको व्यवस्था गरिने।

शिक्षालाई विकासको मेरुदण्डको रुपमा स्वीकार गर्दै शिक्षा क्षेत्रमा यस गाउँपालिको आफ्नै बजेटको अंश बढाएर ४० प्रतिशत मा पुऱ्याइने छ। सत प्रतिशत विद्यार्थीलाई आधारभूत तहको शिक्षा पार गर्न सक्षम बनाइनेछ। कसैलाई पनि शारीरिक तथा मानसिक यातना नदिई बालमैत्री वातावरणमा सिकाई सुनिश्चितता गरिने छ।

“गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चतता, मोहन्याल गाउँपालिकाको प्रतिबद्धता” पुरा गर्न विना योजना हामी लक्ष्यमा पुग्न सक्दैनौ । राम्रो र उपयूक्त योजना बनाई योजना अनुसार कार्यक्रम र बजेटको व्यवस्थापन गर्न समग्र शैक्षिक व्यवस्थापन पक्षलाई सुदृढ गर्न शिक्षा क्षेत्रमा सबै पक्षको सहयोग लिई हामीले तोकेका लक्ष्य र उद्देश्यलाई परिपुर्ती गर्न विद्यार्थीको सिकाइ उपलव्धी वृद्धि गरि शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न यस योजनाले सहयोग पुऱ्याउने छ साथै राष्ट्रियस्तरको (संघिय सरकार) शिक्षा सम्वन्धी दिगो विकासका लक्ष्य पुरा गर्न र राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय मञ्चमा सरकारले वाचा र प्रतिवद्धता सहित हस्ताक्षर गरेका कुरालाई परिपूर्ती गर्न, राज्यले तोकेको पाठक्रम, पाठ्यपुस्तक, परीक्षा प्रणाली कार्यक्रम कार्यान्वयन निर्देशिका बमोजिमका कार्यका साथै नीति नियम निर्देशनको पालना गर्न यो योजनाले सहयोग पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ । संघिय ऐन नियम, प्रदेश ऐन नियम जारी नभएको अवस्थामा विगतकै ऐन, नियम, नीति, निर्देशन र कार्यविधिको माध्ययमवाट शैक्षिक क्षेत्रको गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न यो योजनाले सहयोग पुऱ्याउने छ ।

विषय प्रबेशः

शैक्षिक सेवा प्रभावकारी रुपमा कार्यन्वयन गरि अपेक्षित नतिजा हासिल गर्न एबंम र शिक्षामा पहुच गुणस्तर तथा सहभागिता र समता शुनिश्चित गर्नका लागि पालीकाको शिक्षा योजनाको महत्वपूर्ण भुमिका रहेको हुन्छ नेपालको विद्यालय तहको शिक्षा विकाशका लागि शिक्षा योजनाको महत्वपूर्ण भुमिका रहेकोहुन्छ त्यसै गरि प्रदेश स्तरमा पनि शिक्ष क्षेत्र योजना निर्माण भई कार्यान्वयनमा छन । स्थानिय सरकार संन्चालन ऐन २०७४ कार्यन्वयन भए पश्चात आधार भुत तह तथा माध्यमिक शिक्षा कार्यक्रम कार्यक्रम स्थानियतह मार्फत सन्चालन भएकाछन अनिर्वाय तथा निशुल्क आधारभु शिक्षा तथा निशुल्क माध्यमिक शिक्ष हासिल गर्नका लागि ७५३ ओटै स्थानियतहले संघिय र प्रदेश सरकारका योजनालाई आधार मानि आफ्ना आवश्यकता लाई प्रथमिकतामा राखि स्थानिय स्तरीय शिक्षा क्षेत्र योजना निर्माण गर्नु पर्ने आवश्यकता रहेकोछ । विभिन्न स्थानीयतहले शिक्षा योजना निर्माण गर्ने कार्य प्ररम्भ गरे सँगै मोहन्याल गाउँपालीकाले पनि शिक्षा क्षेत्र योजना २०७७—२०८१ निर्माण गरि कार्यन्वयनमा ल्याएको थियो तत्पश्चात नेपाल सरकार शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय शिक्षा विभागको परिमार्जित मार्गदर्शन अनुसार शिक्षा क्षेत्र योजना २०८१—२०९१ निर्माण गर्ने जर्मको गरिएको छ ।

शिक्षा क्षेत्र योजना निर्माणको आबश्यताः

नेपाल को सविधान, राष्टिय शिक्षा निति अनिर्वाय तथा निशुल्क शिक्षा ऐन तथा नियमावली दिगो विकास लक्ष्य सोह्रौ पञ्च वर्षिय योजनाको अबधारण तथा विद्यमान विद्यालय शिक्षा सम्बन्धि ऐन कानुनले प्रथमिकतामा राखेका नीति कार्यक्रम तथा लक्ष्य हरुलाई संघिय संरचना अनुरुप कार्यन्वयन गर्न विद्यालय शिक्षा क्षेत्रको विकास लाई दिशा निर्देश गर्न विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना निर्माण गर्ने आवश्यक देखिएकोले विज्ञान तथा प्रविधिको विकासलाई आत्म साथ गर्ने सिर्जशिल आत्मनिर्भर सक्रिय तथा नेपालको आर्थिक तथा सामाजिक रुपान्तरणका लागि उपयोगी नागरिक तयार गर्न शिक्षाको योगदान लाइ समय सापेक्ष बनाउन पनि विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना मार्फत समग्र मोहन्याल गाँउपालिकाको शिक्षा प्रणलीमा सुधार गर्नु पर्ने देखियकोछ ।

नेपालको सविधानको अनुसुची ८ मा उल्लेख स्थानीय तहको एकल अधिकार अन्तरगत आधारभुत तथा माध्यमिक शिक्षा उल्लेख भएको तथा स्थानीय सरकार संन्चालन एन २०७४ (११ज)ले आधारभुत तथा माध्यमिक तहका लागि २३ ओटा शिक्षाका अधिकार तोकिएका छन यस ऐनको दफ २४ (१) मा स्थानीय तहको आवधिक तथा क्षेत्रगत योजना निर्माण गरि कार्यन्वयन गर्नु पर्ने नीतिगत ब्याबस्था रहेको छ । यो प्रवधान अनुरुप मोहन्याल गाउँपालिकाले पनि शिक्षा क्षेत्र योजना निर्माण गर्न लागेको हो ।

सुदुरश्चिम प्रदेशको मोहन्याल गाउँपालीकाको शिक्षाको गुणस्तर लाई अन्तराष्टिय स्तरमा प्रतिस्प्रधि बनाउन घटदो क्रममा रहेको सामुदयिक विद्यालयको शैक्षिक गुणस्तर लाइ निजी विद्यालय संग प्रतिस्पर्धी बनाउन र समग्र निजी विद्यालय लाई पनि स्थानीय तह शिक्षा नीति अनुरुप सञ्चालन गर्ने टडकारो आवश्यकता देखिएकोले समग्र शिक्षा क्षेत्रको बृहत्तर विकासका निमित्त शिक्षा क्षेत्र योजना निर्माण आबश्यक देखिएको छ ।

विद्यालय शिक्षामा रहेका आर्थिक तथा सामाजीक लगायतका कारणले सुविधा विहिन सिमान्तीकृत तथा अपाङ्गता भएका बालबालिकाको समतामूलक पहुच र सहभागिता सुनिश्चित गर्न तथा प्रत्यक बालबालिकामा न्यूनतम सिकाई उपलब्धि सूनिश्चित गर्दै समग्र विधालयको गुणस्तर अभिबृदि गर्न शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयले १० बर्षे विधालय शिक्षा क्षेत्र योजना स्वीकृत गरि कार्यान्वयनमा ल्याएको छ यसैको आधारमा मोहन्याल गाउँपालिकाले पनि पालीकाको शिक्षा क्षेत्रको हालसम्मको शिक्षाको भौतिक, अवस्था सिकाईको गुणस्तर,जनशक्ति, संरचनागत अवस्था क्षमता अभिबृदि, अपनाईएका अभ्यासहरु, आगामी १० बर्षमा शिक्षको गुणस्तर भौतिक तथा क्षमता विकाशको अवस्था लाई अन्तराष्ट्रियस्तरको मापदण्ड सम्म पुर्याउयने लक्ष्यका साथ शिक्षा क्षेत्र योजना निर्माण गर्ने आवश्यक्ता महशुस गरि निर्माण गरिएको हो ।

परिच्छेद : एक

१.१ पृष्ठभूमी;

विकासका निम्ति शिक्षा अपरिहार्य हुन्छ।शिक्षालाई पूर्वाधार विकासको पनि पूर्वाधार मानिन्छ । शिक्षाले व्यक्तिको सर्वाङ्गीण विकास गरि असल,योग्य,सक्षम,प्रतिस्पर्धी र उत्पादमुलक जनशक्ति तयार गर्दछ।राष्ट्रको आर्थिक,सास्कृतिक र पूर्वाधार विकासका लागि त्यस्तो जनशक्ति को महत्वपूर्ण योगदान हरेको हुन्छ।देशमा दिगो शान्ति,सुशासन ,विकास र सम्बृद्धिको लागि शिक्षाले महत्वपूर्ण भुमिका खेलेको हुन्छ।यसबाट नै सम्बृद्ध नेपाल सुखी नेपाली को लक्ष्य हासिल गर्न सकिन्छ।शिक्षालाई सिपमुलक ,वैज्ञानिक,जिवनोपयोगी, व्यावहारिक एवं गुणस्तरिय बनाउनु आजको आवश्यकता हो । यसको लागि गुणस्तरिय शिक्षामा सबै नागरिकको समतामुलक र न्यायोचित पहुँच स्थापित गर्नु आवश्यक छ।

नेपालको संविधानको धारा ३१ मा शिक्षा सम्बन्धि हक उल्लेखित छ।उक्त धाराले प्रत्येक नागरिकलाई आधाभुत शिक्षामा पहुँचको हक हुने,प्रत्येक नागरिकलाई राज्यबाट आधारभुत तह सम्मको शिक्षा अनिवार्य र निशुल्क तथा माद्यमिक तह सम्मको शिक्षा निशुल्क पाउने हक हुने,अपाङ्ग भएका र आर्थिक रुपले बिपन्न नागरिकलाई कानुन बमोजिम निशुल्क उच्च शिक्षा पाउने हक हुने,दृष्टिबिहिन नागरिकलाई ब्रेललिपि तथा बहिरा र स्वर वा बोलाई सम्बन्धि अपाङ्गता भएका नागरिकलाई सांकेतिक भाषाको माध्यमबाट कानुन बमोजिम निशुल्क शिक्षा पाउने हक हुने,नेपालमा बसोबास गर्ने प्रत्येक नेपाली समुदायलाई कानुन बमोजिम आफ्नो मातृभाषामा शिक्षा पाउने र त्यसकालागि विद्यालय तथा शैक्षिक संस्था खोल्ने र सञ्चालन गर्ने हक हुने जस्ता शिक्षा सम्बन्धि मौलिक हकको प्रत्याभुति गरेको छ । यि हकको सुनिश्चितताको लागि शिक्षालई बैज्ञानिक,प्राविधिक,व्यावसायिक,सिपमुलक,रोजगारमुलक एवं जनमुखि बनाउदै सक्षम,प्रतिस्पर्धी नैतिक एवं राष्ट्रिय हितप्रति समर्पित जनशक्ति तयार गर्ने नीति संबिधानमा उल्लेख गरिएको छ।

नेपालको संविधानको अनुसूचि ८ मा स्थानिय तहको अधिकारको सूचिको क्रम नं।८ मा आधारभुत र माध्यमिक शिक्षा सम्बन्धी अधिकारको व्यवस्था गरिएको छ।संविधानको अनुसूचि ९मा संघ,प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकारको साझा सूचिको क्रम नं।२ मा शिक्षा,खेलकुद र पत्रपत्रिका सम्बन्धि अधिकारको व्यवस्था गरिएकोछ । स्थानिय सरकार सञ्चालन ऐन ,२०७४ को दफा ११ को उपदफा २ को ज मा आधारभुत र माध्यमिक शिक्षाको सञ्चालन व्यवस्थापन सम्बन्धि २३ वटा काम,कर्तव्य र अधिकार स्थानीय तहको हुने व्यवस्था गरिएको छ।

नेपालको संविधान,नेपालको राष्ट्रिय शिक्षा निति २०७६ र सोह्रौ योजनाले लिएको शिक्षा सम्बन्धी सोच,लक्ष्य,उदेश्य तथा निती,दिगो विकासका लक्ष्य,२०३० आदिले लिएको शिक्षा सम्बन्धी प्राबधानहरुलाई मुर्त रुप दिन मोहन्याल गाउँपालिकाले शिक्षा योजनाको आवश्यकता महसुस गरि यो शिक्षा योजना तयार गरेको छ ।गाउँपालिको सर्वाङ्गिण विकासको मुल आधारनै शिक्षा भएकोले गुणस्तरिय शिक्षामा सबै नागरिकको समतामुलक र न्यायोचित पहुँच स्थापित गर्नका लागि उक्त नितिले महत्वपुर्ण योगदान गर्नेछ । "गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चतता, मोहन्याल गाउँपालिकाको प्रतिबद्धता" भन्ने लक्ष्यलाइ आत्मसात गरी मोहन्याल गाउँपालिकाको समग्र शिक्षा क्षेत्रको बिकासका लागि मार्ग दर्शक नीतिका आधारमा गाउँ शिक्षा योजना २०८१-२०९० निर्माण गरेको छ । नागरिकको सबै भन्दा

नजिकको सरकारका हैसियतले आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्र गुणस्तरिय शिक्षाको प्रबन्ध गर्नु गाउँपालिकाको कर्तव्य हुन आएको छ ।जननिर्वाचित स्थानीय सरकारका प्रतिनिधीबाट नागरिकहरुले आफ्ना बालबालिकाहरुका लागि गुणस्तरिय विद्यालय शिक्षा र सबैका लागि जिवनपर्यन्त सिकाईका अवसरहरुको सर्जना गरी मानिसको जिवनस्तरमा सुधार ल्याउनुका साथै सामाजिक र सास्कृतिक विकास मार्फत सभ्य समाजको निर्माणमा पनि महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने भएको हुनाले शिक्षालाई गुणस्तरीय बनाउन यसमा प्राथमिकताका साथ लगानी गर्नु पर्छ भन्ने माग पनि बढदै गएको छ मोहन्याल गाउँपालिकाले गाउँपालिका क्षेत्रभित्र योजनबद्ध रुपमा शिक्षाको बिकास गर्ने उद्धेश्यले यो गाउँ शिक्षा योजना निर्माण गरेको छ । यस योजनामा प्रारम्भिक बालबिकास शिक्षा देखि माध्यमिक तहसम्मको विद्यालय शिक्षालाई व्यवस्थित गरेर सबै बालबालिकाको पहुँच भित्र गुणस्तरिय शिक्षा पु¥याउने र शिक्षालाई रोजगारीमुलक,व्यावसायी र प्रविधि युक्त बनाएर जनजिबिकास सँग प्रत्यक्ष सम्बन्धित बनाउने कार्यक्रमहरु समावेश गरिएका छन् । शिक्षा एक निरन्तर चलिरहने प्रकृया भएकाले औपचारीक शिक्षाको अवसरबाट बञ्चित सबैलाई जिवनपर्यन्त सिक्ने वाताबरणको निर्माणका लागि पनि यस योजनामा कार्यक्रमहरु समावेश गरिएका छन।यसमा प्रस्ताव गरिएका सबै कार्यक्रमहरु यस गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका सबै नागरिकको सरोकारका बिषयवस्तु भएकोले सबै नागरिकको प्रत्यक्ष तथा परोक्ष संलग्नता,सहभागिता र सहयोगमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने गरी योजना निर्माण गरिएको छ ।यस योजनाले मोहन्याल गाउँपालिकाद्धारा तय गरिएका शिक्षा सम्बन्धी नितिलाई योजना निर्माणको नीति निर्देशकको रुपमा अंगिकार गरेर सोहि अनुसार कार्यक्रम र रणनितीहरु तय गरिएको छ।

योजना भनेको भबिष्यमा गरिने कामहरुको अनुमान भएको हुनाले योजना निर्माण गर्दा तथ्यहरुमा आधारित भएर गरिने क्रियाकलापहरु र त्यसमा लाग्ने खर्च अनुमान गरिएको हुन्छ । यस्तो योजनालाई कार्य रुपमा परिणत गर्नका लागि सम्बन्धित जिम्मेवार निकायको लगनशिलता महत्वपूर्ण हुन्छ।योजनामा प्रस्ताव गरिएका रणनितिहरु र कार्यक्रमहरुलाई यथा समयमा कार्यान्वयन गर्न सकिएको खण्डमा मात्रै अपेक्षा गरिएका उपलब्धिहरु हासिल गर्न सकिन्छ नेपालको संविधानले स्थानिय तहलाई प्रदत्त गरेको विद्यालय शिक्षाको यो जिम्मेवारी पुरा गर्ने काममा सबैको सहयोग भएमा विद्यालय शिक्षालाई सर्व सुलभ,गुणस्तरीय र निशुल्क बनाउने लक्ष्य पुरा गर्न सकिने आशा गर्न सकिन्छ।

१ .१ .२ गाउँपालिकाको सन्दर्भ

१.१.३ भौगोलिक तथा राजनै तीक अवस्थाः

राज्यको पुनःसंरचनासँगै देश संघीयतामा जानै लाग्दा राज्यका हरेक भौगोलिक प्रशासनिक तथा राजनैतिक, क्षेत्रहरुको संरचनामा आम बदलाव आयो । कुन क्षेत्र तथा भूगोल कसरी समायोजन गर्ने भन्ने विषयमा राज्य पुनःसंरचनाको सुरुवातको चरणमा थुप्रै अभिमतहरु देखापरे ।अध्ययन अनुसन्धान भए । राजनैतिक नेतृत्वहरु विषयगत, क्षेत्रका विज्ञहरु सम्मिलित गोष्ठ छलफलबाट नेपालले नयाँ संरचनाको नौलो आयाम भेटन सफल भयो । जसको प्रभाव तत्कालीन सुदूरपश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्र हालको सुदूरपश्चिम प्रदेश अन्तरगतका जिल्ला र गाउँपालीका तथा नगरपालीकाहरु पनि परे । यसै सिलसिलामा सुदूरपश्चिम प्रदेशको भौगोलिक हिसाबले ठूलो क्षेत्रफल ओगटेको कैलाली जिल्ला र अन्तरगतको मोहन्याल गाउँपालिका (पाण्डौन गाउँविकास समिति, सुगरखाल गाउँ विकास समित, मोहन्याल गाउँविकास समिति को समायोजन पश्चात राजनैतिक सहमति र विज्ञटोलिको सुझाव तथा भौगोलिक अनुकुलतालाई

मध्येनजर गर्दै साविकको पण्डउन गाउँविकास समितिको खिमडी केन्द्र सदरमुकाम रहने गरी ऐतिहासिक तथा सांस्कृतिक महत्व बोकेका मोहन्याल थानको नामबाट मोहन्याल गाउँपालिका नामाकरण गरिएको हो ।

प्राकृतिक साँस्कृतिक तथा ऐतिहासिक महत्व,बोकेको मोहन्याल गाउँपालिका आफैमा सुन्दर छ । राष्ट्रिय राजमार्ग संग जोडिने गतिलो र भरपर्दो सडक संजाल नभयको यस गाउँपालिका अति नै मनमोहक र सुन्दर प्रक्रित तथा सास्कृत धरोहर छन् । पूर्व कर्णाली नदि सिमाना उत्तर डोटी जिल्ला को मोहन्याल गाउँपालिका दक्षिणमा घोडाघोडी नगरपालिका लम्किचुवा नगरपालिका र पश्चिममा चुरे गाउपालीका रहेको छ ८०^{0}५२' ५५"देखि २९^{0}०१ '१८" सम्म पूर्वी देशान्तर र २९^{0}०२'२१ "देखि ८०^{0}८८२ '२०" उत्तरी अक्षांशमा अवस्थित छ। कैलाली जिल्लाको उत्तरी भेगमा समुद्र सतहबाट ११०० फिट देखि १८०० फिटको उचाइमा रहेको र ७ वटा वडाहरुमा विभाजित यस गाउँपालिका फलफुल तरकारी तथा अन्न बालिका लागि डोटी कैलाली कै उत्कृस्ट पालीका को रुपमा चिनिन्छ

मोहन्याल गाउँपालिका ६२६.९५ वर्ग कि मी क्षत्रफलमा फैलिएको छ । सम्पदाका हिसाबले आफैमा अपार. छ । यहाँ प्राचीन गौरव बोकेका मठमन्दिर,झरना , आदी छन् । हावापानीको हिसाबले विविधता युक्त छ समुन्दी सतहबाट नजिक रहेका पालिकाका अन्य बस्ति तथा छिमेकी गाउँपालिकाबाट गर्मीको समयमा चिशो हावा मजा लिन र सुन्दर रास्काड़ा घुम्नेको ओइरो नै लाग्ने गर्दछ ।यस गाउँपालिकाका उच्च भागहरुमा कटुकी लगाएत दुर्लभ ,च्याउँ,टिमुर , नदी किनारका सुन्दर बगर तथा फाँटहरुमा प्रशस्तमात्रामा अन्नबाली फस्टाउने गर्दछ । यस गाउँपालिकामा मुख्यगरी अन्न बालीमा धानमसुरो लगायत फल्दछ ।,भटमास,सिमि,कोदो फल्दछ भने दलहन तथा तरकारीबालीमा आलु,मकै,गहुँ, तेसै गरि नगदे वालिहरुमा अदुवा, आलैचि,टिमुर,बेशार,बदाम मम्फली रहेका छन् भने फलफुल अन्तर्गत सुन्तला, मौसमी, केरा, अम्बा जस्ता फलफुल प्रयाप्त मात्रामा पाइन्छन

१.१.४ एतिहासिक चिनारी,

मोहन्याल गाउँपालीका धार्मिक तथा पर्यटकीय दृष्टिले महत्वपूर्ण क्षेत्रको रुपमा परिचित छ । मोहन्याल देवता जो तराइ पाहाड को रक्षक रुपमा चिर परिचित शक्तिसाली देवताको नामबाट नामाकरण गरिएको यसपालीमा अन्य थुप्रै धार्मिक मन्दिर, मठ, गुम्बा रहेका छन् मालिका भगवती मन्दिर सुन्दर कोल्तडी फाँट लगायतका क्षेत्र धार्मिक, ऐतिहासिक एवं सांस्कृतिक महत्वबोकेका क्षेत्रहरु छन् । यी सम्पूर्ण स्थलहरू पर्यटकीय महत्त्वका छन् र उचित संरक्षण तथा विकास गरी प्रचारप्रसार गर्न सके स्थानीय तहले मनज्ञ फाइदासमेत लिन सक्ने देखिन्छ । महाभारत पर्वत श्रृन्खला अन्तर्गत मालिका क्षेत्रलाइ पर्यटककिय क्षेत्रको रुपमा बिकास गर्न सके यहाँको संवृद तथा बिकास मा ठुलो बिकासको सम्भावना रहेकोछ यसै गरि राजकाँडा केवलकार निर्माण सम्पन्न भयमा यस क्षेत्रको सम्बृद्धि मा ठुलो योगदान पुग्ने देखिन्छ यति मात्र हैन, सेती लोकमार्ग निर्माण सम्पन्न भयमा यस पालीकाको बिकासमा कायापलट नै हुने सम्भाना देखिन्छ । स्थानीय तहको ठुलाठुला संस्थागत विकास हुँदै जादा यहाँ सानाठूला सरकारी- तथा गैरसरकारी कार्याल ,सुरक्षा निकायहरु भवनहरू होटेल ,सानाठुला बजारहरू , आदिका कारण त झनै यस स्थानीय तहको महत्त्व बढ्दै गएको छ । ऐतिहासिकसांस्कृतिक तथा पुरातात्विक महत्व, सभ्याता बोकेको मालिका धामले यस गाउँपालीकाको महत्व उजागर गरेको साथै यस स्थानीय तहमा सानाठूला बगर जिउला/ फाट उपत्यका बनेका छन । यी जिउला तथा फाटमा प्रसस्त मात्रामा अन्नबालीहरू उत्पादन गरिन्छन । भौगोलिक हिसाबले विकट भएपनि प्राकृतिक सांस्कृतिक सौन्दर्यताले यो गाउँपालिका भरिपूर्ण रहेको छ ।

१.१.५ जनसंख्या को अवस्था

मोहन्याल गाउँपालिका घरघुरी सर्वेक्षण तथा वस्तुगत विवरण (Digital village profile)2078 अनुसार जम्मा जनसङख्या २०८२ रहेको देखिन्छ। वडा गत हिसाबमा जनसङख्याको वितरणलाई तलको तालिकाबाट प्रष्ट पार्न सकिन्छ।

तालिका न.१

ward.	पुरुष	महिला	कूल जनसङ्खया	
			कुल	प्रतिशत
1	1010	984	1994	9.93
2	1190	1136	2326	11.58
3	2382	2519	4901	23.25
4	938	917	1855	8.78
5	1419	1472	2891	13.71
6	1522	1937	3459	16.41
7	1819	1837	3656	17.34

१.१.६ उमेर अनुसार को जनसंख्या

मोहन्याल गाउपालिका २०७८ अनुसार कूल जनसङख्या २१०८२ रहेको देखिन्छ। उमेरगत हिसाबबाट सबभन्दा बढि १० देखि १४ वर्ष उमेर समूमा जम समूह औषत भन्दा बढि जनसङख्याको समूह देखिन्छ। त्यसै गरि सबभन्दा कम ७० देखि ९० को उमेर समूह रहेको छ। जून कुल जनसङख्याको १२.१ रहेका छन् ६० देखि ७० भन्दा माथि उमेर समूह औषत ०.९ भन्दा कम जनसङख्या देखिन्छ। यसबाट आर्थिक रुपमा सक्रिय जनसङख्या १२.१ प्रतिशत रहेको हुँदा स्थानीय रोजगारीको अवसर भएमा जनशक्तिको कमि नहुने देखिन्छ।

विद्यालय उमेर समुहको जनसङख्या ४ देखि १९ वर्षको जनसङख्या ७७१६ रहेको छ। कूल जनसङख्याको जनसङ्खया विद्यालय उमेरको छ ३६.६० प्रतिसत रहेको छ।

यस सम्बन्धी समग्र विवरण तलको तालिकाबाट प्रष्ट पार्न सकिन्छः

तालिका न.२

उमेरसमूह	महिला			पुरुष			जम्मा	
		प्रतिशत			प्रतिशत		सङख्या	प्रतिशत
	सङख्या	लिङ्ग	उमेरगत	सङख्या	लिङ्गगत	उमेरगत		
00-04 Yrs.	१०७५	५.१		१०७५	५.१			
05-09 Yrs.	११३८	५.४		१२०२	५.७			
10-14 Yrs.	१४१३	६.७		१४१३	६.७			
15-19 Yrs.	१३२८	६.३		१३२३	५.८			
20-24 Yrs.	१०७५	५.१		९०७	४.३			
25-29 Yrs.	८२२	३.९		८०१	३.८			
30-34 Yrs.	६३२	३		६३२	३			
35-39 Yrs.	६७५	३.२		५४८	२.६			
40-44 Yrs.	५६९	२.७		६६४	२.२			
45-49 Yrs.	४८५	२.३		४०१	१.९			
50-54 Yrs.	४४३	२.१		४४३	२.१			

55-59 Yrs.	३१६	१.५		२९५	१.४			
60-64 Yrs.	२५३	१.२		२५३	१.२			
65-69 Yrs.	२११	१		२३०	१.०९			
70-74 Yrs.	२५३	१.२		२११	१			
75-79 Yrs.	८४	0.४		१०५	0.५			
80-84 Yrs.	४२	0.२		४२	0.२			

१.१.७ जाति र धर्म अनुसारको जनसंखय:

जनागना २०७८ अनुसार मोहन्याल गाउँपालिकामा हिन्दु, धर्मावलम्बी बढी रहेता पनि कहि मात्रामा बौद्ध र इसाइ गरि तीन प्रकारका धर्महरु मान्ने मानिसहरुको बसोबास रहेको देखिन्छ । जस मध्ये ८१.६ % हिन्दू धर्म मान्ने मानिसहरु रहेका छन् भने बाकी १४.४% जनसङख्याले बौद्ध र इसाई ३% धर्म मान्ने गरेको तथ्याङ्क भेटिन्छ । त्यसै गरी यस गाउँपालिकामा ब्राहमण क्षेत्री विश्वकर्मा परियार राजि दस्नामी लगायत जम्मा १० प्रकारका जातिहरुको बसोबास रहेको देखिन्छ। जातिगत हिसाबबाट हेर्दा सबैभन्दा बढि मगर ३९ .८ %, र सबैभन्दा कम जनजाति नेवार ० .४ % जना मात्र रहेको देखिन्छ । मगर पछि क्रमशः क्षेत्री २४%, बिश्वकर्मा १६.%, ब्रमहन्न १२% परियार ५ .२ % ठकुरी ५ .२ % ,मिजार २ .५ % सन्यासी १.०८% रहेको देखिन्छ ।

१.१.८ शैक्षिक अवस्था

नेपालको शैक्षिक सन्दर्भलाई हेर्दा एक वर्षे प्रारम्भिक बालविकास सहित कक्षा १ देखि ८ सम्म आधारभूत तह तथा कक्षा ९ देखि १२ सम्म माध्यमिक तह रहेको छ । साथै नेपालमा निजी स्तरबाट सञ्चालित सःशुल्क र सरकारी स्तरबाट सञ्चालित निःशुल्क गरी शिक्षा प्रणाली दुई प्रकारले सञ्चालन भएका छन । यस मोहोन्याल गाउँपालिकामा सामुदायीक बिद्यालय र सस्थागत गरि दुई प्रकार का बिद्यालय सञ्चालन भइरहेको छ ।

१.१.९ नीतिगत प्रबन्धः

नेपालको संविधान २०७२ मा शिक्षालाई प्राथमिकतामा राखेको छ साथै संविधानको भाग ३ मा मौलिक हकको व्यवस्था गरेको छ । जस अन्तरगत धारा ३१ मा शिक्षा सम्बन्धि हक उल्लेख छ । धारा ३१ मा शिक्षालाई नागरिकको आधारभूत अधिकारको रुपमा व्यवस्था गरी प्रत्येक नागरिकलाई आधारभुत तहको शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क, माध्यमिक तह निःशुल्क शिक्षा पाउने हक रहेको छ । अपाङ्गता भएका र आर्थिक रुपले विपन्न नागरिकलाई कानुन बमोजिम निःशुल्क उच्च शिक्षा पाउने हक रहेको छ । त्यस्तै दृष्टविहीन नागरिकलाई ब्रेललिपि बहिरा तथा बोलाइ सम्बन्धी समस्या भएका नागरिकलाई सांकेतिक भाषाको माध्यमबाट कानुन बमोजिम निःशुल्क शिक्षा पाउने तथा नेपालमा बसोबास गर्ने प्रत्येक नेपाली समुदायलाई आफ्नो मातृभाषामा शिक्षा पाउने र त्यसका लागि शैक्षिक संस्था खोल्ने र सञ्चालन गर्ने हक हुने कुरा उल्लेख गरिएको छ । यसै गरि संविधानको धारा ३८ मा महिलाको हक अन्तर्गत उपधारा ५ मा महिलालाई शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षामा सकारात्मक विभेदका आधारमा विशेष अवसर पाउने हक हुने छ भन्ने उल्लेख गरिएको छ । यसै गरी नेपालको संविधान २०७२ मा बालबालिकाको हक अन्तरगत प्रत्येक बालबालिकालाई परिवार तथा राज्यबाट शिक्षा, स्वास्थ्य, पालन-पोषण, उचित स्याहार, खेलकुद, मनोरञ्जन तथा व्यक्तित्व विकास तथा बाल सहभागिताको हक रहेको छ । बालबालिकालाई घर विद्यालय वा जुनसुकै स्थानमा शारीरिक, मानसिक वा कुनै किसिमको यातना दिन पाइने छैन भनि उल्लेख छ । दलितको हक अन्तर्गत आधारभूत तहबाट उच्चतहसम्म छात्रवृत्ति सहित निःशुल्क शिक्षाको व्यवस्था हुने कुरा उल्लेख छ । त्यसै गरि नेपालको संविधानमा शिक्षालाई वैज्ञानिक, प्राविधिक, व्यावसायिक, सिपमूलक, रोजगारमूलक, जनमूखी बनाउदै सक्षम, प्रतिस्पर्धी,

नैतिक एवं राष्ट्रिय हितप्रति समर्पित जनशक्ति तयार गर्ने, शिक्षा क्षेत्रमा राज्यको लागानी अभिवृद्धी गर्ने कुरा उल्लेख छ साथै नागरिकको व्यक्तित्व विकासको लागि पुस्तकालय, सामुदायिक सूचना केद्रको स्थापना र प्रवर्धन गर्ने कुरा उल्लेख छ।

१६ औं आवधिक योजनामा गुणस्तरीय शिक्षा मार्फत दक्ष, प्रतिस्पर्धी, उत्पादनशील, नवप्रर्वतनशील, मानव स्रोतको विकास गर्ने लक्ष्य राखेको छ। त्यसै गरि विद्यालय क्षेत्र विकास योजना २०७३ / ०७४ २०७९-०८० मा समाजका विविधता पूर्ण परिवेश तथा आवश्यकताका यथार्थतालाई आत्मसाथ गरि सबै नागरिकलाई उत्पादनशील, जीवनयापन गर्न चाहने पूर्ण कार्यमूलक साक्षरता गणितीय सीप तथा आधारभूत जीवनोपयोगी सिपको विकासको अवसर प्राप्त गर्न सहजीकरण गर्दै जनशक्तिको क्षमता विकास निरन्तर एवं समावेशी प्रयत्न मार्फत मुलुकको सामाजिक, आर्थिक, विकासमा योगदान विद्यमान असमानता हटाउने लक्ष्य तथा राष्ट्रको सामाजिक, आर्थिक, रुपान्तरणका लागि आवश्यक स्वावलम्बी प्रवर्तनात्मक र मूल्य उन्मुख नागरिको विकासमा योगदान पुऱ्याउने दूर दृष्टि राखेको छ।

राष्ट्रिय शिक्षा नीति, २०७६ मा सबै तहको शिक्षालाई प्रतिस्पर्धी, प्रविधिमैत्री, रोजगारमूलक र उत्पादन शील बनाइ देशको आवश्यकता अनुरुपको मानव संसाधन विकास गर्ने लक्ष्य राखेको छ। त्यसै गरी उच्च स्तरीय राष्ट्रिय शिक्षा आयोग २०७५ को प्रतिवेदनमा शिक्षाका राष्ट्रिय उद्देश्य पुरा गर्नका लागि सामाजिक न्याय सहित सभ्य समुन्नत स्वास्थ जनशक्ति उत्पादन राष्ट्र निर्माणको दिशा,व्यक्तिको सर्वाङ्गीण विकास र सामाजिक आर्थिक रुपान्तरणका लागि मोहन्याल गाउँपालिका शिक्षा ऐन-२०७९ निर्माण भइ कार्यान्वयनमा रहेको छ।

मोहन्याल गाउँपालीकाको स्थापना कालदेखि नै विद्यालयको शैक्षिक गुणस्तर सुधारमा विभिन्न कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्दै आएको छ।परीक्षा प्रणाली, स्थानीय पाठ्यक्रम, प्रारम्भिक कक्षा पढाइ तथा सिकाइ सुधार, शिक्षक व्यवस्थापन तथा सिकाइ सुधार गतिविधिहरुमा केन्द्रित हुदै आएको छ। यसै गरी गाउँपालिकाले उत्कृष्ट सिकाइ उपलब्धी तथा कार्यसम्पादनमा उत्कृष्ट विद्यालयहरुलाई पुरस्कृत गर्ने नीति अख्तियार गरेको छ।यसै गरि विद्यार्थी संख्याको आधारमा वार्षिक शिक्षक दरबन्दी मिलानको नीति मोहन्याल गाउँपालीकाले अपनाउदै आएको छ। विद्यालयमा उचित व्यवस्थापकीय प्रवन्ध, सुशासन तथा पारदर्शिता कायम गर्नको लागि दुई महिनाको अन्तरमा प्रधानाध्यापकको बैठक बस्ने गरि कार्यक्रम निर्धारण गरिएको छ। वर्तमान समयमा विद्यालयलाई सूचना तथा प्रविधि मैत्री बनाउनको लागि सबै सामुदायिक विद्यालयहरुमा कम्प्युटर तथा ईन्टरनेट पुऱ्याउने नीति समेत गाउँपालिकाले अवलम्बन गरेको छ। यसका अतिरिक्त सबै माध्यमिक विद्यालयहरुको व्यवस्थापन, लेखा प्राणालीमा सुधार ल्याउन तथा विद्यालय तथ्याङ्कलाई व्यवस्थित पार्न अनलाइन प्रणालीलाई व्यवस्थित पार्ने नीति अवलम्बन गरेको छ।

१.१.१० अवस्था,उपलब्धी र अन्तरः

१.२ .१ शैक्षिक अवस्थाः

यस मोहन्याल गाउँपालिकाले गाउँपालिकाको स्थापनासँगै शिक्षामा विशेष जोड दिदै आएको छ। हरेक वर्ष शिक्षा क्षेत्रको बजेट विस्तारका साथै भौतिक पूर्वाधार, शैक्षिक गुणस्तरमा सुधार, शैक्षिक उपलब्धी हासिल लगायतका सम्पूर्ण पक्षको विस्तार हुदै आएको छ। यस गाउँपालिकामा पछिल्ला दिनहरुमा शिक्षाको पहुँचमा उल्लेखित विस्तार भएपनि गुणस्तर तथा सिकाइ उपलब्धि सुनिश्चितता एक मुख्य चुनौतीको विषय बनेको छ।

मोहन्याल गाउँपालिकाको शिक्षाको अवस्थालाई विश्लेषण गर्दा यस गाउँपालिका भित्र सामुदायिक रुपमा संचालित ९० वटा प्रारम्भिक बालविकास केन्द्र जम्मा (जसमा ३८ वटा विद्यालयमा आधारित र ५२ समुदायमा आधारित बालबिकास केन्द्र ४७ आधारभूत विद्यालय र ९ वटा माध्यमिक विद्यालयहरु सञ्चालनमा रहेका छन्। यस गाउँपालिकामा १ सामुदायिक अध्ययन केन्द्र सञ्चालनमा रहेका छन् ।

१.२.२ गाउँपालिकाको विद्यार्थी शैक्षिक तथ्याङ्कलाई माथिको तालिकाबाट प्रष्ट देखाउन सकिन्छः

तालिका न.३

S.N	SchoolCode	SchoolName	SchoolType	Girls	Boys	Total	Girls	Boys	Total	Girls	Boys	Total	Girls	Boys	Total	Girls	Boys	Total	Girls	Boys	Total
		Total		575	592	1167	1443	1422	2865	729	668	1397	368	329	697	210	204	414	3325	3215	6540
1	710400007	Araniko Rastriya Basic School, Kuine	Public	24	17	41	36	29	65	33	32	65	0	0	0	0	0	0	93	78	171
2	710250012	Arunodaya Adharbhut Bidyalay	Public	12	12	24	14	27	41	0	0	0	0	0	0	0	0	0	26	39	65
3	710400015	Bhairab Basic School, Naulakot	Public	5	1	6	13	10	23	2	0	2	0	0	0	0	0	0	20	11	31
4	710400013	Bhairabmala Secondary School, Sugarkhal	Public	15	11	26	33	36	69	16	19	35	15	9	24	0	0	0	79	75	154
5	710300002	Bhrikuti Adharbhut Bidyalay	Public	3	6	9	7	17	24	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	23	33
6	710300004	Bhrikuti Secondary School, Khimadi	Public	10	16	26	31	35	66	35	34	69	52	32	84	30	38	68	158	155	313
7	710300011	Bhurkuti Pra Vi Chishille	Public	4	2	6	10	4	14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14	6	20
8	710250004	Bindhyachal Adharbhut Bidyalay	Public	3	3	6	11	9	20	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14	12	26
9	710120025	Chadani Basic School	Public	8	8	16	16	9	25	0	0	0	0	0	0	0	0	0	24	17	41
10	710400008	Chiurelimala Basic School	Public	3	1	4	7	4	11	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	5	15
11	710250014	Deudhari Adharbhut Vidyalaya	Public	6	9	15	8	4	12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14	13	27
12	710120023	Deurali Basic School	Public	8	4	12	3	4	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	11	8	19
13	710250005	Dhamakot Adharbhut Bidyalay	Public	16	18	34	22	12	34	0	0	0	0	0	0	0	0	0	38	30	68
14	710400014	Dipendra Rastriya Basic School, Bhatkuri	Public	6	3	9	7	3	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13	6	19
15	710300008	Gagan Adharbhut V	Public	4	3	7	23	14	37	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27	17	44
16	710300005	Ghodalange Basic School, Kuntapani	Public	7	9	16	29	26	55	17	22	39	0	0	0	0	0	0	53	57	110
17	710400010	Jalwa Adharbhut Vidyalaya Rajkada	Public	2	5	7	11	7	18	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13	12	25
18	710250010	Janajagriti Aadharbhut Biddyalaya	Public	5	8	13	23	17	40	0	0	0	0	0	0	0	0	0	28	25	53
19	710300009	Janata Adharbhut Bidyalay	Public	2	4	6	13	3	16	0	0	0	0	0	0	0	0	0	15	7	22
20	710400022	Janata Basic School, Bagerawa	Public	9	14	23	31	27	58	25	27	52	0	0	0	0	0	0	65	68	133
21	710400023	Janjagriti Pra Vidyalaya	Public	12	2	14	12	21	33	0	0	0	0	0	0	0	0	0	24	23	47
22	710400024	Janjagriti Rastriya Basic School	Public	9	8	17	17	20	37	0	0	0	0	0	0	0	0	0	26	28	54
23	710400031	Kachale Shiksha Sadan Basic School	Public	3	4	7	7	8	15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	12	22
24	710300007	Kalika Basic School	Public	7	7	14	19	35	54	18	16	34	0	0	0	0	0	0	44	58	102
25	710400001	Kalika National Basic School	Public	8	10	18	23	15	38	12	8	20	0	0	0	0	0	0	43	33	76
26	710400006	Kalika Secondary School, Ajingare	Public	15	14	29	38	35	73	17	18	35	15	19	34	0	0	0	85	86	171

27	710300010	Karnali Pra V	Public	7	5	12	10	19	29	0	0	0	0	0	0	0	0	0	17	24	41
28	710400005	Karnali Rastriya Adharbhut Vidyalay	Public	5	7	12	19	33	52	29	13	42	0	0	0	0	0	0	53	53	106
29	710120024	Laliguras Basic School	Public	4	4	8	7	5	12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	11	9	20
30	710400027	Laligurash Aadharbhut Vidyalay	Public	4	4	8	15	19	34	0	0	0	0	0	0	0	0	0	19	23	42
31	710300001	Mahendra Secondary School, Koltadi	Public	5	11	16	28	43	71	28	35	63	26	16	42	0	0	0	87	105	192
32	710250007	Mahunyal Basic School, Patreni	Public	8	13	21	18	19	37	14	16	30	0	0	0	0	0	0	40	48	88
33	710300003	Malika basic school Nawali	Public	3	7	10	7	12	19	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	19	29
34	710400009	Mastabandali Aadharbhut Vidhyalay	Public	18	18	36	60	51	111	21	26	47	0	0	0	0	0	0	99	95	194
35	710400012	Mohanyal Basic School	Public	5	8	13	20	13	33	0	0	0	0	0	0	0	0	0	25	21	46
36	710250002	Mohanyal Pra V	Public	6	6	12	20	33	53	0	0	0	0	0	0	0	0	0	26	39	65
37	710250006	Mohanyal Rastriya Aadharbhut Bidyalay	Public	13	13	26	29	26	55	26	17	43	0	0	0	0	0	0	68	56	124
38	710400021	Mohanyal Secondary School, Badikaathai	Public	33	30	63	73	91	164	60	44	104	35	36	71	0	0	0	201	201	402
39	710400025	Munal Primary School Mohanyal 6 Purba Solta	Public	5	6	11	33	20	53	0	0	0	0	0	0	0	0	0	38	26	64
40	710400029	N C English Boarding School	Private	55	66	121	32	28	60	0	0	0	0	0	0	0	0	0	87	94	181
41	710250011	Nav Bihani Adharbhut vidyalay	Public	9	10	19	20	24	44	0	0	0	0	0	0	0	0	0	29	34	63
42	710400004	Nawadurga Rastriya Basic School, Tamcha	Public	19	12	31	35	36	71	12	22	34	0	0	0	0	0	0	66	70	136
43	710400020	Pasang Basic School	Public	4	3	7	2	8	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6	11	17
44	710400002	Rastriya Aa.vi .Chosekada	Public	13	9	22	51	48	99	26	19	45	0	0	0	0	0	0	90	76	166
45	710250003	Rastriya Adharbhut Bidyalay	Public	7	13	20	15	26	41	0	0	0	0	0	0	0	0	0	22	39	61
46	710400011	Rastriya Basic School, Salleri	Public	15	22	37	36	22	58	16	11	27	0	0	0	0	0	0	67	55	122
47	710250001	Rastriya Secondary School, Shreepur Palsa	Public	13	10	23	24	22	46	35	29	64	27	28	55	4	11	15	103	100	203
48	710400017	Rastriya Secondary School, Solta	Public	15	21	36	72	70	142	100	84	184	69	66	135	104	84	188	360	325	685
49	710250009	Saraswati Adharbhut Bidyalay	Public	8	6	14	29	28	57	0	0	0	0	0	0	0	0	0	37	34	71
50	710250013	Saraswati Adharbhut Vidyalaya	Public	13	14	27	9	11	20	0	0	0	0	0	0	0	0	0	22	25	47

51	710400019	Saraswati Basic School	Public	4	0	4	3	1	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7	1	8
52	710400003	Shanti Secondary School, Phalebisauna	Public	21	11	32	148	129	277	110	96	206	64	58	122	16	15	31	359	309	668
53	710400026	Shiva Kalyankari Adharbhut Vidyalay	Public	1	5	6	17	13	30	0	0	0	0	0	0	0	0	0	18	18	36
54	710250008	Sunpal Adharbhut Bidyalay	Public	23	21	44	38	30	68	14	16	30	0	0	0	0	0	0	75	67	142
55	710300006	Sunpal Basic School	Public	6	5	11	20	15	35	0	0	0	0	0	0	0	0	0	26	20	46
56	710400028	Sunpal Education Home	Private	0	0	0	4	8	12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	8	12
57	710400018	Sunpal Rastriya Basic School	Public	3	1	4	3	9	12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6	10	16
58	710400016	Triveni Secondary School, Badhigaun	Public	24	32	56	82	79	161	63	64	127	65	65	130	56	56	112	290	296	586

१.२ .३ मुख्य शैक्षिक सूचकहर

मोहन्याल गाउँपालिकाले शिक्षामा जोड दिदै आएको छ।हरेक वर्ष शिक्षा क्षेत्रको बजेटमा विस्तार गरिदै आएको छ।विद्यालय शिक्षालाई गहन रुपमा विश्लेषण गर्दा पछिल्ला दिनमा शिक्षाको पहुँचमा उल्लेखनीय विस्तार भएको भए तापनि गुणस्तर तथा सिकाइ उपलब्धि सुनिश्चितता एक मुख्य चुनौतिको विषय रहेको छ। समग्र गाउँपालकाको एकिकृत शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली(IEMIS) २०८१ को Dasboard मा देखिए अनुसार शैक्षिक सूचकहरुको अवस्थालाई तलको तालिकबाट प्रष्ट पार्न सकिन्छ;

सूचकहरु को क्षेत्र	*मुख्य कार्य सम्पादन सूचकआर्थिक बर्ष/*	*इकाई*	**सूचकहरूको बिगतको प्रगती प्रबित्ती**				**आधार वर्ष २०८१**	
			19/20 ७७७८/	20/21 ७८७९/	21/22 ७९८/ ०	22/23 ८०८१/	23/24 ८१८/ २	24/25 ८२८३/
१	**प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा**							
११.	**ECED मा सहजै देखिने भर्ना दर)GER in ECED)**	*जम्मा*	६०.३	६७.३	६३.४	६४.३	६४.२	६४.१
		छात्र	५९.७	६२.३	६५.२	५८.७	६२.३	६६.२
		छात्रा	६१.१	६६.२	६५.२	६२.१	६३.३	६६.२
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
१२.	**कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालिकामध्ये ECED को अनुभव लिई आएका बालबालिकाको प्रतिशत**	*जम्मा*	६०.३	६६.२	६१.२	६६.२	६१.२	६५.२
		छात्र	५९.७	६७.३	५४.३	६७.३	५४.३	६६.२
		छात्रा	६१.१	६१.२	५७.३	६१.२	५७.३	५८.१
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२	**आधारभूत शिक्षा - कक्षा १)८(**							
२१.	**कक्षा १ मा सहजै देखिने प्रवेश दर)GIR Grade 1)**	*जम्मा*	११३.६	९८.३	८७.६	७६.७	८९.५	
		छात्र	१२४.९	९८.३	८७.६	७६.७	८९.५	
		छात्रा	१०८.२	९८.३	८७.६	७६.७	८९.५	
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२२.	**कक्षा १ मा खुद प्रवेश दर)NIR Grade 1)**	*जम्मा*	९८.४	९८.६	८९.५	८७.६	९९.०	
		छात्र	९७.३	९९.०	८९.६	८८.७	९६.६	
		छात्रा	९९.५	९८.०	९७.७	८८.७	९६.६	
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	११३.९	८९.७	९९.९	९८.९	१११.१	

२३.	आधारभूत तह -कक्षा १) ५ मा सहजै देखिने भर्ना (दर (GER)	*जम्मा*	११३.७	८९.७	९९.९	९८.९	१११.१	
		छात्र	११४.०	८९.७	९९.९	९८.९	१११.१	
		छात्रा						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२४.	आधारभूत तह -कक्षा १) ५मा खुद भर्ना दर ((NER)	*जम्मा*	९५.४	९५.१	९५.३			
		छात्र	९३.१	९१.२	९३.३			
		छात्रा	८९.१	८५.१	९०.२			
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२५.	आधारभूत तहको कक्षा ५ को कूलप्रवेश दर(%) *	स्थानीय	५४.१	५३.२	५५.३	५१.३		
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२६.	आधारभूत तहको कक्षा ५ को खुदप्रवेश दर(%) *	स्थानीय	११३.९	१०८.३	१०६.३	१०५.२	१०४.२	१०३.३
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२७.	कक्षा १ का जम्मा बिद्यार्थीमध्ये कक्षा ५ सम्म पुग्ने बालबालिकाको दर)Survival Rate to Grade 5)	*जम्मा*	८७.१	८८.२	८७.५	८०.२	८८.५	८८.७
		छात्र	८६.४	८५.१	८६.२	८४.१	८२.५	८५.२
		छात्रा	८८.४	८७.१	८६.५	८४.२	८२.५	८५.२
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२८.	कक्षा १ का जम्मा बिद्यार्थीमध्ये कक्षा ५ तथा अधारभुत्तह -कक्षा १) ५) पुरा गर्नेको दर (Cycle Completion Rate at Basic Level:-G1-5)	*जम्मा*	८०.३	८९.६	८९.६	९४.५	७७.७	७८.५
		छात्र	७९.५	८७.९	८७.९	९४.८	७७.७	७८.५
		छात्रा	८१.२	९१.१	९१.१	९४.०	७७.७	७८.५
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२९.	आधारभूत तहमा (प्राथमिक कक्षा १ मा(५- -भर्ना भएका ५९ वर्ष उमेर भन्दा माथिका बालबालिका(%) *	*जम्मा*	०	०	०	०	३१.८	२६.८
		छात्र	०	०	०	०	३०.९	२५.३
		छात्रा	०	०	०	०	३३.८	२८.४
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२१.0	आधारभूततह (कक्षा १ (५- को कूल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचांक)GPI in GER)	स्थानीय	१.००१	०.९४	१.०७	१.०४	१.०३	१.०२
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२११.	आधारभूत तह -कक्षा १) ८ मा सहजै देखिने भर्ना (दर (GER)	*जम्मा*	९९.३	१०४.३	१०७.३	१०५.५	९६.१	९५.१
		छात्र	९९.४	१०४.९	१०४.६	१०४.३	९६.२	९६.६
		छात्रा	९९.३	१०३.६	११०.२	१०४.८	९६.०	९४.६

		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२१२.	आधारभूत तह -कक्षा १) ८ मा खुद भर्ना दर ()NER)	*जम्मा*	९६.३	९६.३	९६.३	९४.५	६२.८	६३.२
		छात्र	९५.५	९५.५	९५.५	९४.३	६३.३	६५.०
		छात्रा	९७.१	९७.१	९७.१	९४.६	६२.२	६४.४
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२१३.	कक्षा १ का जम्मा बिद्यार्थीमध्ये कक्षा ८ सम्म पुग्ने दर)Survival Rate to Grade 8)	*जम्मा*	७८.४	८८.२	८५.२	९५.२	९३.१	९४.३
		छात्र	७७.८	८८.२	८७.२	९६.१	९०.९	९२.१
		छात्रा	७७.१	८८.५	८६.५	९४.९	९५.२	९६.४
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२१४.	कक्षा १ का जम्मा बिद्यार्थीमध्ये कक्षा ८ तथा अधारभुतह -कक्षा १) ८) पुरा गर्नेको दर (Cycle Completion Rate at Basic Level:-G1-8)	*जम्मा*	७५.१	८१.६	८३.६	९५.१	७२.०	७१.४
		छात्र	७०.९	७९.५	७९.५	९०.४	७०.३	७१.७
		छात्रा	७३.२	८३.०	८५.०	९५.१	७५.५	७७.९
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२१५.	आधारभूततह -कक्षा १)८ (को कूल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचांक)GPI in GER)	*स्थानीय*	१.००	०.९७	१.०३	१.०२	१.००	०.९९
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२१६.	कक्षा ३ मा अध्ययनरत बिद्यार्थीहरुले हासिल गरेको तोकिएका न्युनतम सक्षमताहरूको प्रतिशत)Achieving minimum proficiency)	स्थानीय	Reading				८७	८२
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
		स्थानीय	Numeracy				८७	८७
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२१७.	कक्षा ५ मा अध्ययनरत बिद्यार्थीहरुले हासिल गरेको तोकिएका न्युनतम सक्षमताहरूको प्रतिशत)Achieving minimum proficiency)	स्थानीय	Reading				६५	६५
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
		स्थानीय	Numeracy				६०	६०
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२१८.	कक्षा ८ मा अध्ययनरत बिद्यार्थीहरुले हासिल गरेको तोकिएका न्युनतम सक्षमताहरूको प्रतिशत)Achieving minimum proficiency)	स्थानीय	Nepali				६०	६०
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
		स्थानीय	Math				५४	५७
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२१९.		*जम्मा*	0	0	0	0	३.०	१.८

	आधारभूततह -कक्षा १)५ मा बिद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाको दर)OOSC)	*छात्र*	0	0	0	0	0.0	0.0
		छात्रा	0	0	0	0	0.0	0.0
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
	आधारभूततह कक्षा) १ (८- मा बिद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाको दर)OOSC)	*जम्मा*	८.९	११.५	३.६	१०.२	७.६	११.२
		छात्र	०.९	१.२	४.३	५.४	७.०	९.०
		छात्रा	०.४	०.१	१.१	४.६	८.५	१०.६
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२२०.	**आधारभूततह -कक्षा १)८ (मा महिला शिक्षकको प्रतिशत**	स्थानीय	२७.५	३०.६	३५.८५	३८.००	२३.०	२४
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२२१.	**आधारभूततह -कक्षा १)५ (मा महिला शिक्षकको प्रतिशत**	स्थानीय	४१.०	४३.६	४६.६०	४७.२०	२७.१	२७
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२२२.	**आधारभूततह -कक्षा ६)८ (मा महिला शिक्षकको प्रतिशत**	स्थानीय	२८.९	३०.५	२९.१०	२९.४५	९.३	८
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
३	**माध्यमिक शिक्षा (कक्षा ९(१२-**							
३१.	**माध्यमिकतह -कक्षा ९) १२ मा सहजै देखिने ( ) भर्ना दरGER)**	*जम्मा*	९०.४	७५.३	८३.०	७६.४	४५.५	५१.४
		छात्र	८८.९	७०.२	९०.२	७०.३	४२.२	४०.४
		छात्रा	९२.०	६९.७	७०.४	७५.४	५५.१	५७.२
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
३२.	**माध्यमिकतह -कक्षा ९) १२मा खुद भर्ना दर ((NER)**	*जम्मा*	५१.८	५३.३	५५.३	५५.३	५६.६	५७.२
		छात्र	५२.६	५२.२	५३.२	५३.६	५३.७	५७.१
		छात्रा	५१.१	५२.३	५३.३	५४.४	५४.२	५४.३
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
३३.	**माध्यमिकतह -कक्षा ९) १२को कूल भर्ना दरमा (लैङ्गिक समता सूचांक)GPI in GER)**	*स्थानीय*	१.००	०.५०	०.०६	०.६७	१.००	०.१९
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
३४.	**आधारभूततह बाट माध्यमिकतहमा संक्रमण दर (Transition rate from Basic Level to Secondary Level)**	*जम्मा*	८८.०	८०.८	८१.८	८५.४	६९.९	८१.४२
		छात्र	९१.७	९४.०	९०.०	९०.४	७०.७	
		छात्रा	८८.१	९७.६	९७.६	९६.१	६७.९	
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						

३५.	**कक्षा १ का जम्मा बिद्यार्थीमध्ये कक्षा १० सम्म पुग्ने दर)Survival Rate to Grade 10)**	***जम्मा***	७२.९	८०.९	८०.९	८४.४	७०.९	७०.१
		छात्र	७०.१	७०.८	७०.८	९१.३	७०.१	७०.२
		छात्रा	७०.३	८२.१	८२.१	९२.०	७६.५	७८.७
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
३६.	***कक्षा १ मा भर्ना भएका बालबालिका मध्ये कक्षा १२ मा पुग्ने दर (%)***	**स्थानीय**	०	०	०	०	७०.७	८०.४
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
३७.	**माध्यमिकतह -कक्षा ९) १२मा महिला शिक्षकको (प्रतिशत**	स्थानीय	०.००१	०.०१	०.०१	१.१	१.५	१.८
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
३८.	**जम्मा सामुदयिक बिद्यालयमध्ये कक्षा ९-१२ मा प्राबिधिक धार सहित सन्चालन गर्ने बिद्यालयहरुमा भर्ना भएका जम्मा बिद्यार्थी सङ्ख्या**	स्थानीय	०	४४	४४	४४	४४	४४
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
	सामुदायिक माध्यमिक बिद्यालयहरुमध्ये कक्षा ९-१२ मा बिज्ञान बिषयमाभर्ना भएका जम्मा बिद्यार्थी प्रतिशत	स्थानीय	०	०	०	०	०	०
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
३९.	**कक्षा १० मा अध्ययनरत बिद्यार्थीहरुले हासिल गरेको तोकिएका न्युनतम सक्षमताहरूको प्रतिशत)Achieving minimum proficiency)**	स्थानीय_Nepali						**96.0**
		प्रदेश_Nepali						
		राष्ट्रिय_Nepali						
		स्थानीय_English						**45.0**
		प्रदेश_English						
		राष्ट्रिय_English						
		स्थानीय_Math						**56.0**
		प्रदेश_Math						
		राष्ट्रिय_Math						
		स्थानीय_Science						**45.0**
		प्रदेश_Science						
		राष्ट्रिय_Science						

४	**जिवनपर्यन्त शिक्षा- तथा सिकाइ र अनौपचारिक शिक्षा**							
४१.	**५ बर्ष र सो भन्दा माथिका जनसङ्ख्यामध्ये साक्षर जनसङ्ख्या**	स्थानीय					71.5	73.17
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						

१.२.३ मुख्य समस्या

- विद्यालयमा विद्यार्थी भर्नादरमा वृद्धि नहुनु ।
- विद्यालयमा विद्यार्थी छोडने दर घटाउन नसकिनु ।
- पाठ्यक्रमले तोके बमोजिमका सिकाइ उपलब्धिहरु हासिल गर्न नसक्नु ।
- बालअपाङ्गता मैत्रिपूर्ण विद्यालय व्यवस्थापन नहुनु ।/लैङ्गिक/
- भौतिक पूर्वाधारको निर्माण गरी सिकाइ वातावरणमा सुधार हुन नसक्नु ।
- स्थानीय पाठ्यक्रमको प्रवोधिकरण र प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न नसकिनु ।
- विषयगत र कक्षागत रुपमा कक्षामा शिक्षक दरबन्दी व्यवस्थापन नहुनु ।
- विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि पुऱ्याउन नसकिनु ।
- शिक्षक पेशागत विकासका लागि आवश्यक तालिम कार्यक्रम सञ्चालन गर्न नसिकनु ।
- विद्यालय दिवा खाजा, स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रमको प्रभावकारीताको लागि भान्साकोठा,शोचालय तथा विद्यालय सरसफाइ व्यवस्थापन गर्न नसकिनु ।

१.२.४ चुनौतिहरु

- विद्यार्थी संख्याको अनुपातमा शिक्षक दरबन्दीको मिलान तथा वितरण गर्न,
- समुदायलाई सामुदायिक विद्यालयहरुको अपनत्व स्वीकार गराउन ।
- शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न ।
- विद्यालयहरुलाई नेट इन्टरनेटको पहुँचमा पुऱ्याउन ।
- स्थानीय पाठ्यक्रममा आधारित सन्दर्भ सामग्री तथा पाठ्यपुस्तक विकास गर्न ।
- विद्यालयहरुमा आवश्यकता अनुसार भौतिक पूर्वाधारको विकास गर्न ।
- विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकालाई विद्यालयमा भर्ना गरी टिकाइ राख्न ।

१.२.५ अवसरहरुः

- शैक्षिक गुणस्तर सुधार गर्ने,
- तिनै तहका सरकारबीच समन्वय, सहकार्य र जिम्मेवारी पूरा गर्ने,
- शिक्षामा लगानी वृद्धिगरी गुणस्तर सुधार गर्ने,
- सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगमा विस्तार गर्ने ,
- स्थानीय पाठ्यक्रम,पाठ्यपुस्तक तथा पाठ्यसामग्री निर्माण र कार्यान्वयन गर्ने
- सार्वजनिक विद्यालयप्रतिको जन चाँसो र अपनत्व ग्रहण गर्ने,
- प्राविधिक शिक्षाको विस्तारबाट रोजगारीका अवसर सिर्जना गर्ने,

परिच्छेद २ : दुई

दूरदृष्टि, उद्देश्य, रणनीति तथा लक्ष्य निर्धारण

२. १ राष्ट्रिय दीर्घकालीन सोचः

आर्थिक तथा सामाजिक रुपान्तरणको माध्यमबाट न्यायपूर्ण समाजको विकास सहित नेपाललाई समृद्ध र नेपालीलाई सुखी बनाउन योगदान गर्ने।

२. १.२ प्रदेशको दीर्घकालीन सोचः

शिक्षामा पहुँच र गुणस्तर अभिबृद्धि गरि प्रतिस्पर्धी मानव पूजी को बिकास गर्ने ।

२.१.3 पालिकाको दीर्घकालीन सोच/दूरदृष्टीः

गुणस्तरीय शिक्षाकोसुनिस्श्चितता, मोहन्याल गाउपाशलकाको प्रतिबद्धता ”

२.१. ४ गाउँपालिकाको लक्ष्यः

शिक्षामा सबैको पहुँच पुऱ्याइ, प्रविधिमैत्री र गुणस्तरीय शिक्षाको माध्यमबाट दक्ष र सिपमूलक जनशक्ति उत्पादन गर्ने ।

२.१.५ गाउँपालिकाको उद्देश्यहरुः

1. विद्यालय शिक्षाको सिकाइ उपलब्धीमा सुधार गर्नु ।
2. विद्यालय शिक्षालाई आधुनिक सूचना प्रविधिसित जोड्नु ।
3. विपदजन्य अवस्थामा पनि बालबालिकाहरुलाई वैकल्पिक शिक्षाको अवसर प्रदान गर्नु ।
4. अनौपचारिक शिक्षा तथा जीवनपर्यन्त सिकाइका अवसरहरुलाई विस्तार गर्नु ।
5. प्रभावकारी सिकाइका लागि आवश्यक सिकाइ वातावरणको सिर्जना गर्नु ।
6. शिक्षकको पेशागत क्षमता विकास गर्नु,
7. विद्यालयमा शैक्षिक सुशासन,जवाफदेहिता र उत्तरदायित्वबोध गराउनु ।

२.१.६ रणनिती:

१. विद्यालयमा बालमैत्री भौतिक संरचनाको प्रबन्ध गर्ने,
२. विद्यालयहरुमा असल कार्य संस्कारको प्रबर्धन गर्ने,
३. विद्यालय शिक्षाका प्रत्यक्ष सरोकारवालाहरुको आचारसंहिता निर्माण गरी कार्यान्वयनमा लैजाने,
४. बाल विकास कक्षाका लागि आवश्यक भौतिक पूर्वाधारको प्रबन्ध गरी सबै बालबालिकालाई बाल विकास र शिक्षामा पहुँचको सुनिश्चित गर्ने,
५. तालिम प्राप्त योग्य शिक्षक र उपयुक्त शैक्षिक वातावरण सिर्जना गरी प्रारम्भिक शिक्षालाई विशेष प्राथमिकता साथ अघि बढाउने,
६.आर्थिक रुपमा विपन्न, गरिब, पिछडिएका वर्ग तथा भिन्न क्षमता भएका बालबालिकाको पहिचान गरी शैक्षिक सहयोग कार्यक्रम लागु गरिनेछ ।
७. बालविकास सहजकर्ताहरुको क्षमता विकासको लागि पालिका तथा अन्य निकायसित समन्वय गरी आवश्यक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछन्।
८. विद्यालय तहको शिक्षण सिकाइमा सुधार गर्नको लागि सबै कक्षाहरुमा शिक्षक, विद्यार्थी तथा अभिभावकबाट निर्मित low cost शैक्षिक सामग्री निर्माण कार्यक्रम लागू गरिनेछ ।
९. बालबालिकाको चौतर्फी विकासको लागि सह-क्रियाकलापलाई सिकाइको अभिन्न अंग बनाइनेछ ।
१०. शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धीका लागि सरोकारवाला बीच विद्यालय स्तरमा अन्तरक्रिया कार्यक्रम लागू गरिनेछ

११. शिक्षकको पेशागत सहयोगका लागि पालिकास्तरमा स्थानीय विज्ञ समूहको परिचालन, क्लस्टर तथा विद्यालयस्तरमा विषयगत शिक्षक समूहको निर्माण तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम लागू गरिनेछ।

१२. विद्यालय सुपरीवेक्षण तथा शिक्षकको पेशागत सहयोगको लागि पालिका स्तरमा कार्यविधि बनाई विषय विज्ञको व्यवस्था गरि आवस्केता अनुसार परिचालन गरिने छ ।

१३. शिक्षकको पेशागत विकासका लागि मागमा आधारित छोटो तथा लामो अवधिका तालिम तथा क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

१४. सामाजिक सञ्चाललाई शिक्षण सिकाइ कार्यमा जोडदै लगिनेछ।

१५. पालिका भित्र रहेका गरिब असाय जेहेदार लगनसिल बिधार्थी को पहिचान गरि पालीका भित्र रहे का दाता हरु बाट रकम संकलन गरि अक्षेया कोष खडा गरि उनीहरु को क्षमता अनुसारको अध्यन खर्च को ब्यवस्था गरिने छ

१६. सिकाइको लागि निरन्तर मूल्याङ्कनलाई अनिवार्य गरि कक्षा ५ र ८ मा पालिकास्तरीय परीक्षा सञ्चाल गरिनेछ।

१७. गाउँपालकाको शैक्षिक व्यवस्थालाई प्राभावकारी पार्नका लागि पालिकास्तरीय नमूना विद्यालय तथा आवासीय विद्यालय विकास कार्यक्रम लाइ प्राथमिकता अनुसार गरिनेछ।

१८. आवश्यकता अनुसार दरबन्दी मिलान गरी शिक्षा ऐन तथा नियमावलीमा तोकिए अनुसार प्रअ व्यवस्थापन गरि प्रअलाई विद्यालयको शैक्षिक तथा शैक्षणिक नेतृत्वकर्ताको रुपमा विकास गर्दै लगिनेछ।.

१९. विद्यालयको सुशासन, जवाफदेहिता तथा व्यवस्थापनमा प्रभावकारिता ल्याउन विद्यालयको नेतृत्व क्षमता विकास, कार्यसम्पादन करार सम्झौता गरि पुरस्कार र दण्ड जस्ता विभिन्न रणनीतिक कार्यक्रमहरु कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ।

२०. पालिका भित्र रहेका सामुदायीक अध्यन केन्द्र लाइ आबस्यकता का आधारमा परिस्कृत र सुध्रीढिकारण सहज कर्ता लाइ परिचालन गरिनेछ।

२१. पालिका ले गरेका शिक्षा का राम्रा अभ्यास तथा सिकाइ लाइ अरु पालिका संग learning and shearing अभ्यास गरिने छ ।

२२. विपदको बेलामा पनि सिकाइलाई निरन्तरता दिनका लागि पालिकास्तरमा वैकल्पिक सिकाइ सहजीकरण कार्यविधि तयार पारी प्रभावकारि रुपमा लागू गरिनेछ।

२३. विद्यालयलाई आधुनिक सूचना प्रविधिसित जोड्न पालिकाले प्रविधिमैत्री सिकाइ कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ साथै सबै विद्यालयमा आइटि ल्यावको स्थापनामा विशेष जोड दिनेछ।.सि.

२४. प्राविधिक तथा व्यावसायिक विषय अध्ययन गर्न चाहने विद्यार्थीहरुका लागि प्रोत्साहन स्वरुप छात्रवृत्ति प्रदान गरिनेछ।

२५. गरिब, आर्थिक रुपले विपन्न तथा दलित समुदायका बालबालिकाकोलागि निःशुल्क शिक्षाको विशेष अवसरको व्यवस्था गरिनेछ।

योजनाको कार्यान्वयनबाट अपेक्षा गरिएका उपलब्धिहरु

शिक्षक विद्यार्थी, अभिभावक र स्थानीय सरकारमा शिक्षा सुधारमा जिम्मेवारीको भावना बढ्ने

१. विद्यालयमा भर्ना भएका विद्यार्थीहरुको सिकाइ उपलब्धिस्तर बढ्ने
२. शिक्षक शिक्षक, विद्यार्थी विद्यार्थी, शिक्षक विद्यार्थी, विद्यालय समुदाय र विद्यालय स्थानीय सरकारबिचको सम्बन्ध सुदृढ हुने
३. शिक्षा क्षेत्रको विकासका लागि सरकारको बजेट वृद्धि हुने
४. पालिकाभित्रका बालबालिकाहरुले टाढाको विद्यालयमा गई महङ्गो शुल्क तिरेर अध्ययन गर्नुपर्ने वाद्यताको अन्त्य हुने
५. विद्यालयीय शिक्षाको पहुँचबाहिर रहेका बालबालिकाहरुलाई विद्यालयमा भर्ना भएर अध्ययन गर्ने अनुकूल वातावरण हुने
६. विद्यालयहरु सिकाइ संस्था)Learning organization) का रुपमा विकास हुने
७. शिक्षाका सरोकारवालाहरुको ध्यान इन्द्रसरोवर गाउँपालिकाको शिक्षा विकासका लागि बढ्ने
८. जिम्मेवारीपूर्ण शिक्षणसिकाइ (Responsive teaching learning) को आत्मसात्करण हुने
९. मोहुन्याल गाउँपालिका सुदुर्पशिम प्रदेशको सामुदायिक विद्यालयीय शिक्षाको उत्कृष्ठ शैक्षिक गन्तव्य हुने
१०. शिक्षक विद्यार्थीको नियमिततामा वृद्धि हुने
११. शिक्षणसिकाइमा प्रभावकारिता बढ्ने
१२. पालिकास्तर र जिल्लास्तरमा सञ्चालन हुने परीक्षाको नतिजामा उल्लेख्य सुधार आउने
१३. स्थानीय स्रोतसाधनको उपयोगिता बढ्ने
१४. विद्यार्थीहरुमा जीवन उपयोगी प्राविधि सिप अभिवृद्धि हुने
१५. विद्यालय परिसर हरियालीयुक्त हुने
१६. सर्वसाधारणमा शिक्षाको महत्वबोध हुने
१७. जनताको जीवनस्तरमा सुधार आउन

२.१.७ मुख्य कार्यसम्पादन सूचकहरुः

तालिका न.३

क्रस	सूचक	राष्ट्रिय,प्रदेशर स्थानीय तहको सूचक	आधार वर्ष	२०७९	२०८३	२०८७	सूचकको स्रोत शै.व. २०८१/०८२ को Flash Report		कार्यसम्पादन सम्बन्धि सूचनाको स्रोत
१.प्रारम्भिकबालविकास र शिक्षा									
१.१	**प्रारम्भिकबालविकास र शिक्षामा कूल भर्ना दर%**	**स्थानीय**	**८५.५**	**९०.३**	**९२.५**	**९५.५**			**Flesh Report**
		प्रदेश							
		राष्ट्रिय	**८६.२**	**८९.५**	**९४**	**९९**			
१.२	प्रारम्भिकबालविकास र शिक्षाको अनुभव लिइ कक्षा १ मा भर्नाभएका बालबालिका%	स्थानीय	८९.२	९०.१	९४.५	९५.५			**Flesh Report**
		प्रदेश							
		राष्ट्रिय	६८.६	७३	८५	९५			**IEMS**
२ .आधारभूत शिक्षा कक्षा) १ – ८									
२.१	कक्षा १ मा भर्ना बाल बालिकाको खुद भर्ना दर%	स्थानीय	९४.८	९६.५	९५.७	१००			**IEMS**
		प्रदेश							
		राष्ट्रिय	९६.९	९७.५	९९	१००			
२.२	कक्षा १ माभर्ना बाल बालिकाको कूल भर्ना दर%	स्थानीय	१३४.१	१३२.६	१३३.३	१२०			**Flesh Report**
		प्रदेश							
		राष्ट्रिय	१२१.९	११५	१०७	१०५			
२3.	कक्षा १-५ खुद भर्ना दर%	स्थानीय	९१.१	९५	९८.५	१००			**Flesh Report**
		प्रदेश							
		राष्ट्रिय	९७.१	९९	९९.५	१००			
२.४	कक्षा १-५ कूल भर्ना दर%	स्थानीय	१६६.६	१४८.८	१५०.१	१४०.१			
		प्रदेश							
		राष्ट्रिय	११९.२	११५	११५	११५			
२5.	कक्षा ६-८ खुद भर्ना दर%	स्थानीय	९४.३	९३.७	९४.०	१००			**Flesh Report**
		प्रदेश							
		राष्ट्रिय	९३.४	९९		१००			

२.६	कक्षा ६-८ कूल भर्ना दर%		स्थानीय	९४.३	९५.५	९६.२	९७.१			**Flesh Report**
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय	११०.४	११०.४	११०.४	११०.४			
२.७	आधारभूत तहकक्षा ८ पूरा गर्ने दर		स्थानीय	७५.४	८५	९०	९५			
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय	७९.३	८०.५	८८.५	९०.५			
२.८	आधारभूत तहकक्षा१ -८ लैङ्गिक समता दर		स्थानीय	०.००१	०.०१	१.०१	१.०१			
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय	१.०१	१.०१	१.०१	१.१			
२9.	कक्षा ३ सिकाइ उपलब्धी	नेपाली	स्थानीय	५२.२	५३.१	५५.१	६५.२			
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय							
		गणित	स्थानीय	३८.१	३९.२	४७.३	५५.१			
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय							
		अंग्रेजी	स्थानीय	३३.५	३४.५	४२.१	४५.३			**IEMS**
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय							
२10.	कक्षा ५ सिकाइ उपलब्धी	नेपाली	स्थानीय	५४	५५	५७.२	६५			**IEMS**
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय	४५	५२	६०	७०			
		गणित	स्थानीय	३२.१	३३.२	३५.५	५०			**Flesh Report**
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय	२८.३	४०	६०	७०			
		अंग्रेजी	स्थानीय	६०	६०	६२	६५			**IEMS**
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय							
२.११	कक्षा ८ सिकाइ उपलब्धी	नेपाली	स्थानीय	३०	३२	३५	५०			**IEMS**
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय	६८.५	७०	७२	७५			
		गणित	स्थानीय	३२	३२	३९	५०			**IEMS**
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय	५३.५	६०	६५	७०			

		विज्ञान	स्थानीय	२८	२८	३५	५०			
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय							
२12.	कक्षा १-८महिला शिक्षक संख्या%		स्थानीय	१८	१८	२०	२५			
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय	४३.७	४५	५०				
३.माध्यमिक शिक्षा) कक्षा ९-१२(										
३1.	कक्षा ९-१२ खुद भर्ना दर%		स्थानीय	३७.५	३१.८	३४.९	३७.५	३१.८	३४.९	
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय	४७.६		६५				
3.2	कक्षा ९-१२ कूल भर्ना दर%		स्थानीय	१११.८७	१११.८७	११०	१०५			flash report
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय	७१.४			९९			
3.3	माध्यमिक तहकक्षा ९-१२ महिला शिक्षक%		स्थानीय	०.००१	०.००१	०.०१	०.१	१.१ १.२		IEMS
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय	२०.६	२२	२७	३३			
3.5	माध्यमिक तहकूल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता दर		स्थानीय	०.२	०.१	०.२	०.२			IEMS
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय	१.०२	१	१	१			

परिच्छेद -३

बिद्यालय शिक्षाका उपक्षेत्रहरु

३.१ प्रारम्भिक बालविकास.

प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा विद्यालय जाने उमेर पूर्वका बालबालिकाहरूको सर्वाङ्गीण विकासमा सहयोग गरी आधारभूत शिक्षाका लागि तयार गराउने कार्यक्रम हो । सर्वाङ्गीण विकास अन्तर्गत बालबालिकाहरूको शारीरिक, मानसिक, तथा बौद्धिक, सामाजिक र संवेगात्मक विकास पर्दछन् ।नेपालको संविधान २०७२, को धारा-३९ मा बालबालिकाको हक अन्तर्गत उपधारा मा प्रत्येक बालबालिकालाई प्रारम्भिक बालविकास तथा बाल सहभागिताको हक हुनेछ भनि उल्लेख गरिएको छ । (३)शिक्षा ऐन,२०२८ आठौं संशोधनले बालविकास शिक्षालाई विद्यालयको संरचना भित्र कायम गरेको छ। राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ ले चार वर्ष उमेर पुरा भएका बालबालिकालाई एक वर्षको प्रारम्भिक बालविकासको अवसर प्रदान गरिने छ भनि उल्लेख गरेको छ साथै नेपालको सोह्रौ योजनामा पनि प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा कार्यक्रमलाई विद्यालय शिक्षाको अभिन्न अंगको रूपमा विकास गरी सबै बालबालिकाका लागि अनिवार्य गरिनेछ भन्ने रणनीति लिएको पाइन्छ। प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको मुख्य उद्देश्य विविध किसिमका मनोरञ्जनात्मक सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलापका माध्यमद्वारा बालबालिकाहरूको सर्वाङ्गीण विकासमा सहयोग पुऱ्याउनु र कक्षा एकमा प्रवेशका लागि तयार पार्नु हो । हालका वर्षहरूमा प्रारम्भिक बाल शिक्षा तथा पूर्व प्राथमिक शिक्षाका कारण सिकाइको तत्परतामा उल्लेख्य प्रगति भएको र बिचैमा पढाई छाड्ने तथा कक्षा दोहोऱ्याउने दर घटाउनेमा यसको सकारात्मक प्रभाव रहेको र कक्षा एकमा प्रवेश गरेका बालबालिकाहरूको शैक्षिक उपलब्धि दर बढी हुने गरेको पाइएको छ । यो तह विद्यालय शिक्षाको आधारस्तम्भ मात्र नभई बालबालिकाको जीवनभरिको विकासको पूर्वाधार हो । प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षालाई विद्यालय र समुदाय दुवैमा सञ्चालन गरिएको छ । प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा कार्यक्रमलाई थप विस्तार गरी सबैको पहुँचसम्म पुर्याउने रणनीति विकास तथा गुणस्तर अभिवृद्धि गरिनेछ कार्यमा यो योजना केन्द्रित रहेको छ।

३.१.२ वर्तमान अवस्था

मोहन्याल गाउँपालिका भित्र हाल ९३ वटा प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रहरू सञ्चालित छन् जसमध्ये सामुदायिक प्रारम्भिक बालविकास केन्द्र ३८ वटा रहेका छन्। प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षालाई विद्यालय र समुदाय दुबैमा सञ्चालन गरिएको छ । यस गाउँपालिकामा वटा बालविकास केन्द्र समुदायमा सञ्चालित रहेकाछन । विद्यालयमा सञ्चालित प्रारम्भिक बालविकास केन्द्र भन्दा समुदायमा सञ्चालन गरिएका बालविकास केन्द्रहरूको शैक्षिक तथा भौतिक पक्ष तुलनात्मक रुपमा कमजोर देखिन्छ । हाल प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रमा हाल ११३ जना शिक्षकहरू कार्यरत छन् ।

शैक्षिक सत्र २०८१ को तथ्यांक अनुसार सामुदायिक र संस्थागत तर्फ गरी जम्मा १०५९ जना बालबालिकाहरू बालविकास केन्द्रमा भर्ना भएका छन् । जसमध्ये छात्राहरू ५२४ जना र छात्रहरू ५३५ जना रहेका छन् ।यस गाउँपालिकाको प्रारम्भिक बालविकास शिक्षामा भर्ना दर ७५.५ प्रतिशत रहेको छ । प्रत्येक वर्ष कूल भर्नादरमा सुधार देखिन्छ भने प्रारम्भिक बालविकास शिक्षाको अनुभव लिई कक्षा एकमा भर्ना भएका बालबालिकाहरूको हाल ९३ ५ प्रतिशत रहेका छन्.।

विस्तृत विवरण तलको तालिकाबाट प्रश्तुत गर्न सकिन्छः

विस्तृत विवरण तलको तालिकाबाट प्रश्तुत गर्न सकिन्छः

तालिका न.४

क्षेत्रहरु	आ .व 2081/082	आ .व 2082/083	आ .व 2083/084	आ .व 2084/085	आ.व 2085/086	आ.व 2086/087
सामुदायिक विद्यालयको संख्या	५७	५७	५७	५७	५७	५७
संस्थागत विद्यालयको संख्या	२	२	२	२	४	४
ECD विद्यार्थी संख्या	१३९९	९८८	९५०	९२०	९००	९००
प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा खुद भर्नादर %	८५.५	९०.३	९२.५	९५.५	९८.५	१००
प्रारम्भिक बालबिकास र शिक्षाको अनुभव लिइ कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालिका %	८९.२	९०.१	९४.५	९५.५	९९	१००

३.१.३ उदेश्य

- बालविकास उमेर समूहका बालबालिकाहरूलाई प्रारम्भिक बालविकास शिक्षामा पहुँचको सुनिश्चित गर्नु ।
- बालविकास केन्द्रहरूलाई प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रको राष्ट्रिय न्यूनतम मापदण्ड अनुरुप विकास गर्नु ।
- सबै बालबालिकाहरूलाई प्रारम्भिक बाल विकास शिक्षाको अनुभव सहित कक्षा १ मा प्रवेश गराउनु ।

३.१.४ रणनिती

- प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा कार्यक्रमलाई प्रविधिमैत्री, बालमैत्री एवं गुणस्तरीय बनाउँदै सबै बालबालिकाहरूको पहुँचमा विस्तार गरिनेछ ।
- माग आवश्यकता तथा दुरीको आधारमा प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रहरूको समायोजन, पुनर्वितरण तथा आवश्यक भएमा नयाँ स्थानमा केन्द्र स्थापना गरिनेछ।
- प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा कार्यक्रमको प्रभावकारिता वृद्धिका लागि परिवार, समुदाय, गैरसरकारी संघ संस्था, सरकारी तथा निजी क्षेत्र र विद्यालयलाई जिम्मेवार बनाइनेछ।
- प्रारम्भिक बाल कक्षामा निर्धारित मापदण्ड अनुरुप बसाइ व्यवस्थालाई ध्यान दिइ खेल तथा सिकाइ सामाग्री र अडियो-भिडियो सामग्री सहितको कक्षाकोठा व्यवस्थापन गरिनेछ।
- सबै बालकक्षा शिक्षकहरूका लागि सेवाकालीन क्षमता अभिवृद्धि तालिमको व्यवस्था गरिनेछ ।
- प्रत्येक वडा वा टोलमा खेल तथा सिकाई सामग्री सहितको बाल उद्यान वा बालपार्कको निर्माण गरिनेछ ।
- नमुना बालविकास केन्द्रको स्थापना को अबधारणा लाई बढाउदै लगिने छ गरिनेछ ।
- शिक्षकहरूसँग कार्यसम्पादन करार सम्झौता गरी पुरस्कार र दण्डको व्यवस्था गरिनेछ ।
- विसदस्यहरू .स.व्य., अभिभावकहरू तथा सरोकारवालाहरूका लागि प्रारम्भिक बालविकास शिक्षा सम्बन्धी अभिमुखीकरण गरिने छ।

- पाठ्यक्रमको कार्यान्वयनलाई अनिवार्य गरी सो बमोजिम सिकाइ सहजीकरण गरिनेछ,
- शिक्षकहरूलाई जिल्ला भित्र वा बाहिरका नमूना तथा उत्कृष्ट केन्द्रहरूको भ्रमण गराई त्यहाँको असल अभ्यासलाई प्रयोगमा ल्याइनेछ।

३.१.५ उपलब्धि, नतिजाहरू, प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा लक्ष्य

उपलब्धि

सबै बालबालिकाहरूलाई आधुनिक शैक्षी सामाग्री सहित गुणस्तरीय प्रारम्भिक बालविकास शिक्षाको अवसर सुनिश्चित भएको हुनेछ।

प्रमुख नतिजाहरू

- प्रारम्भिक बालविकास शिक्षा उमेरका सबै बालबालिकाहरूलाई एक वर्षको प्रारम्भिक बालविकास शिक्षा कार्यक्रममा सहज पहुँच हुने,
- प्रारम्भिक बालविकास शिक्षा उमेरका सबै बालबालिकाहरूलाई प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको अनुभवसहित कक्षा १ मा प्रवेश गरिनेछ।
- प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रहरूका सबै शिक्षकहरूले न्युनतम योग्यता र तालिम हासिल गरेका हुनेछन्,
- प्रत्येक वडामा कम्तीमा एउटा नमुना बालविकास केन्द्रको स्थापना भएको हुनेछ,
- प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको कार्यान्वयनमा परिवार, समुदाय, गैरसरकारी संघसंस्था, विद्यालय र स्थानीय सरकार जिम्मेवार हुनेछ,

३.१.६ प्रमुख क्रियाकलाप र भौतिक लक्ष्य

क्र.सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा		
१	प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाका न्यूनतम मापदण्डको प्रबोधिकरण	सहजकर्ता	११	११	११	१२	१२	५७	५७	
२	प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा केन्द्रहरूको नक्साङ्कन तथा पुनर्वितरण	बालविकास केन्द्र	४	४	३	२	५	१०	२८	
३	समुदायमा आधारित बालविकास केन्द्रलाई विद्यालयमा समायोजन	बालविकास केन्द्र	२	२	२	१	१	८	९	
४	अपाङ्गता पहिचान गरी थप सेवा उपलब्ध	बालविकास केन्द्र	१०	१०	१०	१०	१७	५७	५७	
५	सुरक्षित तथा अपाङ्गमैत्री शौचालयको व्यवस्था	बालविकास केन्द्र	५	८	१०	१०	१०	४५	५०	
६	बालबालिकाको अभिलेखीकरण	बालविकास केन्द्र	११	११	११	११	१३	५७	५७	
७	सहजकर्तालाई न्युनतम पारिश्रमिकको व्यवस्था	सहजकर्ता	४५				१७	५७	५७	

८	पोषणयुक्त दिवा खाजाको व्यवस्था	बालविकास केन्द्र	२०	१५	१०	६	५	५०	५०	
९	पाठ्यक्रम प्रबोधिकरण	बालविकास केन्द्र	११	११	११	११	१३	५७	५७	
१०	पूर्वाधार, सिकाइ क्षेत्र, केन्द्रको भित्री तथा बाहिरी सिकाइ तथा खेल सामग्री व्यवस्थापन	बालविकास केन्द्र	१०	१०	१०	१०	१७	५७	५७	
११	सहजकार्ताको योग्यता र क्षमता विकास	सहजकर्ता	१०	१०	१०	१०	१७	५७	५७	
१२	बालबालिकाको स्वास्थ्य जाँच, खोप तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी अभिलेख व्यवस्थापन, वृद्धि अनुगमन गर्ने र कुपोषण भएका बालबालिकाको आवश्यक प्रबन्ध गर्ने	सहजकर्ता	१००	२००	३००	२००	२००	१०००	१२००	
१३	स्थानीय भाषालाई प्राथमिकता दिई आवश्यकता अनुसार स्थानीय भाषाको प्रयोग	१०	१०	१०	१०	१७	५७	५७	१०	
१४	अभिभावक शिक्षा	टोल	१०	१०	१०	१०	१७	५७	५७	
१५	अभिभावक तथा समुदायका सदस्य मार्फत स्थानीय ज्ञान तथा सिपहरू बालबालिकालाई सिकाउने व्यवस्था	बालविकास केन्द्र	२	४	६	८	८	२८	५०	
१६	बालबालिकाको शारीरिक, सामाजिक, मानसिक तथा भावनात्मक सुरक्षा तथा आवश्यकता अनुसार मनोसामाजिक परामर्श उपलब्ध गराउने	बालविकास केन्द्र	१	२	३	४	५	१५	५०	
१७	शिक्षक पेसागत विकास	सहजकर्ता	१०	१०	१०	१०		४०	५०	
१८	बालविकास केन्द्रहरुको नियमित अनुगमन	बालविकास केन्द्र	७५	७५	७५	७५	७५	७५	७५	

बाल बिकाश सहजकर्ता को बिवरण

संघिय ससर्त अनुदानबाट त भ निकासा हुने बालविकास शिक्षक विवरण

सि.नं.	विद्यालयको				सञ्चालित		बालविकास शिक्षकको नाम	नियुक्ति मिति	शैक्षिक योग्यता	बालविकास शिक्षकको फोन नं
	कोड	नाम	वडा	टोल	कक्षा	तह				
१	710400001	कालिका आवि	१	राक्सा	८	आधारभूत	पार्वति बडुवाल	२०६८।१०।१०	B.Ed.	
							बिनिता बुढामगर	२०७३।८।१	I.Ed.	
२	710400002	राष्ट्रिय आवि	१	चोसेकाँडा	८	आधारभूत	मित्रा कुमारी साउँद सहकारी		I.Ed.	9866816944
३	710400021	मोहन्याल मावि	१	बडिकाथाई	१०	माध्यमिक	बिर्ख ब बुढा	2063.8.1.	IA	9848442871
४	710400026	शिव कल्याणकारी आवि	१	पायागाउँ	४	आधारभूत				
५	710300007	कालिका आवि	२	चिरकट्टे	८	आधारभूत	चम्फा खडका	२०७२।५।१०	I.Ed.	9769585854
६	710300001	महेन्द्र मावि	२	कोल्तडी	१०	माध्यमिक	यमुना कुमारी उपाध्याय	२०७३।०१।२६	I.Ed.	9848807486
७	710300002	भृकुटी आ वि	२	पण्डोन	५	आधारभूत	ईश्वरी सापकोटा	२०६९।९।१३	SLC	9869529626
८	710300003	मालिका आवि	२	नावली	७	आधारभूत	दल बहादुर बुढामगर	२०७२।१।२२	SLC	9868720345
९	710300005	घोडालङ्गे आवि	२	कुण्टापानी	८	आधारभूत	शान्ति बुचा(घर्ति) मगर	२०७६।०१।०१	I.Ed.	9860526592
१०	710300006	सुनपाल आ वि	२	नारंगे	५	आधारभूत				
११	710300010	कर्णाली आवि	२	पिपलसैनी	५	आधारभूत				
१३	710300011	भृकुटी आवि	२	चिसिल्ले	५	आधारभूत				
१४	710400003	शान्ति मावि	३	फलेबिसौना	१२	माध्यमिक	नविना बगालेमगर	२०६२।३।१०	I.Ed.	9848695317
१५	710400004	नवदुर्गा आवि	३	ताम्चा	८	आधारभूत	ईन्द्रदेवी गाहापुनमगर	२०७५।१।२	I.Ed.	9762775166
१६	710400005	कर्णाली आवि	३	राङ्गामलेखा	५	आधारभूत				
१७	710400011	राष्ट्रिय आवि	३	सल्लेरी	८	आधारभूत	नन्द बहादुर बटाला	2065.3.29	I.Ed.	9765319405
१८							शारदा बोहरा बटाला	2079.4.30	I.Ed.	9865778720
१९	710400013	भैरबमाला मावि	३	सुगरखाल	१०	माध्यमिक	जानकी उपाध्याय	२०६२।१०।६	SEE	9868290833
२०							तिलानन्द भाट	२०७९।१०२	I.Ed.	9841473728
२१	710400014	दिपेन्द्र आवि	३	भत्कुरी	८	आधारभूत	तुल सिं कुबर	२०६०।१०।२	SLC	9848405263
२२	710400018	सुनपाल आवि	३	सावा	५	आधारभूत	भुमीसरा जैशी	२०७३।२।१२	SLC	9842694016
२३	710400024	जनजागृति राष्ट्रिय आवि	३	राजिरेक्वा	५	आधारभूत	चन्द्रकला भट्ट	२०७२।१२।१७	SLC	97483046096
२४	710400027	लालीगुराँस आवि	३	बुढीआम	५	आधारभूत				
२५	710250007	महुन्याल आवि	४	पट्नेनी	८	आधारभूत	धना मल्ल बम	२०७१।१०।११	SEE	9865948494
२६	710250002	मोहन्याल आवि	४	खलुबलु	५	आधारभूत	चम्फा मसाङ्गीमगर	२०७२।८।२२	Ied	9749958299
२७	710250003	राष्ट्रिय आवि	४	रज्मा	५	आधारभूत	पार्वति मास्की मगर	२०६७।०२।३	I.Ed.	9869564689

२८	710300004	भृकुटी मावि	४	खिमडी	१२	माध्यमिक	संगित कुमारी तिवारी	२०७५।१२।१५	एम एड	9844834823
२९	710300008	गगन आवि	४	बडीखर्क	५	आधारभूत	बबिता शाह	२०७३।०१।१३	I.Ed.	9868803397
३०	710300009	जनता आवि	४	शान्तिपुर	५	आधारभूत				
३१	710250001	राष्ट्रिय मा वि	५	पाल्सा	१०	माध्यमिक	तुलाराम बाठामगर	२०६२।७।२३	SLC	9842464269
३२	710250004	विन्ध्यांचल आ वि	५	न्यौलाड	५	आधारभूत				
३३	710250005	धम्कोट आ वि	५	धम्कोट	५	आधारभूत	निर्मला कुमारी भाट	२०७६।१।३०	I.Ed.	9868501863
३४	710250006	मोहन्याल रा आ वि	५	कटौजे	८	आधारभूत	शर्मा कुमारी बिक	२०६६।१।१५	I.Ed.	9868812791
३५	710250008	सुनपाल आ वि	५	बिर्खेत	८	आधारभूत				
३७	710250009	सरस्वती आवि	५	राताखाली	५	आधारभूत	विमला बाठामगर	२०६७।१।१०		
३८	710250010	जन जागृति आ वि	५	त पाल्सा	५	आधारभूत	कमला कुमारी बुढा	२०६९।८।२२	I.Ed.	9847512508
३९	710250011	नव विहानी आवि	५	सालघारी	५	आधारभूत	तारा कुमारी रानामगर	२०६७।२।१८		
३९	710250012	अरुणोदय आ वि	५	मालिका	५	आधारभूत				
४०	710400006	कालिका मावि	६	अजिङ्गरे	१०	माध्यमिक	प्रतिभा तिमिल्सैना	२०६७।२।१२	I.Ed.	9865951127
४१	710400008	चिउरेलीमाला आवि	६	तिउले	५	आधारभूत	बिम्बिसार थापामगर	२०७५।६।१२	I.Ed.	9742327999
४२	710400012	मोहन्यालय आवि	६	बादेगौजा	५	आधारभूत				
४३	710400017	राष्ट्रिय मावि	६	सोल्टा	१२	माध्यमिक				
४४	710400019	सरस्वती आवि	६	सेतिखोर	६	आधारभूत	स्वस्तिका जैशी	२०७२।९।१२	SEE	9768
४५	710400022	जनता आवि	६	बागरेवा	८	आधारभूत	कमला देवि थ्यायत	२०६८।७।१	I.Ed.	9868873082
४६	710400025	मुनाल आवि	६	पूर्वसोल्टा	५	आधारभूत				
४८	710400007	अरनिको राष्ट्रिय आवि	७	कुईने	८	आधारभूत	लक्ष्मी कुमारी अधिकारी	2063.10.6	B.Ed.	9848413742
							रिता कुमारी बिष्ट	2065.3.15	I.Ed.	9863379310
४९	710400009	मष्टाबण्डाली	७	ओखडेकोट	७	आधारभूत	कर्ण बहादुर बोहरा	२०७२।१०।१७	I.Ed.	9848601223
५०	710400010	जालवा आवि	७	राजकाँडा	५	आधारभूत				
५१	710400015	भैरब आवि	७	नउलाकोट	८	आधारभूत				
५२	710400016	त्रिवेणी मावि	७	बडिगाउँ	१२	माध्यमिक	रुपा विक साहु	2063.5.1	I.Ed.	9841412204
५३	710400020	पासाङ आवि	७	कसेनी	५	आधारभूत	अरुणा भण्डारी	2076.10.19	I.Ed.	9847574944
५४	710400023	जनजागृति आवि	७	ज्यामिरे	५	आधारभूत				
५५	710400031	कचाली शिक्षा सदन आवि	७	कचाली	३	आधारभूत				
जम्मा										

पूर्व प्राबालविकासका लागि प्रस्तावित/.बि. कार्यक्रमहरू (Proposed ECED Activities)										
	लगानीको अनुमान)Cost Estimates (in '000s)					बार्षिक भौतिक लक्ष्य)Yearly Physical Target)				
प्रस्तावित कार्यक्रमहरु	०२४/२५	०२५/२६	०२६/२७	०२७/२८	०२८/२९	०२४/२५	०२५/२६	०२६/२७	०२७/२८	०२८/२९
	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६
पूर्व प्रा/.बि.ECED कक्षाकेन्दमा तोकिएका/ न्युनतम मापदण्डहरूको)Minimum Standards) कार्यन्वयन गर्ने	१०००००	२०००००	१०००००	३०००००	४००००००	५	६	७	८	९
Revisting the existing ECED/PPE (including the institutional schools facilities) and establishment of new ECED centers based on need identification	०	२०००००	२००००००	३०००००	१००००००	०	१	४	७	९
Provision of ECED friendly WASH facility to ensure the compliance with minimum standards	०	२०००००	२००००००	३०००००	१००००००	०	१	४	७	९
Mid-day meal program (other regions)		१०००००		५०००००						
Implementation of the early childhood and learning standards for facilitating holistic development and learning of children	०	३४००००	४५००००	२०००००	१०००००	०	३	५	७	८
Performance grant to ECED centers and teachers (based on imporvement against set standards)	०	४०००००	५०००००	७०००००	८०००००	०	३	७	७	९
बिभिन्न प्रकारका अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूलाई सहयोग)Support to disable students)										
पालिका तहको स्वास्थ्य केन्द्रहरूमार्फत बार्षिकरुपमा बालबालिकाहरुको स्वस्थ्य जांच गर्ने साथै बालबालिकाहरूमा अपाङ्गता परीक्षण गरी पहिचान गर्ने (Assement and identification of disabilities)	२	२०००००	२०००००	२०००००	२००००००	२	३	४	२	५
ECED कक्षाका सहयोगी कार्यकर्ताशिक्षकको/ तलब भत्ता	१७००००	१७००००	१७००००	१७००००	१७०००००	०	१	४	७	९
ECED कक्षाका सहयोगी कार्यकर्ताशिक्षकका/ लागि पोशाक भत्ता	१०००००	१०००००	१०००००	१०००००	१०००००					
ECED कक्षाका सहयोगीहरूका लागि तलबभत्ता/				१०००००	३०००००	०	३	५	७	८

ECED कक्षाहरूका सामग्री र सिकाई कुनाका लागि बजेट अनुदान				१०००००	३००००००	०	३	७	७	९
ECED कक्षाहरूका सिकाई सामग्री र बिद्धुतीय सिकाई सामग्रीका लागि बजेट अनुदान	५००००	५००००	५००००	५००००	५०००००	०	१	४	७	९
ECED कक्षाहरूमा अध्ययनरत तोकिएका अति बिपन्न र लक्षित समुदायका बालबालिकाहरुको सुबिधाका लागि बजेट अनुदान	०	३००००	३००००	३०००००	३०००००	०	३	७	७	९
जम्मा बजेट (लाखमा)	९७००००	4000000	२६२००००	३५७००००	४६०००००					

३.१.७ आधारभूत तह :

परिचय

प्रारम्भिक बाल शिक्षादेखि कक्षा ८ सम्मको शिक्षालाई आधारभूत शिक्षा मानिएको छ । विद्यार्थीहरुको सर्वाङ्गीण विकास, गुणस्तरीय जीवनयापन र सामाजिक समायोजनमा सहयोग गर्ने क्षमता विकासका साथै माध्यमिक शिक्षाका लागि तयारीको लक्ष्य यस तहमा पूरा गरिन्छ। नेपालको संविधानअनुसार यो तहको शिक्षा नि:शुल्क र अनिवार्य हुने र यसको दायित्व स्थानीय तहको हुने व्यवस्था छ।

वर्तमान अवस्था

मोहोन्याल गाउँपालिकामा कक्षा १ देखि ३ सम्मको शिक्षा दिने ९ ओटा विद्यालयहरु कक्षा १ देखि ५ सम्मको शिक्षा दिने १८   ओटा विद्यालयहरु कक्षा १ देखि ८ सम्मको शिक्षा दिने एउटा विद्यालय र १३ ओटा माध्यमिक विद्यालयमा समेत कक्षा १ देखि ८ सम्मको पठनपाठन भइरहेको छ । शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्रको २०८० को तथ्याङ्कअनुसार मोहुन्याल गाउँपालिकाको कक्षा १ देखि ५ को खुद भर्ना दर ९0 ७ रहेको छ भने कुल भर्ना दर. १००.१ रहेको छ। त्यसैगरी कक्षा ६ देखि ८ को खुद भर्ना दर ९0.0 रहेको छ भने कुल भर्ना दर ९९ .२ रहेको छ। साथै कक्षा १ देखि ८ को खुद भर्ना दर ९८ .0 रहेको छ भने कुल भर्ना दर ९९ .१ रहेको छ।

उद्देश्य

१ समतामूलक पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित गर्नु

२ लक्ष्यित सिकाइउपलब्धि र गुणस्तरको सुनिश्चितता गर्नु

३ सिकाइमैत्री, समावेशी र सुरक्षित सिकाइ वातावरणको सुनिश्चितता गर्नु

आधारभूत तहको शिक्षासँग सम्बन्धित केही सूचकहरु

कक्षा १ देखि ५ सँग सम्बन्धित केही सूचकहरुको वर्तमान अवस्था र आगामी ५ वर्षका लागि लक्ष्य

तालिका न. ५

सूचकहरु	आधार वर्ष	लक्ष्य				
	२०८०	२०८१	२०८२	२०८३	२०८४	२०८५
१. माथिल्लो कक्षामा जाने दर	५६८९.	७९४८.	७२२७.	८४२५.	७६३५.	७९०५.
२. विद्यालय छाड्ने दर	११७६.	६८४.	५८२.	४७७.	३९९.	२५५.
३. कक्षा दोहोर्याउने दर	१२२०.	१0९३.	१०१७.	६७२.	७६७.	५८७.
४. विद्यार्थीहरुको औसत उपस्थिति(दिनमा)	१२५६०.	१४७६२.	१८३१८.	१७७५६.	१९१५६.	१९१५६.
५. शिक्षकको औसत उपस्थिति(दिनमा)	१९८२.	२०१९१३.	२२१२६.	२२४	२२६७३.	२२९०६.
६. विद्यालय खुल्ने जम्मा दिन	२३४५२.	२३७५२.	२३८५८.	२३९५२.	२४०५२.	२४१९४.
७. पठनपाठन हुने जम्मा दिन	१९८४७.	२०००३.	२०२१७.	२०३२९.	२०४२९.	२०६२९.

कक्षा ६ देखि ८ का केही सूचकहरुको वर्तमान अवस्था र आगामी ५ वर्षका लागि लक्ष्य

तालिका नं.६

सूचकहरु	आधार वर्ष	लक्ष्य				
	२०८०	२०८१	२०८२	२०८३	२०८४	२०८५
१. माथिल्लो कक्षामा जाने दर	६५.३०	६४.८५	७१.१२	६२.२	७२.१५	७८.४५
२. विद्यालय छाड्ने दर	१३.१२	१२.१२	१०.१२	८.६	८.१	५.१
३. कक्षा दोहोर्याउने दर	२७.७	५.२	२२.२	१५.६	१३.३	१२.२
४. विद्यार्थीहरुको औसत उपस्थिति(दिनमा)	१७.१	१७.५	१७.३३	१८.३	१८.६	३३.३

५. शिक्षकको औसत उपस्थिति(दिनमा)	२०.१२	२१.१२	२१.४	२१५८३.	२१७	२१८३३.

कक्षा १ देखि ३ सम्मको विषयगत र तहगत औसत GPA

तालिका न.७

क्र सं	**विषयहरु**	**आधार वर्ष**	**लक्ष्य**				
		२०८०	२०८१	२०८२	२०८३	२०८४	२०८५
१	नेपाली	२.५	२.६	३.0	३.५	३.०१	३.९०
२	अंग्रेजी	२.०१	२.०२	३.५०	३.९१	३.९५	३.९५
३	गणित	२.०१	२.५	३०८.	३१८.	३२५.	३४६.
४	सेरोफेरो	२.५०	२.६०	३ ०६.	३२६.	३३५.	३५३.
५	हाम्रो मोहोन्याल	२.५	२.६	२.९	२.९	२.८	२.९
तहगत औसत GPA		**२.८१**	**२.९**	**३.२**	**३.३**	**३.२**	**३.२**

आधारभूत तहका लागि प्रस्तावित कार्यक्रमहरू हजार मा (Proposed Activities for **Basic** Level)										
	लगानीको अनुमान)Cost Estimates (in '000s)					बार्षिक भौतिक लक्ष्य (Yearly Physical Target)				
प्रस्तावित कार्यक्रमहरु	२०२४/२५	२०२५/२६	२०२६/२७	२०२७/२८	२०२८/२९	२०२४/२५	२०२५/२६	२०२६/२७	२०२७/२८	२०२८/२९
	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६
सामुदायिक आधारभूत बिद्यालयमा कक्षा) -१५(स्वीकृत र राहत दरबन्दीमा कार्यरत शिक्षकका लागि तलब भत्ता दुर्गम भत्ता) सहित(	७५९७६	३७९८.८	७५९७६	३७९८.८	७५९७६	१	१	१	१	१
सामुदायिक आधारभूत बिद्यालयमा (कक्षा ६स्वीकृत र राहत (८- दरबन्दीमा कार्यरत शिक्षकका लागि तलब भत्ता (दुर्गम भत्ता सहित(	७५९७६	३७९८.८	७५९७६	३७९८.८	७५९७६	१	१	१	१	१
आधारभूत तह १५ कालागि थप- वटा नयाँ शिक्षक दरबन्दी सिर्जना गर्ने वा सो बराबरको शिक्षण सिकाई बजेट अनुदान प्रदान गर्ने	१०२५	५००	५००	५००	५००	१	१	१	१	१
आधारभूत तह ६८ कालागि थप- .वटा नयाँ शिक्षक दरबन्दी सिर्जना गर्ने वा सो बराबरको शिक्षण सिकाई बजेट अनुदान प्रदान गर्ने	१०२५	५००	५००	५००	५००	१	१	१	१	१
सामुदायिक आधारभुत तह -कक्षा १)८(बिद्यालयहरुमा कार्यरत कर्मचारी र साहयक कर्मचारीहरूका लागि तलब भत्ता (पोशाक र दुर्गम भत्ता सहित(	१३०३२	५००	५००	५००	५००	१	१	१	१	१
सामुदायिक आधारभुत तह -कक्षा १)५(बिद्यालयहरुका लागि व्यवस्थापनसन्चालन/ खर्च शिक्षण सिकाई समाग्री), कम्तिमा	३३९०					२	२	२	२	२

१ सेट पाठ्यक्रम, शिक्षक निर्देशिका र Book corner समेतका लागि(										
सामुदायिक आधारभुत तह -कक्षा १)८(बिद्यालयहरुका लागि व्यवस्थापनसन्चालन/ खर्च शिक्षण सिकाई समाग्री), कम्तिमा १ सेट पाठ्यक्रम, शिक्षक निर्देशिका र Book corner समेतका लागि(	३३९०	३००	३००	३००	३००	२	२	२	२	२
आधारभूत बिद्यालय -कक्षा १)८(का लागि सन्चालन र व्यवस्थापन बापत एकमुष्ठ अनुदान)SIP निर्माणअद्यावधिक/, SMC का सदस्यहरूको क्षमता विकास, अभिभावक शिक्षा, अतिरिक्त क्रियाकलाप, सामाजिक परीक्षण, EMIS व्यवस्थापन, School report card विकास र प्रयोग, School bulletin प्रकाशन,आदिका लागि(	३३९०	३००	३००	३००	३००	१	१	१	१	१
आधारभूत तह-कक्षा १)५सन्चालित (परम्परागत धार्मिक बिध्यालयहरु: गुरुकुल/ आश्रम, गुम्बा र मदरसाका लागि बजेट अनुदान	0	५०	५०	५०	५०	१	१	१	१	१
Early Grade Learning (EGL) program को न्युनतम package कार्यक्रम व्यवस्थापन र संचालनका लागि बिद्यालयहरुलाई बजेट अनुदान	0	५०	५०	५०	५०	१	१	१	१	१
पालिका तहको स्वास्थ्य केन्द्रहरूसँगको समन्वयमा बिद्यालय स्वस्थ्य कार्यक्रम सन्चालन अनुदान	0	५०	५०	५०	५०	१	१	१	१	१
आधारभूत तह -कक्षा १)५ का लागि (पाठ्यपुस्तक खरिब र बितरण अनुदान	४६६६	२००	२००	२००	२००	१	१	१	१	१
आधारभूत तह -कक्षा ६)८ का लागि (पाठ्यपुस्तक खरिब र बितरण अनुदान	४६६६	२००	२००	२००	२००	१	१	१	१	१

आधारभूत तहमा अध्ययनरत बिद्यार्थीमध्ये करिब २०% बिद्यार्थीलाई मागमा आधारित साधारण छात्रवृत्ति(सबै कर्णाली क्षेत्रका बिध्यार्थीलाई समेतबापतको बजेट अनुदान(	१०१९	५००	५००	५००	५००					
कक्षा ६ ८ का छात्राहरूलाई-Sanitary Pad बितरण बापतको बजेट अनुदान	१३५४	१३५४	१३५४	१३५४	१३५४	१	१	१	१	१
बिद्यालयहरुमा ICT lab स्थापना र ICT learning materials व्यवस्थापन बापतको बजेट अनुदान	0	१०००	१०००	१०००	१०००	१	१	१	१	१
समता रणनिति कार्यन्वयन गरी सोका आधारमा लक्षित स्थानीय तहहरूमा बिद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाहरुलाई बिद्यालय शिक्षामा ल्याई उनीहरूको शिक्षालाई निरन्तरता दिन पालिकाहरुलाई बजेट अनुदान	३६८	१००	२००	३००	४००	२	२	२		२
शुन्य दरबन्दी भएका बिद्यालयहरूलाई एकमुष्ठ बजेट अनुदान	७०००	३००	३००	२००	१००					
SMCs र PTAs को क्षमता अभिबृद्दी र अभिभावकहरूलाई सचेतना कार्यक्रम	0	१५-	१५०	१५-	१५०	१	१	१	१	१
आधारभूत तहको अन्तिम परीक्षा कक्षा) व्यवस्थापन र सन्चालन बापत स्थानीय तहलाई बजेट अनुदान	१३४.७५	३००	३००	३००	३००	१	१	१	१	१
जम्मा	**१९६९०२**	**१२९५१.६**	**१५७४०६**	**१३०५१.६**	**१५७४०६**					

३.१.७ माध्यमिक शिक्षा

३.१.८ परिचय

कक्षा ९ देखि १२ सम्मको माध्यमिक शिक्षाले मानवीय मूल्यका साथै भाषा, संस्कृति, विज्ञान प्रविधि क्षेत्रका आधारभूत मूल्य मान्यताको ज्ञान, सिप, दृष्टिकोण तथा व्यवहारहरु आर्जन गरेका सक्षम जनशक्तिको उत्पादन, नागरिक विकास र उच्च शिक्षाको आधार तयार गर्छ। माध्यमिक विद्यालयहरु साधारण र प्राविधिक धारमा सञ्चालित हुँदैआएका छन्। प्राविधिक धारतर्फका माध्यमिक विद्यालयहरुमा वनस्पति विज्ञान, प्राणी विज्ञान, कम्प्युटर, सिभिल, इलेक्ट्रिकल इन्जिनियरिङ र सङ्गीत गरी ६ विषयक्षेत्रलाई समेटिएको छ।

वर्तमान अवस्था

मोहोन्याल गाउँपालिकामा जम्मा ९ ओटा माध्यमिक विद्यालयहरु सञ्चालनमा रहेका छन्। ओटा माध्यमिक विद्यालयमध्ये ९ ओटा विद्यालयमा प्रारम्भिक बाल कक्षादेखि कक्षा १० सम्मको र ९ ओटा माध्यमिक विद्यालयहरुमा प्रारम्भिक बाल कक्षादेखि कक्षा १२ सम्मको पठनपाठन भइरहेको छ।

उद्देश्य

१. माध्यमिक शिक्षाको समतामूलक पहुँच र सहभागिताको सुनिश्चितता गर्नु
२. शिक्षाको सान्दर्भिकता र गुणस्तरमा सुधार गर्नु
३. विद्यार्थीमैत्री सिकाइमैत्री समावेशी र सुरक्षित शैक्षिक वातावरण निर्माण गर्नु

३.१.८ उदेश्य :

- माध्यमिक शिक्षा सबैको पहुँचमा ल्याउनु।
- माध्यमिक तहका विद्यार्थीहरूमा न्युनत्तम सिकाइ उपलब्धी सुनिश्चित गर्नु।
- सिकाइ सुधारको लागि शैक्षिक तथा भौतिक वातावरणलाई बालमैत्री बनाउनु।
- विद्यार्थी सिकाइप्रति उत्तरदायी विद्यालयको व्यवस्थापन तथा प्रबन्धमा उल्लेखनीय सुधार ल्याउनु

३.१.९ रणनीति

- जोखिममा परेका विपन्न, दलित तथा अन्य विद्यार्थीको सिकाइ आवश्यकता सम्बोधन गर्न सिकाइ सामग्री लगायतको सहयोग कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
- कक्षा दोहोऱ्याउने र अनुत्तीर्ण हुने विद्यार्थीहरूको सङ्ख्यालाई क्रमशः न्यूनीकरण गर्न उपचारात्मक शिक्षण अपनाइनेछ।

- प्राथमिकताको आधारमा विद्यालयमा आवश्यक न्यूनतम भौतिक व्यवस्था, भवन, शौचालय, खानोपानीको व्यवस्था गर्न प्रदेश तथा संघीय सरकारहरूसँग पनि समन्वय गरिने छ।
- भौतिक निर्माणको कार्यलाई आफ्नो विद्यालय आफैं बनाऔं भन्ने नारा तय गर्दै लागत सहभागितालाई प्राथमिकता दिइनेछ।
- आन्तरिक विद्यार्थी मूल्याङ्कनको प्रयोग मार्फत मूल्याङ्कनलाई सिकाइ सुधारको औजार बनाइनेछ।
- शिक्षक विद्यार्थी मार्फत शैक्षिक सामग्रीको विकास तथा विस्तार गरि प्रभावकारी ढंगबाट लागुनेछ।
- शिक्षकलाई शिक्षण सुधार योजना अनिवार्य गरिनेछ।
- विद्यार्थी केन्द्रित शिक्षण तथा परियोजना कार्यलाई शिक्षणमा प्राथमिकता दिइनेछ।
- लागत सहभागिताको आधारमा हरेक विद्यालयमा प्रविधियुक्त शिक्षण सिकाइलाई उच्च प्राथामिकता प्रदान गरिने छ।
- शिक्षकले कक्षाकोठामा बिताउने समय सम्बन्धि कार्याविधि कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ
- माध्यमिक तहमा साधारण धारको अतिरिक्त प्राविधिक तथा व्यवसायिक धारलाई समेत सञ्चालन गरिनेछ।
- प्रत्यक बिद्यालयमा स्मार्ट बोर्ड शिक्षण का लागि आबस्यक बजेट तथा ब्यावस्थापन गरिनेछा।

३ .१. १० उपलब्धि, नतिजाहरू, प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा लक्ष्य

माध्यमिक तहमा सबै बालबालिकाको पहुँच सुनिश्चित भई सान्दर्भिकता र गुणस्तरमा सुधार सहित सबैमा कर्ताब्याबोध हुने। निःशुल्क माध्यमिक तहको शिक्षामा पहुँच सुनिश्चित भई खुद भर्ना दर, टिकाउदर वृद्धि गर्ने कक्षा छोड्ने र दोहर्याउने दरमा कमि आउने।

प्रमुख क्रियाकलाप र भौतिक लक्ष्य

तालिका न .८

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा		
१	नि: शुल्क माध्यमिक शिक्षाका लागि आवश्यक कानून, कार्यविधि र निर्देशिका तयारी	पटक	१					१	आवश्यकता अनुसार	
२	विद्यालय नक्शाङ्कन, पुनर्वितरण तथा समायोजन	विद्यालय	0	१	१	१	२	५	५	
३	**शिक्षक योग्यताका मापदण्ड र दरवन्दी निर्धारणका मापदण्ड कार्यान्वयन**	पटक	१					१	२	
४	मापदण्डअनुसार शिक्षक व्यवस्था	पटक	१		२	१	१	५	५	आवश्यकता अनुसार
५	सबै बालबालिकाको पहुँच सुनिश्चित गर्ने	भर्ना दर	६४.५	७०	७५	८0	९०	९५	९९	
६	विद्यालयको न्यूनतम भौतिक पुर्वाधार विकास	विद्यालय	१	२	२	२	२	९	९	
७	विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षण तथा विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि परीक्षण	प्रतिसत	८	१५	१५	३०	३५	९०	१००	

८	शिक्षक क्षमता विकास तालिम	जना	१०	१०	१०	५	४	४०	४०	
९	विद्यालय उत्थानशील योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन	पटक	१					१	२	
१०	सूचना प्रविधिको प्रयोगका लागि आवश्यक संरचना, सामग्री तथा क्षमता विकास	विद्यालय	२	२	५	५	९	९	३२	
११	शिक्षक सहायता प्रणालीको पुनर्संरचना	विद्यालय	१	१	१	१	१	५	९	
१२	विद्यालय पोषण तथा स्वास्थ्य कार्यक्रम	विद्यालय	२	२	२	२	१	९	९	
१३	अपाङ्ग, दलित, आर्थिक अवस्था कमजोर विद्यार्थी सहायता कार्यक्रम	संख्या	१०	२५	३0	४0	५०	१५५	२००	
१४	नि: शुल्क माध्यमिक शिक्षा सुनिश्चितताका लागि पाठ्यपुस्तक, छात्रबृत्ति र सिकाइ सामग्री व्यवस्था	विद्यालय	९					९	९	
१५	व्यवस्थित परीक्षा प्रणाली	विद्यालय	२	२	२	२	१	९	९	
१६	अभिवाक,वि व्य स, शिक्षक अभिवाक संघका पदाधिकारीहरूको क्षमता विकास	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
१७	नमूना माध्यमिक विद्यालय विकास कार्यक्रम	विद्यालय	१				१	२	५	

माध्यमिक तहका लागि प्रस्तावित कार्यक्रमहजार्) Proposed Activities for Secondary Level)										
	लगानीको अनुमान)Cost Estimates (in '000s)					बार्षिक भौतिक लक्ष्य)Yearly Physical Target)				
प्रस्तावित कार्यक्रमहरुहजार मा	२०२४/२५ ८१/८२	२०२५/२६ ८२/८३	२०२६/२७ ८३/८४	२०२७/२८ ८४/८५	२०२८/२९ ८५/८६	२०२४/२५ ८१/८२	२०२५/२६ ८२/८३	२०२६/२७ ८३/८४	२०२७/२८ ८४/८५	२०२८/२९ ८५/८६
माध्यमिक तहसम्म संचलित बिद्यालयहरूको सङ्ख्या	९	२	२	२	३	६	६	६	६	६
सबै प्रकार र तहका बिद्यालय नक्शांकन, समायोजन र पुनरवितरण कार्यक्रम सन्चालन	०	३	४	५	६	५	५	५	६	६
सामुदायिक माध्यमिक बिद्यालयमा -कक्षा ९) १२ (स्वीकृत र राहत दरबन्दीमा कार्यरत शिक्षकका लागि तलब भत्ता दुर्गम) (भत्ता सहित	१३९३४	१४०५०	१४५५०	१५०५५	१६०३५	२	२	२	२	२
माध्यमिक तह -कक्षा ९) १२भत्ता.अ.का लागि प्र (	३५०	५००	५०००	५०००	५०००	१	२	३	३	३
सामुदायिक माध्यमिक तह -कक्षा १)१० र १- (१२ बिद्यालयहरुमा कार्यरत कर्मचारी र साहयक कर्मचारीहरूका लागि तलब भत्ता पोशाक र दुर्गम भत्ता) सहित(	७५९७६	३७९८.८	३७९८.८	३७९८.८	३७९८.८	३	३	३	३	३
सामुदायिक माध्यमिक तह -कक्षा १)१० र १- (१२ बिद्यालयहरुमा कार्यरत लेखा र प्रशासनिक कर्मचारीहरूका लागि तलब भत्ता पोशाक र दुर्गम भत्ता) सहित(	१३०३२	१३०३२	१३६५०	१४०४५	१४०५६	२	०	१	०	१

माध्यमिक बिद्यालय (कक्षा १ का लागि (१२- सन्चालन र व्यवस्थापन बापत एकमुष्ठ अनुदान)SIP निर्माणअद्यावधिक/, शिक्षण सिकाई सामग्री, कम्तिमा १ १ सेट/ पाठ्यक्रम र शिक्षक निर्देशिका, Book Corner, इन्टरनेट सुबिधा, सुद्ध पिउने पानी, बिद्धुत महशुल, आदि(	४८७६	५०००	५१००	५२००	५५००	२	२	२	३	३
माद्यमिक बिद्यालय -कक्षा १)१२ का लागि (एकमुष्ठ अनुदान)SIP निर्माणअद्यावधिक/, SMC का सदस्यहरूको क्षमता विकास, अभिभावक शिक्षा, अतिरिक्त क्रियाकलाप, सामाजिक परीक्षण, EMIS व्यवस्थापन, School report card विकास र प्रयोग, School bulletin प्रकाशन, आदिका लागि(	८५०	८५०	९००	९३०	९५०	९	९	९	९	९
माध्यमिक बिद्यालय -कक्षा १)१० (सन्चालित परम्परागत धार्मिक बिध्यालयहरु : आश्रम/गुरुकुल, गुम्बा र मदरसाका लागि बजेट अनुदान	०	०	०	०	०	१८	१८	१८	१८	१८
माध्यमिक तह (कक्षा ९- का लागि (१० पाठ्यपुस्तक खरिब र बितरण अनुदान	६०३.५८२	६५०।००	६७०	६९०	७००	९	९	९	९	९
माध्यमिक तह कक्षा) -१११२ का लागि (पाठ्यपुस्तक खरिब र बितरण अनुदान	११३।०९२	११५	११८	१२०	१२२	९	९	९	९	९

पाठ्यपुस्तकको) सङ्ख्या पाठ्यक्रम ढाँचाले तोके अनुसार हुने(										
माध्यमिक तहका बिद्यार्थीहरूमध्ये कक्षा) -९१० (अतिबिपन्न छात्रवृत्ति)Pro-poor targeted Scholarship) का लागि छनौट भएका बिद्यार्थीहरूलाई छात्रवृत्ति वितरण	०	५००	५५०	६६०	६५०	विद्यार्थी संख्या अनुसार	विद्यार्थी संख्या अनुसार	विद्यार्थी संख्या अनुसार	विद्यार्थी संख्या अनुसार	विद्यार्थी संख्या अनुसार
माध्यमिक तहका बिद्यार्थीहरूमध्ये कक्षा) -१११२ (अतिबिपन्न छात्रवृत्ति)Pro-poor targeted Scholarship) का लागि छनौट भएका बिद्यार्थीहरूलाई छात्रवृत्ति वितरण	०	३००	३५०	३८०	४००	विद्यार्थी संख्या अनुसार	विद्यार्थी संख्या अनुसार	विद्यार्थी संख्या अनुसार	विद्यार्थी संख्या अनुसार	विद्यार्थी संख्या अनुसार
कक्षा ९ १२ का- छात्राहरूलाईSanitary Pad बितरण बापतको बजेट अनुदान	३००	३१०	३२०	३२५	३३०	विद्यार्थी संख्या अनुसार	विद्यार्थी संख्या अनुसार	विद्यार्थी संख्या अनुसार	विद्यार्थी संख्या अनुसार	विद्यार्थी संख्या अनुसार
माध्यमिक बिद्यालय तहमा पुस्तकालय स्थापना र सन्चालन बजेट अनुदान	६५०	६५०	१३००	१३००	१३००					
माध्यमिक बिद्यालय तहमा बिज्ञान प्रयोगशाला स्थापना र सन्चालन बजेट अनुदान	०	६५०	१३००	१३००	१३००	विद्यार्थी संख्या अनुसार	विद्यार्थी संख्या अनुसार	विद्यार्थी संख्या अनुसार	विद्यार्थी संख्या अनुसार	विद्यार्थी संख्या अनुसार
ध्यमिक बिद्यालय तहमा ICT प्रयोगशाला स्थापना, सिकाई सामग्री र सन्चालन बजेट अनुदान	०	६५०	१३००	१३००	१३००	१	१	१	१	२
नमूना बिद्यालय कार्यक्रम छनौटमा परेका माध्यमिक बिद्यालयमा भौतिक विकास कार्यक्रम बजेट अनुदान	०	०	०	०	०	१	१	१	१	१

नमूना बिद्यालय कार्यक्रम छनौटमा परेका माध्यमिक बिद्यालयमा Master Plan कार्यान्वयन पुस्तकालय) व्यवस्थापन, ICT र बिज्ञान प्रयोगशाला, समाग्री र किट्सहरू, आदि का (लागि बजेट अनुदान	०	०	००	०	०	१	१	१	१	१
प्र हरूकालागि कार्य.अ. सम्पन्नका आधारमा प्रोत्साहन र नमूना बिद्यालय कार्यक्रम सन्चालन भएका बिद्यालयमा कार्य सम्पन्नका आधारमा नियुक्त भएका शिक्षकहरुका लागि प्रोत्साहन बजेट अनुदान	०	०	०	०	०	१	१	१	१	१
सबै प्रकारका छात्रबास सन्चालन बापत बजेट अनुदान	०	०	०	०	०	१०	१५	२०	२५	३०
कक्षा ९ १२ मा- प्राबिधिक धार सन्चालन भएका शिक्षक, प्रशिक र सहायक प्रशिकका लागि तलब र भत्ता बापतको बजेट अनुदान	३२५७।०३३	३३००	३४५०	३५००	३६००	२	२	२	२	२
कक्षा ९ १२ मा- प्राबिधिक धार सन्चालन भएका बिद्यालयमा प्रत्ति बिद्यार्थी सिकाई सामग्री, प्रयोगशाला सहयोग, औजारसामग्री/, प्रयोगात्मक सामग्री, OJT र सन्चालन खर्च बापतको बजेट अनुदान	१९२०	१९४०	१९५०	१९६०	१९६५	१८	२५	२७	२७	२७
कक्षा ९ १२ मा- प्राबिधिक धार सन्चालन भएका बिद्यालयमा प्रयोगशाला स्थापना, औजार सामग्री खरिद र/	२००	२००	२५०	२६०	३००	३	३	३	३	३

व्यवस्थापन बापतको										
तपाइको पालिकाबाट थप गर्न चाहेका कार्यक्रमहरु:						0	0	0		
माध्यमिक तहको जम्मा बजेट (लाखमा)	११२६९२	४५८४९	५४५६१	५५८२९	५७३१३					

३.२.१ प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा

३.२.२ परिचयः

शिक्षालाई उत्पादनसँग जोडी प्रयोगात्मक कार्यको माध्यमबाट ज्ञान हासिल गरी श्रम बजारमा विक्ने नागरिक उत्पादन गर्ने काम प्राविधिक शिक्षाले गर्दछ। यो शिक्षा समाज र समग्र मुलुकको समृद्धिसँग जोडिएको हुन्छ। त्यसैले पनि हाम्रो जस्तो बसी बसी खानलाई पढ्नु पर्छ भन्ने मानसिकता बोकेका समाजमा गरीखाने शिक्षालाई प्राथमिकता दिएर कार्यान्वयन नगर्दासम्म मुलुकको समुन्नति सम्भव देखिदैन। सरकारले प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाको विकास र विस्तारलाई उच्च प्राथमिकता राखेर स्थानीय तहसम्म यसको पहुँच विस्तार गरी सिपयुक्त दक्ष जनशक्ति उत्पादन गरेर स्वदेशमै रोजगारीको विकास गराउन सहयोग गर्नु पर्दछ। त्यसैले प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिप विकास आजको आवश्यकता हो। प्राचीन कालदेखि नै अनौपचारिक रूपमा सिकेका सिपलाई उपयोग गर्दै व्यवसाय गरेको पाइन्छ। लिच्छवी काल, मल्लकाल तथा राणाकालमा विभिन्न कार्य गर्दै विदेशमा समेत नेपालमा उत्पादित सामग्री व्यापकता तथा तालिम लिनसमेत विदेश पठाउने कार्य गरेको थियो। राणा कालीन तथा शाहकालीन समयमा पनि कालीगडी व्यवसायले व्यापकता पाएको र वेलायतबाट कालीगडहरू झिकाइ नेपालीहरूलाई डकर्मी, सिकर्मी जस्ता तालिमहरू दिइएको थियो। औपचारिक रूपमा स्थापित प्राविधिक तथा व्यावसिक शिक्षाको सुरूवात वि.सं. १९९९ सालमा स्थापित प्राविधिक तालिम शिक्षालय हाल इन्जिनियरिङ्ग कलेजबाट भएको थियो। नेपालमा विद्यालय शिक्षालाई जीवनोपयोगी बनाउने उद्धेश्यले विद्यालय तहमा व्यावसायिक सिप र ज्ञान सिकाउने प्रयास वि.स. २००४ सालदेखि नै सुरू भएको हो।

शिक्षालाई सिपसँग, सिपलाई रोजगारी र उत्पादनसँग र उत्पादनलाई बजारसँग जोड्न सक्ने शिक्षा प्रणालीको विकास र विस्तार गर्न आवश्यक छ। विद्यालय शिक्षाको अन्तिम तह माध्यमिक तहको शिक्षाले नागरिकलाई जीवन निर्वाह गरेर खाने सक्ने आधारभूत व्यावसायिक सिप र दक्षता सहितको श्रम शिक्षा दिन जरूरी छ। माध्यमिक तहको शिक्षाको उत्पादन कम्तिमा पनि स्थानीय स्तरमा उपलब्ध स्रोत साधनमा आधारित व्यावसायिक र उद्यमशीलताको माध्यमबाट श्रम गरेर जीवनयापन र आय आर्जनमा संलग्न भई आत्मनिर्भर र स्वाबलम्बी बन्न सक्ने हुनुपर्छ। अहिलेको मुलुकमा जनसङख्याको २८.६ % बहुआयामिक गरीबीको मारमा परेका छन। यसको प्रमुख कारण देशमा उपलब्ध मानव संशाधनको व्यवस्थापन र विकासका लागि योजनाबद्ध रूपमा काम हुन नसक्नुलाई लिन सकिन्छ।

राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६ ले श्रम बजारको आवश्यकताको आधारमा सिप नक्साङ्कन गरी तोकिएको मापदण्डको आधारमा सबै स्थानीय तहमा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिप प्रदायक संस्थाहरूको स्थापना गरिनेछ भन्ने

कुरा अघि सारेको छ। त्यसरी नै प्रत्येक प्रदेशमा कम्तिमा एउटा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिप विकासका विषयगत प्रयोगशाला सहितका अनुसन्धानकेन्द्रहरू स्थापना गरिनेछ भनि उक्त नीतिमा उल्लेख गरिएको छ। नेपालको आवधिक योजनाहरूले पनि निजी क्षेत्र, गैरसरकारी क्षेत्र, स्थानीय निकाय र विकास साझेदारहरुसँगको सहकार्यमा शिक्षा र तालिमका अवसरहरू विस्तार गरिनेछ रणनीति लिइएको पाइन्छ । जीवनोपयोगी शिक्षा र सिपमूलक तालिमलाई मानवीय क्षमता र दक्षता अभिबृद्धि गर्ने सामाजिक तथा आर्थिक रूपान्तरणको आधारशिला मानिएको छ। राष्ट्रिय योजना आयोगले मुलुकलाई राष्ट्रिय श्रम बजारलाई लक्षित गरी प्राविधिक शिक्षा तथा तालिमका कार्यक्रमहरूको विस्तार गरी आवश्यकता भएका इन्सिच्युटहरू खोल्ने, शिक्षालय, तालिमकेन्द्रहरू स्थापना गरी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने नीति अख्तियार गरेको छ। प्राविधिक शिक्षा र तालिमका कार्यक्रमहरूमा द्धन्द्ध पीडित, सहिद परिवार, पछाडि पारिएका वर्ग, आदिवासी, जनजाति, मुसलमान, महिला र पिछडिएका क्षेत्रलाई प्राथमिकता राखी प्राविधिक शिक्षा र घुम्ति तालिमहरू सञ्चालन गर्ने कार्यक्रम राज्यले अगाडि सारेको छ।

३.२.३ वर्तमान अवस्थाः

नेपालको संविधान धारा-३० मा रोजगारीको हकअन्तर्गत प्रत्येक नागरिकलाई रोजगारीको हक हुने, धारा ५१ को ज १ मा शिक्षालाई वैज्ञानिक प्राविधिक,व्यवसायिक,सिपमूलक,रोजगारमूलक एवम् जनमुखी बनाउँदै सक्षम, प्रतिस्पर्धी, नैतिक एवम राष्ट्रप्रति समर्पित जनशक्ति तयार गर्ने,यस्तै शिक्षा २०२८ (संशोधनसहित) ले विद्यालय शिक्षालाई प्रारम्भिक बालविकासदेखि कक्षा १२ सम्म परिभाषित गरी माध्यमिक शिक्षा ९-१२ मा प्राविधिक र व्यवसायिक धारको व्यवस्था गरेको छ । राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ ले श्रमप्रतिको सम्मान एवं सकारात्मक सोच भएका रोजगार तथा स्वरोजगार उन्मूख उत्पादनमुखी,उद्यमशील र सिपयुक्त नागरिक तयार गरिनेछ भन्ने उद्देश्य राखी थप एक वर्ष अवधिको प्राविधिक र व्यवसायिक धार तर्फ व्यवहारिक अभ्यास व्यवस्था गरेको छ। विद्यालयमा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा सञ्चालन निर्देशिका २०६९(दोस्रो संशोधन) कार्यमूलक, व्यवहारिक प्राविधिक तथा व्यवसायिक सिपयुक्त जनशक्ति उत्पादन गरिने कुरा उल्लेख गरिएको छ । पन्ध्रौं योजनाले पनि शिक्षालाई मौलिक हकको रूपमा प्रत्याभुत गरी आधारभूत तहको शिक्षालाई अनिवार्य र निःशुल्क गरिनेछ र शिक्षालाई रोजगारीमूलक बनाउने सिपमुलक तथा व्यवसायिक शिक्षाको विस्तार गरी लगानीमा वृद्धि गरी प्राविधिक शिक्षालाई हरेक स्थानीय तहसम्म सर्वसुलभ गरिनेछ कुरामा जोड दिएको थियो

शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयबाट २०७८ मा प्रकाशित तथ्याङ्कलाई हेर्दा केही समय यता प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाका कार्यक्रमहरूको सङख्यात्मक रूपमा निकै विस्तार भएको छ । CTEVT को केन्द्रको संरचना र ७ ओटा प्रदेश कार्यालयहरू बाहेक ६१ ओटा आङ्गिक पोलिटेक्निक्स, २० ओटा साझेदारीमा सञ्चालित पोलिटेक्निक्स शिक्षालयहरू, ५६३ ओटा सामुदायिक विद्यालयमा प्राविधिक शिक्षा, ४२१ ओटा सम्बन्धन प्राप्त नीजि शिक्षालयहरू र ११४० ओटा छोटो अवधिका निजी तालिम प्रदायक संस्थाहरू देश भरि विस्तार गरिएका छन ।
नेपालमा हाल विभिन्न १२ ओटा विषयगत मन्त्रालयहरूले प्राविधिक शिक्षा र सिपमूलक तालिमसँग सम्बन्धित रोजगारमूलक तथा स्वरोजगार सिर्जना गर्ने कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दै आएका छन । जसमध्ये पनि ६ ओटा मन्त्रालयहरू (कृषि तथा पशपन्क्षि विकास, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन, शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि र स्वास्थ्य तथा

जनसङ्ख्या मन्त्रालय, श्रम तथा रोजगार र उद्योग तथा वाणिज्य) ले मुख्यरूपमा प्राविधिक शिक्षा र तालिमका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरेको देखिन्छ ।

पन्ध्रौं योजनाको दीर्घकालीन सोचःसमृद्ध नेपाल सुखी सुखी नेपालीको नारालाई साकार वनाउन विद्यालय तह देखि नै प्राविधिकतथा व्यावसायिक शिक्षा सञ्चालन गर्नुपर्दछ। प्राविधिक ज्ञान सिक्ने आधार शिक्षा आजको आवश्यकता हो। अबको शिक्षा गरेर खाने शिक्षा हो, त्यसैले विद्यालयमा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाको अपरिहार्य आवश्यकता रहेको छ।

चुनौतीहरू

- बर्तामान परिवेश अनुसारको प्रबिधि मैत्री शिक्षा तथा शिप्मा आधिरिथ शिक्षामा जोड दिनु ।
- प्राविधिक शिक्षा अजाको आबस्यकता सहित पालिकामा प्रबिधि मैत्री शिक्षा बिस्तार गर्नु।
- शिक्षामा गुणस्तर सुनिश्चितता गरि पालिका लाइ उत्कृस्ट पालिका बनाउने लक्ष्य निर्धारण गर्नु।
- व्यक्ति, संस्था र पद्धतिको विकास तर्फ कम ध्यान गई क्षमता विकासका कार्यक्रमहरूको सञ्चालन गर्नु ।
- बिद्यालय मैत्री प्रबिधिमैत्री स्रोत साधनको व्यवस्थापन।
- शिक्षणको माध्यम अंग्रेजी बनाइ पालीका का सबै बिद्यालय लाइ पहुँच योग्य बनाउनु।
- विद्यार्थी मूल्यांकनमा On the Job Training को प्रभावकारी व्यवस्था गर्नु।
- दिगो शिक्षक व्यवस्थापन गर्नु।
- अनुगमन मूल्यांकन प्रणालीको विकास गर्नु
- श्रोत व्यवस्थापन र दिगोपनाको विकास गर्नु।
- लगानीको अभिबृद्धि गर्नु।
- अध्ययन अनुसन्धानको कार्यमा लाग्न स्रोतको व्यवस्थापन गर्नु।

उद्धेश्य

- प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा सिप विकासमा पहुँच अभिवृद्धि गर्नु।
- प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा सिप विकासमा अवसरको सृजना गर्न संयन्त्रको विकास गर्नु।
- प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा सिप विकासका अवसरहरुलाई सान्दर्भिक उपयोगी र गुणस्तरीय बनाउनु।

रणनीतिहरू

१. मोहोन्याल गाउँपालिकामा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपको अवसर सृजना गरिनेछ।
२. स्थानीय श्रोत साधन प्रयोग मैत्री शिक्षामा जोड दिई रोजगारी मैत्री शिक्षा लाइ प्राथमिकता दिइने छ ।
३. प्रभावकारी अनुगमन र सहयोग प्रणालीको विकास सबै निकायहरूसँग समन्वय र सहकार्यको संस्कृति विकास गरिनेछ।

४. प्राविधिक शिक्षामा अवसर दिन पिछडिएको वर्ग,क्षेत्र र समुदायलाई समेट्न विशेष अवसर दिने नीति अवलम्बन गरिनेछ।
५. प्रयोगात्मक पक्षलाई बढी जोड दिनका लागि आवश्यक सामग्री तथा उपकरणहरूको व्यवस्था गरिने छ।
६. सुविधासम्पन्न प्रयोगशाला स्थापना र सञ्चालनका साथै फिल्डका कार्यमा जोड दिइने छ।
७. अपायक विद्यार्थीहरूका लागि छात्रावासको व्यवस्था गरिनेछ।
८. प्रशिक्षक तथा सहायक प्रशिक्षकको क्षमता अभिवृद्धिको लागि तालिम तथा प्रशिक्षणको व्यवस्था गरिनेछ।
९. उत्पादित जनशक्तिलाई रोजगारीको अवसर सिर्जना गर्न पहिल गरिनेछ।
१०. प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षाका लागि सरोकारवालाहरूको सहभागीता र स्थानीय सरकारको अपनत्व लगानी वृद्धि गरिनेछ।
११. आय आर्जन गरिने खालका क्रियाकलापको माध्यमबाट आत्मनिर्भर हुनको निम्ति संस्थागत क्षमता बढाउने।
१२. मोहन्याल गाउँपालिकामा सञ्चालित प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सेवाप्रदायक संस्थाहरुको सञ्चालनमा आवश्यक सहयोग उपलब्ध गरिनेछ।
१३. विद्यार्थीहरुलाई प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपका अवसर उपलब्ध गराउनका लागि सम्बन्धित संस्थाहरुसँग समन्वय र सहकार्य गरिनेछ।
१४. On the-job training लाई उधमशीलतासित जोडिनेछ।

३.१.४ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलव्धी:-

उत्पादनशील जनशक्तिले आवश्यकता अनुसारका प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपका क्षेत्रहरुमा प्रयाप्त दक्षता हासिल गरी उत्पादनशील रोजगारी स्वरोजगारी र जीविको पार्जनका क्षेत्रबाट आर्थिक स्तर सुधार भएको हुनेछ,।

नतिजा

१. On-the-job training लाई उधमशीलतासँग जोडिएको हुनेछ छ।
२. खोज नवप्रवर्तन तथा उद्यमशीलतामा अभिवृद्धी भएको हुनेछ।
३. प्रभावकारी अनुगमन र सहयोग प्रणालीको विकास सबै निकायहरूसँग समन्वय र सहकार्यको संस्कृति विकास भएको हुनेछ ।
४. उत्पादनशीलस्वरोजगारी र जीविकोपार्जनका अवसरमा वृद्धि भएको हुनेछ।,रोजगारी,
५. मोहोन्याल गाउँपालिकाबाट उत्पादित जनशक्ती दक्ष र गुणस्तरीय जनशक्ति भएको हुनेछ।
६. प्राविधिक शिक्षामा सबै वर्ग, क्षेत्र र समुदायको सहभागीता वृद्धि भएको हुनेछ ।
७. प्राविधिक शिक्षाको लागि उपयुक्त सुविधा सम्पन्न प्रयोगशाला तथा कक्षाकोठा निर्माण भएको हुनेछ।
८. प्राविधिक शिक्षामा लगानी वृद्धि भएको हुनेछ ।
९. तालिम प्राप्त प्रशिक्षक तथा शिक्षकको व्यवस्था भएको हुनेछ ।
१०. प्राविधिक शिक्षामा थप अन्य विधा विस्तार भएको हुनेछ ।

३.१.५ प्रमुख क्रियाकलापहरू र लक्ष्य निर्धारण

तालिका न.९

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	एकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)					जम्मा	भौतिक लक्ष्य १० वर्ष	कैफियत
			१	२	३	४	५			
१	प्राविधिक धारका विद्यालय स्थापना र सञ्चालन	पटक	१		१		१	३		
२	प्राविधिक धार सञ्चालन भएका विद्यालहरूको भौतिक पूर्वाधार विकास	पटक	१	✓	✓	✓	✓			
३	बहुप्राविधिक शिक्षालय स्थापना, सञ्चालन तथा नियमन	पटक	0	0	0	0	0	0	0	
४	शिक्षक व्यवस्थापन		५	३	३	२	३	३	१९	
५	छात्रवृत्ति कार्यक्रम									
६	स्थानीय स्तरमा रहेका परम्परागत सिपहरूको पहिचान, प्रमाणीकरण र प्रवर्द्धन कार्यक्रम	जना	१	१	२	२	३	१०	१०	
७	छोटा अवधिका सिपमूलक तालिम सञ्चालन	जना	१५	१५	१५	१५	१५	७५		
८	वैदेशिक रोजगारीबाट हासिल गरेको अनुभव र सिपको खोजी र उपयोग	बडा	७	७	७	७	७	७	७	
९	आर्थिक रूपमा पछाडि परेका सिमान्तकृत, दलित अपाङ्गता, महिला जनजाति विद्यार्थीका लागि उच्च शिक्षामा सहज पहुँचको अवसर सिर्जना गरिनेछ	जना	१	१	१	१	१	५		
१०	प्राविधिक शिक्षा अध्ययन गरिनेछ विद्यार्थीको लागि छात्रावास निर्माण	ओटा	0		१		१		१	

२ ११	शिक्षालय तथा विद्यालयको अनुगमन र नियमन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	
१४	स्थानीय बालि संरक्षणका लागि प्रोत्साहन गरिनेछ	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
१५	रैथाने बाली संरक्षण, प्रचार प्रसार प्रयोग गरिनेछ	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	
१६	प्राविधिक धार तर्फका विद्यार्थीहरुलाई अन्तर जिल्ला भ्रमणको व्यवस्था गरिनेछ	वर्ष मा १ पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
१७	प्राविधिक तर्फका उत्कृष्ट विद्यार्थीलाई सिपमूलक कार्यक्रम/छात्रवृत्तिको व्यवस्था गरिनेछ	पटक	पालिका श्रोत ले भ्याउने गरि	पालिका श्रोत ले भ्याउने गरि	पालिका श्रोत ले भ्याउने गरि	पालिका श्रोत ले भ्याउने गरि	पालिका श्रोत ले भ्याउने गरि	पालिका श्रोत ले भ्याउने गरि	पालिका श्रोत ले भ्याउने गरि	
१७	आवासिय छात्रावासको व्यवस्थापन	हाल लाइ नभयको		१	१	१	२	१	७	

३.१.६ कार्यक्रम तथा क्रियाकलाप कार्यान्वयनका लागि आवश्यक अनुमानित वजेट तालिका

क्रस	प्रमुख क्रियाकलाप	अनुमानित बजेट रू हजारमा						स्रोत	कैफियत
		कुल बजेट	२०८१	२०८२	२०८३	२०८४	२०८५		
१	प्राविधिक धारका विद्यालय स्थापना र सञ्चालन	३२००	३००	४००	५००	१०००	१०००	सङ्घीय सरकार	
२	प्राविधिक धार सञ्चालन भएका विद्यालहरूको भौतिक पूर्वाधार विकास	११५००	१५००	२०००	२५००	२५००	३०००	स्थानीय सरकार संघ सरकार	
३	बहुप्राविधिक शिक्षालय स्थापना, सञ्चालन तथा नियमन	१३५००	0	0	३५००	५०००	५०००	प्रदेश र सङ्घीय सरकार	
४	शिक्षक व्यवस्थापन	७५००	१५००	१५००	१५००	१५००	१५००	प्रदेश र सङ्घीय सरकार	
५	छात्रवृत्ति कार्यक्रम	९५०	२००	१००	२००	२००	२५०	सङ्घीय सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकार	

६	स्थानीय स्तरमा रहेका परम्परागत सिपहरूको पहिचान, प्रमाणिकरण र प्रवर्द्धन कार्यक्रम	१५००	३००	३००	३००	३००	३००	स्थानीय सरकार र अन्य सङ्घ संस्था	
७	छोटा अवधिका सिपमूलक तालिम सञ्चालन	१२००	२००	३००	२००	३००	२००	स्थानीय सरकार, प्रदेश सरकार, अन्य सङ्घ संस्था उद्यम शाखा	
८	अनुगमान तथा नियमन	१२०	०	३०	३०	३०	३०	स्थानीय सरकार	
	जम्मा	**३९४७०**	**४०००**	**४६३०**	**८७३०**	**१०८३०**	**११२८०**		

३.२.७ अनौपचारिक तथा आजीवन शिक्षा

३.२.८ परिचय

औपचारिक शिक्षा प्रणालीको संरचनाभन्दा बाहिर मानव जीवनका लागि आवश्यक ज्ञान, सिप र प्रक्रियाको प्रशोधन गरिनेछजीवनपर्यन्त अर्थातआजीवन सिकाइ प्रणाली अनौपचारिक शिक्षा हो । अनौपचारिक शिक्षा एवम् आजीवन शिक्षालेसमाजमा विद्यमान विभिन्न किसिमका समूहका लागि आफ्नो लक्ष्य बनाई सेवा प्रदान गर्दछ । निरक्षरका लागि साक्षरता, साक्षरका लागि साक्षरोत्तर, सिकाइ अवसरका लागि स्तरवृद्धि, शिक्षासँग सिप र आम्दानी जोड्दै शिक्षित समाजको विकासका लागि अनौपचारिक एवम् आजीवन शिक्षाले काम गर्दछ । साक्षरता तथा निरन्तर शिक्षा कार्यक्रमहरूको समन्वयात्मक रूपले विकास, योजना तथा सञ्चालनका लागि स्थानीय सरकारहरूसँग सहकार्य गरिनेछ अनौपचारिक शिक्षा र औपचारिक शिक्षाको दोहोरो प्रवेशको अवसर प्रदान गरी प्राप्त ज्ञानको समकक्षता निर्धारण तथा प्रमाणीकरण गरिनेछ तथा निरक्षर र नवसाक्षरलाई जीवनपर्यन्त शिक्षा दिन सामुदायिक सिकाइकेन्द्र मार्फत साक्षरता स्वयम् सेवक परिचालन गरिनेछ नीति लिएको छ ।

निरक्षर जनताहरुलाई साक्षर बनाउने र नव साक्षरलाई निरन्तर शिक्षा दिनु राज्यको दायित्व हो । अर्कोतिर उनीहरुका लागि आयमूलक र कार्यमूलक कार्यक्रम दिनु पनि आवश्यक देखिन्छ । जसलाई सार्थक बनाउनका लागि सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको अवधारणा कार्यान्वयनमा आएको छ। तर एकातिर संचालनमा रहेका सिकाई केन्द्रको व्यवस्थापन प्रभावकारी ढंगले हुन सकिरहेको छैन भने साक्षर भएकाहरु पनि निरन्तर शिक्षाको अवसर नपाउँदा पुनः निरक्षर बन्नु पर्ने अवस्था टड्कारो रुपमा रहेको देखिन्छ । राज्यले काम दिन नसक्दा र सामुदायिक सिकाइ केन्द्रले काम खोज्न नसक्ने कारणले गर्दा कतिपय सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरु बन्द हुनेछ अवस्थामा छन् । दक्षिण कोरियाको इन्चोनमा भएको विश्व शिक्षा मञ्चको घोषणाअनुसार जीवनपर्यन्त सिकाइको अवसर प्रवर्धन गरिनेछ विषयमा नेपालले प्रतिबद्धता जाहेर गरेको छ । तसर्थ साक्षर, नवसाक्षर र कक्षा ५ पूरा नगरेका नागरिकहरुका लागि जीवनपर्यन्त शिक्षाको अवसर उपलब्ध गराउनुपर्ने दायित्व राज्यमा रहेको छ ।

वि.सं. २००७ सालमा नेपालमा आधुनिक प्रजातान्त्रिक युग सुरु हुँदा कुल जनसंख्याको झन्डै २ प्रतिशत मात्रै नागरिकहरु साक्षर थिए । प्रजातन्त्रको आगमनसँगै नेपालमा शैक्षिक जागरणको शिक्षा, माध्यमिक शिक्षा, उच्च शिक्षा, प्राविधिक शिक्षाको साथै अनौपचारिक शिक्षालाई के कसरी अगाडि बढाउनु पर्छ भन्ने बारेमा युगानुकुल सुझाबहरु दिएको थियो। उक्तप्रतिवेदन प्रौढ साक्षरता कार्यक्रमलाई जोड दिन सिफारिस गरे पछि वि २०१३ सालदेखि योजनावद्ध रुपमा अनौपचारिक .सं .प्रौढ साक्षरता कार्यक्रम सञ्चालनमा ल्याइएको हो।

विश्व-व्यापीकरण, तीव्र सहरीकरण र बसाइसराइ, सूचना-प्रविधिको क्षेत्रमा भएको क्रान्तिले विश्वको हरेक मुलुक र समाजमा तीव्र परिवर्तनहरु भइरहेका छन्। बालबालिका र युवाको लागि मात्र हैन प्रौढ र ज्येष्ठ नागरिकका लागि पनि निरन्तर सिकिरहनेव्यवस्था र वातावरणको जरुरत पर्दछ । संयुक्त राष्ट्रसंघको युनेस्को लगायत अन्य अन्तरराष्ट्रिय संस्थाहरुले पनि दीगो विकासको लक्ष्य प्राप्तिको रणनीतिमा आजीवन सिकाइलाई महत्वकासाथ प्रस्तुत गरेका छन् । युनेस्कोले अघि सारेको परिभाषा र व्याख्या अनुसार आजीवन सिकाइको अवधारणा लोकतन्त्र, मानवीय र मानव मुक्तिको मूल्य मान्यतामा आधारित रहेको छ। सुखी र खुशी जीवनयापनका लागि सिक्ने प्रक्रिया जीवनभर चलिरहनु पर्छ। हरेक उमेर समूहका मानिसहरु सिकाइ प्रक्रियामा संलग्न भइरहनु पर्छ र घरपरिवार, कार्यथलो, विद्यालय, समुदाय र हरेक सामाजिक स्थानमा सिकाइ प्रक्रिया हुनसक्छ।

आजीवन सिकाइ एउटा छुट्टै विधि होइन यो त समग्र शिक्षा प्रणालीलाई मार्ग निर्देशन गरिनेछ सिद्धान्त हो । बाल शिक्षा, आधारभूत शिक्षा हुदै माध्यमिकदेखि उच्च शिक्षासम्म पुग्ने क्रममा हरेक व्यक्तिलाई आजीवन कसरी सिकी रहने भन्ने ज्ञान र सीप प्रदान गर्नु जरुरी हुन्छ । त्यसैले अतिरिक्त, अनौपचारिक र औपचारिक सबै माध्यमबाट आजीवन सिकाइको अभ्यासलाई सुदृढ तुल्याउनु जरुरी छ। मानव जीवनलाई सहज, उन्नतर सुखी तुल्याउनु नै आजीवन सिकाइको मुल ध्येय हो।

३.२.९ वर्तमान अवस्था

राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६ ले नेपाललाई पूर्ण साक्षर मुलुक तुल्याई अनौपचारिक, वैकल्पिक, परम्परागत र खुल्ला शिक्षाका माध्यमबाट आजीवन सिकाइ संस्कृतिको विकास गर्नु सबै प्रकारका आपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि गुणस्तरीय शिक्षाको पहुँच सुनिश्चित गरी जीवन पर्यन्त शिक्षाका माध्यमबाट मर्यादित जीवनयापन गर्न सक्षम र प्रतिस्पर्धी नागरिक तयार पार्ने उद्देश्य निर्धारण गरेको छ।

आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षाको जिम्मेवारी स्थानीय तहमा हस्तान्तरण भएसँगै स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइको जिम्मेवारी स्थानीय तहलाई प्रदान गरेको छ । देश संघीय संरचनामा रुपान्तरण भएपछि शिक्षा क्षेत्रको पुनःसंरचना हुँदा साविकको अनौपचारिक शिक्षा केन्द्र, शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्रको एउटा शाखामा सीमित हुन पुगेको छ। प्रदेश तहमा सामाजिक विकास मन्त्रालय र सो अन्तर्गत शैक्षिक योजना तथा अनुसन्धान शाखा रहे पनि उक्त शाखाको कार्यविवरणमा अनौपचारिक तथा आजीवन सिकाइसँग सम्बन्धित विषय समावेश छैन। स्थानीय तहमा रहेको शिक्षा शाखाको कार्यविवरणमा यस सम्बन्धी विषय समावेश भए पनि यस विषयले प्राथमिकता प्राप्त गरेको देखिदैन । यसरी हेर्दा शिक्षा क्षेत्रको एउटा सिङ्गै पाटोको रुपमा रहेको अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइले न त व्यक्तिगत रुपमा न त संस्थागत र प्राणालीगत रुपमा नै क्षमता विकास गरिनेछ विषयले महत्व पाएको देखिन्छ । विगत १ दशक भन्दा बढी अवधिदेखि साक्षरतालाई अभियानका रुपमा सञ्चालन गर्दा समेत अझै २४ जिल्ला साक्षर घोषणा हुन बाँकी रहेका छन्। सबै युवाहरुका लागि खुल्ला तथा दूर शिक्षाको अवसर उपलब्ध गराउन सकिएको छैन । अनौपचारिक शिक्षा नीति र खुल्ला तथा दूर शिक्षा नीतिले परिकल्पना गरेको उपलब्धि हासिल गर्न सकिएको छैन । सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरुलाई अपेक्षित रुपमा सुदृढीकरण गर्न सकिएको छैन । त्यसैगरी आश्यकता अनुरुप आजीवन सिकाइका अवसरहरु विस्तार गर्न सकिएको छैन। देश संघीय संरचनामा रुपान्तरण भए पश्चात अनौपचारिक तथा जीवनपर्यन्त सिकाइको व्यवस्थापन संरचना), लगानी, अपनत्व आदि को जिम्मेवारी स्थानीय तहमा हस्तान्तरण भएको तर यसको मर्म अनुसार कार्यसम्पादन (हुन सकेको देखिदैन आवधिक रुपमा शैक्षिक सर्वेक्षणगरिनेछ व्यवस्था गर्न नसकिएकाले साक्षरता सम्बन्धी तथ्यांकका लागि पनि राष्ट्रिय जनगणनाको प्रक्षेपणमा भर पर्नु पर्ने अवस्था रहेको छ

३ .२.१० अवसर र चुनौती

- अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइको सहज र सर्वसुलभ पहुँच सुनिश्चित गर्नु ।
- साक्षरता, निरन्तर सिकाइ, आयमूलक सिपसँगै समय सापेक्ष सूचना प्रविधियुक्त कार्यमूलक सिकाइ लगायत आजीवन शिक्षा तथा समकक्षताको व्यवस्था गर्नु ।
- सामुदायिक सिकाइ केन्द्रलाई समय सापेक्ष सिकाइ अवश्यकत्ता सम्बोधन गर्न सक्ने बनाउनु ।
- साक्षर व्यक्तिहरुलाई निरन्तर शिक्षाको कार्यक्रम दिनु ।

- साक्षरता र निरन्तर शिक्षाका कार्यक्रमलाई दैनिक व्यवहारसँग जोडनु ।
- साक्षरता कार्यक्रममा सहभागी भएका व्यक्तिहरुले सिकेको ज्ञान र सीपलाई रोजगारसँग जोडनु साथै सीपको प्रमाणपत्र रोजगारको अवसरसँग जोड्नु ।
- साक्षरता र निरन्तर शिक्षाका कार्यक्रमहरु गैर सरकारी र समुदायमा आधारित संस्थाहरुले संचालन गर्न छाड्नु ।
- साक्षर गाउँपालिका घोषणा गर्दा साक्षर भएको जनसंख्या लगभग ९५ प्रतिशत रहेको तर उनीहरुका लागि निरन्तर शिक्षा र सीपमूलक कार्यक्रम संचालनहुन नसक्दा पुनः पुरानै अवस्था आउने सम्भावना रहनु ।
- पुरुषको तुलनामा महिला निरक्षरता दर बढी हुनु ।
- साक्षर भएकाहरु साक्षरता सीपको प्रयोग र अभ्यास नहुदा पुनः निरक्षर हुनु ।
- शैक्षिक सत्र पूरा नगरी बीचमै छाड्ने, बालबालिकाहरुको संख्या २ ५. प्रतिशत रहेको हुँदा साक्षर हुन नसक्ने र नव साक्षरको अवस्थामा रहेका व्यक्तिको संख्या अझैपनि अधिक रहनु ।

३.३.१ उद्देश्यहरु

1. सबै नागरिककालागि साक्षरता, निरन्तर शिक्षा र जीवनपर्यन्त सिकाइको अवसर र पहुँच सुनिश्चित गर्नु ।
2. आजीवन सिकाइ संस्कृति सापेक्ष अनौपचारिक शिक्षा तथा निरन्तर सिकाइका लागि एकिकृत प्रणालीमा आधारितसंस्थागत सुदृढीकरण गर्नु ।
3. बालवालिकाको सिकाइका लागि अभिभावकहरूको सचेतनामा सुधार ल्याउनु ।
4. नवसाक्षरहरूलाई जीविकोपार्जनका गतिविधिहरूको सहभागितामा वृद्धि गर्नु

३.३.२ रणनीतिः

१. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रलाई सुदृढ गरिनेछ । यसका लागि स्थानीय आवश्यकता, माग र स्रोतका आधारमा स्थानीय समुदायसँगको सहकार्यमा सामुदायिक सिकाइ केन्द्र स्थापना तथा सञ्चालनमा ल्याउने ।
२. स्थानीय सरकारको संयोजनमा सामुदायिक सिकाइ केन्द्र, विद्यालय, विकास साझेदार, नागरिक समाज, सञ्चार माध्यम, अभिभावक, अन्य साझेदारहरु परिचालन गरी साक्षरता तथा साक्षरोत्तर कक्षाहरु सञ्चालन गरिनेछ ।
३. स्थानीय तहले सामुदायिक सिकाइ केन्द्रलाई आधारभूत सुविधा सम्पन्न पुस्तकालय, ईपुस्तकालय- , सामुदायिक सूचना केन्द्र, एफ एम द्वारा सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन र सेवा प्रवाह गरिनेछ, बहुउद्देश्यीय संयन्त्रको रुपमा सुदृदीकरण गरी समावेशी एवम् समतामा आधारित आजीवन सिकाइ थलोको रुपमा विकास गरिनेछ ।

३.३.३ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्यः

सबै नागरिकका लागि साक्षरता, निरन्तर शिक्षा र जीवनपर्यन्त सिकाइ एवं सिपमूलक शिक्षाको अवसर प्राप्त हुनेछ ।

नतिजा

१. सामुदायिक सिकाइ केन्द्र आजीवन सिकाइ केन्द्रको रुपमा विकास हुनेछ ।
२. अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइको व्यवस्थापनका लागि आवश्यक संरचनागत व्यवस्था तयार भई कार्यसन्चालन हुनेछ ।
३. अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइ सम्बन्धी तथ्यांक अद्यावधिक हुनेछ ।
४. अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइका लागि लागत साझेदारिताको प्रारूप तयार हुनेछ ।
५. सबै नागरिकहरुका लागि साक्षरता, निरन्तर शिक्षा,जीवनपर्यन्त सिकाइ र जीवनोपयोगी सीपका अवसरहरू प्राप्त हुनेछ ।

३.३.४ प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

तालिका न. १०

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	एकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)					जम्मा	भौतिक लक्ष्य १० वर्ष	कैफियत
			१	२	३	४	५			
१	सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको स्थापना र सञ्चालन	संख्या	०	१				१	१	वडा नं. २ मा थप
२	सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको भौतिक पूर्वाधार विकास	पटक	१	१	१	१	१	५	५	
३	सहजकर्ताको क्षमता विकास	पटक	४	५	५	५	५	५	५	
४	आमा समूह गठन र परिचालन	संख्या	१०	२०	३०	३०	३०	४०	१६०	
५	गा.पा. प्रोफाइलको लागि तथ्याङ्क संकलन	पटक	१	१	१	१	१	१	१	
६	साक्षरता, साक्षरोत्तर, शिक्षा, अभिभावक शिक्षा, सिप विकास तालिम सञ्चालन	जना	१५०	१५०	१५०	१३०	१२०	७००	८००	
७	वित्तीय साक्षरता, सरसफाई, खेलकुद, डिटल साक्षरता लगातयका कार्यक्रम	जना	१५०	१५०	१५०	१३०	१२०	७००	८००	
८	विदयालय बाहिर रहेका विद्यर्थीको लागि भर्ना कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	

अनौपचारिक र निरन्तर शिक्षा कार्यक्रमका लागि प्रस्तावित कार्यक्रमहरू)Proposed Activities for Non-Formal and Continious Education)										
	लगानीको अनुमान हजार मा					बार्षिक भौतिक लक्ष्य)Yearly Physical Target)				
प्रस्तावित कार्यक्रमहरु	2024/25 81/82	2025/26 82/83	2026/27 83/84	2027/28 84/85	2028/29 85/86	2024/25 81/82	2025/26 82/83	2026/27 83/84	2027/28 84/85	२०२८/२९ ८५/८६
पालिकामा कार्यरत गैर सँस्थाहरू-सरकारी र अन्य सङ्घ-सँगको सहकार्यमा अनौपचारिक शिक्षा र निरन्तर शिक्षासम्बन्धी स्थानीय तहको मापदण्ड र निर्देशिकाहरूको विकास गर्ने	०	५५०	३००0	१०००	५५०	०	0	१	१	१
पालिका मा कार्यरत गैरसँस्थाहरू-सरकारी र अन्य सङ्घ-सँगको सहकार्यमा अनौपचारिक शिक्षा र निरन्तर शिक्षा सन्चालन र व्यवस्थापनसम्बन्धी लागत सहभागिताको तौरतरिका तथा बिधिका लागि ढाँचा र स्वरूप विकास गर्ने	०	१०००००	५५०	५६०	५००	0	0	१	१	१
पालिका का सबै सरोकारवालाहरू सँगको समन्वय र सहयोगमा लक्षित कार्यक्रमहरू मार्फत स वार्डहरूलाई चरणबद्ध रूपमा पूर्ण साक्षरता बनाउन पूर्ण साक्षर पालिका कार्यक्रम सन्चालन बापतको बजेट अनुदान	०	१००	१००	१००	१००	१	१	१	१	१
अनौपचारिक शिक्षा र निरन्तर शिक्षाका लागि रेडियो, टिभी जस्ता आम सन्चारका साधनहरूको उपयोग गर्न बजेट अनुदान स्थानीय तहमा अनौपचारिक शिक्षा र) निरन्तर शिक्षासमबन्धी बिषयबस्तुहरुको विकास, बितरण र प्रचारप्रसार गर्ने(	१२०	२००	२५०	३००	५००	१	१	१	१	१
प्रत्येक वार्डमा सन्चालित सामुदायिक अध्ययन केन्द्रमा रहेका पुस्तकालयहरू सँग सम्बन्ध स्थापना गराउने गरी समुदाय स्तरमा पुस्तकालय स्थापना र सन्चालन गर्ने	०	३५०	४५०	५००	३००	0	0	१	१	१
अनौपचारिक शिक्षा र निरन्तर शिक्षाका अध्यन, अद्यापन र व्यवहारिक बिषयबस्तु विकास गर्दा वातावरणको परिवर्तन, संरक्षण, प्राथमिक स्वास्थ्य, परम्परागत ज्ञान र सीपहरूको अभिबृधि, स्थानीयस्तरका बिभिन्न सवालहरू र अन्य स्थानीय बिकासात्मक पक्षहरूलाई समेटेर तयार गर्ने	0	१ ००	१ ०००	१ ००	३००	२	२	२	२	२

हाल सन्चालनमा रहेका समुदायिक केन्द्रहरूमा आवश्यकतामा आधारित नमुना कार्यक्रमहरु थपगरी सवलिकरण गर्ने साथै समुदायिक केन्द्रहरूको सन्चालन र व्यवस्थापन खर्च र अनौपचारिक शैक्षिक सुचना व्यवस्थापन प्रणालीको कार्यान्वयन गरी तथ्याँक बिबरण तयार गर्ने बापतको बजेट अनुदान	३४०	४००	५००	५००००	१०००	१	१	१	१	१
हाल सन्चालनमा रहेका सामुदायिक अध्ययन केन्द्रहरुमा कम्तिमा १२ कक्षा उत्तीर्ण पूर्णकालिक परिचालकको व्यवस्था गर्न सोको तलबभत्ता बापतको बजेट अनुदान	१४००	१४००	१५००	१६००	१७००	२	२	२	३	१
अनौपचारिक र निरन्तर शिक्षासम्बन्धी NQF कार्यन्वयन समकक्षता) मूल्यांकन र निर्धारणका लागि ऐन, निर्देशिका साथै सँस्थागत संरचना, मानव स्रोत विकास र तिनको क्षमता अभिबृधि गर्नेका लागि बजेट अनुदान (	0	५००	५०००	४००	५००	१	२	३	४	१
शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्रमा हाल सन्चालनमा रहेको Online Learning Portal मा अनौपचारिक शिक्षा र निरन्तर शिक्षासम्बन्धी सम्बन्धी Online सामाग्रीहरुको विकास र कार्यान्वयन साथै नुमुना CLC हरुका लागि Online र Offlline नमूना सामाग्रीहरु विकास र प्रयोग गर्न बजेट अनुदान	0	१००	५००	५००	४००	१	२	३	१	१
CLC परिचालकहरुको क्षमता अभिबृधि तालिमका लागि/ बजेट अनुदान	0	३०००	३००	४००	५००	0	१	२	२	१
अनौपचारिक र निरन्तर शिक्षा कार्यक्रमहरुको अनुगमन बापतको बजेट अनुदान	0	३००	३००	४००	५००	0	१	२	२	१
अनौपचारिक र निरन्तर शिक्षा कार्यक्रमको जम्मा बजेट (लाखमा)	१८६०	१०६९००	१२४५०	५५७६०	६८५०					

परिच्छेद-४

अन्तर-सम्बन्धित क्षेत्रहरू

४.१ पाठ्यक्रम,पाठ्यपुस्तक र सिकाइ सामग्र

४.१.१ परिचय

पाठ्यक्रम सिकाइको योजनाहो ।सिकाइ पद्तीलाई मार्ग दर्शन गर्ने महत्वपूर्ण आधार पाठ्यक्रम हो । औपचारिक शिक्षा पद्धतिमा पाठ्यक्रमद्वारा निर्देशित ज्ञान,सिप र अभिवृत्ती प्राप्तिमा विद्यार्थीलाई सक्षम बनाउने दिशामा शिक्षण सिकाइ तथा मुल्याङ्कन प्रक्रिया सञ्चालित हुनु पर्दछ ।पाठ्यक्रमको माध्यमबाट प्राप्त हुने शिक्षा अर्थात् ज्ञान सिप र अभिवृत्तीको माध्यमबाट व्यक्तिलाई समाज तथा विश्व परिवेश अनुकूल समायोजन हुन सक्रिय र ससुचित नागरिक जीवन व्यथित गर्न रोजगारी प्राप्त गर्न पेशा तथा व्यवसाय छनौट तथा, सञ्चालन गर्न र आर्थिक क्रियाकलापमा सरिक हुन सहयोग गर्दछ । शिक्षाको परिवर्तित अवधारणाको विकास सँगैसँगै स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण र कार्यान्वयनमा पनि विशेष जोड दिएको पाइन्छ । स्थानीय पाठ्यक्रम स्थानीय भाषा र दैनिक आवश्यकतामा ,परम्परागत सिप , आधारित हुन्छ । केन्द्रबाट तय हुने पाठ्यक्रमले स्थानीय संस्कृती, जनजीवन, भूगोल लगायतका पक्षलाई समेट्न सक्दैन भन्ने मान्यताका आधारमा स्थानीय पाठ्यक्रमको अवधारणा आएको हो (विद्यालय शिक्षाको रष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारुप २०७६)। नेपाल जस्तो विविध भौगोलिक, सांस्कृतिक, भाषिक लगायतका परिवेशका कारण समाजको आवश्यकता र चाहना फरक फरक छन् । त्यसैले नेपालको सन्दर्भमा पाठ्यक्रम तयार पार्दा स्थानीय पाठ्यक्रमको अवधारणालाई आत्मसात गर्नु पर्ने खाँचो छ । स्थानीय आवश्यकताका विषयवस्तु त्यहीका नागरिकको अपनत्व हुने गरी सरोकारवालाले स्थानीय ज्ञान, सिप र प्रविधिलाई समेटी विकास गर्ने पाठ्यक्रम नै स्थानीय पाठ्यक्रम हो । यसमा केन्द्रिय पाठ्यक्रमले समेट्न नसकेका विषयवस्तु हुनु पर्दछ । जसले स्थानीय ज्ञानको प्रस्फुटन गर्नुका साथै नवीनतम् ज्ञान र सिपको मार्ग दर्शन पहिल्याउन सहयोग गर्दछ । स्थानीयस्तरमा रहेका मूल्य, मान्यता, कला संस्कृतिको संरक्षण र सम्वर्द्धन गर्दै आगामि पुस्तामा हस्तान्तरण गर्न सहयोग गर्दछ । स्थानीय पाठ्यक्रमलाई शैक्षिक विकेन्द्रीकरणको महत्वपूर्ण खुड्किलाका रुपमा पनि लिन सकिन्छ ।

नेपालमा केन्द्रिय तहमा पाठ्यक्रम निर्माण गर्दा स्थानीय आवश्यकता भाषा र संस्कृति तथा जनजिविकाका अभ्यासहरुको ,परम्परा , संरक्षण र सम्बर्धन गर्न नसकिने हुँदा नेपाल सरकारले स्थानीय पाठ्यक्रम प्रारुप २०७१ र स्थानीय पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयन मार्गदर्शन २०७६ जस्ता महत्वपूर्ण निर्देशिका तथा पाठयक्रम प्रारुपको विकास गरेकोछ। उक्त शिक्षाका दस्तावेजहरुले स्थानीय पाठ्यक्रमको आवश्यक्ता महसुस गरेको देखिन्छ। कुनै पनि योजनाको सैद्धान्तिक पक्ष जतिसुखै राम्रो भए पनि त्यसको व्यवहारिक पक्ष कम्जोर हुँदा योजनाको कुनै तुक हुदैन । स्थानीय पाठ्यक्रमले तयगरेका व्यवहारिक उद्येश्यहरु के कति पुरा भए वा भएन भनि लेखाजोखा- गर्न पाठ्यक्रमको अभिन्न अंगका रुपमा मुल्यङकनलाइमहत्वपूर्णपाटोको रुपमा लिनुपर्दछ। मुल्याङकनको अभावमा पाठ्यक्रमले गति लिन नसक्ने हुदा मुल्याङकन र पाठ्यक्रम एउटा सिक्काको दुइवटा पाटो जस्तै हुन।

४.१.२ वर्तमान अवस्था

प्रारम्भिक बालविकासदेखि माध्यमिक तह को पाठ्यक्रमको विकास शिक्षा मन्त्रालय अन्तर्गतको पाठ्यक्रम विकास (कक्षा १२ सम्म) .२०६३ तयार गरी वि .सं.केन्द्रले गर्ने गरेको छ। विद्यालय तहको विद्यमान पाठ्क्रम विसं २०७१ मा सामान्य परिमार्जन गरिएको राष्ट्रिय . पाठ्यक्रम प्रारूपको आधारमा व्यवस्थित गरिएको भनिए पनि कक्षा ११ र १२ लाई विद्यालय तहको पाठ्यक्रममा पूर्ण रुपमा समायोजन नगरी तत्कालीन उच्च माध्यमिक शिक्षा परिषद्ले तयार गरेको उच्च शिक्षाको तयारीउन्मुख पाठ्यक्रम नै कार्यान्वयनमा रहेकोमा हाल विद्यालय तहको पाठ्यक्रममा समायोजन गरिएको छ । यसै क्रममा वि.सं. २०७६ मा नयाँ पाठ्यक्रम प्रारूप तयार भई सो विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ कार्यान्वयन गर्ने क्रममा विद्यालय तहमा नयाँ पाठ्यक्रम विकास गरी वि .सं २०७७ . देखि

कक्षा १ र ११ मा कार्यान्वयन सुरु भएको छ भने वि.स. २००८ मा विद्यालय तहका सबै कक्षाहरुमा यो पाठ्यक्रम कार्यान्वयन हुने भैसकेको छ। यसै अनुसार मोहोन्याल गाउँपालिकाले पनि नेपाल सरकारबाट स्वीकृत पाठ्यक्रम लागू गरेको छ। माध्यम भाषाका रुपमा प्राथमिक तह -कक्षा १)५ का लागि मातृभाषा (वा नेपाली हुन सक्ने र अन्य तहको हकमा नेपाली वा अंग्रेजी हुन सक्ने व्यवस्था छ।

विद्यालय तहको पाठ्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाउनका लागि कक्षा १ ३ एकिकृत पाठ्क्रमको अवधारणा बमोजिम अन्तरसम्बन्धित-विषयवस्तुलाई एकिकृत गरिएको, व्यवहारकुशल र जीवनोपयोगी सिपहरु समावेश गरी क्रियाकलाप तर्जुमा गर्ने रणनीति लिइएको छ।आधारभूत तहमा स्थानीय कला,संस्कृति, भेषभुषा, सिप, इतिहास, भाषार परम्परामा आधारित स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरि कार्यान्वयन गर्नु पर्ने व्यवस्था वर्तमान पाठ्यक्रम प्रारुपले गरे पश्चात मोहोन्याल गाउँपालिकाले पनि आधारभूत तह कक्षा १८- मा स्थानीय पाठ्यक्रमको विकास गरि कार्यान्वयनमा जोड दिइएको छ।

विद्यालय शिक्षाको मुल्याङ्कनका लागि आधारभूत तह कक्षा ८ को अन्तिम परीक्षा गाउँपालिका स्तरीय रुपमा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन हुने गरेको छ। कक्षा १० र १२ मा राष्ट्रिय तहमा राष्ट्रिय परीक्षा बोर्डबाट सार्वजनिक परीक्षा सञ्चालन गरी विद्यार्थीको योग्यता परीक्षण गरिदै आएको छ भने नमुनामा आधारित राष्ट्रिय उपलब्धि परीक्षण शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्रबाट विभिन्न कक्षाहरुमा सञ्चालन गरी शिक्षा प्रणालीको गुणस्तरको लेखाजोखा गरिदै आएको छ। अधिकांश विद्यालय तहमा सञ्चालन गरिएका परीक्षाका प्रश्नहरुले प्रायजसो संज्ञानात्मक तहका तल्लोस्तरका क्षमता मात्र परीक्षण गरेको देखिन्छ। अधिकांश प्रयोगात्मक परीक्षाहरु प्रभावकारी हुन सकेका छैनन्।तसर्थ प्रयोगात्मक परीक्षा लाई प्रभावकारी बनाउनलाई पाठ्यक्रमले निर्दिष्ट गरेका प्रयोगात्मक सामाग्रीहरुको उचित प्रयोग तथा व्यवस्थापनमा जोड दिनु पर्ने देखिन्छ |

स्थानीय पाठ्यक्रम बाहेक अन्य पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक विकासको कार्य पाठ्यक्रम विकास केन्द्रले गर्दछ।सन्दर्भ सामग्रीको नाम दिई पाठ्यक्रम विकास केन्द्रले स्वीकृति दिएका पुस्तकहरु पाठ्यपुस्तककै रुपमा विद्यालय व्यवस्थापना समितिको निर्णय अनुसार अधिकांश संस्थागत र केही सामुदायिक विद्यालयले प्रयोग गर्ने गर्दछन्।बहुपाठ्यपुस्तकको नीति तय गरिए पनि औपचारिक रुपमा कार्यान्वयनमा ल्याइएको छैन बजारमा विषयवस्तुमा गहिरो र विस्तृत अध्ययनमा सघाउने सन्दर्भ सामग्रीभन्दा पनि प्रश्नोत्तर, प्रश्नहरुको संकलन, गेस पेपर जस्ता सामग्री उत्पादन हुनाले विद्यार्थीको सिकाइ प्रक्रियामा नकारात्मक प्रभाव परेको देखिन्छ।शैक्षिक सत्र सुरु भइ सक्दा सहज अवस्थामा मुद्रित पाठ्यपुस्तक तथा पाठ्यसामग्रीको पहुँचमा पुऱ्याउनु एक प्रमुख समस्या हो।महामारी र विपद्को बेलामा विभिन्न विधि र माध्यम अनलाइन), अफलाइन, मुद्रित आदिआमनेसामने विधिमा मात्र भर पर्नु पर्ने तर दुर्गम भौगोलिक कठिनाइ (,नेट इन्टरनेटको असुविधा लगायत मुद्रित सामग्रीको अभावले विपदमा शिक्षा क्षेत्र नराम्ररी प्रभावित हुने गरेको देखिन्छ।

स्थानीय पाठ्यक्रममा विद्यालय तहको पाठ्यक्रमलाई सान्दर्भिक तथा प्रभावकारी बनाउन कक्षा १ ८ मा अन्तर सम्बन्धित विषयबस्तुलाई-एकीकृत गरिएको, व्यवहार कुशल तथा जीवन उपयोगी सीपहरु समावेश हुने गरी सिकाई क्रियाकलाप तर्जुमा गर्ने रणनीति लिइएको, आधाभूत तहमा स्थानीय कला संस्कृति, भाषा, इतिहास, परम्परा, सीप तथा ज्ञानमा आधारित स्थानीय पाठ्यक्रम स्थानीय तहले विकास गरी कार्यान्वयन गर्नु पर्ने र सबै कक्षाका विषयवस्तुलाई यथासम्भव स्थानीय परिवेश तथा दैनिक जीवनसँग सम्बन्धित गराई सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ।

४.१.३ अवसर र चुनौतीहरु

- स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यसामाग्री विकासका लागि जनशक्ति विकास गर्नु।
- सरोकारवालाको अर्थपूर्ण सहभागिताको सुनिश्चितता गर्नु।
- मूल्याङ्कन पद्धतिलाई शिक्षण सिकाइसँग जोडनु।
- स्थानीय पाठ्यपुस्तक निर्माण गर्नमा जोड दिनु |
- परिवर्तित पाठयक्रमको बारे प्रबोधिकरण कार्यमा जोड दिनु |
- पाठयक्रम विकास गर्दा सिकरुको उमेररुची लाई आधार मान्नुपर्न,क्षमता,

४.१.४ उदेश्य :

- स्थानीय पाठ्यक्रमका माध्यमबाट मोहन्याल गाउपालिकामा रहेका स्थानीय समुदायको पेसा-व्यापार र व्यवसायको प्रचार , रसार तथा जानकारी प्रदान गर्नु।ुप
- विद्यालय तहमा तोकिएको पाठ्यक्रमलाई पूर्ण रुपमा कार्यान्वयन गर्नु।
- पाठ्यक्रम,पाठ्यपुस्तक प्रयोग र कार्यान्वयनमा एकरुपता ल्याउनु।
- सिकाइका लागि मूल्यांकन प्रणालीका रुपमा विद्यालय तहको मूल्यांकन प्रक्रियामा सुधार ल्याउनु ।
- स्थानीय पाठ्यक्रम तथा शैक्षिक सामग्रीहरुको विकास तथा व्यवस्थापनमा क्षमता विकासमा सुधार ल्याउनु ।
- राष्ट्रिय पाठयक्रम र राष्ट्रिय शिक्षा नीति बीच स्थानीय पाठयक्रमस्थानीय शिक्षा नीतिको समजस्यता, कायम गर्नु |

४.१ ५ रणनीति

- स्थानीय पाठ्यक्रमलाई समयसापेक्ष, सान्दर्भिक, गुणस्तरीय र प्रभावकारी बनाई समृद्ध नेपाल निर्माणका लागि सक्षम र प्रतिस्पर्धी नागरिक तयार गर्न पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयन प्रक्रियालाई अनुसन्धान तथा आवधिक मूल्यांकनमा आधारित बनाउने ।
- पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक विकास प्रक्रियालाई बढी सहभागितामूलक बनाई स्थानीय सरोकारवालामा अपनत्व विकास गरी जवाफदेही बनाउनसिकरुको उमेर रुची लाई आधार मानि,क्षमता, विद्यालयमा आधारित स्थानीय पाठ्यक्रम विकास गरि प्रभावकारी मूल्यांकनमा जोड दिईनेछ |
- विकास गरिएका पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीलाई सम्बन्धित शिक्षक तथा सरोकारवालालाई प्रभावकारी ढङ्गले प्रवोधीकरण गर्ने।
- नवीनतम पाठयक्रम तथा मुल्यांकन प्रक्रिया वारे शिक्षक तथा सरोकारवालालाई तालिमको उचित ब्यबस्था गरिनेछ |
- आधारभूत तह र माध्यमिक तहमा हुने सार्वजनिक परीक्षालाई सुधार गर्ने ।
- स्थानीय पाठ्यक्रमको विषय क्षेत्रमा विषयवस्तु छनौट गर्दा विषयवस्तुको क्रमलाई विचार गरी बढी उपयोगी हुने विषयवस्तु छनौट गरिने छ। जीवनोपयोगी र व्यवहारकुशल सीप समेत विकास गर्ने गरी पाठ्यक्रम विकास गर्ने।
- स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण र कार्यान्वयनका लागि स्थानीय सरकारको क्षमता विकास गर्ने, पाठ्यक्रम पुनर्संगठन र कार्यान्वयनका लागि शिक्षकको क्षमता विकास गर्ने।
- स्थानीय पाठयक्रम लाई समय सान्दर्भिक परिमार्जन र सुधार गरिने छ |
- सिकारुको परीक्षा र मूल्यांकनको अवस्था, सिकारुको प्रगति तथा शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप समेतलाई शिक्षककोकार्यसम्पादन मूल्यांकनमा आधारित बनाई शिक्षकलाई सिकारु तथा शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा सुधारका लागिजिम्मेवार र जवाफदेही बनाइने छ । परीक्षा र मूल्यांकनको लेखाजोखा गर्ने, नतिजा विश्लेषण गर्न र नतिजाका आधारमा शिक्षण सिकाइमा सुधार योजनातयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने जस्ता कार्यलाई व्यवस्थित गर्ने।
- परियोजनामा आधारित, समूहकार्यमा आधारित र सिकाइ केन्द्रित अभ्यासलाई मूल्यांकनको आधार बनाउने ।

४.१.६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्यः

उपलब्धि

- स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्य सामग्री निर्माण तथा कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।

- स्थानीय भेषभुषा | सामाजिक मूल्य मान्यताको संरक्षण हुनेछ,रीतिरिवाज,चालचलन,
- पाठ्यक्रममा आधारित मूल्याङ्कन प्रक्रिया प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।
- विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धीमा सुधार भएको हुनेछ ।

नतिजा

- पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धीमा सुधार भएको हुनेछ|

४.१.६ प्रमुख क्रियाकलाप र भौतिक लक्ष्य

तालिका न. ११

क्र.सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा		
१	स्थानीय स्तरमा पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक निर्माण समिति गठन	पटक	१				१	२	२	
२	स्थानीय तहमा पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक निर्माणका लागि कार्यशाला गोष्ठि सञ्चालन गरिनेछ ।	पटक	१	१	१	१	१	५	५	
३	सल्लाह सुझावका लागि परामर्श बैठक आयोजना गरिनेछ ।	पटक	२	१	३	१	२	९	१०	
४	**प्राबिधिक धारका बिषयहरुको पाठ्यक्रम र सिकाई सामग्रीहरुको विकास र कार्यान्वयन गर्ने** (जसमा-: प्राबिधिक धारका बिषयगत समस्या तथा सवालहरू पत्ता लागउने, तिनलाई पाठ्यक्रममा समायोजन गर्ने र सोका आधारमा पाठ्यपुस्तक, सिकाई सामग्रीहरूको विकास, मुल्यांकन पद्धतिको विकास र तिनको प्रबोधिकरण, बितरण, प्रयोग बिषयहरु समाबेश गर्ने (	पटक	१	१	१	१	२	७	७	
५	शिक्षक तालिम	पटक	१	१				२	२	
६	शिक्षक पेसागत सहयोग	जना	२0	३०	२५	२२	१८			
७	डिजिटल सामग्रीको प्रयोग	विद्यालय	५७	५	४	३	६	५७	५७	
८	सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग	विद्यालय	५७	५	४	३	६	५७	५७	
९	निःशुल्क पाठ्यपुस्तक	विद्यालय	५७					५७	५७	
१०	विपदको समयमा विद्यालय तहमा प्रयोग गर्न सकिने सामग्रीहरु विकास	पटक							परिस्थिति अनुसार	

पाठ्यक्रम र मूल्यांकन कार्यक्रमका लागि प्रस्तावित कार्यक्रमहरू)Proposed Activities for Curriculum and Evaluation)

	लगानीको अनुमा हजारमा					बार्षिक भौतिक लक्ष्य)Yearly Physical Target)				
प्रस्तावित कार्यक्रमहरु	२०२४/२५ ८१/८२	२०२५/२६ ८२/८३	२०२६/२७ ८३/८४	२०२७/२८ ८४/८५	२०२८/२९ ८५/८६	२०२४/२५ ८१/८२	२०२५/२६ ८२/८३	२०२६/२७ ८३/८४	२०२७/२८ ८४/८५	२०२८/२९ ८५/८६
राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०२७६ को कार्यन्वयन (तहगत पाठ्यक्रमहरूको विकास, परीक्षण र कार्यन्वयन, नमुना पाठ्यपुस्तकहरूको विकास, शिक्षक निर्देशिका र सन्दर्भ सामग्रीहरुको विकास गर्ने(	५००	५००	४५००	४००	४००	४	४	४	३	३
पाठ्यक्रमको मूल्यांकन (मुल्यांकन, सुधार र बिद्यालयमा आधारित पाठ्यक्रम विकास र नमूना परीक्षण(	१००	१००	१००	३०००	२०००					२
Digital सामाग्रीहरुको कार्यन्वयन (विधुतीय अन्तरक्रियात्मक सामाग्रीहरुको विकास र तिनलाई Online/Offline माध्यमबाट बिद्यार्थी अपाङ्गता भएका) र (बिद्यार्थी समेत् शिक्षकको पँहुचसम्म पुर्याउने सुनिश्चित गर्ने, पाठ्यक्रम विकास केन्द्रबाट विकास गरिएका सबै सामाग्रीहरुलाई विधुतीय प्रती बनाई तिनलाई e-library को विकास गरी सबैको पँहुच सुनिश्चित गर्ने	१००	५००	५००	५००	३००					५
सँस्थागत संरचनाको विकास र क्षमता अभिबृद्धि गर्ने बिज्ञहरुको) परिचालन गरी स्थानीय तहहरूमा स्थानीय पाठ्यक्रमको विकास र कार्यान्वयनका लागि प्राबिधिक सहयोग प्रदान गर्ने बिधि र पद्धति स्थापित गर्ने(	१००	१००	१००	१००	१००	५	५	५	५	५
आधारभूत तहको पाठ्यक्रका लागि सबै शिक्षकहरूलाई ३ दिने अभिमुखीकरण तालिम प्रदान गर्ने	६५०	६५०	६५०	६५०	६५०	१	१	१	१	१
आन्तरिक र बाहिय दुवै विधिका बिद्यार्थी मुल्यांकन र तिनको कार्यन्वयनको मापदण्डहरू विकास गर्ने (जसमा नमूना -: सामाग्रीहरु विकास गर्ने, कक्षाकोठामा आधारित मुल्यांकनका मापदण्डहरूको विकास र तिनको बारेमा अभिमुखीकरण साथै बिद्यार्थी प्रगतीको प्रतिबेदन र सुझाव सङ्कलन(	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	३	३	२	३	२

प्राबिधिक धारका बिषयहरुको पाठ्यक्रम र सिकाई सामग्रीहरुको विकास र कार्यान्वयन गर्ने (जसमा-: प्राबिधिक धारका बिषयगत समस्या तथा सवालहरू पत्ता लागउने, तिनलाई पाठ्यक्रममा समायोजन गर्ने र सोका आधारमा पाठ्यपुस्तक, सिकाई सामग्रीहरूको विकास, मुल्यांकन पद्धतिको विकास र तिनको प्रबोधिकरण, बितरण, प्रयोग बिषयहरु समाबेश गर्ने(										
बहूपाठ्यपुस्तकहरूको कार्यान्यन गर्ने (जसमा बहू -: पाठ्यपुस्तक नीतिको कार्यान्यन गर्ने, गुणस्तर सुनिश्चित गर्ने, पाठ्यपुस्तकहरुको मुल्यांकन र छनौट, बहूबर्षिय पाठ्यपुस्तकहरूको परिक्षण गर्ने र अपाङ्गता भएका बिद्यार्थीहरूका लागि उपयुक्त पाठ्यपुस्तकहरूको विकास गर्ने(	२००	१००	९००	६००	६००	२	५	६	४	
बिद्यालय शिक्षा पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक र अन्य बिषय क्षेत्रका निर्देशिका, बिधि र प्रक्रियाहरूको विकास र परिमार्जन गर्ने र तिनलाई एकीकृत गर्ने(	५००	४००	४००	४००	४००	१	१	१	१	१
पाठ्यक्रम र मुल्यांकन कार्यक्रमको जम्मा बजेट (लाखमा)	**२३००**	**२५००**	**७३००**	**५१५०**	**३९५०**					

४.१.७ शिक्षक व्यवस्थापन तथा विकास

४.१.८ परिचय

गुणस्तरीय शिक्षा प्रवाहका लागि विभिन्न स्रोत साधनको आवश्यकता पर्छ। शैक्षिक सेवा प्रवाहका लागि चाहिने स्रोत मध्ये मानवीय स्रोत एक हो। विद्यालयमा परिवर्तनलाई सम्बोधन गर्न सक्ने शैक्षिक नेता शिक्षक हो।शिक्षक योग्य, दक्ष,पेसाप्रति समर्पित प्रतिबद्ध, विद्यार्थीको सिकाइप्रति जवाफदेही हुनु पर्छ। शिक्षकमा भएको पर्यात ज्ञान, शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप संचालनमा दक्षता र नमूना व्यक्तित्व प्रदर्शनले विद्यार्थीहरूको सिकाइमा सकारात्मक प्रभाव पार्दछ। सबै तहको शिक्षामा योग्य, दक्ष, समर्पित र अभिप्रेरित शिक्षकहरूको व्यवस्थापनबाट नै शिक्षाको गुणस्तर सुनिशित गर्न सकिन्छ। यसका लागि शिक्षक व्यवस्थापन र विकास प्रभावकारी हुन आवश्यक छ। नेपालमा विद्यालय तहको शिक्षामा पहुँच, गुणस्तर, समता, सान्दर्भिकता, सुशासन प्रवर्धन गर्नका लागि विगतमा संचालित विभिन्न योजना, परियोजना तथा कार्यक्रमहरूले शिक्षक व्यवस्थापन र शिक्षकको पेशागत क्षमता अभिवृद्धिलाई उच्च प्राथमिकता दिई विभिन्न कार्यक्रमहरू संचालन गरेको पाइन्छ।

अहिले शिक्षक तयार पार्ने काम विभिन्न विद्यालय तथा विश्वविद्यालयहरूले गरेका छन्। शिक्षक अध्यापन, अनुमति पत्रको वितरण, परीक्षा संचालन, शिक्षक पदपूर्तिको लागि परीक्षा संचालन तथा नियुक्तिका लागि सिफारिस गर्ने र शिक्षक बढुवा सम्बन्धी काम शिक्षक सेवा आयोगले गर्दै आएको छ। रिक्त दरबन्दीमा शिक्षक नियुक्ति गर्ने शिक्षकको कार्यसम्पादन मूल्याकन गर्ने काम स्थानीय तहले गर्दै आएका छन्। शिक्षकको पेशागत विकासका लागि नीति निर्माण गर्ने शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयले पाठ्यक्रम निर्माण गर्ने र प्रशिक्षक तयार गर्ने काम शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्रले शिक्षकको क्षमता अभिवृद्धिका लागि तालिम संचालन शिक्षा तालिम केन्द्रहरू गर्दै आएका छन्।

यति हुँदाहुँदै पनि शिक्षक तयारी कार्यलाई आवश्यकता र अनुसन्धानमा आधारित बनाउन सकिएको छैन। सरकारका विभिन्न निकाय र विद्यालय तथा विश्वविद्यालयहरूको बीचमा शिक्षक तयारी गर्ने क्रममा प्रभावकारी सम्बन्ध र सहकार्य हुन सकिरहेको छैन। देशमा विभिन्न तरिकाबाट नियुक्ति गरिएका शिक्षकहरू स्थायी, अस्थायी, राहत अनुदान,शिक्षण सिकाई अनुदान शिक्षक प्राविधिक धार तर्फका, ,शिक्षकस्वयंसेवक, निजी स्रोतका शिक्षक आदि छन्। विभिन्न तरिकाबाट नियुक्ति भएका शिक्षकहरूको सेवाको शर्त र सुविधाहरू पनि फरकफरक छन्।शिक्षकको कार्य सम्पादन मूल्याङ्कन पनि शिक्षक बढुवाको लागि मात्र भएको तर यसलाई विद-्यार्थीहरूको सिकाइ उपलब्धीसँग जोड्न सकिएको छैन।

यस योजनामा शिक्षाको गुणस्तर अभिवृद्धि गर्ने,शिक्षण पेशालाई आकर्षक र पहिलो रोजाइको पेशाको रुपमा अभिवृद्धि गर्ने, शिक्षण सिकाइलाई प्रभावकारी र गुणस्तरीय बनाउने शिक्षकहरूको पेशागत विकासलाई अभिवृद्धि गर्ने, विद्यार्थीको सिकाइप्रति जिम्मेवार बनाउने, विद्यार्थी संख्याको आधारमा शिक्षक दरबन्दीको वितरण गर्ने, विषयगत शिक्षक पदको संजाल निर्माण गर्ने कार्यलाई प्राथमिकता दिइनेछ। यसमा शिक्षक व्यवस्थापन तथा विकासको वर्तमान अवस्थाको समीक्षा तथा चुनौतीहरूको आधारमा शिक्षक व्यवस्थापन तथा विकासलाई प्रभावकारी र व्यवस्थित बनाउन कार्यक्रमका उद्देश्यहरू, रणनीतिहरू, कार्यक्रम कार्यान्वयनबाट हासिल हुने अपेक्षित नतिजा तथा क्रियाकलापहरू समावेश गरिएको छ।

४.१.९ वर्तमान अवस्था:

शिक्षक सेवा आयोग नियमावली २०५७(संशोधन सहित) अनुसार शिक्षक हुनको लागि अध्यापन अनुमति पत्र अनिवार्य हुनु पर्ने, स्थायी शिक्षकहरूका लागि शिक्षक सेवा आयोगले लिने परीक्षा उतीर्ण भएको हुनुपर्ने, बढुवाको निश्चित मापदण्ड पूरा गर्नुपर्ने व्यवस्था पेशाको सुरक्षाको कारणले शिक्षण पेशालाई समाजमा प्रतिष्ठित पेशाका रूपमा लिन थालिएको छ। नियमित रूपमा स्थायी नियुक्ति गर्ने कार्यको थालनीले शिक्षण पेशामा थप आकर्षण बढेको छ। वर्तमान अवस्थामा देशमा स्थायी अस्थायी, राहत शिक्षण सिकाई ,अनुदान, प्राविधिक

धार तर्फका शिक्षक,स्वयंमसेवक तथा निजी शिक्षकहरू छन् । विभिन्न किसिमका स्थायी,अस्थायी राहत, स्वयंसेवक तथा अन्य निजी शिक्षकहरुको व्यवस्थापनको लागि संघीय शिक्षा ऐन नियम प्रदेश शिक्षा ऐन नियम तथा प्रचलित कानुन लाई आधार मानि उपर्युक्त , मापदण्ड तथा निर्देशिका बनाई प्रयोगमा ल्याउनु आवश्यक देखिन्छ । **यस गाउँपालिकाका सामुदायिक विद्यालयको कुल स्थायी शिक्षक दरबन्दी सङ्ख्या ७१ रहेको छ । त्यस मध्ये १ जना माध्यमिक तह (कक्षा९-१०), जना आधारभूत तह कक्षा ६- ८ र १० जना आधारभूत तह कक्षा १- ५ जम्मा ६३ जना रहेकाछन् ।**

पेशागत रुपमा दक्ष र अभिप्रेरित शिक्षकबाट नै कक्षाकोठाको सिकाइमा सुधार आउन सक्छ । यसका निम्ति शिक्षकलाई पेशागत विकासका अवसरहरू उपलब्ध हुन आवश्यक छ । शिक्षकको पेशागत विकासका विभिन्न तौर तरिकाहरू छन्। शिक्षक तालिम कार्यशाला, सेमिनार, कन्फरेन्स, कार्यमूलक अनुसन्धान, शिक्षकहरूको सिकाइ सञ्जाल, अवलोकन भ्रमण, मेन्टरिङ्ग आदिबाट शिक्षकमा पेशागत विकास सम्भव छ। शिक्षकको क्षमता अभिवृद्धि गरी कक्षाकोठाको शिक्षण सिकाइ सुधार ल्याउन नेपालमा विभिन्न परियोजना तथा कार्यक्रमहरू संचालनमा आए । सरकारले विभिन्न कार्यक्रम मार्फत् शिक्षकहरूको लागि विभिन्न खालका तालिमहरूको संचालन गरिरहेको छ। त्यसै गरी स्थानीय सरकारहरूले पनि विद्यालयका आवश्यकता अनुसार शिक्षकहरूको क्षमता विकासमा सहयोग गर्दै आएको छ ।

शैक्षिक गुणस्तर सुधारका लागि शिक्षक व्यवस्थापनको पाटोमा मोहन्याल गाउँपालिकाले विभिन्न प्रयासहरु गर्दै आएको छ ।

४.१.१० शिक्षक उत्तरदायित्वः

आफ्नो कार्य सम्पादनप्रति आफू स्वयम् जवाफदेही हुनु भनेको उत्तरदायी हुनु हो। यस प्रकारको उत्तरदायित्व कानुनी र नैतिक दुबै हुन सक्छ । शिक्षक विद्यार्थी, अभिभावक, समुदाय तथा विद्यालय प्रशासकप्रधानाध्यापकप्रति उत्तरदायी हुनुपर्छ / । शिक्षक विद्यार्थीप्रति उत्तरदायी हुनु भनेको आफूले अध्यापन गराउने विद्यार्थीहरूको शिक्षण सिकाइ तथा कार्यसम्पादनप्रति जवाफदेही हुनु, पाठ्यक्रमले तोकेका सिकाइ उपलब्धि भएको प्रगति र विकासमा जवाफ दिनु र विद्यार्थीको गुणस्तरीय जीवनका विषयमा जवाफ दिनु भन्ने बुझिन्छ। यसैगरी शिक्षकले विद्यार्थीको सिकाइ तथा विकासका बारेमा अभिभावकलाई समेत प्रतिवेदन गर्नुपर्दछ । विद्यालयको आचारसंहिता पालन गर्दै दैनिक कार्यतालिका अनुसार अध्यापन गर्ने, विद्यार्थीको सिकाइको लेखाजोखा तथा मूल्याङ्कन गर्ने, त्यसको प्रतिवेदन प्रधानाध्यापकलाई पेश गर्ने आदि कार्य शिक्षकले गर्नुपर्ने हुँदा शिक्षक प्रधानाध्यापक प्रति उत्तरदायी हुनुपर्दछ ।

शिक्षक सेवा आयोग नियमावली २०५७ ले शिक्षकको बढुवालाई अध्यापन गरेको सम्बन्धित विषयमा विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिसँग जोड्ने काम गरेर शिक्षकलाई उत्तरदायी बनाउने प्रयास गरेको छ । यसका अलवा शिक्षा ऐन २०२८ शिक्षा नियमावली २०५९ मोहुन्यल शिक्षा ऐन २०८९ ले समेत शिक्षकले पालना गर्नुपर्ने विविध आचारसंहिता र कानुनी प्रबन्धहरूको निर्धारण गरिएको छ जसबाट शिक्षक उत्तरदायी बन्नु पर्ने कानूनी आधार तयार भएको छ । तथापि यी प्रबन्धहरूको कार्यान्यनको सन्दर्भमा भने बाराम्बार प्रश्न उठ्ने गरेका छन । पन्ध्रौं योजनाले शिक्षकले कक्षाकोठामा विताउने समयलाई नियमित पठनपाठनसँग आबद्ध गर्दै शिक्षकलाई पेशाप्रति समर्पित बनाई शिक्षाको गुणस्तर सुधारका लागि स्थानीय तहमा उत्प्रेरणा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने व्यवस्था गरेको छ। शिक्षा नीति २०७६ अनुसार शिक्षकलाई प्रशासनिक रूपमा प्रधानाध्यापकप्रति र सिकाइ उपलब्धिका लागि विद्यार्थी तथा अभिभावकप्रति जवाफदेही बनाउने र प्रधानाध्यापकलाई सिकाइ विद्यालय व्यवस्थापनका लागि विद्यार्थी अभिभावक स्थानीय तह प्रति जवाफदेही बनाउने कुरा उल्लेख गरेको छ । विद्यार्थीहरूले परीक्षामा हासिल गरेको परिणाम समेतको आधारमा शिक्षकको कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन गरी शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा सुधारका लागि शिक्षाका जिम्मेवार र जवाफदेही बनाउने व्यवस्था उक्त नीतिले गरेको छ ।

४ .२ .१ शिक्षकको आपूर्ति र वितरणः

शिक्षा नियमावली २०५९ को अनुसूची १२ मा व्यवस्था भए अनुसार पूर्व प्राथमिक विद्यालयमा एकजना, प्राथमिक विद्यालयमा ५० जना सम्म विद्यार्थी भएमा कम्तिमा २ जना र सोभन्दा बढी विद्यार्थी भएमा कम्तीमा तीनजना कक्षा ६ ८ का लागि कम्तीमा चार जना माध्यमिक- तह ९ - १२ लागि जम्मा ८ जन शिक्षक रहने व्यवस्था छ । शिक्षा नियमावली २०५९ का अतिरिक्त शिक्षक दरबन्दी मिलान तथा) कार्यविधि (व्यवस्थापन, २०७६ ले हिमाल, पहाड तथा तराईको लागि शिक्षक विद्यार्थी अनुपात क्रमशः चालीस, पैंतालीस र पचासलाई

आधार मानी शिक्षक दरवन्दी पुनर्वितरण गर्ने प्रावधान भए अनुसार हाल मुलुकभर शिक्षक दरवन्दी मिलानको प्रकृया अन्तिम चरणमा पुगी सकेको छ।

छन। तहगत रूपमा हेर्दा EMIS २०७९ अनुसार मोहोन्याल गाउँपालिका क्षेत्र भित्र ११६७ जना बालबालिका बालविकास तहमा अध्ययनरत रहेका छन भने ९० जना बालविकास सहयोगी कार्यकर्ताहरू कार्यरत छन। जस अनुसार बालविकास तहमा शिक्षक विद्यार्थी अनुपात १ :१२ .९७ रहेको छ। एवम् प्रकारले आधारभूत तह -कक्षा १)८मा जम्मा (४२६२ जना विद्यार्थी अध्ययनरत रहेका छन भने सोही तहमा कार्यरत शिक्षकको सङ्ख्या २०३ रहेकोछ। जस अनुसार कक्षा १-८ को शिक्षक विद्यार्थी अनुपात १ 2:0 9.९ रहेको छ। माध्यमिक तह (कक्षा ९ र १०)मा जम्मा ६९७ विद्यार्थी अध्ययनरत रहेकोमा सोही तहमा कार्यरत शिक्षकहरूको सङ्ख्या ११ रहेको छ। जस अनुसार माध्यमिक तह (कक्षा ९ र १०)मा शिक्षक विद्यार्थी अनुपात १:63 .36 रहेको छ। माध्यमिक तह (कक्षा ११ र १२)मा अध्ययनरत विद्यार्थी सङ्ख्या ४१४ रहेकोमा सोही तहमा कार्यरत शिक्षक सङ्ख्या जम्मा ८ जना मात्र रहेको छ। जस अनुसार सो तहमा शिक्षक विद्यार्थी अनुपात १:५१ १ .७५ रहेको छ।
उपरोक्त तथ्याङ्कमा विद्यालयबाट नियुक्त गरिएका हाल गाउँपालिका स्वयंसेवक शिक्षकको नाममा न्यूनतम पारिश्रमिक भन्दा पनि कममा काम गरिरहेका गाउँपालिका शिक्षकको विवरणले शिक्षक विद्यार्थी अनुपातमा फरकपन देखिन आएको छ। मोहोन्याल गाउँपालिकामा सञ्चालित विद्यालयमा विद्यार्थी संख्या अनुसार शिक्षक दरबन्दी व्यवस्थापन रहेको छ माथि प्रस्तुत गरिएको शिक्षक विद्यार्थी अनुपातलाई मनन गर्ने हो भने माध्यमिक तह कक्षा ११ र १२ मा विद्यार्थीको अनुपातमा शिक्षकको सङ्ख्या समान रहेको देखिन्छ।

अवसर तथा चुनौतीहरु

- शिक्षक तथा कर्मचारीहरुको ब्यबस्थापन
- शिक्षण पेशालाई रोजाइको पेशाको रुपमा विकास गर्नु।
- पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका सिकाइ उपलब्धी सुनिश्चित गर्न र शिक्षण सिकाइलाई विद्यार्थी केन्द्रित बनाउन शिक्षणविधि तथा शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा विविधता ल्याउनु।
- शिक्षकको पेशागत सहयोगको सुदृढ प्रणाली स्थापित गर्नु।
- शिक्षक तथा कर्मचारीहरु लाई आफ्नो पेशा प्रति जवाफदेही तथा उत्तरदाही बनाउन नसक्नु |
- शिक्षकको पेशागत विकासको अवसर, विस्तार र प्रभावकारिता सुधार गर्ने गरी संस्थागत प्रवन्ध गर्नु।
- विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धीलाई शिक्षकको कार्यसम्पादन मूल्यांकनसँग आवद्ध गर्ने कार्यलाई प्रभावकारी रुपमा विकास गरि उत्कृष्ट लाई पुरस्कृत गर्नु|
- सामुदायिक विद्यालयका प्रधानाध्यापक नियुक्ति प्रक्रिया प्रभावकारी कार्यन्वयन

उद्देश्य

१ सिकाइ सुधारको लागि .आवश्यक शिक्षकको व्यवस्थापन गर्नु।
२ विद्यालय सुपरीवेक्षण तथा शिक्षकको पेशागत सहयोगको लागि स्थानीय तहमा एक प्रणालीको विकास तथा कार्यान्वयन . गर्नु।
३ विद्यार्थी सिकाइ प्रक्रियामा सहजीकरण गर्न शिक्षकको योग्यता तथा पेशागत सक्षमताको अभिवृद्धि गर्नु। .
४ .योग्य र सक्षम शिक्षक उपलब्ध गराउन शिक्षक दरबन्दी मिलानलाई अध्यावधिक गर्नु .।
५ आवश्यक प्रोत्साहन ., निरन्तर पेशागत विकास र सिकाइ आदान प्रदान कार्यक्रमका माध्यमबाट सबै तहमा-शिक्षकहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्नु। .

रणनीतिः

१. शिक्षकको पेसागत विकासका सम्बन्धमा स्थानीय सरकारलाई थप उत्तरदायी बनाइनेछ ।
२. शिक्षक विद्यार्थी अनुपातको आधारमा तहगत, क्षेत्रगत र विषयगत रुपमा शिक्षक दरबन्दी मिलान, दरबन्दी पुनर्वितरण गर्ने ।
३. अनुसन्धानात्मक कार्यमा संलग्न शिक्षकहरुको दक्षता वृद्धिको लागि प्रोत्साहन मूलक कार्यक्रमहरु लागू गरिनेछ ।
४. शिक्षक पेशागत सहयोग प्रणालीमार्फत शिक्षकलाई निरन्तर पेशागत सहयोग गरिनेछ ।
५. स्थानीय तहमा विषयगत शिक्षक सन्जाल तथा आवश्यकता अनुसार अनुभवी शिक्षकबाट सहयोग तथा मेन्टरिङ्ग पद्धति विकास गरिनेछ
६. शिक्षकको उपस्थिति, नियमितता र कार्यसम्पादनमा सुधार गरी नतिजाप्रति जवाफदेही हुने पद्धतिको विकास गरिनेछ ।
७. प्रधानाध्यापक तथा शिक्षकको वृत्तिविकासलाई विद्यार्थीको सिकाइ सुधारसँग सम्बन्धित गरिनेछ ।
८. शिक्षक नियुक्ति, सरुवा, तालिम तथा पेशागत विकासमा सहभागिता गराउँदा विद्यार्थीको सिकाइमा कम अवरोध हुनेपद्धति विकास गरिनेछ
९. सूचना तथा संचार प्रविधिलाई शिक्षण सिकाइ प्रक्रियाको अभिन्न अङ्गको रुपमा स्वीकृत गर्दै प्रविधिमैत्री व्यवहारिक र नतिजामूलक बनाउने साथै IEMIS को सदृढीकरण गरिनेछ ।

४.२.२ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

उपलब्धिः

- दरबन्दी मिलान भइ विषयगत कक्षागत रुपमा शिक्षक व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।
- शिक्षकहरुलाई निरन्तर पेशागत विकासका अवसरहरु प्राप्त भएको हुनेछ ।
- पालिका भित्रका प्रत्येक शिक्षकहरु सुचना तथा सञ्चार प्रविधि प्रयोगमा दक्ष भएका हुनेछन् ।

नतिजा

१. सूचना तथा संचार प्रविधिलाई शिक्षण सिकाइ प्रक्रियाको अभिन्न अङ्गको रुपमा एकीकृत भई प्रविधिमैत्री शिक्षा हुनेछ।
२. शिक्षण पेशा थप प्रतिस्पर्धी र सम्मानित भएको हुनेछ ।
३. पेशागत विकासका प्रावधानहरूको विस्तार र सुदृढीकरण भई स्थानीय तहमा शिक्षक पेशागत सहयोग प्रणाली मार्फत निरन्तर पेशागत सहयोग प्राप्त हुनेछ।
४. शिक्षकको उपस्थिति, शिक्षण विधि तथा तौर तरिकाहरू र कार्य सम्पादनमा सुधार हुनेछ।
५. शिक्षक विद्यार्थी अनुपातका आधारमा तहगत, विषयगत रुपमा शिक्षक दरबन्दी मिलान तथा पुनर्वितरण भएको हुनेछ ।
६. शिक्षकको विद्यालय तथा कक्षाकोठा उपस्थितिमा वृद्धि तथा शिक्षकहरूको कार्यसम्पादनमा सुधार भएको हुनेछ ।

आ व २०८१ को दरवन्दि विवरण मोहन्याल गाँउपालिका कैलाली

सि.नं.	विध्यालयहरुको नाम र ठेगाना	स्थानिय तह	स्विकृत दरबन्दी र राहत बिबरण												कैफियत
			कक्षा १ देखि ५			कक्षा ६ देखि ८			कक्षा ९ र १०			कक्षा ११ र १२			
			दरवन्दि	राहत	जम्मा	दरवन्दि	राहत	जम्मा	दरवन्दि	राहत	जम्मा	दरवन्दि	राहत	जम्मा	
१	श्री रा.नि.मा.बि.सल्लेरी	मोहन्याल	१	२	३	०	०	०	०	०	०			०	
२	श्री कालिका रा.नि.मा.बि.राक्सा	मोहन्याल	१	२	३	०	०	०	०	०	०			०	
३	श्री रा.प्रा.वि.चोसेकांडा	मोहन्याल	२	१	३	०	०	०	०	०	०			०	
४	श्री दिपेन्द्र रा.नि.मा.वि.भत्कुडी	मोहन्याल	२	१	३	०	०	०	०	०	०			०	
५	श्री कर्णाली प्रा.वि.रांगामलेखा	मोहन्याल	१	२	३	०	०	०	०	०	०			०	
६	श्री मोहन्याल प्रा.वि.वादेगौजा	मोहन्याल	२	१	३	०	०	०	०	०	०			०	
७	श्री शान्ति मा.वि.फल्लेबिसौना	मोहन्याल	२	१	३	०	३	३	०	०	०			०	
८	श्री जाल्पा नि.मा.वि.राजकांडा	मोहन्याल	२	१	३	०	०	०	०	०	०			०	
९	श्री सरस्वती प्रा.वि.सेतिखोर	मोहन्याल	१	२	३	०	०	०	०	०	०			०	
१०	श्री चिउरेलीमाला प्रा.वि.तिउले	मोहन्याल	०	३	३	०	०	०	०	०	०			०	
११	श्री सुनपाल प्रा.वि.सांवा	मोहन्याल	०	३	३	०	०	०	०	०	०			०	
१२	श्री भैरव नि.मा.वि. नौलाकोट	मोहन्याल	१	२	३	०	०	०	०	०	०			०	
१४	श्री त्रिवेणी मा.वि.वढीगाउ	मोहन्याल	३	१	४	३	१	४	१	३	४		२	२	
१५	श्री अरनिको रा.नि.मा.वि.कुइने	मोहन्याल	३	१	४	०	२	२	०	०	०			०	
१६	श्री मष्टाबण्डाली प्रा.बि.ओखडेकोट	मोहन्याल	०	३	३	०	०	०	०	०	०			०	

१७	श्री रा.मा.वि.सोल्टा	मोहन्याल	५	२	७	०	२	२	०	४	४		२	२	
१८	श्री कालिका नि.मा.वि.अजिंगरे	मोहन्याल	१	३	४	०	०	०	०	०	०			०	
१९	श्री नवदुर्गा नि.मा.वि.ताम्चा	मोहन्याल	२	१	३	०	२	२	०	०	०			०	
२०	श्री मोहन्याल नि.मा.वि.वढिकथाई	मोहन्याल	०	३	३	०	०	०	०	०	०			०	
२१	श्री पासाङ्ग प्रा.वि.कसेनी	मोहन्याल	०	३	३	०	०	०	०	०	०			०	
२२	श्री जनता नि.मा.वि.बागेरवा	मोहन्याल	०	१	१	०	०	०	०	०	०			०	
२३	श्री जनजागृती प्रा.बि.जामिरे	मोहन्याल	०	०	०	०	०	०	०	०	०			०	
२४	श्री जनजागृती प्रा.बि.राजिरेक्चा	मोहन्याल	०	०	०	०	०	०	०	०	०			०	
२५	श्री मुनाल प्रा.बि.पुर्बसोल्टा	मोहन्याल	०	०	०	०	०	०	०	०	०			०	
२६	श्री शिबकल्याणी प्रा.बि.पायागाउ	मोहन्याल	०	०	०	०	०	०	०	०	०			०	
२७	श्री लालीगुरास प्रा.बि.बुढेआम	मोहन्याल	०	०	०	०	०	०	०	०	०			०	
२८	श्री सरस्वती प्रा.वि.राताखाली	मोहन्याल	०	३	३	०	०	०	०	०	०			०	
२९	श्री रा.मा.वि.पाल्सा	मोहन्याल	३	०	३	४	०	४	०	०	०			०	
३०	श्री सुनपाल नि.मा.वि.विर्खेत	मोहन्याल	१	२	३	०	२	२	०	०	०			०	संसोधन
३१	श्री मोहन्याल नि.मा.वि.कठिउर	मोहन्याल	२	१	३	०	०	०	०	०	०			०	
३२	श्री रा.प्रा.वि.रज्मा	मोहन्याल	२	१	३	०	०	०	०	०	०			०	
३३	श्री मोहन्याल प्रा.वि.खलुवलु	मोहन्याल	२	१	३	०	०	०	०	०	०			०	
३४	श्री जनजागृति प्रा.वि पाल्सा	मोहन्याल	०	१	१	०	०	०	०	०	०			०	
३५	श्री धम्कोट प्रा.वि.धम्कोट	मोहन्याल	२	१	३	०	०	०	०	०	०			०	
३६	श्री मोहन्याल रा.प्रा.वि.कटौजे	मोहन्याल	१	२	३	०	०	०	०	०	०			०	

३७	श्री विध्यान्चल प्रा.वि.न्यौलाड	मोहन्याल	१	२	३	०	०	०	०	०	०			०	
३८	श्री नबबिहानी प्रा.बि.सालघारी	मोहन्याल	०	०	०	०	०	०	०	०	०			०	
३९	श्री महेन्द्र मा.वि.कोल्तडी	मोहन्याल	३	१	४	१	१	२	०	०	०			०	
४०	श्री भृकुटी मा.वि.खिमडी	मोहन्याल	३	१	४	२	१	३	०	२	२			०	
४१	श्री मालिका नि.मा.वि.नावली	मोहन्याल	२	१	३	०	०	०	०	०	०			०	
४२	श्री घोडालिङ्गे नि.मा.वि.कुण्ठापानी	मोहन्याल	२	१	३	०	०	०	०	०	०			०	
४३	श्री भृकुटी प्रा.वि.पण्डौन	मोहन्याल	२	१	३	०	०	०	०	०	०			०	
४४	श्री सुनपाल प्रा.वि.नारङ्गे	मोहन्याल	१	२	३	०	०	०	०	०	०			०	
४५	श्री कालिका नि.मा.वि.चिरकट्टे	मोहन्याल	२	१	३	०	०	०	०	०	०			०	
४६	श्री गगन प्रा.बि.पण्डौन	मोहन्याल	०	०	०	०	०	०	०	०	०			०	
४७	श्री जनता प्रा.वि.सुगरसाप्रे	मोहन्याल	०	०	०	०	०	०	०	०	०			०	
४८	श्री कर्णाली प्रा.बि.पिपलसैन	मोहन्याल	०	०	०	०	०	०	०	०	०			०	
४९	श्री भृकुटि प्रा.बि.चिसिल्ले	मोहन्याल	०	०	०	०	०	०	०	०	०			०	
५०	श्री अरुणोदय प्रा वि मालिकाडाँडा ५	मोहन्याल	०	०	०	०	०	०	०	०	०			०	
५१	श्री कचाली शिक्षा सदन प्रा वि कचाली ७	मोहन्याल	०	०	०	०	०	०	०	०	०			०	
	कुल जम्मा		६०	६३	१२३	१०	१६	२६	१	९	१०		४	४	

शिक्षक व्यवस्थापन र तालिम कार्यक्रमका लागि प्रस्तावित कार्यक्रमहरू)Proposed Activities for Teacher Management and Training)										
	लगानीको अनुमान)Cost Estimates (in '000s)					बार्षिक भौतिक लक्ष्य)Yearly Physical Target)				
प्रस्तावित कार्यक्रमहरु	२०२४/२५	२०२५/२६	२०२६/२७	२०२७/२८	२०२८/२९	२०२४/२५	२०२५/२६	२०२६/२७	२०२७/२८	२०२८/२९
	८1/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६	८1/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६
शिक्षक योग्यता र बितरणको अध्यावधिक मापदण्डका आधारमा शिक्षक व्यवस्थापन पुनर बितरण र) समायोजन(	२००	१००	१००			२	२	२	२	२
नयाँ नियुक्ति भएका शिक्षकहरुलाई सेवा प्रवेश तालिम	१२०	१२०	१२०	१२०	१२०	१	१	१	१	१
१५ %देखि ३५ %माध्यमिक शिक्षकहरुलाई गणित, विजयन र अंग्रेजी बिषयको बिषयबस्तुहयूको पाठ अध्ययन सामग्री विकाससम्बन्धी तालिम दिने	0	१५०	१५०	२००	२००	२	२	३	३	३
शिक्षकहरुलाई ICT मा आधारित तीनदिने Online/Offline सिकाई सम्बन्धी तालिम	0	५०	६०	१००	१००	२	३	४	२	३
सबै प्रकारका शिक्षक तालिमहरू सन्चालनका लागि प्रशि १० दिने प्रशिक्षण तालिम)TOT)	३०००	३०००	३०००	३०००	३०००	१	२	२	२	२
प्रारम्भिक कक्षा सिकाई)EGL) सम्बन्धी ५ दिने प्रशिक प्रशिक्षण तालिम	०	१००	१००	५०	५०					
ECED सँग सम्बन्धित बिभिन्न तालिमहरुको नयाँ मापदण्डका आधारमा तालिमहरुको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न प्रशिक प्रशिक्षण सन्चालन गर्ने	0	२५०	२५०	३५०	४००	२	२	२	२	२
सबै बिद्यालयका प्र हरुलाई.अ. जिम्मेवार बनाईTeacher's Time-on-task सम्बन्धी तयार गरिएको प्रणालीको अनिवार्य कार्यान्वयन गरिने	२५०	२५०	२५०	३००	३००	१	१	१	१	१

बिद्यालयमा आधारित अनुगमन र सहयोग प्रणाली अन्तर्गत प्रहरुका.अ. लागि Teachers, Mentors सम्बन्धी ३ दिने तालिम दिने	२७५	२००	२००	२००	२००				
शिक्षक अनुगन कार्यक्रमका लागि क्षमता अभिबृद्धी गर्ने	0	१००	१००	१००	१००	१	१	१	१	१
तालिम परिषदबाट स्वीकृत शिक्षक तालिम पाठ्यक्रमका आधारमा माध्यमिक तहका शिक्षकहरुलाई ४५ दिने TPD Certification तालिम प्रदान गर्ने जस्मा १५ दिने) तालिम Face to Face दिने, १५ दिने तालिम Online/Offline विधिमा देने र १५ दिने तालिम बिद्यालयमा आधारित अभ्यासात्मक रुपमा देने(	३००	१५०	१५०	१५०	१५०	२	२	२	२	२
आधारभूत तहका -कक्षा ६)८ (शिक्षकहरुलाई दिइदै आएको Online TPD Certification तालिमलाई शिक्षक तालिम एकीकृत पाठ्यक्रमका आधारमा निरन्तरता दिने	२५०	३५०	३००	४५०	५००	१	१	१	१	१
नयाँ भर्ना हुने ECED Teachers/Facilatotars हरूलाई १५ दिने ९०) घण्टा सेवा (प्रवेश तालिम प्रदान गर्ने	२००	३००	२००	३५०	४५०	१	१	१	१	१
हाल कार्यरत सबै ECED Teachers/Facilatotars हरूलाई दुई Modules मा प्रत्येक ५ ५ बर्षमा पुनर्ताजगी तालिम/ प्रदान गर्ने	१५०	३५०	३००	३४०	३५०	२	१	१	३	२
आधारभूत र माध्यमिक तहका प्र हरुलाई नेतृत्व विकास.अ. तालिम प्रदान गर्ने जस्मा १५ दिने) तालिमFace to Face दिने र १५ दिने तालिम बिद्यालयमा आधारित अभ्यासात्मक रुपमा देने(	१५०	४५०	४५०	४५०	५० 0	१	१	१	१	१

शिक्षकहरूलाई Face to Face र Online दुवै विधिमा मागमा आधारित Soft-skills integration, EGL Skill, एकीकृत शिक्षण सिकाई र शिक्षण सिकाईका अन्य क्षेत्रमा छोटो अवधिका तालिमहरू प्रदान गर्ने	१५०	२५०	३००	३५०	४००	२	२	२	२	२
बिशेष शिक्षाका बिद्यालयहरूमा कार्यरत शिक्षकहरू र बिशेष शिक्षाका स्रोतकक्षाहरू सन्चालन गर्ने स्रोत शिक्षकहरूलाई तालिम प्रदान गर्ने	२५०	२५०	२५०	३००	३००	१	१	१	१	१
बिशेष शिक्षाका बिद्यालयहरूमा कार्यरत शिक्षकहरू र बिशेष शिक्षाका स्रोतकक्षाहरू सन्चालन गर्ने स्रोत शिक्षकहरूलाई तालिम प्रदान गर्ने	३००	३००	३३०	३५०	३५०	१	१	१	१	१
जम्मा	**५५९५**	**६७२०**	**६६१०**	**७१६०**	**६९७०**					

४.२.३ शैक्षिक समता र समावेशीकरण

४.२.४ परिचयः

नेपालको वर्तमान शिक्षा क्षेत्रको संरचना हेर्दा संघ अन्तरगत शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि , मन्त्रालय ,शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र र शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई त्यसैगरी प्रदेश अन्तरगत सामाजिक विकास मन्त्रालय, शिक्षा तालिम केन्द्र ,शिक्षा विकास निर्देशनालय,सथानीय तहमा सामाजिक विकास समिति र शिक्षा,युवा तथा खेलकुद शाखा रहेका छन् । बदलिदो परिवेश अनुसार शासकीय संरचना, प्रक्रिया र क्षमतामा सुधार गरेमा मात्र शैक्षिक गुणस्तर सुधार गर्न सकिन्छ । वर्तमान समयमा ज्ञान, विज्ञान र प्रविधिमा आएको परिवर्तन, सामाजिक चेतना, स्थानीय तहको शिक्षा क्षेत्रप्रतिको उत्तरदायित्व समेतलाई ख्याल गरी संस्थागत संरचना र क्षमता विकास सम्बन्धी क्रियाकलापहरु गर्नु आवश्यक छ ।

४.२.५ वर्तमान अवस्थाः

संघीयता पश्चताप नेपालको संविधान, २०७२ ले माध्यमिक तहसम्मको अधिकार स्थानीय तहलाई दिएको र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा समेत शिक्षा सम्बन्धी जम्मा २३ वटा अधिकारहरु स्थानीय तहलाई प्रदान गरीएको छ । हाल बडीकेदार गाउँपालिकामा ३८ वटा सामुदायिक विद्यालयहरु रहेका छन । यस पालिकामा हाल सम्म कुनै पनि संस्थागत विद्यालयहरु सञ्चालनमा रहेका छैनन् । पालिका भित्र जम्मा ५० वटा वालविकास केन्द्र रहेकोमा ३४ वटा विद्यालयमा आधारित र १६ वटा समुदायमा आधारित बालविकास केन्द्रहरु छन । समुदयमा आधारित १६ वटा बालविकास केन्द्रहरु मध्ये ४ वटा गाउँपालिका अनुदानबाट सञ्चालित र ३४ वटा विद्यालयमा आधारित बालविकास केन्द्रहरु मध्य ६ वटा गाउँपालिका अनुदानबाट गरी पालिकाबाट १० वटा र संघीय सरकारबाट ४५ कोटा गरी जम्मा ५५ वटा बालविकास कोटा रहेका छन् । बडीकेदार गाउँपालिका अन्तरगत १ वटा CTEVT बाट मान्यता प्राप्त Diploma In Civil Engineering पढाइ हुने विद्यालय, ४ वटा सामुदायिक सिकाइ केन्द्र र १ वटा क्याम्पसहरू रहेका छन । प्रत्येक बाल विकास केन्द्र र विद्यालयहरूमा व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक संघको व्यवस्थागरीएकोछ। हाल संघीय शिक्षा जारी नभएको अवस्थामा स्थानीय तहमा कार्य गर्दा केहि द्विविधा उत्पन्न भएको छ । हाल आधारभुत तहको अन्तिम परीक्षा स्थानीय तहबाट सञ्चालन गर्ने गरीएको छ । विद्यालय अनुगमन तथा निरीक्षणको पाटो केही कमजोर भएको देखिन्छ र विद्यालयका शिक्षकहरुको पेशागत विकास पनि हुन नसकेको अवस्था छ । यस परीस्थितिमा स्थानीय तहले संघ र प्रदेशसँग सहकार्य र समन्वय गरी वर्तमान शिक्षा क्षेत्रकोसंस्थागत संरचना र क्षमता विकास गर्दा यस योजनाको सफल कार्यान्वयनमा सहयोग पुग्नेछ ।

४.४.६ अवसर तथा चुनौतीहरुः

- आर्थिक रुपले विपन्न, टुहुरा, असाय र अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरुलाई विद्यालयमा भर्ना गरी टिकाउने
- सञ्चालनमा रहेका छात्रावासहरुको उपयुक्त व्यवस्थापन गर्ने
- विद्यालय बाहिर रहेका सबै बालबालिकाहरुलाई विद्यालयमा भर्ना गराउने
- सबैको माध्यमिक शिक्षामा पहुँच पुऱ्याउने
- शिक्षामा समावेशीता सुनिश्चितता गर्ने
- प्राविधिक शिक्षामा सहज पहुँच पुऱ्याउनु

४.३.७ उद्देश्यहरुः

यस योजनामा सुशासन प्रबर्द्धनका लागि संस्थागत संरचना र क्षमता विकास सम्बन्धी उदेश्यहरु निम्न अनुसार रहेका छनः

- विद्यालय र स्थानीय तहबीचको अन्तरसम्बन्ध सुदृढ बनाउने संस्थागत संयन्त्रको विकास गर्नु
- विद्यालय तथा शैक्षिक क्षेत्रमा कार्य गर्ने जनशक्तिको आवश्यकता अनुसार व्यवस्था गर्नु
- कार्यसम्पादन प्रति उत्तरदायी र नतिजाप्रति जवाफदेहिताको विकास गरी सुशासन कायम गर्नु
- विद्यालयका प्रधानाध्यापक, शिक्षक, वालविकास सहजकर्ता, विद्यालय कर्मचारी र विद्यालयका पदाधिकारीहरुको क्षमता विकास गर्नु
- विद्यालय प्रति सरोकारवालामा जिम्मेवारी र अपनत्वको बोध गराउगु।

४.३.८. रणनीतिहरु

उल्लेखित उद्धेश्यहरु प्राप्ति गर्नका लागि निम्न बमोजिमका रणनीतिहरु अबलम्बन गरीनेछनः

- विद्यालय र स्थानीय तहबीचको सम्बन्ध बलियो बनाउन आवश्यक कानुनको निर्माण गर्ने(उदेश्य १)
- गाउँपालिका र विद्यालयमा आवश्यक पर्ने जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने (उदेश्य २)
- शिक्षकहरुलाई आवश्यकता अनुसार पुनर्ताजकि तालिम तथा पेशागत सहयोग गर्न गाउँपालिकास्तरीय विज्ञ शिक्षकहरुको रोष्टर निर्माण गर्ने (उदेश्य ३)
- प्रधानाध्यापकलाई थप जिम्मेवार बनाई क्षमता सुधार गर्ने (उदेश्य ४)
- विद्यालयसम्बद्ध सबैको क्षमता विकास गर्ने (उदेश्य ४)

४.३.९. उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्यः

उपलब्धि

विद्यालय तहको शिक्षामा समतामूलक पहुँच र समावेशी सहभागिता सहित सबैका लागि गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित हुने ।

नतिजाहरु

१. लक्षित समूह (महिला, दलित, जनजाति, लोपोन्मुख समुदाय, अपाङ्गता भएका, कठिन भौगोलिक अवस्थामाः रहेका, जोखिममा परेका, आर्थिक रुपले विपन्न, द्वन्द्व प्रभावित तथा सामाजिक तथा आर्थिक कारणले बञ्चितीमा परेका सबै बालबालिकाहरुले शिक्षा प्राप्त गर्ने अवसर पाउने ।
२. लक्षित समूहका बालबालिकाहरुको सिकाइमा सहभागिता वृद्धि गरी गुणस्तर सुधार हुने ।
३. विद्यालयमा कुनै पनि प्रकारको विभेद, दुर्व्यवहार, हेपाइरहित बालमैत्री वातावरण सिर्जना हुने ।
४. विद्यालयहरुमा अपाङ्ग मैत्री र लैङ्गिक मैत्री वातावरण सिर्जना हुने ।
५. पाठ्यक्रम, पाठ्यसामाग्री, शिक्षण सिकाइ प्रक्रिया लगायत शैक्षित प्रणालीमा अभिबृद्धि हुने

समावेशी तथा समाहित शिक्षा कार्यक्रमको लागि अनुमानित बजेट										
	लगानीको अनुमान (Cost Estimates (in '000s)					**बार्षिक भौतिक लक्ष्य (Yearly Physical Target)**				
प्रस्तावित कार्यक्रमहरु	२०२४/२५	२०२५/२६	२०२६/२७	२०२७/२८	२०२८/२९	२०२४/२५	२०२५/२६	२०२६/२७	२०२७/२८	२०२८/२९
	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६
आर्थिक रुपले विपन्न, टुहुरा, असाय र अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरुलाई विद्यालयमा भर्ना गरी टिकाउन छात्रवृत्ती व्यवस्थापन	७००	४००	५००	६००	७००	५०	६०	७०	८०	९०
आर्थिक रुपले विपन्न र विद्यालय समायोजन भएका समुदायका विद्यार्थीलाई आवासीय पठनपाठनको व्यवस्था	१०००	१४००	१४००	१५००	१६००	९०	१००	१२०	१३०	१५०
विद्यालय बाहिर रहेका सबै बालबालिकाहरुलाई विद्यालयमा भर्ना गराउने	१००	१५०	२००	२५०	३००	१८	३६	५०	६०	७०
प्राविधिक शिक्षामा सहज पहुँच पुऱ्याउनु	६००	२००	४००	६००	८००	१३२	१०	२०	३०	४०
अपाङ्गता र लैंगिक मैत्री पूर्वाधार निर्माण	३०००	४०००	६०००	८०००	९०००	३	४	६	८	१०
जम्मा	५४००	६१५०	८५००	१०९५०	१२४००					

४.४ विद्यालय पोषण तथा स्वास्थ्य कारेक्रम

४.४.१ परिचय

बालबालिकाको सिकाइ उपलब्धिमा सुधार ल्याउन उनीहरुको स्वास्थ्य र पोषणको महत्वपूर्ण स्थान हुन्छ । विद्यालयमा विद्यार्थीको सङ्ख्या वृद्धि, नियमितता र टिकाउपना बढाउन पनि दिवा खाजाको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । सरसफाइ तथा स्वच्छताको अभ्यास सिकाइको एक अभिन्न अङ्ग हो । खास गरी ९/१० वर्षपछिका बालिकाहरुमा सरसफाइ तथा स्वच्छता (Menstrual hygine) अत्यन्त आवश्यक हुन्छ । नेपालको संविधान र राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीति २०७६, राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६, शिक्षा, स्वास्थ्य र खाद्य सम्प्रभुतासम्बन्धी कानुनले पनि बालबालिकाका यससम्बन्धी अधिकार स्थापित गरेका छन् ।

४.४.२ वर्तमान अवस्था

विद्यालयमा प्रारम्भिक बाल विकास र आधारभूत शिक्षामा दिवा खाजाको प्रबन्ध छ । दिवा खाजाका निम्ति निर्धारण गरिएको प्रतिदिन प्रति विद्यार्थी रकम अत्यन्त न्यून भएकामा पालिकाले प्रतिदिन प्रति विद्यार्थी रु ५। थपेर उपलब्ध गराउने गरेको छ । खाजा तयारी कक्ष बालबालिकामैत्री छैनन् । बस्न खान असुविधा छ । सरसफाइको स्तर पनि न्यून छ । कतिपय विद्यालयमा त पिउने पानीको समेत व्यवस्था छैन । "आफूले घरबाट लगेको पानी आआफैंले खाने" भन्ने स्थिति छ ।

उद्देश्य

१ . खाजाका समयमा बालबालिकालाई स्वच्छ, स्वस्थ र पोषणयुक्त खाजाको सुनिश्चित गर्नु

२ . स्वास्थ्य पोषण र सरसफाइलाई जीवनउपयोगी शिक्षाको अभिन्न अङ्ग बनाई बालबालिकाको सिकाइउपलब्धिमा सुधार गर्नु

रणनीतिहरु

माध्यमिक तहका विद्यार्थी समेतलाई क्रमशः दिवा खाजाको प्रबन्ध गर्ने

१ सरसफाइका लागि पर्याप्त पानी, साबुन र सेनेटाइजरको व्यवस्था मिलाई भान्सा तथा खाजा खाने ठाउँलाई सफा र स्वच्छ राख्ने
२ किसोरीहरुका लागि Change room को व्यवस्था गर्ने
३ प्राथमिक उपचार तथा खोप प्रवन्ध मिलाउने
४ जुका बिरुद्धको औषधि, आइरन चक्की, फोलिक एसिड आदिको मात्रा सुनिश्चित गरी वितरण गर्ने
५ सेनिटरी प्याडको पर्याप्तता निश्चित गरी प्रयोग भएका प्याडको डिस्पोजलको उचित व्यवस्था मिलाउने
६ दिवा खाजामा स्थानीय उत्पादनलाई प्राथमिकता दिने र स्वादिलोभन्दा स्वस्थिलो खाजाको प्रबन्ध गर्ने

७ दिवा खाजा व्यवस्थापनका लागि डाइनिङसहितको भान्सा कोठा निर्माण गर्ने

८ दिवा खाजाका लागि आवश्यक पर्ने भाँडावर्तनको व्यवस्था गर्ने

९ स्थानीय कृषक अभिभावकसँग स्थानीय उत्पादनसँग सम्बन्धित स्वास्थ्यवर्धक दिवा खाजा व्यवस्थापनका लागि आवश्यक समन्वय गर्ने

१० पालिकाबाट दिवा खाजाको मापदण्ड निर्धारण गरी विद्यालयमा पठाउने

११ पालिकाको शिक्षा शाखाको समन्वयमा स्वास्थ्य शाखाबाट आवश्यकताका आधारमा विद्यार्थी र शिक्षकहरुको स्वास्थ्य परीक्षण र उपचार प्रबन्ध गर्ने

१२ कम्तिमा ३ महिनामा एकपटक पालिकाको घुम्ति स्वास्थ्य टोलीबाट विद्यार्थी, शिक्षक, कर्मचारी र अभिभावकको सम्बन्धित विद्यालयमा नियमित स्वास्थ्य परीक्षण गर्ने

१३ दिवा खाजाको गुणस्तर व्यवस्थापनका लागि नियमित अनुगमन र सुपरीवेक्षण गर्ने

१४ पालिकाको शिक्षा र स्वास्थ्य शाखाको समन्वयमा प्रत्येक विद्यालयमा विद्यार्थीहरुको पोषणसम्बन्धी विषयमा अभिभावक शिक्षाको व्यवस्था गर्ने

१५ शिक्षक, विद्यार्थी र विद्यालय कर्मचारीलाई विद्यालयमा स्वास्थ्यसम्बन्धी समस्या परेमा विद्यालयले पालिकाको शिक्षा शाखा मार्फत स्वास्थ्य शाखामा सम्पर्क गरी उपचार प्रबन्ध गर्ने

१६ विद्यालयमा प्राथमिक उपचारको सिप भएका जनशक्ति उत्पादन गर्ने

१७ प्राथमिक उपचारको सिप भएको जनशक्ति उत्पादनका लागि विद्यालय नर्शले नेतृत्वदायी भूमिका खेल्ने

४.४.३ अपेक्षित उपलब्धि

बालबालिकाको स्वास्थ्य तथा पोषण अवस्थामा सुधार भई पठनपाठनको वातावरण चुस्त, दुरुस्त, उत्साहप्रद र आनन्ददायक हुने हुँदा सिकाइ उपलब्धि उल्लेख्य रुपमा वृद्धि हुने

नतिजा

बालबालिकाको आवधिक स्वास्थ्य अवस्था जाँच, भिटामिन, जुकाको औषधि, आइरन चक्की, सुक्ष्म पोषक तत्व तथा महिनावारीमा सेनेटरी प्याड र Changing room को व्यवस्था भइसकेको हुनेछ ।

मुख्य कार्यकलापहरु

१ विद्यालय वातावरण स्वच्छ र बालबालिकाको स्वास्थ्य सरसफाइसँग सम्बन्धित ढाँचाको तयारी

२ दिवा खाजाका लागि आवश्यक पर्ने सबै सामग्रीहरुको प्रवन्ध र स्वच्छ खाजा घरको व्यवस्था

३ विद्यालय तथा स्थानीय तहका लागि दिवा खाजा स्वास्थ्य पोषण सरसफाइसम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालनको कार्यतालिका बनाई कार्य सञ्चालन

४ दिवा खाजाका लागि खाद्य सामग्री, सागपात तथा फलफूलको आपूर्ती गर्ने व्यक्ति वा संस्थासँग स्वस्थ्य एवं सफा प्रकृतिका खाद्य उपलब्ध गराउने बारे छलफल गरी मापदण्ड निर्धारण

५ बालबालिको आवधिक स्वास्थ्य जाँच, जुकाको ओषधि, सुक्ष्म पोषक तत्वको आवश्यकता पूर्ती हुने ट्यावलेट, आइरन चक्की र फोलिक एसिडका साथै ९/१० वर्ष पुगेका बालिकाहरुलाई प्याडको उपलब्धता र changing room को प्रबन्ध

६ पालिकाबाट दिवा खाजाको मापदण्ड निर्धारण र कार्यान्वयन

७ कम्तिमा ३ महिनामा एकपटक पालिकाको घुम्ति टोलीबाट विद्यार्थी, शिक्षक, कर्मचारी र अभिभावकको सम्बन्धित विद्यालयमा नियमित स्वास्थ्य परीक्षण

८ दिवा खाजाको गुणस्तर व्यवस्थापनका लागि नियमित अनुगमन र सुपरीवेक्षण

९ पालिकाको शिक्षा र स्वास्थ्य शाखाको समन्वयमा प्रत्येक विद्यालयमा विद्यार्थीहरुको पोषणसम्बन्धी विषयमा अभिभावक शिक्षाको व्यवस्था

१० शिक्षक, विद्यार्थी र विद्यालय कर्मचारीलाई विद्यालयमा स्वास्थ्यसम्बन्धी समस्या परेमा विद्यालयले पालिकाको शिक्षा शाखा मार्फत स्वास्थ्य शाखामा सम्पर्क गरी उपचार प्रबन्ध

११ विद्यालयमा प्राथमिक उपचारको सिप भएका जनशक्ति उत्पादन

१२ प्राथमिक उपचारको सिप भएको जनशक्ति उत्पादनका लागि विद्यालय नर्शको नेतृत्वदायी भूमिका

४.४.४ प्रमुख क्रियाकलाप तथा बजेट

तालिका न.१३

क्रस	मुख्य क्रियाकलाप	एकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	अनुमानित बजेट (हजारमा)	कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा			
१	दिवा खाजा कार्यक्रम कार्यान्वयन सहजीकरण पुस्तिका विकास र वितरण	दस्तावेज सङ्खया	१			१		१	३	५००	
२	स्थानीय तह र समुदायको साझेदारीमा आधारभूत तहमा दिवा खाजा कार्यक्रम संञ्चालन	विद्यालय र बालविकास संख्या	५७	५७	५७	५७	५७	५७	५७	१५००	संघिय सरकार
३	खाजा तथा स्वास्थ्य कार्यक्रम सम्बन्धी अभिमुखीकरण	पटक	०	१	१	१	१	१	१	७००	
४	स्वास्थ्य तथा पोषण सम्बन्धी अभिमुखीकरण	पटक	०	१	१	१	१	१	५	५००	

५	एक विद्यालय एक स्वास्थ्य किट व्यवस्थापन	संख्या	४०	१०	१०	१२	०	५४	५४	८००	
६	स्वस्थकर र पौष्टिक तथा स्थानीय उत्पादनमा आधारित दिवाखाजाको प्रवन्ध गर्ने ।	संख्या	९	१३	८	८	८	८	५४	१०००	संघीय सरकार
७	कक्षा ६-१२ सम्मका किशोरीहरुलाई महिनावारी स्वच्छताको लागि स्यानेटरी प्याडको व्यवस्था गर्ने	पटक	२	२	२	२	२	२	२	९००	संघिय सरकार
८	आवधिक स्वास्थ्य जाँच,जुकाको औषधि र सूक्ष्म पोषक तत्व प्रदायक ट्यावलेटहरु (भिटामिन ए र आइरन फोलिक एसिड आदि प्रदान गर्ने।)	तोकिएको समयमा								२००	स्वास्थ्य शाखा
९	विद्यालयमा स्वास्थ्य,सरसफाइ तथा स्वच्छता पोषण र किशोरीहरुका लागि महिनावारी स्वच्छता सम्बन्धी शिक्षा व्यवस्था गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	१	१	३००	
१०	विद्यालयहरुमा विद्यालय संख्याको अनुपातमा पर्याप्त पानी, साबुन तथा सरसफाइ सामग्री सहित आवश्यक संख्यामा छात्र र छात्राका लागि अलग शौचालय तथा युरिनल,किशोरीहरुका लागि चेन्ज रुम,प्रयोग भइसकेका सामग्री व्यवस्थापन,हात धुने ठाउँ,स्वच्छ खानेपानी, कक्षा कोठा तथा विद्यालय परिषर सरसफाइको प्रबन्ध र घेरवारको व्यवस्था	विद्यालय तथा बालविकास संख्या	१०	१०	१०	१०	१४	५४	५४	४०००	
	जम्मा									१०४००	

४.४.५ विद्यालय सुरक्षा,विपत नयुनीकरण तथा उत्थानशीलता

४.४.६ परिचय

युद्ध, द्वन्द, महामारी तथा प्राकृतिक प्रकोपको अवस्थामा पनि बालबालिकाको सिक्न पाउने अधिकारलाई संरक्षण गर्दै सिकाइलाई निरन्तरता दिने वैकल्पिक उपाय सहितको शैक्षिक कार्यक्रमलाई आपतकालीन तथा संकटपूर्ण अवस्थामा शिक्षा (Education in Emergency and Crisis Situation) को रूपमा लिने गरिन्छ । यसको मूल उद्देश्य विभिन्न कारणले उत्पन्न संकटकालीन अवस्थामा बालबालिका लगायत शिक्षासँग सम्बद्ध व्यक्ति, परिवार तथा समुदायको जीवन रक्षा, प्रकोपबाट सिर्जित संकटको व्यवस्थापन, सामाजिक द्वन्द तथा हिंसा र दुरुपयोगबाट बालबालिकालाई सुरक्षित राख्नुका साथै समग्र शिक्षा क्षेत्रलाई निर्वाध रूपमा क्रियाशील हुने गरी शैक्षिक कार्यक्रमहरूको तयारी तथा सञ्चालन गर्नु हो । यस अवधारणा अन्तर्गत सम्भावित जोखिमको पूर्व तयारी [Preparedness] आपतकालीन अवस्थामा क्षति कम हुने गरी तत्कालको व्यवस्थापन गर्ने [response] र आपतकाल पश्चात क्षतिको आपूरण (recovery) गर्ने कार्यढाँचा समेटिएको हुनु पर्दछ ।

आपतकालीन तथा संकटपूर्ण अवस्थामा शिक्षाको अवधारणा बाल अधिकारको रूपमा स्वीकार गरिए पछि यसलाई थप प्रभावकारी बनाउने कार्य प्रारम्भ भएको हो । अधिकारका क्षेत्रमा भएका अन्तर्राष्ट्रिय, राष्ट्रिय तथा स्थानीय कानुनहरू, विश्वव्यापी घोषणाहरू, अन्तर्राष्ट्रिय एवम् राष्ट्रिय घोषणा तथा प्रतिवद्धताहरूबाट परिलक्षित यस अवधारणालाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न विभिन्न स्थानीय सरकारहरु आ-आफ्नो नीति, कानुन तथा योजनाहरूमा आपतकालीन अवस्थामा शिक्षालाई समावेश गर्ने गरेका छन् । बडीकेदार गाउँपालिकामा पनि प्रकोप व्यवस्थापन तथा संकटकालीन अवस्थामा शिक्षा प्राप्त गर्ने बालबालिकाको अधिकारलाई कुण्ठित हुन नदिने गरी नीतिगत तथा कानुनी व्यवस्थाका अतिरिक्त आवधिक योजना, शिक्षा क्षेत्रको दीर्घकालीन योजना र बजेट तथा कार्यक्रममा समावेश गरिएको छ । विशेषतः द्वन्दको परिवेशमा शिक्षा क्षेत्रमा परेको प्रभाव, भुकम्प तथा विभिन्न समय र स्थानमा घटेका प्राकृतिक प्रकोपका घटनाहरूका साथै कोभिड- १९ लगायतका महामारीहरूका प्रभावका कारण बालबालिकाको शिक्षा प्राप्त गर्ने अधिकारमा पुगेको अवरोधबाट पाठ सिकी यस शिक्षा योजना (२०८१-२०९०) मा आगामी १० वर्षका लागि नीति तथा कार्यक्रम प्राथमिकता र कार्यान्वयन ढाँचा समावेश गरिएको छ ।

शिक्षा योजनाले आपतकालीन तथा संकटपूर्ण अवस्थामा प्रकोप जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन, महामारी, द्वन्द्र, विस्थापन तथा बसाइसराई जस्ता पक्षलाई समेट्नु पर्दछ। प्रकोप जोखिम न्यूनीकरण व्यवस्थापन अन्तर्गत भूकम्प, बाढीपहिरो, हावाहुरी,असिना, आगलागी, चट्याङ, अतिवृष्टि, अनावृष्टि, खडेरी, दुर्घटना, अति चिसो वातावरण आदि प्रकोपहरूको बारेमा पूर्वसावधानी, प्रकोपबाट बच्ने उपायहरूका बारेमा जानकारी तथा सिप विकास, र प्रकोपबाट शिक्षा क्षेत्रलाई बचाउन आवश्यक तयारी पर्दछन् । त्यसै गरी महामारी अन्तर्गत झाडापखाला, हैजा, भाइरल ज्वरो, टाइफाइड, बर्डफ्लू, एनफ्लूएन्जा, क्षयरोग, कुष्ठरोग, ठेउला, स्वाइन फ्लू कोभिड लगायतका सरुवा रोग तथा महामारीहरूबाट बच्न पूर्वसावधानी, रोकथाम तथा उपचारको आवश्यक तयारी र महामारीका समयमा शिक्षण सिकाइलाई निरन्तरता दिने बैकल्पिक उपायहरूको तयारी पर्दछन् ।

४.४ .६ वर्तमान अवस्था

हाल कार्यान्वयनमा रहेको विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रमले विपद जोखिम न्यूनीकरण र प्रतिकार्यलाई अन्तरसम्बन्धित विषयको रूपमा विशेष प्राथमिकता दिदै मुख्यतः सुरक्षित पुनर्निर्माण तथा भूकम्प प्रभावित विद्यालयको मर्मतसम्भार, सुरक्षित निर्माण तथा प्रवलीकरणमा केन्द्रित रहने उल्लेख गरेको हुँदा बदिकेदार गाउँपालिकाको शिक्षा नीतिले सुरक्षित सिकाइ वातावरणका लागि भौतिक तथा मानवीय व्यवस्थापन एवम् कार्यान्वयनका मापदण्ड तयार गर्ने, सरोकारवालाहरूलाई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी सैद्धान्तिक एवम् व्यवहारिक ज्ञान दिई विपद्को पूर्वतयारी, प्रतिकार्य, न्यूनीकरण र पुनर्लाभ सम्बन्धी कार्यक्रमलाई विद्यालय तथा शिक्षालयको वार्षिक कार्यतालिकामा राख्ने, विद्यालयमा हुन सक्ने हेपाइ, हिंसा, असुरक्षा, भय, त्रास, गाली बेइज्जती, विभेद लागयतका गैरसंरचनात्मक विपद् तथा जोखिमहरूको न्यूनीकरणका लागि विद्यार्थी, शिक्षक र समुदायका सदस्यहरूको सहकार्यमा कार्यक्रमहरू

सञ्चालन गर्दै विद्यालयहरूलाई बालमैत्री, छात्रामैत्री, अपाङ्गतामैत्री तथा सुरक्षित, हिंसा रहित र भय रहित सिकाइ केन्द्रको रूपमा विकास गर्ने कार्य तय गरेको छ ।

कोभड १९ को शिक्षा क्षेत्रमा पारेको नकारात्मक प्रभावलाई सम्बोधन गर्न विभिन्न कार्यहरू विगत वर्षदेखि नै सञ्चालन गरिदै आएका छन् । मानव इतिहासिककै ठूलो विश्वव्यापी महामारी कोभिड १९ ले नेपालको पनि सामाजिक एवम् आर्थिक जीवनमा ठूलो नकारात्मक असर पुर्याइरहेको छ । यस महामारीबाट शिक्षा क्षेत्रलाई सुरक्षित राख्न बडीकेदार गाउँपालिकाले विशेषतः शिक्षण सिकाइमा पारेको असरलाई कम गर्न र बैकल्पिक माध्यमबाट बालबालिकाले सिक्न पाउने अवसरलाई निरन्तरता दिन केही नीतिगत र कार्यक्रमिक प्रयासहरू गर्दै आएको छ ।

आपतकालीन अवस्थाहरूले आगामी दिनहरूका लागि शिक्षाको संरचना, भौतिक पूर्वाधार, सिकाइ वातावरण, सिकाइका लागि आवश्यक पर्ने स्रोत साधन, आपतकालीन अवस्थामा सिकाइ निरन्तरताका लागि आवश्यक हुने व्यवस्थापकीय तथा पेसागत क्षमता र आपतकालीन अवस्थाको तयारी, प्रतिकार्य र पुनरुत्थानको भरपर्दो प्रणाली विकास गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको देखिन्छ ।

४.४.७ अवसर तथा चुनौतिहरू:

- आपतकालीन अवस्थामा शिक्षा अन्तरगत सम्बन्धित विषयको रुपमा वा छुट्टै विधाको रुपमा सम्बन्धित गर्ने।
- प्राकृतिक प्रकोप र सोको जोखिम, महामारी तथा सामाजिक तथा राजनीतिक द्वन्दले सिर्जना गर्ने अवरोधको समेत सावधानी अपनाउने ।
- अकल्पनीय घटनालाई योजनामा समेट्ने तथा स्रोत व्यवस्थापन गर्ने।
- संकटहरूको वर्गीकरण तथा योजना बनाउने।
- तत्कालीन तथा दिर्घकालीन योजना बनाउने।
- संकटकालीन शिक्षा योजना निर्माणमा सहभागी हुने ।

४.४.८ उद्देश्य

- विद्यालय शिक्षामा सम्भावित संकटपूर्ण अवस्थाको सामनाको लागि भौतिक,मानवीय र आर्थिक श्रोतको तयारी गर्नु ।
- संकटपूर्ण अवस्थामा पनि शिक्षण सिकाइका उचित वातावरणसिर्जना गर्नु ।

४.४.९ रणनीतिहरू:

१. स्थानीय तह तथा विद्यालयहरूबाट संकटको मूल्याङ्कन गरी आफ्नो योजना तयार गरिनेछ ।
२. विपद प्रतिरोधी भौतिक पुर्वाधारको निर्माण तथा पुनर्स्थापना गरिनेछ ।
३. विद्यार्थी, शिक्षक, अभिभावक तथा तीनै तहको सरकार र गैरसरकारी क्षेत्रलाई संकट रोकथाम, प्रतिकार्य रपुनर्स्थापनाका लागि क्षमता विकास गरिनेछ
४. संकट व्यवस्थापनमा सरिक केन्द्रदेखि वडा तहसम्मका संयन्त्रसँग सटिक र चुस्त सम्बन्ध बनाइनेछ
५. प्राकृतिक प्रकोप तथा जोखिम न्युनीकरणका लागि हरित विद्यालय अभियान, जलवायु परिवर्तन, शिक्षा तथा दिगोविकासका निम्ति शिक्षा जस्ता कार्यक्रमहरूलाई कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।

४.४ .१० प्रमुख प्राथमिकता क्षेत्र, नतिजा तथा क्रियाकलापः

उपलब्धि

आपतकालीन तथा संकटपूर्ण परिस्थतिमा पनि बालबालिकाको सुरक्षा सहित शिक्षा प्राप्त गर्ने अधिकारलाई सुनिश्चित हुने।

नतिजा

१. विद्यालय तथा समग्र शिक्षा प्रणालीमा प्रकोप व्यवस्थापनका लागि पूर्वतयारी, प्रतिकार्यका योजना बन्ने ।

२. पुनःउत्थानको योजना तथा क्षमता विकास हुने।
३. आवश्यक भौतिक मानवीय र आर्थिक स्रोतको व्यवस्थापन हुने ।
४. महामारीको समयमा पनि स्वास्थ्य उपचार सहित सिकाइ निरन्तर हुने।
५. युद्ध, सामाजिक द्वन्द, हिंसा तथा बसाइसराइको अवस्थामा पनि आधारभूत आवश्यकताको पूर्ति सहित सिकाइको निरन्तरता हुने ।

प्रमुख क्रियाकलाप र भौतिक लक्ष्य

क्रस	मुख्य क्रियाकलाप	एकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्षे)						भौतिक लक्ष्य (१० वर्षे)	अनुमानित बजेट (हजारमा)	कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा	१० वर्ष		
१	सुरक्षित विद्यालय नीति,पुनरावलोकन तथा मापदण्ड निर्माण	पटक	१				१	२	२	१००	
२	विपद प्रतिकार्य क्षमता विकास	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	५००	
३	शिक्षक तथा वि व्य स तालिम	पटक	१		१		१	३	६	६००	
५	हरित,सफा,शान्त र सुरक्षित विद्यालय प्रवर्धन	विद्यालय संख्या	१०	१०	१०	१०	१०	५०	५४	३०००	
६	स्थानीय तह र विद्यालयको क्षमता विकास गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	५००	
७	विपद प्रतिरोधी विद्यालय भवन निर्माण गर्ने	ओटा	२	३	३	३	३	१४	२२	५०००	
८	उद्दार कार्यका लागि स्वयंसेवक तयारी र तालिम	पटक	१				१	२	३	५००	
९	वडा स्तरीय विपद व्यवस्थापन समिति गठन र स्वयंसेवक तालिमको व्यवस्थापन गर्ने	पटक	१				१	२	२	२५०	
१०	विपदमा आवश्यक पर्ने सामग्रि तथा व्यवस्थापकीय योजनाको तयारी गर्ने	ओटा	५	८	१०	१५	१०	४८	५४	२०००	

४.५ विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार विकास

४.५.१ परिचय

बालबालिका विद्यालयमा भर्ना हुनका लागि सुरक्षित विद्यालय, पढ्नका लागि कक्षाकोठा, खेल्नका लागि खेलमैदान, सफाइ र पिउनका लागि खानेपानी, शौचका लागि शौचालय, बस्नका लागि उपयुक्त फर्निचर जस्ता भौतिक पूर्वाधार विद्यालयका आधारभूत संरचना हुन् ।शिक्षा नियमावली २०५९ अनुसार एक विद्यार्थीका लागि सुविधाजनक रूपमा पठनपाठनमा सहभागी बन्न प्रारम्भिक बालविकास तथा आधारभूत तह (कक्षा १५-)का प्रारम्भिक कक्षाका लागि प्रतिविद्यार्थी ०७५ वर्ग मिटर र आधारभूत तह.(कक्षा ६ -

८) तथा माध्यमिक तहका लागि प्रति विद्यार्थी १ ०० वर्ग मिटर बराबरको क्षेत्रफल तोकिएको छ.। राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६ ले विद्यालयहरूमा भवन, कक्षाकोठा, फर्निचर, प्रयोगशाला, शौचालय, पानी, पुस्तकालय, बुक कर्नर जस्ता भौतिक पूर्वाधार तयार गर्ने, विद्यालय भवन लगायतका सम्पूर्ण भौतिक पूर्वाधार विपद जोखिममुक्त बनाउदै सबै विद्यालयलाई सुरक्षित एवम् बालमैत्री, हरित विद्यालयको रूपमा विकास गर्ने लगायतका नीतिगत व्यवस्थापन गरिएको छ। राष्ट्रिय शिक्षा नीतिले आत्मसात गरेको सबैका लागि सुरक्षित भौतिक पूर्वाधार विकास एवं विस्तारको नीति, यस गाउँपालिकाको शिक्षा सम्बन्धि नारा तथा हालसम्मको अभ्यासका आधारमा भएको सिकाइ अनुभवका आधारमा शिक्षा क्षेत्रको यो योजना प्रस्ताव गरिएको छ।

यस खण्डमा मोहोन्याल गाउँपालिका भित्र रहेका विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार विकासको वर्तमान अवस्थाको समीक्षाका आधारमा चुनौतीहरू पहिचान गरी आगामी दश वर्षका लागि विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार विकासका उद्देश्य, रणनीति, नतिजाहरु,प्रमुख लक्ष्य उल्लेख गरिएको छ।

४.५.२ वर्तमान अवस्था

मोहोन्याल गाउँपालिकामा कुल ५७ वटा सामुदायिक विद्यालयहरु सञ्चालनमा रहेका छन्। सञ्चालित विद्यालयहरुको भौतिक अवस्था तलको तालिकाबाट प्रस्ट पार्न सकिन्छः

तालिका न. १४

क्र.सं	**विद्यालयको नाम**	**भवन संख्या**	**कोठा संख्या**	**पुस्तकालय**	**नेट**	**विज्ञानप्रयोगशाला**	**ई-हाजिरी**	**आइसिटी ल्याव**	**कम्प्युटरसंख्या**	**फोटोकपी**	**प्रोजेक्टर**	**शौचालय**	**घेराबार**	**विद्यालयको आवश्यकता**
१	कालिका आवि	छैन	१	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	सबै समस्या
२	राष्ट्रिय आवि	२	५	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	१	छैन	२	छैन	खेलसामग्री, भवन शौचालय र कम्प्युटर ल्याब पुस्तकालय, घेरबार
३	मोहन्याल मावि	६	१६	छैन	छैन	छैन	छैन	१	छ	३	छैन	छ	छैन	खेल्मैदाग घेरावार भवन थप छात्रा आवास आवश्यक छ, खेल मैदान, खाजा घर
४	शिव कल्याणकारी आवि	२	५	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छ	छैन	भवन, शौचालय तथा खानेपानी घेरवार
5	सरस्वति आ वि	२	५	छैन	छैन	छैन	१	छैन	छैन	छैन	२	छैन	छैन	घेरबार, खेलमैदान आबस्यक छ कम्प्युटर,खागेपानी
६	कालिका आवि	५	१४	छैन	छैन	छैन	छैन	छ	३	छ	छैन	छ	छैन	घेरवार शौचालय आवश्यकता छ
7	महेन्द्र मावि	७	१५	छ	छैन	छ	छैन	७	१	छ	३	छैन	छ	घेरबार मात्र
८	भृकुटी आवि	१	३	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	१	छैन	भवन, शौचालय खानेपानी घेरवार,कम्प्युटर,
9	मालिका आवि	१	३	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छ	छ	१	छ	घेराबारको अभाव, खेलमैदान आबस्यक

१०	घोडालङ्गे आवि	५	१७	छैन	छ	छ	छैन	४	१	छैन	छैन	छ	छ	खानेपानी धारो, शौचालय घेरवार
११	सुनपाल आवि	३	५	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छ	छैन	सबै समस्या खास गरि आधारभूत कुरा
१२	कर्णाली आवि	३	६	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	१	१	छैन	२	छ	, भवन, घेरवार खेलमैदान खानेपानी शैचालय मर्मत
13	भृकुटी आवि	२	४	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	१	छैन	छैन	१ छात्रा	छैन	घेरबार,शौचालय सोलार प्यानल भवन शैक्षिक सामाग्री खेलकुद सामाग्री खानेपानी
१४	शान्ति मावि	१०	२४	छ	छ	छ	छैन	छ	८	२	छ	४	छैन	खानेपानी,घेरबार
१५	नवदुर्गा आवि	७	१४	छैन	छैन	छैन	१	छैन	छ	छैन	१	छ	छैन	घेराबार, पुस्तकालय तथा बालमैत्री खेलसामग्री\नेट
१६	कर्णाली रा आवि	५	१२	छैन	छैन	छैन	१	छ	२	छ	१	छ	छैन	भवन, खेलमैदान र घेरवार
17	राष्ट्रिय आवि													घेरवार र शौचालय
१८	भैरबमाला मावि	२	१०	छ	छ	छैन	0	१	छैन	छैन	छैन	छ	छ	भवन तथा घेराबारको अभाव खानेपानी शौचालय खाजा घर
19	दिपेन्द्र आवि	३	७	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन		घेरवार
२०	सुनपाल आवि	३	६	छैन	छैन	छैन	छैन	0	छैन	२	छैन	छैन	छैन	खेलमैदान , घेरबार, खानेपानी फर्निचरको अभाव
21	जनजागृति राष्ट्रिय आवि	२	५	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	२	१	छैन			सौचालय, भवन घेरवार, खानेपानी, खेलमैदान आबस्यक
२२	लालीगुराँस आवि	१	२	छैन	छैन	छैन	छ	१	छैन	छ	छैन	सबै		खानेपानी घेरवार, सौचालय आबस्यक
२३	देउधरी आवि	क च्ची भवन	२	छैन	छैन छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	१	छैन	छैन	भवन घेरवार र फर्निचरको अभाव/खानेपानी सबै खालको समस्या
२४	चाँदनी आ.बि	२	५	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	२	छैन	खानेपानी, भवन आवश्यक शौचालय नेट,ल्याब,इ हाजिरी
२५	देउराली आ वि	१	२	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	२	छैन	घेराबार, खेलमैदान, खानेपानी, भवन आबस्यक
२६	महुन्याल आवि	३	६	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	२	छैन	कम्प्युटरजन्य सामग्रीकोअभाव शौचालय, भवन ,घेरवार

27	मोहन्याल आवि	४	१०	छ	छैन	छैन	छैन	२	२	छैन	छ तर पर्याप्त छैन	छैन	छ	घेरबार, भवन, सौचालय,सोलार प्यानल शैक्षिक तथा खेल सामाग्री आबस्यक
२८	राष्ट्रिय आवि	३	८	छैन	छैन	छैन	२	२	छैन	छ	२	छ	छ	शौचालय घेरवार, पुस्तकालय भवन, घर, ब्यबस्थापन सभाहल आबस्यक
29	भृकुटी मावि	५	२९	छ	छ	छ	४	छैन	छ	१	३	छ	छ	खानेपानी भवन ,फर्निचर छात्रावास
३०	गगन आवि	१	५	छैन	छैन	छैन	१	छ	छैन	१	छ	छ	छ	भवन शौचालय र खानेपानी/खेलमैदान घेरवार
31	जनता आवि	२	४	छैन	छैन	छैन	छैन	१	छैन	छैन	१	छैन	छ	भवन मर्मत खानेपानी निर्माण कम्प्युटर ल्याब माग प्रोजेक्टर छापामय कछाकोठा शौचालय मर्मत र घेरवार भवन थप गर्ने
३२	राष्ट्रिय मावि		छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	२	छैन		शौचालय,घेरवार खानेपानी
33	विद्यान्चल आवि	३	६	छैन	छैन	छैन	छैन	१	१	छैन	१	छ	छ	घेरावार , भवन, शौचालय,नेट
३४	धमकोट आवि	२	८	छैन	छैन	छैन	छ	छैन	छैन	१	छैन	छैन	छ	घेरवार शौचालय,कम्पुटर ल्याब/भवनमर्मत खेलमैदान खानेपानी
३५	मोहन्याल राष्ट्रिय आवि	२	८	छैन	छैन	छैन	छ	छैन	६	छैन	छैन	छैन	छ	खानेपानी,सोलार भवन, भान्छा घर, सभाहल र शौचालय खेलमैदान खानेपानी
३६	सुनपाल आवि	३	८	छैन	छ	छैन	छैन	१	१	छैन	१		छ	गेट खेलमैदाग भवन नेट शौचालय,कम्पुटर ल्याब
३७	सरस्वती आवि	२	५	छैन	छैन	छैन	छैन	१	१	छैन	२	छैन	छैन	घेरवार शौचालय
३८	जनजागृति आवि	४	९	छैन	छैन	छैन	१	१	छैन	छैन	छैन	छैन	छ	खाने पानि घेरवार खेलमैदान कम्प्युटर ल्याब सोलार
३९	नव विहानी आवि	२	४	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	२	छैन	खाने पानि घेरवार खेलमैदान कम्प्युटर ल्याब सोलार
४०	अरुणोदय आवि	१	२	छैन	छैन	छैन	छैन	छ	छ	छ	छ	छैन	छ	भवन,कम्प्युटर ल्याब,घेरवार,

४१	कालिका मावि	९	२१	छ	छ	छ	छैन	छ	६	२	छैन	५	छे	भवन जीर्ण भएकोले भवन आवश्यक शौचालय र घेरवार खानेपानी
४२	चिउरेलीमाला आवि	२	४	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	२	छैन	खाने पानि घेरवार खेलमैदान कम्प्युटर ल्याब सोलार
४३	मोहन्यालयआवि	२	५	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	२	छैन	खाने पानि घेरवार खेलमैदान कम्प्युटर ल्याब सोलार
४४	राष्ट्रिय मावि	८	२५	छ	छ	छ	छ	छ	३५	३	छ	८	छ	खाने पानि घेरवार खेलमैदान कम्प्युटर ल्याब सोलार
४५	सरस्वती आवि	२	४	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	१	छैन	खाने पानि घेरवार खेलमैदान कम्प्युटर ल्याब सोलार
४६	जनता आवि	६	१५	छ	छैन	छ	छैन	३	२	छ	२	छ	छ	खानेपानी/ बिधुत
४७	मुनाल आवि	२	५	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	१	छैन	खाने पानि घेरवार खेलमैदान कम्प्युटर ल्याब सोलार
४८	लालिगुरास आवि	कच्ची छाना	१	छे	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	सबै समस्या छ बिद्यालय
४९	श्री कालिका प्रा.वि.	५	९	छैन	छैन	छैन	छैन	१	१	छैन	छ	छैन	छ	शौचालय,घेरावार,खेल मैदान
५०	अरनिको राष्ट्रिय आवि	५	११	छैन	छैन	छ	४	छैन	छ	छ	८	छैन	छ	भवन,घेरवार,
५१	मष्टाबण्डाली	४	८	छ	छ	छैन	छैन	छ	छ	छ	छ	१	छैन	खाने पानि घेरवार खेलमैदान कम्प्युटर ल्याब सोलार
५२	जालवा आवि	३	७	छैन	छैन	छैन	छैन	१	छैन	छैन	१	छ	छ	भवन जीर्ण भएकोले भवन आवश्यक शौचालय र घेरवार खानेपानी
५३	नाबबिहानी आ.बि	२	४	छैन	छानी	छैन	छैन	छैन	छ	छैन	छ	छ	छैन	शौचालय,भवन,घेरवार ,नेट,
५४	भैरब आवि	२	५	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	खाने पानि घेरवार खेलमैदान कम्प्युटर ल्याब सोलार
५५	त्रिवेणी मावि	१२	४३	छ	छ	छ	२८	छैन	४	२	छ	४	छ	शौचालय,भवन निर्माण गर्नुपर्ने प्रिन्टर आवस्यक
५६	पासाङ आवि	२	४	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	१	छैन	खाने पानि घेरवार खेलमैदान कम्प्युटर ल्याब सोलार

५७	कचाली शिक्षा सदन आवि	१	३	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन		छैन	खाने पानि घेरवार खेलमैदान कम्प्युटर ल्याब सोलार

अवसर र चुनौतिहरूः

1. पूर्वाधार विकासलाई गुणस्तरीय बनाउनु।
2. सुरक्षित विद्यालय पूर्वाधार विकास एवम् विस्तारका लागि मापदण्ड अनुसारको गुरुयोजना विकास तथा कार्यान्वयन गर्नु ।
3. पूर्वाधार विकास स्रोतको पहिचान र व्यवस्थापन गर्नु ।
4. पूर्वाधारहरूलाई बालमैत्री, अपाङ्गता मैत्री र लैङ्गिक मैत्री बनाउनु।
5. भौतिक पुर्वाधार निर्माणमा जवाफदेहिता र उत्तरदायित्व बोध गर्नु ।
6. विद्यालय शिक्षाका लागि आवश्यक मापदण्ड विकास तथा कार्यान्वयन गरी सुरक्षित विद्यालय पूर्वाधार विकास गर्नु,
7. भौगोलिक र प्राविधिक जटिलता।
8. योजनाबद्ध विकास गर्नु ।

अवसरहरू

- स्थानीय तहको अधिकार र स्रोत परिचालन हुने।
- समुदायको सहभागिता बढ्ने
- सहयोगी संस्था (गैर) सरकारी संस्था-NGOs), निजी क्षेत्र, र अन्तर्राष्ट्रिय विकास साझेदार) उपस्थिती गाराउन सकिने।
- पारदर्शिता र जवाफदेहिता बढाउन सकिने।

४.५.३ उद्देश्यः

गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चितता गर्नु।

१. सुरक्षित र पहुँच योग्य भौतिक पूर्वाधारको विकास गर्नु ।
२. -दुर्गम भेगका विद्यार्थीलाई शिक्षा प्राप्त गर्न सहज पहुँचको सुनिश्चितता।
३. -अपांगता भएका बालबालिका, बालिका, र पिछडिएका वर्गका लागि समावेशी र पहुँचयुक्त भौतिक संरचना निर्माण।

३छात्राको उपस्थितिमा वृद्धि /छात्र .

-सुविधायुक्त विद्यालय वातावरणले विद्यार्थीलाई विद्यालयतर्फ आकर्षित गर्ने।
-विद्यालय छोड्ने दर)dropout rate) घटाउन सहयोग पुऱ्याउने।

४ सुरक्षित र दिगो भौतिक संरचना निर्माण

-भूकम्प प्रतिरोधी, विपद् प्रतिरोधी, र वातावरणमैत्री भवन निर्माण।
-विद्यालयलाई जोखिममुक्त क्षेत्र बनाउन सहयोग गर्ने।

५स्वास्थ्य र सरसफाइको सुधार .

-पिउने पानी, शौचालय, र सरसफाइका लागि आवश्यक भौतिक संरचना उपलब्ध गराई विद्यार्थीको स्वास्थ्य सुधार गर्ने।
-छात्र र छात्राका लागि अलगअलग शौचालयको व्यवस्था।-

६ . डिजिटल र आधुनिक शिक्षाको प्रवर्द्धन

-ICT (सूचना तथा सञ्चार प्रविधिशिक्षाका लागि कम्प्युटर ल्याब (स्मार्ट कक्षा, र इन्टरनेटको व्यवस्था।
-भविष्य उन्मुख शिक्षाको लागि भौतिक पूर्वाधार तयार गर्ने।

७ . सामुदायिक अपनत्व र सहभागिता बढाउने

-समुदायलाई विद्यालयको विकास प्रक्रियामा सहभागी गराई उनीहरूको अपनत्वको भावना बढाउने।
-सामुदायिक स्रोतसाधनको परिचालनमार्फत विद्यालयको दिगो विकास सुनिश्चित गर्ने।

८ . सामाजिक समानता र समावेशीता प्रवर्द्धन

-सबै वर्ग र भेगका विद्यार्थीलाई समान पहुँच दिन आवश्यक संरचना निर्माण।
-ग्रामीण र शहरी विद्यालयहरूमा भौतिक विकासको असमानता घटाउने।

९ . स्थानीय आर्थिक विकासमा योगदान

-विद्यालय निर्माण र व्यवस्थापन कार्यले स्थानीय स्तरमा रोजगारी सिर्जना गर्ने।
-स्थानीय स्रोतसाधनको प्रयोगले क्षेत्रीय आर्थिक गतिविधिलाई टेवा पुऱ्याउने।

१० . शिक्षामा दिर्घकालिन लगानीको सुनिश्चितता

-विद्यालयको मर्मतसम्भार र सञ्चालनका लागि दीर्घकालीन संरचना र योजनाको निर्माण।
-विद्यार्थीको सिकाइ वातावरण दीर्घकालीन रूपमा प्रभावकारी बनाउन योगदान।

११ . शिक्षाको आकर्षण र प्रतिस्पर्धा वृद्धि

-सामुदायिक विद्यालयलाई निजी विद्यालयहरूसँग प्रतिस्पर्धी बनाउन सहयोग।
-भौतिक पूर्वाधारले विद्यालयको साख बढाउन मद्दत गर्ने।

१२ . सरकारी नीतिहरूको कार्यान्वयन

-शिक्षा क्षेत्रका राष्ट्रिय तथा क्षेत्रीय नीतिहरूलाई स्थानीय स्तरमा प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न सहयोग।
-विद्यालय सुधारका लागि सरकारद्वारा प्रदान गरिएका योजनाहरूलाई मूर्त रूप दिन सहयोग।

निष्कर्ष:

मोहोन्याल गाउँपालिकाले यी उद्देश्यहरूलाई ध्यानमा राखेर सामुदायिक विद्यालयहरूको भौतिक विकासका रणनीति तय गर्दा शिक्षाको गुणस्तर, पहुँच, र समावेशीतामा उल्लेखनीय सुधार ल्याउन सकिन्छ। यसले दिगो विकास लक्ष्यअन्तर्गत शिक्षासम्बन्धी लक्ष्यहरू पूरा गर्न पनि टेवा पुऱ्याउ

४.५.४ विद्यालयमा सूचना र सञ्चार प्रविधि

परिचय

२१ औं शताब्दीको विज्ञान प्रविधिका युगमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको ठूलो महत्व रहेको छ । शिक्षणसिकाइमा प्रभावकारिता वृद्धि गर्न, विद्यार्थीहरुमा सूचना प्रविधिसम्बन्धी सिप स्थापित गर्न यसले ठूलो योगदान गर्न सक्छ । पाठ्यक्रममा नै विशेष जोड दिइएको प्राविधिक शिक्षाअन्तर्गत सूचना तथा सञ्चार प्रविधि एक महत्वपूर्ण विधा हो । अब हाम्रा प्राय विद्यालयहरुसँग धेर थोर सङ्ख्यामा कम्प्युटरहरु उपलब्ध छन् तापनि इन्टरनेटको पहुँच भने चुनौतीपूर्ण नै छ ।

वर्तमान अवस्था

मोहोन्याल गाउँपालिकामा सूचना र प्रविधिको प्रयोग बिस्तार भइरहेको छ । धैरै विद्यालयहरुमा इन्टरनेट समेतको सुविधा नभयको सर्बबिदितै छ । शिक्षा शाखासँगको जीवन्त सञ्चार फोन प्रविधिबाट हुने गरेको छ । भौगोलिक विकटता ले गर्दा विद्यालयमा इन्टरनेटको सुविधा नभएकाले सूचना प्रविधिको उपयोग हुन नसकिरहेको अवस्था छ । गाउँपालिकाका विद्यालयहरुमा सिसिटिभि, कम्प्युटर, प्रिण्टर र स्मार्ट वोर्ड जस्ता विद्युतीय उपकरणहरुको प्रयोग हुन सुरु भएको छ ।

अवसर

१ राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६ मा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिसम्बन्धी स्पस्ट नीति हुनु
२ सूचना तथा सञ्चार प्रविधिसम्बन्धी गुरु योजना २०१३-०१७ पनि यससम्बन्धी रणनीति कार्यक्रम तथा लक्ष्यहरु निर्धारण गरिएको हुनु
३ पाठ्यक्रम विकास केन्द्रले कक्षा ६ देखि ८ का गणित, विज्ञान र अंग्रेजी विषयमा केही विद्युतीय सामग्री तयार गरेको हुनु
४ यसैगरी शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्रले तयार गरेका श्रव्य दृष्यसम्बन्धी पाठ्यसामग्रीहरु लर्निङ पोर्टलमा राखिएको हुनु

चुनौती

१ आइसिटिको नेतृत्व गर्नसक्ने ज्ञानसिप सबै शिक्षकमा भएको अवस्था नहुनु

२ इन्टरनेटको सुविधा पनि सबै ठाउँमा पुगेको अवस्था नहुनु

उद्देश्य

१ पालिकाका सबै विद्यालयहरुमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमा आधारित शिक्षाको पहुँच पुर्याउनु

२ सिकाइलाई प्रभावकारी, गुणस्तरीय, सान्दर्भिक र सिपमूखी बनाउन सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई व्यापक प्रयोगमा ल्याउनु

रणनीति

१ सबै विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका उपकरणहरु उपलब्ध गराउने

२ शिक्षकहरुमा तालिमको व्यवस्था गरी सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगको सिपयुक्त क्षमता वृद्धि गर्ने

३ विभिन्न विषय र पाठ्यवस्तुका लागि तयार गरिएका डिजिटल सामग्रीलाई कक्षामा प्रयोगमा ल्याउने

४ शिक्षक सहायता तथा पृष्ठपोषणका लागि सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको उपयोग गर्ने

५ शैक्षिक स्रोत सामग्रीहरु इन्टरनेटबाट खोजी शिक्षणसिकाइमा प्रयोग गर्ने गराउने

उपलब्धि

सिकाइमा राम्रो सहजीकरण हुने र प्रभावकारी शिक्षणमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग भएको अवस्था हुने

सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगले विद्यार्थीहरुको सिकाइउपलब्धि बढ्ने

नतिजा

पालिकाका सबै विद्यालयहरुमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको पहुँच पुगेको हुनेछ।

१ विद्यालय विद्यालयबिच अन्तर्क्रियात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गर्न राम्रा पक्षहरुको आपसमा आदानप्रदान गर्न र पालिकाको शिक्षा शाखासँग सम्पर्क गर्न सूचना प्रविधिले सहज बनाएको अवस्था हुनेछ।

२ विद्यालयहरुको व्यवस्थापकीय पक्ष र शिक्षणसिकाइमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग भएको हुनेछ।

३ कागजी कार्यहरु कार्यालय धाउनुपर्ने बाध्यता घटेर स्टेशनरी खर्च तथा समयको बचत भई सिकाइउपलब्धिमा योगदान पुगेको अवस्था हुनेछ।

प्रमुख क्रियाकलापहरु

सबै विद्यालयमा इन्टरनेटको सुविधा

१ आवश्यक विद्युतीय उपकरणहरुको व्यवस्था

२ तालिमद्वारा शिक्षकहरुको आइटि प्रयोगसम्बन्धी क्षमताको विकास

३ विद्यालयसँग सम्बन्धित सम्षूर्ण तथ्याङ्कहरु डिजीटलमा राख्नुपर्ने व्यवस्था

४ विभिन्न कार्यालयहरुसँग गर्नुपर्ने सम्पर्क डिजिटलले गर्ने परिपाटीको विकास

५ विद्यालयसँग सम्बन्धित अद्यावधिक तथ्याङ्कहरु कार्यालय कोठामा

६ शिक्षा, स्वास्थ्य र वातावरणसँग सम्बन्धित नयाँ जानकारीमूलक सामग्रीहरु नियमित रुपमा सूचना पाटीमा

७ विद्यालयको वार्षिक कार्ययोजना तयार गरी शिक्षक, विद्यार्थी र अभिभावकलाई जानकारी

८ आधारभूत विद्यालयमा कम्तिमा ५ ओटा कम्प्युटरसहितको एक अलग कोठाको व्यवस्था

९ माध्यमिक विद्यालयमा अनिवार्य रुपमा कम्तिमा ३० कम्प्युटर भएको ल्यावको व्यवस्था र तालिका बनाएर विद्यार्थीहरुलाई अभ्यासको प्रवन्ध

१० माध्यमिक विद्यालयहरुमा स्मार्ट बोर्डबाट अध्यापन गर्ने प्रवन्ध

११ शिक्षणसिकाइ कार्यकलापमा आधुनिक सूचना र सञ्चार प्रविधिको प्रयोगमा जोड

प्रमुख क्रियाकलापहरु तथा लक्ष्य

क्रस	मुख्य क्रियाकलाप	एकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्षे)						भौतिक लक्ष्य (५ वर्षे)	अनुमानित बजेट (हजार मा)	कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा	१० वर्ष		
१	कम्प्युटर पहुँच नभएका विद्यालयहरुमा कम्प्युटर पहुँच विस्तार	वटा	१	३	३	३	३	१३	३३	२६४०	
२	आधारभूत विद्यालयहरु तथा सबै माध्यमिक विद्यालयहरुमा कम्प्युटर ल्याव स्थापना गर्ने ।	वटा	२	२	१	२	१	२	२	८४५०	
३	पाठ्यक्रम तथा पाड्यसामग्रीका डिजिटल प्रति तथा अन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामग्रीहरु सबैलाई सहज रुपमा उपलब्ध गराउने ।	वटा	२	३	४	३	४	२	१	१०००	
४	सबै विद्यालयहरुले स्वयं IEMIS सम्बन्धी कार्य गर्न सक्ने गरि आवश्यक तालिम सञ्चालन गर्ने ।	वटा	२	३	४	३	२	३	३	४	१४००
५	गाउँपालिका स्तरमा नमूना ICT ल्यावको स्थापना	वटा	२	१	३	१	१	१	१	४०००	
६	माध्यमिक तहमा अनलाइन कक्षा सञ्चालनका लागि आवश्यक आधारभूत ICT को व्यवस्थापन गर्ने ।	वटा	१	२	१	१	१	१	१	६०५०	

परिच्छेद : ५

५.१ छात्रवृत्ति व्यवस्थापन

५.१.२ परिचय

आर्थिक रुपले विपन्न प्रतिभाशाली विद्यार्थीलाई शिक्षा प्राप्तिको अवसर प्रदान गरी प्रतिभा प्रस्फुरणको वातावरण दिन र विद्यालय शिक्षामा विद्यार्थीहरूको सहभागिता वृद्धि गरी सिकाइलाई निरन्तरता दिन तथा विद्यालयबाहिर रहेका आर्थिक रुपले पिछडिएका वर्गलाई विद्यालय शिक्षामा आकर्षित गर्न अगाडि सारिएको उत्प्रेरणामूलक कार्य छात्रवृत्ति हो । यसका साथै राम्रो सिकाइउपलब्धि भएका विद्यार्थीहरुलाई सिकाइका लागि थप हौसला प्रदान गर्न र अन्तर्निहित प्रतिभाको प्रस्फुरण गर्न छात्रवृत्तिले सहयोग गर्छ । छात्रवृत्तिले लक्षित समूदायहरू गरीव, सुविधाविहीन, अपाङ्ग तथा कठीन परिस्थितिमा रहेका बालबालिकाहरूलाई विद्यालयमा टिकाइ राख्न मद्दत गर्दछ ।

५.१.३ वर्तमान अवस्था

नेपाल सरकारले सामुदायिक विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूका लागि विभिन्न किसिमका छात्रवृत्तिहरू प्रदान गर्दै आएको छ । यी छात्रवृत्तिहरुमा अपाङ्ग, दलित, छात्रा र बिपन्न लक्ष्यित छात्रवृत्तिहरु रहेका छन् । यस गाउँपालिकाअन्तर्गत सञ्चालित विद्यालयका लक्ष्यित समूहका विद्यार्थीहरुले उल्लिखितअनुसारका छात्रवृत्तिहरु प्राप्त गरिरहेका छन् । विद्यालयहरुले आफ्नो निजी स्रोतबाट जेहन्दार विद्यार्थीहरूलाई, विभिन्न परीक्षामा उत्कृष्ट नतिजा प्राप्त गरेवापत छात्रवृत्ति प्रदान गर्दै आएको अवस्था रहेको छ । विभिन्न सङ्घ संस्था तथा व्यक्तिहरूले समेत जेहन्दार र गरीव परिवारका विद्यार्थीहरूलाई छात्रवृत्ति प्रदान गर्दै आइरहेको अवस्था रहेको छ।

उद्देश्य

१लक्षित वर्ग पहिचान गरी बालबालिकाहरूलाई सिकाइमा सहभागिता र उपलब्धि बढाउनु .

२ विद्यालय शिक्षामा समानता र समतामा वृद्धि हुने गरी छात्रवृत्ति .वितरणलाई प्रभावकारी बनाउनु

३ विद्यालयबाहिर रहेका बालवालिकाहरूलाई विद्यालयको दायरामा ल्याउनु .

रणनीतिहरु

१ प्रत्येक वर्षको वैशाख मसान्तसम्म छात्रवृत्ति आवश्यक पर्ने विद्यार्थीहरुको विवरण पालिकामा पेश गर्ने

२ शिक्षा शाखाबाट विद्यालयहरुको माग सङ्कलन गर्ने

३ माग भएको छात्रावृत्तिका बारेमा शाखाबाट अध्ययन छानविन गर्ने

४ छात्रवृत्तिको व्यवस्थाका लागि संघ र प्रदेशमा पालिकाबाट माग सम्प्रेषण गर्ने

५ पालिकाबाट व्यवस्था गर्नुपर्ने छात्रवृत्तिका लागि वार्षिक नीति तथा कार्यक्रममा समावेश गर्ने

६ छात्रवृत्ति प्रदान गर्ने स्थानीय दाताहरुको पहिचान र उपयोग गर्ने

७ तोकिएको मापदण्डका आधारमा विद्यालयको वार्षिक कार्यक्रममा विद्यार्थीहरुलाई छात्रवृत्तिको वितरण गर्ने

उपलब्धि

१ आर्थिक अभावका कारणले कुनैपनि बालबालिका शिक्षाको अवसरबाट बञ्चित नहुने .

२ . विद्यालय शिक्षामा समानता र समतामा बृद्धि भई छात्रवृत्ति वितरण प्रभावकारी हुने

३ प्राविधिक जनशक्ति लगायत जेहन्दार र मेहनेती विद्यार्थी उत्पादन हुने

नतिजा

१ विद्यार्थीहरुको विद्यालयमा टिकाउदर र शैक्षिक उपलब्धि वृद्धि भएको हुनेछ ।

२ विद्यालय शिक्षाभन्दा बाहिर रहेका बालबालिकाहरु विद्यालयमा भर्ना भएका हुनेछन् ।

मुख्य कार्यकलापहरु

विद्यालयबाट माग भएको छात्रावृत्तिका बारेमा शाखाबाट अध्ययनछानविन/

१ छात्रवृत्तिको व्यवस्थाका लागि संघ र प्रदेशमा पालिकाबाट माग सम्प्रेषण

२ पालिकाबाट व्यवस्था गर्नुपर्ने छात्रवृत्तिका लागि वार्षिक नीति तथा कार्यक्रममा समावेश

३ छात्रवृत्ति प्रदान गर्ने स्थानीय दाताहरुको पहिचान र उपयोग

४ आर्थिक रुपमा अति विपन्न, जेहेन्दार, अपाङ्ग र आर्थिक रुपले बिपन्न दलित विद्यार्थीका लागि छात्रवृत्ति

५ विद्यालयको वार्षिक कार्यक्रम वा कुनै विशेष समारोहमा छात्रवृत्ति वितरणको व्यवस्था

५.१.४ प्रमुख क्रियाकलापहरू र बजेट

क्रस	मुख्य क्रियाकलाप	इकाई	भौतिक लक्ष्य (५ वर्षे)						भौतिक लक्ष्य (५ वर्षे)	अनुमानित बजेट (हजार मा)	कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा	१० वर्ष		
१	छात्र वृत्ती वितरणको दिन तोकी छात्रवृत्ती वितरण	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	३५००	संघीय सरकार
२	विद्यालय तहका बालबालिकाको सिकाइ प्रोत्साहन कार्यक्रम पहिचान र कार्यान्वयन	पटक	१	१	१	१	१	५	५	५००	
३	माध्यमिक तहमा उच्च अंक ल्याउन सफल विद्यार्थीलाई उच्च शिक्षा अध्ययनका लागि छात्रवृत्ती कार्यक्रम	विद्यार्थी संख्या	५	५	५	५	५	५	२५	१२०००	
४	विपन्न लक्षित छात्रवृत्ती कार्यक्रम प्रभावकारी बनाउन विद्यालयलाई अभिमुखीकरण	शिक्षक संख्या	३०		३०		३०		३०	४००	
५	विपन्न लक्षित छात्रवृतिमा सबै विपन्न बालबालिकाको पहुँच सुनिश्चिता कार्यक्रम	विद्यालय संख्या	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	५०००	

५.१.४ आपत्कालीन तथा सङ्कटकालीन अवस्थामा शिक्षण

परिचय

बालबालिकाले निरन्तर सिक्न पाउने अधिकार आपत्कालमा यो निकै कठिन हुन्छ। यस निम्ति जोखिमको पूर्व तयारी गरी प्रतिकार्य र पुनर्लाभको स्थितिसम्बन्धी कार्यढाँचा तयार गर्नुपर्ने हुन्छ। प्राकृतिक मानवीय तथा कोभिड सङ्क्रमण जस्ता आपत्कालीन स्थितिमा पनि बालबालिकाको सिकाइले निरन्तरता पाउने (Education in emergency and crisis) पूर्व तयारी (Preparedness) हुँदा त्यस्ता प्रकोपबाट हुने क्षती कम गर्न र तत्काल क्षती विरुद्धको पुनर्लाभ (Recover) हुन मद्दत पुग्नुका साथै छोटो अवरोधपछि कार्यक्रमले निरन्तरता पनि पाउँछ।

वर्तमान अवस्था

बालमैत्री विद्यालय राष्ट्रिय प्रारुप २०६७ ले व्यवस्था गरेअनुसार बालबालिकालाई कुनै पनि प्रकारको सजाय, उत्पिडन र यौन दुराचारबाट मुक्त भयरहित वातावरणमा सिकाइ हुनु पर्छ। विद्यालय सुरक्षा न्यूनतम प्याकेज २०१८, सुरक्षा गुरु योजना २०१७ र विद्यालय क्षेत्र सुधार योजना २०७६ ले विपदमा पनि शिक्षणसिकाइलाई निरन्तरता दिन न्यूनतम सुरक्षाका उपायहरु शिक्षक विद्यार्थीको जीवन सुरक्षा घाइते हुनबाट बचाउने र बिपद्पछि सिकाइले निरन्तरता पाउने बारेमा विभिन्न विषयलाई समेटेको छ। भुकम्प, आगलागी, बाढीपहिरो र महामारीका अवस्थामा भएका क्षतिहरुको विवरण अद्यावधिक राख्दा भावी विपद्का अवस्थामा कार्यसम्पादनमा सहजता आउँछ।

उद्देश्य

१ बालबालिकाहरुलाई आपत्कालीन अवस्थाको प्रतिकार्यका लागि उपयुक्त कार्यढाँचा बनाई त्यसको अभिनयात्मक अभ्यास गराउनु

२ बालबालिकाहरुको तत्काल जीवन रक्षा, प्राथमिक उपचार, खाद्यान्न, शुद्ध पिउने पानीको प्रबन्धका साथै उनीहरुको सिक्न पाउने अवस्था सिर्जना गर्नु

रणनीतिहरु

१ शिक्षक र विद्यार्थीहरुको सहभागितामा संभावित आपत्कालीन र सङ्कटकालीन अवस्थाको आँकलन गर्नु

२ संभावित आपत्कालीन र सङ्कटकालीन अवस्थामा सुरक्षित रहनसक्ने तरिका बारे सचेतना बढाउनु

३ बिपद्का समयमा सिकाइलाई निरन्तरता दिन बैकल्पिक प्रबन्धको पूर्व तयारीमा रहनु

३ सम्भावित प्रकोप र त्यसबाट हुनसक्ने क्षतिका सम्बन्धमा अग्रीम जानकारी गराउने र सतर्कता अपनाउन सचेत गराउनु

४ बिपद्को समयका लागि शिक्षा निरन्तरता गर्ने व्यवस्थापन प्रतिकार्य र पुनर्लाभसम्बन्धी आवश्यक नीति मार्गदर्शन तथा कार्यविधिहरु तयार गरिराख्ने

५ सिकाइको निरन्तरता, खाना, बास. पिउने पानी र प्राथमिक उपचारका लागि आवश्यक सामग्रीहरुको जोहो गरिराख्ने

६ बिपद् व्यवस्थापनका लागि स्थानीय तह र विद्यालयको क्षमता विकास तथा सङ्कटको बेलाको सुरक्षा र मानवीय सहयोगका लागि तत्ससम्बन्धी संस्थाहरुसँग जीवन्त सम्बन्ध राख्ने

७ जलवायु परिवर्तन र त्यसको प्रत्यक्ष परोक्ष प्रभाव बारे जनसमुदायलाई सचेत गराउँदै हरियाली वृद्धि अभियान र दिगो विकाससम्बन्धी चेतना वृद्धिमा जोड दिने

८ सङ्कटका समयमा पनि सहज सिकाइको प्रवन्ध हुने विद्यार्थी र अभिभावकमा सुनिश्चितता प्रदान गर्ने

९ अनलाइनमा आधारित शिक्षणसिकाइका लागि जनशक्तिको क्षमता विकास गर्ने

१० अनलाइनमा आधारित शिक्षणसिकाइका लागि इन्टरनेट र सामग्री प्रवन्ध गर्ने

११ सघन बस्तीका विद्यार्थीहरुको सिकाइका लागि सुरक्षित वातावरणमा आमने सामने पद्धतिको सिकाइ प्रवन्ध गर्ने

१२ परियोजना कार्यमा आधारित शिक्षणसिकाइको प्रवन्ध गर्ने

१३ विद्यार्थीहरु आवतजावत गर्ने बाटोमा रहेका खोला खोल्सा र भीर पहरामा सुरक्षाको पूर्व प्रवन्ध मिलाउनुपर्ने

उपलब्धि

१ बिपद् व्यवस्थापन प्रतिकार्यको कार्यविधि तयार संयन्त्र र कार्यढाँचा तयारी अवस्थामा रहेको हुनेछ ।

२ आवश्यक मानवीय तथा आर्थिक स्रोतको व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।

३ बालबालिकाको सिकाइको निरन्तरताको वातावरण बनिसकेको हुनेछ ।

नतिजा

आपत्कालीन अवस्थामा पनि बैकल्पिक तरिकाबाट पठनपाठनको निरन्तरता रहनेछ ।

प्रमुख कार्यकलापहरु

विपत् व्यवस्थापनका निम्ति बनेका पूर्व नीति नियमहरुको पुनरावलोकन र आवश्यक संशोधन

१ प्रतिकार्यका लागि स्थानीय तह र विद्यालयको क्षमता विकास

२ रेडक्रस, स्काउट, लायन्स, रोटरी क्लव आदिजस्ता संस्थाहरुसँग जीवन्त सम्बन्ध र सहकार्य

३ आपत्कालीन र सङ्कटका अवस्थामा शिक्षणसम्बन्धी शिक्षकको क्षमता विकास

४ आपत्कालीन र सङ्कटका अवस्थामा शिक्षणसम्बन्धी अभिभावक सचेतना

५ विद्यार्थीहरु आवतजावत गर्ने बाटोमा रहेका खोला खोल्सा र भीर पहरामा सुरक्षाको पूर्व प्रवन्ध

६ अनलाइनमा आधारित शिक्षणसिकाइका लागि इन्टरनेट र सामग्री प्रवन्ध

क्रियाकलाप तथा लक्ष्यः

क्रस	मुख्य क्रियाकलाप	एकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्षे)						भौतिक लक्ष्य (५ वर्षे)	अनुमानित बजेट (हजारमा)	कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा	१० वर्ष		
१	सुरक्षित विद्यालय नीति,पुनरावलोकन तथा मापदण्ड निर्माण	पटक	१							५०	
२	विपद प्रतिकार्य क्षमता विकास	पटक	०	१	१	१	१	५		१५०	
३	शिक्षक तथा विव्यस तालिम	पटक	१	१	१	१	१			५००	
५	हरित,सफा,शान्त र सुरक्षित विद्यालय प्रवर्धन	निरन्तर	२	२	२	२	२	१०		१०००	
६	स्थानीय तह र विद्यालयको क्षमता विकास गर्ने	पटक	४	४	४	४	४	१२		६००	
७	विपद प्रतिरोधी विद्यालय भवन निर्माण गर्ने	ओटा	२	२	२	२	२	८	१६	६४०००	
८	उद्दार कार्यका लागि स्वयंसेवक तयारी र तालिम	पटक	0	२	३	४	२	३	१४	१४००	
९	वडा स्तरीय विपद व्यवस्थापन समिति गठन र स्वयंसेवक तालिमको व्यवस्थापन गर्ने	पटक	0	५	५	५	५	५	२५	१२५०	
१०	विपदमा आवश्यक पर्ने सामग्रि तथा व्यवस्थापकीय योजनाको तयारी गर्ने	ओटा	0	१	१	१	१	२	७	३५०	

५.१.५ अभिभावक शिक्षा

परिचय

बालबालिकाहरूको शिक्षणसिकाइमा अभिभावकको भूमिका महत्वपूर्ण हुन्छ । बालबालिकाका आमाबाबु भनेका उनीहरुलाई जन्म दिने व्यक्तित्व हुन् भने अभिभावक भनेका उनीहरुका जीवन दाता हुन् । विद्यालयमा भर्ना भएका बालबालिकाहरुको सहज सिकाइका लागि अभिभावकको भूमिकालाई प्रभावकारी बनाउनु अहिलेको आवश्यकता हो । यस आवश्यकतालाई ध्यान दिएर अभिभावकहरुलाई सक्रिय बनाएका विद्यालयका बालबालिकाहरुको सिकाइस्तर राम्रो भएको पाइएको छ । अभिभावक शिक्षामा चासो नदिएका विद्यालय र स्थानीय सरकारले अपेक्षित प्रगति गरेका छैनन् । त्यसैले हरेक विद्यालय र स्थानीय सरकारले अभिभावक शिक्षामा आवश्यक चासो र लगानी बढाएर उनीहरुलाई बालबालिकाहरुको सिकाइप्रति अझ जिम्मेवार बनाएर काम गर्नु अहिलेको आवश्यकता हो ।

बालबालिकाहरुको सिकाइमा अभिभावकको महत्वलाई आत्मसात गरेर नै मोहन्याल गाउँपालिकाले अभिभावक शिक्षामा चासो बढाएको छ । बालबालिकाहरुको पहिलो पाठशाला घर भएकाले अभिभावकले घरपरिवारमा संस्कारयुक्त आनीबानी र व्यवहार सिकाएका खण्डमा नै त्यस्तो परिवारका बालबालिकाहरुले शिक्षामा राम्रो प्रगति गर्न सक्छन् । विद्यालयका कार्यक्रमहरुमा सहभागिता जनाएर होस् वा विद्यालयका समस्याहरुमा आवश्यक चासो बढाई समस्या समाधानमा सहयोग गरेर विद्यालयका विविध पक्षमा सुधारका लागि सहयोग गर्नका लागि अभिभावक शिक्षाले महत्वपूर्ण भूमिका खेल्छ । अभिभावक शिक्षाले नै शिक्षाको विकासमा अभिभावकको सक्रिय सहभागिता बढाउने भएकाले यसमा आवश्यक मात्रामा ध्यान बढाउनु आवश्यक छ । यसका साथै विद्यालयमा भर्ना भएका बालबालिकाका अभिभावकले बालबालिकाहरुको सिकाइमा चासो बढाई विद्यालयमा नियमित उपस्थित भएर बालबालिकाहरुको सिकाइ सुधारका लागि अन्तर्क्रिया गर्ने र उनीहरुको सिकाइका लागि घरमा पनि सहज वातावरण बनाउनाले सिकाइ सहज हुन्छ ।

अभिभावक भनेका शिक्षारुपी घरको महत्वपूर्ण खम्बा भएकाले यो खम्बालाई अझ दरिलो बनाउन अभिभावक शिक्षाले ठूलो भूमिका खेल्ने कुरामा कसैको दुई मत हुँदैन । अभिभावक शिक्षाका लागि नीति निर्माण गर्ने र अभिभावक शिक्षाका कार्यक्रमहरु आवश्यक मात्रामा सञ्चालन गर्ने काममा अहिलेसम्म आवश्यक मात्रामा चासो नदिएका कारणले पनि अहिले विद्यालय शिक्षाका क्षेत्रमा अपेक्षित प्रगति हुन नसकेको तथ्यलाई आत्मसात गरेर नै यस अवधारणालाई बढी जोड दिन खोजिएको हो ।

वर्तमान अवस्था

अहिलेसम्म केही विद्यालयहरुले अभिभावक शिक्षालाई आवश्यक महत्व दिएर विद्यालयका विविध पक्षमा सुधार भइरहेको पनि पाइएको छ । विद्यालयहरुले स्थापना दिनका अवसरमा, विद्यार्थीहरुको नतिजा प्रकाशनका अवसरमा र अभिभावक भेलाका दिन अभिभावकहरुलाई आमन्त्रण गरेर पनि अभिभावक शिक्षामा टेवा पुर्याउने गरेका

छन् । विद्यालयमा भएका सुधारले बालबालिकाको सिकाइका क्षेत्रमा अपेक्षित प्रगति भएको छ । बालबालिकाहरुको सिकाइ वातावरण निर्माण र विद्यालयका विविध पक्षमा सुधारका लागि अभिभावकको सङ्लग्नता जति हुनुपर्ने हो त्यति भने भएको पाइदैन । यसो हुनुमा अभिभावक शिक्षाको महत्व बारे जानकारीको कमी भएर पनि हो । अभिभावक शिक्षाका क्षेत्रमा सम्बन्धित पक्षले आवश्यक मात्रामा ध्यान दिएर काम नगरेका कारणले पनि बालबालिकाहरुको सिकाइ सहज नभएको भन्ने यथार्थता स्पस्ट छ । यस गाउँपालिकाको सेवाक्षेत्रमा सञ्चालित विद्यालयहरुमा पनि अभिभावक सचेतना र अभिभावक शिक्षाका क्षेत्रमा केही कामहरु अवश्य भएका छन् । पालिकाको योजनामा अभिभावक शिक्षाले महत्व पाएपछि यस सम्बन्धमा विद्यालयले गर्दैआएका कार्यकलापहरुमा पनि गति बढ्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

उद्देश्यहरु

१. अभिभावकहरुको अभिलेखलाई अझ व्यवस्थित गरी उपयोग गर्नु
२. कक्षागत, तहगत र विद्यालयगत रुपमा अभिभावक सचेतना र अभिभावक शिक्षाका विषयक्षेत्रहरुको पहिचान गरी अभिभावक सचेतना र अभिभावक शिक्षाका लागि प्रारुपको विकास र उपयोग गर्नु
३. अभिभावक सचेतना र अभिभावक शिक्षाका माध्यमबाट विद्यालयीय शिक्षाका विविध पक्ष र बालबालिकाहरुको सिकाइमा अपेक्षित सुधारको सुनिश्चितताका लागि सहयोग गर्नु
४. विद्यालयका विविध पक्षको सुधार र बालबालिकाहरुको सिकाइउपलब्धि सुधारका लागि अभिभावकहरुलाई अझ जिम्मेवार बनाउनुका साथै विद्यालयका गतिविधिहरुमा उनीहरुको सक्रिय सहभागिता बढाउन कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्नु
५. अभिभावक सचेतना र अभिभावक शिक्षाका क्षेत्रमा काम गरिरहेका सरकारी गैर सरकारी निकायहरुसँग आपसी समन्वय, सहकार्य र साझेदारीको विकास गर्नु

रणनीतिहरु

१ सरोकारवालाहरुको सहभागितामा अभिभावक सचेतना र अभिभावक शिक्षाका लागि योजना निर्माण गर्ने
२ अभिभावक सचेतना र अभिभावक शिक्षाका लागि प्रशिक्षक तयारी गर्ने
३ अभिभावक सचेतना र अभिभावक शिक्षाका लागि प्रशिक्षकका रुपमा काम गर्नसक्ने विज्ञ प्रशिक्षकहरुको रोष्टर तयार गर्ने
४ अभिभावक शिक्षाका लागि विषयवस्तुहरुको पहिचान गर्ने
५ कक्षागत, तहगत र विद्यालयगत रुपमा अभिभावक सचेतना र अभिभावक शिक्षाका कार्यक्रमहरुको सञ्चालन गर्ते
६ पालिकागत रुपमा पनि अभिभावक शिक्षाका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने

७ सिकाइका दृष्टिले कमजोर मानिएका बालबालिकाहरुका अभिभावकका लागि अभिभावक सहयोग तथा परामर्श कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने

८ अभिभावकहरुलाई असल अभ्यास भएका विद्यालय तथा शैक्षिक संस्थाहरुको भ्रमण र सिकाइ आदानप्रदानको व्यवस्था गर्ने

९ SMC र PTA का पदाधिकारीको क्षमता विकासका कार्यक्रमहरुको सञ्चालन गर्ने

अपेक्षित उपलब्धिहरु

१ अभिभावकहरु आफ्ना बालबालिकाहरुको शिक्षाप्रति सचेत र जागरुक भएको अवस्था हुनेछ।

२ विद्यालयका कार्यकलापमा अभिभावकहरुको सक्रियता बढेको हुनेछ।

३ अभिभावकहरुका विद्यालय शिक्षासम्बन्धी व्यवहारहरुमा सुधार आएको हुनेछ।

नतिजाहरु

अभिभावकहरुले क्षमता विकासका अवसरहरु पाइसकेका हुनेछन्।

१ विद्यार्थीहरुको घरको सिकाइ वातावरणमा सहयोग पुगेको अवस्था हुनेछ।

२ विद्यालयहरुको भौतिक र शैक्षिक वातावरणमा सुधार आइसकेको हुनेछ।

मुख्य कार्यकलापहरु

१ सरोकारवालाहरुको सहभागितामा अभिभावक सचेतना र अभिभावक शिक्षाका लागि योजना निर्माण

२ अभिभावक सचेतना र अभिभावक शिक्षाका लागि प्रशिक्षको तयारी

३ अभिभावक सचेतना र अभिभावक शिक्षाका लागि प्रशिक्षकका रुपमा काम गर्नसक्ने विज्ञ प्रशिक्षकहरुको रोष्टर तयारी

४ अभिभावक शिक्षाका लागि विषयवस्तुहरुको पहिचान

५ कक्षागत, तहगत र विद्यालयगत रुपमा अभिभावक सचेतना र अभिभावक शिक्षाका कार्यक्रमहरुको सञ्चालन

६ पालिकागत रुपमा पनि अभिभावक शिक्षाका कार्यक्रमहरु सञ्चालन

७ सिकाइका दृष्टिले कमजोर मानिएका बालबालिकाहरुका अभिभावकका लागि अभिभावक सहयोग तथा परामर्श कार्यक्रम सञ्चालन

८ अभिभावकहरुलाई असल अभ्यास भएका विद्यालय तथा शैक्षिक संस्थाहरुको भ्रमण र सिकाइ आदानप्रदानको व्यवस्था

९ SMC र PTA का पदाधिकारीको क्षमता विकासका लागि तालिमको सञ्चालन

१०	विद्यालय शिक्षाको सुधारका लागि SMC र PTA का पदाधिकारीको भूमिका विषयमा अन्तर्क्रिया/छलफलको आयोजना

परिच्छेद : ६

६.१.१ सुशासन तथा व्यवस्थापन

परिचयः

शिक्षा पद्धतिमा निर्णय तथा सो को कार्यान्वयनको समग्र प्रक्रियाले शासकीय प्रबन्ध)governance) लाई जनाउँदछ । यसमा संरचना तथा प्रक्रिया दुवै पर्दछन् । विद्यालय क्षेत्रको योजनाका सन्दर्भमा शासकीय प्रबन्ध अन्तर्गत योजनाको प्रभावकारी ढङ्गले कुशलतापूर्वक कार्यान्वयन गरी बालबालिकाको सहभागिता र सिकाइमा सुधार गर्न आवश्यक संरचना, भूमिका तथा कार्य प्रक्रिया समावेश हुन्छन् । यस्ता संरचना तथा कार्य प्रक्रियाहरुले सहभागिता तथा सहमतिमा निर्णय गर्नु तथा निर्णय कार्यान्वयन गर्नु, निश्चित दृष्टिकोण वा उदेश्यमा आधारित हुनु, कार्यसम्पादनमा प्राथमिकता दिई उत्तरदायी हुन, कार्यसम्पादनमा प्रभावकारिता तथा कार्यकुशलता कायम गर्न, विद्यार्थीको सिकाइप्रति जवाफदेही पारदर्शी हुनु र विधिको सर्वोच्चता तथा समतालाई प्रोत्साहन गरी सुशासन)good governance) को प्रत्याभूति गर्नुपर्दछ । शिक्षामा तीनै तहका सरकार, विद्यालय तथा समुदाय, गैरसरकारी निकाय तथा विकास साझेदारीहरुको भूमिका रहने भएकाले भूमिकाअनुसार सुशासन कायम गर्न यी सबैको योगदान रहन्छ ।

शिक्षा क्षेत्रको यस योजनाको कार्यान्वयनका लागि आवश्यक संस्थागत संरचनासहित क्षमता विकास, योजना कार्यान्वयनको जिम्मेवारी सहितको प्रबन्ध र उपयुक्त अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली स्थापित गर्नु पर्दछ । सुशासन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी उल्लिखित तीन पक्षहरुको उचित व्यवस्थापनका लागि योजनाका उदेश्य, अपेक्षित नतिजा र कार्यक्रमको स्वरूप संवैधानिक प्रावधानअनुसारको संघीय संरचनामा विभिन्न तहका सरकारको दायित्व तथा ज्ञान, प्रविधि, मूल्य मान्यता र दृष्टिकोणमा आएको-परिर्वतनलाई विचार गर्नु पर्दछ । नेपालको संविधानमा संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन तहका सरकारका एकल र साझा अधिकारका सूचिसहित शिक्षाको शासकीय प्रबन्ध तथा व्यवस्थापन हुने व्यवस्था भएको छ । त्यसैगरी योजना कार्यान्वयन तथा व्यवस्थापनमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग, समता र समावेशिताको प्रवर्धन, नतिजा प्रतिको जिम्मेवारी र उत्तरदायित्वजस्ता पक्षहरुलाई प्राथमिकता दिनु पर्दछ ।

यस परिच्छेदमा सुशासन प्रवर्धन गरी शिक्षा क्षेत्रको यस योजनाको कार्यान्वयनबाट अपेक्षित नतिजा हासिल गर्नका लागि आवश्यक संस्थागत संरचना, क्षमता विकास, योजना कार्यान्वयनको समग्र व्यवस्था र अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा प्रतिवेदन प्रणालीका सम्बन्धमा वर्तमान अवस्थाको समीक्षा गरिएको छ । वर्तमान अवस्थाको समीक्षाका आधारमा यस योजानाका अपेक्षित नतिजा प्राप्तिका लागि प्रस्तावित कार्यक्रमहरुको कुशल तथा प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नका लागि आवश्यक संस्थागत संरचना, क्षमता विकास, योजना कार्यान्वयनको समग्र व्यवस्था र अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा प्रतिवेदन प्रणाली स्थापित गर्नु आवश्यक देखिन्छ ।

६.१.२ संस्थागत क्षमता विकासः

मोहोन्याल गाउँपालिकाको शैक्षिक सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी र व्यवस्थित रुपमा अगाडि बढाउन दक्ष र सक्षम जनशक्तिका साथै स्रोत साधनको आवश्यकता पर्दछ । जनशक्तिको उचित व्यवस्थापन र संगठनात्मक सुदृढीकरणले संस्थाको कार्य सम्पादनमा वृद्धि हुने गर्दछ । वर्तमान बदलिँदो परिवेशअनुसार शासकीय संरचना, प्रक्रिया र क्षमता सुधार गरिएमा मात्र शैक्षिक गतिविधि प्रभावकारी भई सुशासन कायम हुने भएकाले संघीय संरचना अनुसार तीन तहको सरकारका अधिकार तथा दायित्व शिक्षामा भएको संङ्ख्यात्मक विस्तार, ज्ञान, विज्ञान, प्रविधि र सञ्चारमा भएको विकास, सामाजिक चेतनामा आएको परिर्वतन लगायतका पक्षहरुलाई समेत विचार गरेर संस्थागत संरचना र क्षमता विकास गरी सुशासन प्रवर्धन गर्नु आवश्यक छ । वर्तमान अवस्थामा मोहोन्याल गाउँपालिका भरिका ५९ वटै विद्यालयहरूमा शिक्षा क्षेत्रको व्यवस्थापन गर्नका लागि गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालयमा शिक्षा, युवा तथा खेलकूद शाखा रहेको छ । शिक्षा शाखामा शिक्षा प्रशासन शिक्षा सेवाका अधिकृतस्तर तहको एक जना र शिक्षा प्रशासन शिक्षा, सेवासहायक स्तर पाँचौ तहको एक जना गरी जम्मा २ जनाको दरबन्दी रहेको छ । शिक्षासम्बन्धी समष्टिगत नीति निर्धारण, शिक्षा सम्बन्धी मापदण्ड र स्तर निर्धारण, पालिकास्तरीय योजनाको विकास, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि विद्यालय, गाउँ शिक्षा समिति र गाउँपालिका बीच समन्वय स्थापित गरी अवश्यक सहजीकरण गर्नु शिक्षा शाखाको प्रमुख दायित्व रहेको छ । विद्यालय शिक्षाको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्नका लागि संघीय, प्रादेशिक र स्थानीय तहमा ऐन तथा नियमावलीहरुको निर्माण तथा परिमार्जन नभएकोले कार्यान्वयनमा जटिलता सिर्जना भएको छ । विशेष गरी संघीय शिक्षा ऐन जारी हुन नसकेको कारणले प्रदेश र स्थानीय कानुनहरु विकास हुन बाधा भई शैक्षिक गतिविधि व्यवस्थित रुपमा सञ्चालन गर्न नसकेको कुराहरु सत्य सावित नै छ ।

अवसर तथा चुनौतिहरूः

१. शैक्षिक व्यवस्थापनमा संलग्न जनशक्तिको क्षमता विकास गर्नु,
२. विद्यालयका समग्र गतिविधिहरूलाई पारदर्शी, जवाफदेही र उत्तरदायी बनाउनु,
३. शैक्षिक विकासका लागि दिगो स्रोत व्यवस्थापन गर्नु ।
४. विद्यालय शिक्षा सँग सम्बन्धीत समग्र क्रियाकलापहरु लाई सूचना प्रविधिमैत्री बनाउनु ।
५. शिक्षाक्षेत्रमा कार्यरत सरकारी तथा गैहसरकारी निकायहरु सँग समन्वय गरी निरन्तर सहयोग र सम्बन्ध स्थापित गर्नु ।

उद्देश्यः

१. आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्नु।
२. जनशक्तिहरुको लागि पेशागत तथा संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्नु ।
३. आवश्यक स्रोत साधनको उचित व्यवस्थापन गर्नु ।

रणनीतिहरू:

१. स्थानीयतहमा शिक्षाको व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक नीति तर्जुमा गर्ने।
२. संस्थागत संरचना अनुसार जनशक्ति व्यवस्थापन गर्ने ।
३. कार्यरत जनशक्तिको क्षमता विकास गर्ने ।
४. स्थानीय तहमा शिक्षक पेशागत सहयोग प्रणालीको विकास गर्ने।
५. प्रधानाध्यापक,विद्यालय व्यवस्थापन समिति अक्ष्यक्षलाई थप जिम्मेवार बनाइ क्षमता विकास गर्ने ।
६. कार्यक्रमको प्रभावकारी ढंगबाट कार्यान्वयन गर्नका लागि आवश्यक स्रोत साधनको व्यवस्थापन गर्ने ।

६.१.३ उपलब्धी, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धीहरु:

1. स्थानीय तहमा आवश्यक पर्ने जनशक्तिको व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।
2. संस्थागत क्षमता अभिवृद्धी भइ जवाफदेहिता, उत्तरदायित्व र जिम्मेवारीमा वृद्धि भएको हुनेछ ।
3. आवश्यक स्रोत साधनको व्यवस्थापन भई प्रभावकारी रुपमा कार्यसम्पादन भएको हुनेछ ।
4. शिक्षाक्षेत्रका समग्र क्रियाकलापहरु उपलब्धीमुलक भएका हुनेछन् ।

प्रमुख नतिजाहरू:

1. शिक्षाका सबै निकाय तथा विद्यालयमा सुशासन प्रवर्धन भइ बालबालिकाको सिकाइप्रति उत्तरदायी प्रणालीको विकास हुनेछ

६.१.४ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य:

क्रस	मुख्य क्रियाकलाप	एकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्षे)						भौतिक लक्ष्य (५ वर्षे)	अनुमानित बजेट (हजारमा)	कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा	१० वर्ष		
१	माध्यमिक विद्यालयहरुमा सूचना अधिकारीको व्यवस्था	जना	९	९	९	९	९	९			
२	सामाजिक परीक्षण	वटा	हरेक वर्ष	हरेक वर्ष	हरेक वर्ष	हरेक वर्ष	हरेक वर्ष			३३००	
३	वार्षिक सार्वजनिक सुनुवाइ	वटा	१	१	१	१	१	५	५	३३००	
४	प्रअ तथा शिक्षक कार्यसम्पादन सम्झौता	पटक	१	१	१	१	१	५	५	निःशुल्क	
५	प्रअ तथा विव्यस/शिअसं व्यवस्थापकीय तालिम	जना	०	५०	१००	१५०	१५०	४५०	१०	१९५	

६	लेखा व्यवस्थापनमा विद्युतीय प्रणालीको विकास	वटा	सबै बिद्यालय मा	सबै बिद्यालय मा	सबै बिद्यालय मा	सबै बिद्यालय मा	सबै बिद्यालय मा			१००	
७	विद्यालय पदाधिकारी,शिक्षक विद्यार्थी, आचार संहिता निर्माण	पटक	२	५	५	६	१०			निःशुल्क	
८	विद्यालय सहयोगका लागि पूर्व विद्यार्थी समाज गठन	वटा								निःशुल्क	
९	वार्षिक विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षण कार्यक्रम	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर			
१०	विद्यालय बुलेटिन प्रकाशन	वर्षमा १ पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		३००	
११	विद्यालय जग्गा दीगो उपयोग गर्ने कार्यविधि निर्माण	पटक	आवस्यकता अनुसार	आवस्यकता अनुसार	आवस्यकता अनुसार	आवस्यकता अनुसार	आवस्यकता अनुसार	आवस्यकता अनुसार		निःशुल्क	
१२	संस्थागत संरचना निर्माण र क्षमता विकास	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
१३	कार्यसम्पादन करार गरी सबैलाई नतिजाप्रति जिम्मेवार बनाउने।	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	
१४	प्रतिवेदन तथा तथ्याङ्क प्रणालीको सुदृढीकरण	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	
१५	शिक्षक तथा समग्र विद्यालय शिक्षा प्रणालीलाई सिकाइप्रति उत्तरदायी बनाउने पद्धती विकास गरी कार्यान्वयन गर्ने	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	
१६	अनौपचारिक शिक्षा र जीवनपर्यन्त सिकाइ सम्बन्धी संयन्त्रको विकास	पटक	१	१	१	१	१	१			
१७	विद्यालय स्वास्थ्य तथा पोषण,सरसफाइ तथा स्वच्छता विपद तथा महामारी सम्बन्धी सेवा तथा समन्वयका लागि संयन्त्रको विकास गर्ने।	पटक	१	१	१	१	१	१			
जम्मा											

६.१.५ स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रबन्धः

परिचयः

योजना कार्यान्वयनको प्रबन्ध अन्तर्गत वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा, क्रियाकलाप निर्धारण तथा कार्यान्वयन, वित्तीय व्यवस्थापन तथा अनुगमन र मूल्याङ्कन लगायत कार्यान्वयनका लागि आवश्यक संरचना, जनशक्ति, प्रक्रिया र जिम्मेवारी तथा उत्तरदायित्वहरू पर्दछन् । नेपालमा सङ्घीय संरचनाअनुसार सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको संरचना तयार भई तीनै तहका सरकार क्रियाशील भएको तीन वर्ष कटिसकेको छ भने केही कानुनी प्रबन्धसहित मुख्य संरचना तथा जनशक्ति र जिम्मेवारी निर्धारण गरिएको भएतापनि राज्य प्रणालीलाई सङ्घीय संरचनाअनुरूप सक्षम बनाउन आवश्यक कार्यान्वयन प्रबन्ध गर्नुपर्नेछ । कार्यान्वयन प्रबन्ध तयार गर्दा यसको दिगोपना, प्रभावकारिता तथा कार्यकुशलतामा ध्यान दिनु आवश्यक छ ।

वर्तमान अवस्थाः

योजना निर्माण पश्चात कार्यान्वयनमा प्रभावकारीपन नभएमा योजना निर्माणको औचित्य रहँदैन । नेपालमा योजना धेरै बन्छन् तर कार्यान्वयनको अभावमा कागजमा परिणत भएर थन्किएका विगतका अनुभवहरुबाट प्रस्ट हुन्छ ।यस सन्दर्भमा संघमा शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयले समग्र शिक्षा नीति तथा योजना तर्जुमा गर्ने, राष्ट्रिय योजना आयोग, अर्थ मन्त्रालय तथा अन्य विषयगत मन्त्रालयहरुसँग समन्वय र सहकार्य गर्दछ । त्यसै गरी विकास साझेदारहरुसँग सहकार्य तथा समन्वय गर्ने र योजना तथा कार्यक्रमहरु कार्यान्वय गर्ने गर्दछ । संघीय संरचना अनुसार कार्य सम्पादन गर्नका लागि परिवर्तन भएको उल्लेखित सङ्गठन संरचना तथा जनशक्ति व्यवस्थापन विद्यालय शिक्षामा सुशासन कायम गरि कुशल व्यवस्थापनको लागि प्रयाप्त देखिदैन। गाउँपालिकामा कर्मचारी अभाव,स्पष्ट जिम्मेवारी नहुनु तथा कार्यबोझलेकार्यान्वयनमा जटिलता आउने गरेको छ ।

योजनाको प्रभावकारी र कुशल कार्यान्वयनका लागि वर्तमान प्रवन्धमा परिमार्जन तथा सुधार आवश्यक देखिएको छ । हालको संरचनामा देखिएका केहि समस्या तथा चुनौतिहरु रहेको पाइन्छ।

- शिक्षा सम्बन्धि कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने निकायमा कार्य गर्ने जनशक्ति व्यवस्थापन गर्नु ।
- शिक्षा सम्बन्धि केन्द्रिय निकाय, प्रदेश, स्थानीय तह तथा संघ संस्थाहरुलाई एकद्धार प्रणालीमा ल्याउनु ।
- स्थानीय स्तरबाट शिक्षाका क्रियाकलाप कार्यान्वयन गर्नका लागि स्रोत तथा लगानी व्यवस्थापन गर्नु ।
- शिक्षक अभिभावक संघ र विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई सक्रिय गराउनु ।
- प्रस्तावित विद्यालय धेरै हुनु र विद्यालयमा जनशक्ति उपलब्ध गराउनु ।

उदेश्यहरुः

1. शिक्षा योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नु।

रणनीतिहरुः

१. संघीय तथा प्रदेश तहबाट वित्तीय हस्तान्तरण भई प्राप्त सशर्त अनुदान तथा अन्य अनुदान र आफ्नै स्रोतको बजेट समेत संलग्न गरि वार्षिक शिक्षा बजेट तथा कार्यक्रम तय गर्ने।
२. कार्यक्रम कार्यान्वयनको लागि आवश्यकता अनुसार कानुन, कार्यविधि तथा निर्देशिका विकास गर्ने।
३. योजना कार्यान्वयनको लागि शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखाको अतिरिक्त अन्य समिति तथा उपसमिति निर्माण गर्ने।
४. शिक्षकहरुलाई समय-समयमा योजना तथा शैक्षिक क्रियाकलापका बारेमा अभिमुखीकरण गर्ने।
५. एकिकृत शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन मार्फत नियमित रुपमा कार्यक्रम कार्यान्वयन तथा त्यसका नतिजा बारे समीक्षा गर्ने।
६. विद्यालय व्यवस्थापन समिति तथा शिक्षक अभिभावक संघलाई विद्यालय सुधार योजना विकास र कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्ने।
७. वित्तिय व्यवस्थापन, खरिद प्रक्रिया, शिक्षक व्यवस्थापन तथा शिक्षकको कक्षाकोठामा समय तथा कार्य सुनिश्चितताको आवश्यक मापदण्ड तयार गर्ने।
८. वडा कार्यालय मार्फत अभिभावक तथा सरोकारवालाहरुसँग अन्तरक्रिया तथा छलफल गरि शैक्षिक गतिविधिको बारेमा अवगत गरिनेछ।
९. विद्यालय व्यवस्थापनसँग अन्तरक्रिया गरि निर्धारित कार्यक्रम कार्यान्वयनको लागि प्रधानाध्यापकहरुलाई जिम्मेवार बनाउने।

६.१.६उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्यः

उपलब्धिहरुः

१. शिक्षा योजनको प्रभावकारी कार्यान्वयनको सुनिश्चितता भएको हुनेछ।

प्रमुख नतिजाः

शिक्षाका सबै निकाय तथा विद्यालयमा सुशासन प्रवर्द्धन भइ बालबालिकाको सिकाइप्रति उत्तरदायी प्रणालीको विकास हुनेछ।

६.१.७ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्यः

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	एकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)					जम्मा	भौतिक लक्ष्य १० वर्ष	कैफियत
			१	२	३	४	५			
१	वार्षिक वजेट तथा कार्यक्रम निर्माण	पटक	१	१	१	१	१	५	५	
२	कानुन,कार्यविधि र निर्देशिका निर्माण	पटक	१	१	१	१	१	५	५	आवश्यकता अनुसार
३	समिति तथा उपसमिति निर्माण	पटक	१	१	१	१	१	५		प्रत्येक विद्यालयमा नियमानुसार
४	कार्यक्रम कार्यान्वयनको लागि अभिमुखीकरण	पटक	१	१	१	१	१	५	५	
५	शैक्षिक तथ्याङ्क व्यवस्थापन	पटक	१	१	१	१	१	५	५	

६	शिअसं र वि.व्य.सलाई विद्यालय सुधार योजना निर्माण तथा अध्यावधिक सम्बन्धी अभिमुखिकरण	पटक	१	१	१	१	१	५	५	सबै विद्यालयमा नियमानुसार
७	सरोकारवालाहरुसँग अन्तरक्रिया तथा छलफल	पटक	१	१	१	१	१	५	५	बर्षमा ५ पटक
८	खरिद प्रक्रिया कक्षाकोठा सम्म पुर्याउने व्यवस्था	पटक								सबै विद्यालयमा नियमानुसार

६.१.७ कार्यक्रम तथा क्रियाकलाप कार्यान्वयनका लागि आवश्यक अनुमानित वजेट तालिकाः

क्र स	प्रमुख क्रियाकलाप	अनुमानित बजेट रु हजारमा						स्रोत	कैफियत
		कुल बजेट	२०८०	२०८१	२०८२	२०८३	२०८४		
१	वार्षिक वजेट तथा कार्यक्रम निर्माण	३५००	३५००	३५००	३५००	३५००	३५००	गाउँपालिका	छलफल तथा अन्तर्क्रिया
२	कानुन,कार्यविधि र निर्देशिका निर्माण	आवस्यकता अनुसार	१००	१००	१००	१००	१००	गाउँपालिका	
३	समिति तथा उपसमिति निर्माण	आवस्यकता अनुसार	आवस्यकता अनुसार	आवस्यकता अनुसार	आवस्यकता अनुसार	आवस्यकता अनुसार	आवस्यकता अनुसार	गाउँपालिका	
४	कार्यक्रम कार्यान्वयनको लागि अभिमुखीकरण	५००	१००	१००	१००	१००	१००	गाउँपालिका, था संघसंस्था	
५	शैक्षिक तथ्याङ्क व्यवस्थापन	५००							
६	शिअस र विव्यसलाई विद्यालय सुधार योजना निर्माण तथा अध्यावधिक सम्बन्धी अभिमुखिकरण	५००	१००	१००	१००	१००	१००	संघ संस्था तथा पालिका	
७	सरोकारवालाहरुसँग अन्तर्क्रिया तथा छलफल	५०	५०	५०	५०	५०	५०	संघ संस्था तथा पालिका	

परिच्छेद ७ :

लगानी र स्रोतव्यवस्थापन

७ .१.१ परिचय

आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा गति प्रदान गरी पालिकालाई समृद्ध बनाएर देश निर्माणमा सहयोग पुर्याउन शिक्षाको अहम् भूमिका हुन्छ । भविष्यका लागि गुणस्तरीय मानव संशाधनको विकास गर्न शिक्षामा लगानी गर्नु आवश्यक छ । पालिकाले शिक्षामा गरिने लगानीले व्यक्ति, समाज र पालिकाका विविध पक्षको दीर्घकालीन विकास गरी राष्ट्रका लागि सहयोग गर्दछ भन्ने विश्वास लिएको छ । पालिकाले आफूसँग भएको स्रोत र साधनलाई शिक्षा क्षेत्रको विकासका लागि लगानी बढाउने प्रयास गर्दै आएको छ । संवैधानिक व्यवस्था बमोजिम विद्यालय शिक्षा सञ्चालनको मूल जिम्मेवारी स्थानीय तहको भए तापनि शिक्षा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा सूचीको विषय रहेकोले शिक्षाको वित्तीय व्यवस्थापनमा संङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहका साथै समुदाय र निजी क्षेत्रको समेत साझेदारीको आवश्यकता पर्दछ । यस यथार्थलाई पालिकाले आत्मसात गरेको छ ।

शिक्षामा आवश्यक पर्ने स्रोत पहिचान गरी तिनलाई एकीकृत गर्नु र उपयुक्त तरिकाले वितरण तथा उपयोग गर्नु शिक्षामा लगानीको प्रबन्धका लागि ध्यान दिनुपर्ने महत्वपूर्ण पक्ष हो । शिक्षामा आवश्यक पर्ने वित्तीय स्रोत जुटाउने, स्रोतको विनियोजन गर्ने, विनियोजित स्रोतको प्रवाह गर्ने र उपलब्ध स्रोतको उपयोग गर्ने भन्ने विषयमा ध्यान पुग्दछ ।

पहिचान गरिएका चुनौतीहरुको सामना गर्दै वित्तीय व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउनका लागि यसका उद्देश्य तथा रणनीतिहरु प्रस्तुत गरी स्रोतको आँकलन तथा लगानीका क्षेत्र र लागत अनुमान गरिएको छ ।

वर्तमान अवस्था

हालका वर्षहरुमा संघीय सरकारले शिक्षामा अपेक्षित मात्रामा लगानी बढाएको अवस्था नभए पनि शिक्षा विकासको मेरुदण्ड हो भन्ने तथ्यलाई इन्द्रसरोवर गाउँपालिकाले आत्मसात गरेको छ । शिक्षाको विकासका लागि लगानी बढाएर अन्य पक्षको विकासमा गति दिनु आवश्यक छ । यस गाउँपालिकाले संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको स्रोतलाई नै परिचालन गरी शिक्षा क्षेत्रको वित्तीय व्यवस्थापन गर्दैआएको छ । योजनाबद्ध रुपमा शिक्षा क्षेत्रको विकासमा लागेको यो पालिका यस क्षेत्रमा काम गरिरहेका सरकारी गैरसरकारी निकायहरुसँग सहकार्य गरेर पनि शिक्षामा लगानी बढाउन आवश्यक समन्वय गरिरहेको छ ।

उद्देश्य

१. शिक्षा क्षेत्रमा लगानी वृद्धिका लागि स्रोतहरुको प्रक्षेपण गर्नु
२. शिक्षाको स्तर वृद्धिका लागि समावेश गरिएका कार्यक्रमहरुको कार्यान्वयनका लागि आवश्यक वित्तीय स्रोतहरुको व्यवस्था गर्नु
३. प्रस्तावित कार्यक्रमहरुमध्ये प्राथमिकतामा रहेको कार्यक्रम निश्चित गरी त्यसको कार्यान्वयन गर्नु
४. योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक पर्ने आर्थिक स्रोत व्यवस्थापनका लागि दातृ पक्षहरुलाई आकर्षित गर्नु

रणनीतिहरु

१. संघीय र प्रदेश सरकारको शिक्षामा गरेको लगानीको अनुपातमा स्थानीय सरकारले आफ्नै स्रोतबाट लगानी बढाउने
२. लगानीलाई प्रभावकारीसाथ उपयोग गरी शिक्षामा पहुँच सहभागिता र गुणस्तर बढाउने
३. पालिकाको कुल बजेटको कम्तिमा १५ प्रतिशत शिक्षामा लगानी गर्ने
४. शिक्षा विकासमा निजी तथा गैर सरकारी क्षेत्रको लगानीलाई प्रोत्साहन एवं प्रवर्धन गर्ने
५. विद्यालयको वितीय व्यवस्थापन क्षमतामा सुधार ल्याई वित्तीय कार्यकुशलता, पारदर्शिता, जिम्मेवारी र उत्तरदायित्वलाई सुदृढ गर्ने
६. विभिन्न व्यक्ति र संस्थासँग आर्थिक साझेदारीमा आधारित हुनेगरी कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने

उपलब्धि

विद्यार्थीहरुमा शैक्षिक पहुँच, समता, गुणस्तर र क्षमता विकासमा प्राथमिकताअनुरुप स्रोतको व्यवस्थापन भएको हुनेछ।

नतिजा

१. वित्तीय कार्यकुशलता, पारदर्शिता, जिम्मेवारी र उत्तरदायित्व सुदृढ भएको हुनेछ।
२. उपलब्ध भएको आर्थिक स्रोतको अधिकतम उपयोग भएको हुनेछ।

मुख्य कार्यकलापहरु

१. प्रारम्भिक बाल विकास कक्षको व्यवस्थापनमा आवश्यक सुधार
२. लगानीलाई प्रारम्भिक बाल शिक्षामा विशेष प्राथमिकता दिई बाल कक्षको सजावटलाई आकर्षक बनाउने
३. साझेदार संस्थाहरुलाई लगानीका लागि प्रोत्साहन गर्ने

७.१.२ संघीय सरकारबाट शिक्षा क्षेत्र अन्तर्गतका क्रियाकलापहरुमा प्राप्तहुने अनुमानित बजेटः रकम रु हजारमा

क्र.स.	अनुदान प्राप्त क्रियाकलाप						५ वर्षको जम्मा	१० वर्षको जम्मा
		२०७८/०७९	२०७९/०८०	२०८०/८१	२०८१/०८२	२०८२/०८३		
१	सहयोगीकार्यकर्ता पारिश्रमिक	१,०७,०७	१०,१७,	४६,९७,	३,८१,८		४६९९५२३२	४६९९५२३२
२	प्रति विद्यार्थि लागत	२९,१४	२९,१४	३०३१	३१२३	३३२१	१५३१९	१५३१९
आधारभूत तह								
१	शिक्षक तलब भत्ता	७५६००	७५६००	७५३००	७५९७६	७५९७६	३७८४५२	३७८४५२
२	छात्रवृत्ति	१५,८०		१६५६	१०१९	१०१९	५२७४	५२७४
३	विद्यालय संचालन तथा व्यवस्थापन	९९.४२	३१९०	३१९०	३३९०	३३९०		२२७०२
४	स्यानीटेरी प्याड	१३४२	१४३२	१३५४	१४४१	१६५९		७१२८
५	कोभीड-१९ बाट पुगेकोक्षतिको परिपुरण	४८,४०		४००	४००	५६४०	५६४०	५६४०
६	विद्यालयमा शैक्षिकगुणस्तर सु कार्यसम्पादन	८४,७६		१०३०	९६२७	९६२७	९६२७	९६२७
७	पाठ्यपुस्तक	३९,५७		४६२५	४६६६	४६६६	१७९१४	१७९०१४
८	संस्थागत क्षमता विकास	१००		१२४४	१६२२			
९	भवन निर्माण भौतिकनिर्माण	७७.७८		०	२०२००	२०२००	४८१७८	२०४०८९०
१०	शैक्षिक पहुँचसुनिश्चितता	१००	१००	९००	९००	५००	२५००	५०००

ख) प्रदेश सरकारबाट शिक्षा क्षेत्र अन्तर्गतका क्रियाकलापहरुमा प्राप्तहुने अनुमानित बजेट

क्र.स.	अनुदान प्राप्त क्रियाकलाप						५ वर्षको जम्मा	१० वर्षको जम्मा
		२०७८/०७९	२०७९/०८०	२०८०/८१	२०८१/०८२	२०८२/०८३		
बालविकास र शिक्षा								
१	बालविकास केन्द्र व्यवस्थापन र सुधार	०	०	०	०	०		
२	भौतिक निर्माण	५४,००	२५००	५५००	१२००		१४६००	
३	घेरवार	०						
४	ल्याव व्यवस्थापन	०	०	५००	१०००	०	१५००	
५	SEE परीक्षा केन्द्र व्यवस्थापन	५०	४०	१००	१००			
६	ICT Lab		३९००	१०००	१२००	१०००	१०१००	

		३९,००						

ग) स्थानीय सरकारबाट शिक्षा क्षेत्र अन्तर्गतका क्रियाकलापहरुमा प्राप्तहुने अनुमानित बजेट

क्र.स.	**अनुदान प्राप्त क्रियाकलाप**	**२०७८/०७९**	**२०७९/०८०**	**२०८०/८१**	**२०८१/०८२**	**२०८२/०८३**	**५ वर्षको जम्मा**	**१० वर्षको जम्मा**
बालविकास र शिक्षा								
१	बालविकास केन्द्र व्यवस्थापन र सुधार	१००	१०,१७,	८६३२	८६३२			
२	बालकक्षा तलब भत्ता	१,०७,०७	७,४४०	३०९८	४२,३१,५			
३	सहजकर्ता तालिम	३००	२००	१००	१००			
४	आधारभूत तह तलब	९,३६,०००						
माध्यामिक तह								
५	माध्यमिक तह तलब भत्ता	३,००,००	३०००	८,४५,०	८५,४५	८५,४५		
६	विद्यालय कर्मचारी तलब	६३,९३,	६३,९३,	६४,९४	६४९६			
७	स्थानीय पाठ्यक्रम विकास	३००	३२०	३,००	५००	५००		
८	सुशासन तथा संस्थागत विकास	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५००	
९	अनुगमन	१००	१००	१००	१००	१००	५०००	

पालिकाले प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयन गर्नुपर्ने चार क्षेत्रहरु

१. पालिकाभरिका विद्यालयहरुले उपयोग गरिरहेको तर विद्यालयकै नाममा नरहेका जग्गाहरुलाई भोगाधिकार दिलाउनुपर्ने

२. जीर्ण अवस्थामा रहेका भवन र कक्षाकोठाहरुको तत्काल विस्थापन गरी नयाँ भवन निर्माण

३. पालिकाभरिका विभिन्न अपाङ्गता भएका विद्यालय उमेरका बालबालिकाका लागि विशेष विद्यालयमा पठनपाठनको अवसर दिलाउन आवश्यक पहल

४. आगामी २०८५ सालसम्ममा यस पालिकाका कक्षा १२ उत्तीर्ण विद्यार्थीहरुलाई उच्च शिक्षा अध्ययन गर्नका लागि पालिकामा एक क्याम्पसको स्थापना

परिच्छेद:८

अनुगमन तथा मुल्यांकन

८.१ परिचय :

स्थानीय स्तरमा सञ्चालित शैक्षिक कार्यक्रमहरुमा स्रोत र साधनहरूको विनियोजन र वितरण के कसरी भइरहेको छ ? शैक्षिक क्रियाकलापहरु निर्धारित कार्यतालिका अनुसार समयमै कार्यान्वयन भई लक्षित उपलब्धि हासिल गर्न सफल भएका छन् वा छैनन् भन्ने सुनिश्चितताको लागि एउटा संयन्त्र निर्माण गरी कार्यकम कार्यान्वयनको लक्ष्य तथा प्रगतिका बारेमा समय तालिका अनुसार निरीक्षण, पर्यवेक्षण, निगरानी, पूर्ननिरीक्षण, रेखदेख, जाँचबुझ भौतिक रुपमा वा अन्य कुनै साधनको प्रयोग गरी गर्ने गराउने काम अनुगमन हो । यसले कार्यक्रमको प्रगति तथा वर्तमान अवस्थाको जानकारी गराउँछ । यसरी नै मूल्यांकनले शैक्षिक कार्यक्रमहरूको प्रभावकारिता, उपयुक्तता, सान्दर्भिकताकोलेखाजोखा तथा जाँचबुझ गरी उक्त कार्यक्रमहरूको प्रतिफल तथा प्रभावको बारेमा जानकारी प्राप्त गरिन्छ । अनुगमन कार्यक्रम कार्यान्वयनको चरणमा गरिन्छ भने मुल्यांकन सम्बन्धी कार्यक्रमहरूको सञ्चालनका चरणहरु साथसाथै कार्य सम्पन्न भएपछि पनि गरिन्छ

मोहन्याल गाउँपालिकाको १० वर्षे शैक्षिक योजनाहरूको निर्माण तथा कार्यान्वयनका क्रममा आवश्यक ऐन तथा नियमावलीका आधारमा अनुगमन तथा मूल्यांकनको वर्तमान अवस्था, चुनौती तथा समस्याहरू, उद्देश्य रणनीति एवं , यस शिक्षा क्षेत्रको योजनामा स्थानीय स्तरमा अनुगमन तथा मुल्यांकन प्रणालीको विकासका लागि गाउँपालिका केन्द्रहरुमा संचालित सबै कार्यक्रमहरूको कार्यक्रम अनुगमन, ढाँचा, साधन, विषय र प्रतिवेदन प्रस्तुत गरिएको छ ।

८.१.२ वर्तमान अवस्थाः

अवलोकन तथा मूल्यांकनलाई योजनाको अभिन्न अंगका रुपमा लिँदै हाल विद्यमान रहेको गाउँ शिक्षा संयन्त्रलाई आवश्यकता अनुसार चुस्त र दुरुस्त बनाउदै आवश्यक मानवीय तथा भौतिक व्यवस्थापनमा जोड दिँदै पालिका अध्यक्षको अध्यक्षतामा रहेको गाउँ शिक्षा समितिबाट आवश्यक रूपमा बैठक बसि कार्य प्रगति समीक्षा हुने गर्दछ । त्यसैगरी गाउँपालिकाको शिक्षा शाखाबाट पनि शैक्षिक गतिविधि तथा गाउँपालिका भित्र रहेका विद्यालयहरुको अनुगमन र मूल्यांकन भइरहेको छ । अनुगमन तथा मूल्यांकनका लागि विद्यालय क्षेत्र विकास योजना, चालू आवधिक योजना, नेपाल सरकारको नीति तथा कार्यक्रमलाई आधार लिई सोको विवरण आवश्यकताका आधारमा शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई, सामाजिक विकास मन्त्रालय, शिक्षा तथा मानव श्रोत विकास केन्द्र तथा शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयमा पुऱ्याउने प्रबन्धमा गरिएको छ ।

हाल आएर स्रोतकेन्द्र स्रोत व्यक्ति नभएको र विद्यालय निरीक्षण गर्ने स्पष्ट जिम्मेवारी सहित विद्यालय निरीक्षकको / व्यवस्थापनि नभएको अवस्था छ । गाउँ शिक्षा योजनामा आवश्यक मानवस्रोत व्यवस्थापन हुन नसकेकोले योजनामा अनुगमन तथा मूल्यांकन कार्यमा केही राम्रा अवसरहरूका साथमा तपसिलका चुनौतीहरु रहेका छन् ।

- मापनयोग्य सूचकहरूको निर्धारण, निर्माण तथा सोसँग सम्बन्धित दक्षता र सीप भएका जनशक्ति तयार गर्नु ।
- अनुगमन कार्यलाई नियमिता र एकरुपता दिनु तथा पर्याप्त स्रोत साधनको प्रबन्ध गर्नु ।
- अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि सूचना तथा प्रविधिको उपयोगमा व्यापकता दिनु ।
- अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई निष्पक्ष, नियमित, भरपर्दो र विश्वसनीय बनाउनु ।
- क्षेत्राधिकार सहितको स्पष्ट अनुगमन संयन्त्र निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्नु ।

अवसरहरू-:

- पालिकाभित्र रहेका विद्यालयबाट योग्य तथा दक्ष शिक्षकहरूको सहयोगमा कार्यक्रम गर्नु ।
- पालिकाबाट वडा स्तरीय कार्यक्रम बनाई सहजै अनुगमन तथा मूल्याङ्कनप्रविधिहरूको विकास हुँदै जानु ।
- शैक्षिक अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि स्थानीय तथा वडा स्तरमा उपयोगी हुने मापनयोग्य सूचकहरूको निर्धारण, निर्माण तथा सोसँग सम्बन्धित दक्षता र सीप भएका जनशक्ति तयार गर्नु ।
- अनुगमन कार्यलाई नियमिता र एकरुपता दिनु तथा पर्याप्त स्रोत साधनको प्रबन्ध गर्नु ।
- अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि सूचना तथा प्रविधिको उपयोगमा व्यापकता दिनु।
- अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई निष्पक्ष, नियमित, भरपर्दो र विश्वसनीय बनाउनु ।
- स्थानीय विज्ञ समुह गठन भई उक्त समुह मार्फत विद्यालय अनुगमनको थालनी हुनु।
- गाउँपालिकामा अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई नतिजामुखी बनाउनु।
- योजना तथा कार्यान्वयन कार्यक्रम तय गर्न सिकाइ प्रणाली विकास गर्नु।
- शिक्षा क्षेत्रमा कार्यरत विकाश साँझेदारहरु वाट विद्यालय शिक्षा क्षेत्रमा गरेको लगानी तथा कार्यक्रमहरु एकद्वार प्रणाली वाट कार्यन्वयन गर्नु ।

उद्देश्यहरुः

- स्रोत साधनको उपयुक्त प्रयोग तथा त्यसको प्रतिफल मापन गर्नु
- अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्नु ।
- योजनाको लगानीदेखि प्रभाव तहसम्मको मूल्याङ्कन गरी आवश्यकतामा आधारित योजना निर्माणमा सहयोग गर्नु ।

रणनीतिहरु

- संघीय सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय सरकारबीच समन्वयात्मक रुपमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने प्रणालीको व्यवस्था लागु गरी शैक्षिक कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरिनेछ ।
- गाउँपालिका अध्यक्षको संयोजकत्वमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समिति गठन गरिनेछ ।
- शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणालीलाई थप सुदृढीकरण गरी आवश्यक सूचक सहित कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- जननिर्वाचित पदाधिकारीबाट विद्यालयको अनुगमन गरिनेछ भने शिक्षा युवा तथा ,खे लकुद शाखाबाट नियमित रुपमा अनुगमन गरिनेछ।
- विद्यालय तहमा प्रधानाध्यापक तथा विद्यालय व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरुको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली विकास गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- स्थानीय विज्ञ समूहलाई थप जिम्मेवार बनाई विद्यालयको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई व्यवस्थित गरिनेछ ।

- गाउँपालिका अन्तर्गतका विद्यालयहरुमा गाउँपालिकाको तर्फबाट नियमित अनुगमन तथा निरीक्षण प्रणाली स्थापना गरिनेछ ।
- विद्यालयको आन्तरिक स्रोत पहिचान र परिचालन, विद्यालयका आवश्यकता र प्राथमिकता निर्धारण, शिक्षकहरुलाई कक्षाकोठामै सहयोग पुर्याउन पद्धतिको विकास गरिनेछ ।
- गाउँ शिक्षा योजनाको कार्यान्वयनका लागि तथा विद्यालयका आवश्यकता र समस्या पहिचान, तिनीहरुको प्राथमिकीकरण, विद्यालयको कार्यसम्पादन अनुगमन तथा मूल्याङ्कन र परीक्षण, विभिन्न वाह्य परीक्षण सञ्चालन, विभिन्न तालिम, कार्यशाला सञ्चालन लगायतका कामका लागि गाउँपालिकाको शिक्षा शाखा, गाउँ शिक्षा समितिका पदाधिकारीहरु जिम्मेवार हुनेछन् ।
- विद्यालयको आन्तरिक स्रोत पहिचान र परिचालन, विद्यालयका आवश्यकता र प्राथमिकता निर्धारण, शिक्षकहरुलाई कक्षाकोठामै सहयोग पुर्याउने पद्धति विकास गर्न संघीय तथा प्रदेश सरकारसँगको सहकार्यमा क्रियाकलाप सञ्चालन गरिनेछ।

८ .१ .३ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

(क) उपलब्धि (Out comes)

- योजना कार्यान्वयनका क्रममा आएका समस्या तथा चुनौतीलाई समयमै सम्बोधन भई अपेक्षित उपलब्धि हासिल हुने ।
- आवश्यकतामा आधारित योजना निर्माणका लागि पृष्ठपोषण प्राप्त हुने ।

(ख) नतिजाहरु (key results)

- सूचकमा आधारित अनुगमन प्रणाली हुने।
- अनुगमनका आधारमा नतिजा सुधार हुने।
- अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका संस्थागत संरचना तथा क्षमता विकास हुने।
- विद्यार्थी उपलब्धि परीक्षण तथा विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणलाई थप व्यवस्थित र नियमित भई त्यसका नतिजाका आधारमा सुधार गर्ने परिपाटी विकास हुने ।

प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्यः

क्र.स	क्रियाकलाप	एकाइ	लक्ष्य						बाँकि ५ वर्षको लक्ष्य	अनुमानित बजेट (हजारमा)
			१	२	३	४	५	जम्मा		
१	एकिकृत शैक्षिक अनुगमन तथा मूल्यांकन संयन्त्रको निर्माण	पटक	२	२	२	२	२	१०	१०	1000
२	अनुगमन तथा मुल्याङकन मार्गदर्शनको निर्माण			१						
३	नतिजाका आधारमा अनुगमन सूचकहरु तयारी र अद्यावधिक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	
४	वार्षिक तथा चौमासिक समीक्षा प्रर्तिवेदन	पटक	४	४	४	४	४	२०	२०	
५	विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धि परीक्षण	पटक	१	१	१	१	१	५	५	५००
६	विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षण	पटक	१	१	१	१	१	५	५	५००
७	वडास्तरीय अनुगमन प्रणालीको विकास तथा कार्यान्वयन	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	
८	विद्यालय समाजिक परीक्षण	पटक	१	१	१	१	१	५	५	५००
९	विद्यालयहरुको लेखापरीक्षण	पटक	१	१	१	१	१	५	५	५००
१०	नियमित रुपमा अनुगमन मूल्याङ्कन	निरन्तर	वर्षा मा ३ पटक	वर्षा मा ३ पटक	वर्षा मा ३ पटक	वर्षा मा ३ पटक	वर्षा मा ३ पटक	वर्षा मा ३ पटक		
	जम्मा									

८.१.५ सन्दर्भ सामाग्री

शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र (२०७९/८१ *स्थानीय तहको शिक्षा योजना निर्माणसम्बन्धी मार्गदर्शन २०८१* ।

मोहन्याल गाउँपालीक शिक्षा योजना (२०७७), मोहन्याल गाउँपालीका *शिक्षा योजना २०७७*।

मोहोन्याल गाउपलिका पासवर चित्र मोहोन्याल गाउपलिका।

सुदुरपस्चिम प्रदेश शिक्षा क्षेत्र योजना सुदुरपस्चिम प्रदेश।

मोहुन्याल गाउपलिका बार्षिक बजेट पुस्तिका ।

मोहोन्याल गाउपलिका स्थानीय पाठ्यक्रम ।

पाठ्यक्रम विकास केन्द्र (२०७८), *राष्ट्रिय शिक्षा पाठ्यक्रम प्रारुप* । भक्तपुर: लेखक ।

नेपाल सरकार (२०७२), *नेपालको संविधान* । काठमाडौँ: लेखक ।

नेपाल सरकार शिक्षा ऐन ।

शिक्षा नियमावली ।

नेपाल सरकार (२०७५), *उच्चस्तरीय राष्ट्रिय शिक्षा आयोगको प्रतिवेदन २०७५* । काठमाडौँ: लेखक ।

८.१.५ अनुसूची हरु

अनुसूची १

मुख्य शैक्षिक सूचकहर

सूचकहरु को क्षेत्र	*मुख्य कार्य सम्पादन सूचकआर्थिक बर्ष/*	*इकाई*	सूचकहरूको बिगतको प्रगती प्रबित्ती				आधार वर्ष २०८१	
			19/20	20/21	21/22	22/23	23/24	24/25
			७७७८/	७८७९/	७९८/ ०	८०८१/	८१८/ २	८२८३/
१	**प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा**							
११.	**ECED मा सहजै देखिने भर्ना दर)GER in ECED)**	*जम्मा*	६०.३	६७.३	६३.४	६४.३	६४.२	६४.१
		छात्र	५९.७	६२.३	६५.२	५८.७	६२.३	६६.२
		छात्रा	६१.१	६६.२	६५.२	६२.१	६३.३	६६.२
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
१२.	**कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालिकामध्ये ECED को अनुभव लिई आएका बालबालिकाको प्रतिशत**	*जम्मा*	६०.३	६६.२	६१.२	६६.२	६१.२	६५.२
		छात्र	५९.७	६७.३	५४.३	६७.३	५४.३	६६.२
		छात्रा	६१.१	६१.२	५७.३	६१.२	५७.३	५८.१
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२	**आधारभूत शिक्षा - कक्षा १)८(**							

२१.	**कक्षा १ मा सहजै देखिने प्रवेश दर)GIR Grade 1)**	*जम्मा*	११३.६	९८.३	८७.६	७६.७	८९.५	
		छात्र	१२४.९	९८.३	८७.६	७६.७	८९.५	
		छात्रा	१०८.२	९८.३	८७.६	७६.७	८९.५	
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२२.	**कक्षा १ मा खुद प्रवेश दर)NIR Grade 1)**	*जम्मा*	९८.४	९८.६	८९.५	८७.६	९९.०	
		छात्र	९७.३	९९.०	८९.६	८८.७	९६.६	
		छात्रा	९९.५	९८.०	९७.७	८८.७	९६.६	
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	११३.९	८९.७	९९.९	९८.९	१११.१	
२३.	**आधारभूत तह -कक्षा १) ५ मा सहजै देखिने भर्ना (दर (GER)**	*जम्मा*	११३.७	८९.७	९९.९	९८.९	१११.१	
		छात्र	११४.०	८९.७	९९.९	९८.९	१११.१	
		छात्रा						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२४.	**आधारभूत तह -कक्षा १) ५मा खुद भर्ना दर ((NER)**	*जम्मा*	९५.४	९५.१	९५.३			
		छात्र	९३.१	९१.२	९३.३			
		छात्रा	८९.१	८५.१	९०.२			
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२५.	**आधारभूत तहको कक्षा ५ को कूलप्रवेश दर(%) ***	**स्थानीय**	५४.१	५३.२	५५.३	५१.३		
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२६.	**आधारभूत तहको कक्षा ५ को खुदप्रवेश दर(%) ***	**स्थानीय**	११३.९	१०८.३	१०६.३	१०५.२	१०४.२	१०३.३
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२७.	**कक्षा १ का जम्मा बिद्यार्थीमध्ये कक्षा ५ सम्म पुग्ने बालबालिकाको दर)Survival Rate to Grade 5)**	*जम्मा*	८७.१	८८.२	८७.५	८०.२	८८.५	८८.७
		छात्र	८६.४	८५.१	८६.२	८४.१	८२.५	८५.२
		छात्रा	८८.४	८७.१	८६.५	८४.२	८२.५	८५.२
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२८.	**कक्षा १ का जम्मा बिद्यार्थीमध्ये कक्षा ५ तथा अधारभुत्तह -कक्षा १) ५) पुरा गर्नेको दर (Cycle Completion Rate at Basic Level:-G1-5)**	*जम्मा*	८०.३	८९.६	८९.६	९४.५	७७.७	७८.५
		छात्र	७९.५	८७.९	८७.९	९४.८	७७.७	७८.५
		छात्रा	८१.२	९१.१	९१.१	९४.०	७७.७	७८.५
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२९.	**आधारभूत तहमा (प्राथमिक कक्षा १ मा(५- -भर्ना भएका ५९ वर्ष उमेर भन्दा माथिका बालबालिका(%) ***	*जम्मा*	०	०	०	०	३१.८	२६.८
		छात्र	०	०	०	०	३०.९	२५.३
		छात्रा	०	०	०	०	३३.८	२८.४
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						

२१.0	आधारभूततह (कक्षा १ (५-को कूल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचांक)GPI in GER)	स्थानीय	१.००१	०.९४	१.०७	१.०४	१.०३	१.०२
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२११.	आधारभूत तह -कक्षा १) ८ मा सहजै देखिने भर्ना (दर (GER)	***जम्मा***	९९.३	१०४.३	१०७.३	१०५.५	९६.१	९५.१
		छात्र	९९.४	१०४.९	१०४.६	१०४.३	९६.२	९६.६
		छात्रा	९९.३	१०३.६	११०.२	१०४.८	९६.०	९४.६
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२१२.	आधारभूत तह -कक्षा १) ८ मा खुद भर्ना दर ( )NER)	***जम्मा***	९६.३	९६.३	९६.३	९४.५	६२.८	६३.२
		छात्र	९५.५	९५.५	९५.५	९४.३	६३.३	६५.०
		छात्रा	९७.१	९७.१	९७.१	९४.६	६२.२	६४.४
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२१३.	कक्षा १ का जम्मा बिद्यार्थीमध्ये कक्षा ८ सम्म पुग्ने दर)Survival Rate to Grade 8)	***जम्मा***	७८.४	८८.२	८५.२	९५.२	९३.१	९४.३
		छात्र	७७.८	८८.२	८७.२	९६.१	९०.९	९२.१
		छात्रा	७७.१	८८.५	८६.५	९४.९	९५.२	९६.४
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२१४.	कक्षा १ का जम्मा बिद्यार्थीमध्ये कक्षा ८ तथा अधारभुतह -कक्षा १) ८) पुरा गर्नेको दर (Cycle Completion Rate at Basic Level:-G1-8)	***जम्मा***	७५.१	८१.६	८३.६	९५.१	७२.०	७१.४
		छात्र	७०.९	७९.५	७९.५	९०.४	७०.३	७१.७
		छात्रा	७३.२	८३.०	८५.०	९५.१	७५.५	७७.९
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२१५.	आधारभूततह -कक्षा १)८ (को कूल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचांक)GPI in GER)	***स्थानीय***	१.००	०.९७	१.०३	१.०२	१.००	०.९९
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२१६.	कक्षा ३ मा अध्ययनरत बिद्यार्थीहरुले हासिल गरेको तोकिएका न्युनतम सक्षमताहरूको प्रतिशत)Achieving minimum proficiency)	स्थानीय	Reading				८७	८२
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
		स्थानीय	Numeracy				८७	८७
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२१७.	कक्षा ५ मा अध्ययनरत बिद्यार्थीहरुले हासिल गरेको तोकिएका न्युनतम	स्थानीय	Reading				६५	६५
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						

	सक्षमताहरूको प्रतिशत)Achieving minimum proficiency)	स्थानीय	Numeracy				६०	६०
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२१८.	कक्षा ८ मा अध्ययनरत बिद्यार्थीहरुले हासिल गरेको तोकिएका न्युनतम सक्षमताहरूको प्रतिशत)Achieving minimum proficiency)	स्थानीय	Nepali				६०	६०
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
		स्थानीय	Math				५४	५७
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२१९.	*आधारभूततह -कक्षा १)५ मा बिद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाको दर)OOSC)*	*जम्मा*	0	0	0	0	३.०	१.८
		छात्र	0	0	0	0	0.0	0.0
		छात्रा	0	0	0	0	0.0	0.0
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
	आधारभूततह कक्षा) १ (८- मा बिद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाको दर)OOSC)	*जम्मा*	८.९	११.५	३.६	१०.२	७.६	११.२
		छात्र	०.९	१.२	४.३	५.४	७.०	९.०
		छात्रा	०.४	०.१	१.१	४.६	८.५	१०.६
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२२०.	आधारभूततह -कक्षा १)८ (मा महिला शिक्षकको प्रतिशत	स्थानीय	२७.५	३०.६	३५.८५	३८.००	२३.०	२४
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२२१.	आधारभूततह -कक्षा १)५ (मा महिला शिक्षकको प्रतिशत	स्थानीय	४१.०	४३.६	४६.६०	४७.२०	२७.१	२७
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२२२.	आधारभूततह -कक्षा ६)८ (मा महिला शिक्षकको प्रतिशत	स्थानीय	२८.९	३०.५	२९.१०	२९.४५	९.३	८
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
३	**माध्यमिक शिक्षा (कक्षा ९(१२-**							
३१.	माध्यमिकतह -कक्षा ९) १२ मा सहजै देखिने ( ) भर्ना दरGER)	*जम्मा*	९०.४	७५.३	८३.०	७६.४	४५.५	५१.४
		छात्र	८८.९	७०.२	९०.२	७०.३	४२.२	४०.४
		छात्रा	९२.०	६९.७	७०.४	७५.४	५५.१	५७.२
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
३२.	माध्यमिकतह -कक्षा ९) १२मा खुद भर्ना दर ((NER)	*जम्मा*	५१.८	५३.३	५५.३	५५.३	५६.६	५७.२
		छात्र	५२.६	५२.२	५३.२	५३.६	५३.७	५७.१
		छात्रा	५१.१	५२.३	५३.३	५४.४	५४.२	५४.३
		प्रदेश						

		राष्ट्रिय						
३३.	**माध्यमिकतह -कक्षा ९) १२को कूल भर्ना दरमा (लैङ्गिक समता सूचांक)GPI in GER)**	*स्थानीय*	१.००	०.५०	०.०६	०.६७	१.००	०.१९
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
३४.	**आधारभूततह बाट माध्यमिकतहमा संक्रमण दर (Transition rate from Basic Level to Secondary Level)**	*जम्मा*	८८.०	८०.८	८१.८	८५.४	६९.९	८१.४ २
		छात्र	९१.७	९४.०	९०.०	९०.४	७०.७	
		छात्रा	८८.१	९७.६	९७.६	९६.१	६७.९	
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
३५.	**कक्षा १ का जम्मा बिद्यार्थीमध्ये कक्षा १० सम्म पुग्ने दर)Survival Rate to Grade 10)**	*जम्मा*	७२.९	८०.९	८०.९	८४.४	७०.९	७०.१
		छात्र	७०.१	७०.८	७०.८	९१.३	७०.१	७०.२
		छात्रा	७०.३	८२.१	८२.१	९२.०	७६.५	७८.७
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
३६.	***कक्षा १ मा भर्ना भएका बालबालिका मध्ये कक्षा १२ मा पुग्ने दर (%)***	**स्थानीय**	०	०	०	०	७०.७	८०.४
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
३७.	**माध्यमिकतह -कक्षा ९) १२मा महिला शिक्षकको (प्रतिशत**	स्थानीय	०.००१	०.०१	०.०१	१.१	१.५	१.८
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
३८.	**जम्मा सामुदयिक बिद्यालयमध्ये कक्षा ९-१२ मा प्राबिधिक धार सहित सन्चालन गर्ने बिद्यालयहरुमा भर्ना भएका जम्मा बिद्यार्थी सङ्ख्या**	स्थानीय	०	४४	४४	४४	४४	४४
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
	सामुदायिक माध्यमिक बिद्यालयहरुमध्ये कक्षा ९-१२ मा बिज्ञान बिषयमाभर्ना भएका जम्मा बिद्यार्थी प्रतिशत	स्थानीय	०	०	०	०	०	०
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
३९.	**कक्षा १० मा अध्ययनरत बिद्यार्थीहरुले हासिल गरेको तोकिएका न्युनतम सक्षमताहरूको प्रतिशत)Achieving minimum proficiency)**	स्थानीय_Nepali						96.0
		प्रदेश_Nepali						
		राष्ट्रिय_Nepali						
		स्थानीय_English						45.0
		प्रदेश_English						

		राष्ट्रिय_English						
		स्थानीय_Math						56.0
		प्रदेश_Math						
		राष्ट्रिय_Math						
		स्थानीय_Science						45.0
		प्रदेश_Science						
		राष्ट्रिय_Science						
४	**जिवनपर्यन्त शिक्षा-तथा सिकाइ र अनौपचारिक शिक्षा**							
४१.	**५ बर्ष र सो भन्दा माथिका जनसङ्ख्यामध्ये साक्षर जनसङ्ख्या**	स्थानीय					71.5	73.17
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						

अनुसूची २

मुख्य कार्यसम्पादन सूचकहरुः

तालिका न.३

क्रस	सूचक	राष्ट्रिय,प्रदेशर स्थानीय तहको सूचक	आधार वर्ष	२०७९	२०८३	२०८७	सूचकको स्रोत शै.व. २०८१/०८२ को Flash Report		कार्यसम्पादन सम्बन्धि सूचनाको स्रोत
१.प्रारम्भिकबालविकास र शिक्षा									
१.१	**प्रारम्भिकबालविकास र शिक्षामा कूल भर्ना दर%**	**स्थानीय**	**८५.५**	**९०.३**	**९२.५**	**९५.५**			**Flesh Report**
		प्रदेश							
		राष्ट्रिय	**८६.२**	**८९.५**	**९४**	**९९**			
१.२	प्रारम्भिकबालविकास र शिक्षाको अनुभव लिइ कक्षा १ मा भर्नाभएका बालबालिका%	स्थानीय	८९.२	९०.१	९४.५	९५.५			**Flesh Report**
		प्रदेश							
		राष्ट्रिय	६८.६	७३	८५	९५			**IEMS**

२ .आधारभूत शिक्षा कक्षा) १ – ८										
२.१	कक्षा १ मा भर्ना बाल बालिकाको खुद भर्ना दर%		स्थानीय	९४.८	९६.५	९५.७	१००			IEMS
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय	९६.९	९७.५	९९	१००			
२.२	कक्षा १ माभर्ना बाल बालिकाको कूल भर्ना दर%		स्थानीय	१३४.१	१३२.६	१३३.३	१२०			Flesh Report
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय	१२१.९	११५	१०७	१०५			
२3.	कक्षा १-५ खुद भर्ना दर%		स्थानीय	९१.१	९५	९८.५	१००			Flesh Report
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय	९७.१	९९	९९.५	१००			
२.४	कक्षा १-५ कूल भर्ना दर%		स्थानीय	१६६.६	१४८.८	१५०.१	१४०.१			
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय	११९.२	११५	११५	११५			
२5.	कक्षा ६-८ खुद भर्ना दर%		स्थानीय	९४.३	९३.७	९४.०	१००			Flesh Report
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय	९३.४	९९		१००			
२.६	कक्षा ६-८ कूल भर्ना दर%		स्थानीय	९४.३	९५.५	९६.२	९७.१			Flesh Report
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय	११०.४	११०.४	११०.४	११०.४			
२.७	आधारभूत तहकक्षा ८ पूरा गर्ने दर		स्थानीय	७५.४	८५	९०	९५			
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय	७९.३	८०.५	८८.५	९०.५			
२.८	आधारभूत तहकक्षा१ -८ लैङ्गिक समता दर		स्थानीय	०.००१	०.०१	१.०१	१.०१			
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय	१.०१	१.०१	१.०१	१.१			
२9.	कक्षा ३ सिकाइ उपलब्धी	नेपाली	स्थानीय	५२.२	५३.१	५५.१	६५.२			
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय							
		गणित	स्थानीय	३८.१	३९.२	४७.३	५५.१			
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय							
		अंग्रेजी	स्थानीय	३३.५	३४.५	४२.१	४५.३			IEMS
			प्रदेश							

			राष्ट्रिय							
२10.	कक्षा ५ सिकाइ उपलब्धी	नेपाली	स्थानीय	५४	५५	५७.२	६५			IEMS
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय	४५	५२	६०	७०			
		गणित	स्थानीय	३२.१	३३.२	३५.५	५०			**Flesh Report**
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय	२८.३	४०	६०	७०			
		अंग्रेजी	स्थानीय	६०	६०	६२	६५			IEMS
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय							
२.११	कक्षा ८ सिकाइ उपलब्धी	नेपाली	स्थानीय	३०	३२	३५	५०			IEMS
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय	६८.५	७०	७२	७५			
		गणित	स्थानीय	३२	३२	३९	५०			IEMS
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय	५३.५	६०	६५	७०			
		विज्ञान	स्थानीय	२८	२८	३५	५०			
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय							
२12.	कक्षा १-८महिला शिक्षक संख्या%		स्थानीय	१८	१८	२०	२५			
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय	४३.७	४५	५०				
३.माध्यमिक शिक्षा) कक्षा ९-१२(										
३1.	कक्षा ९-१२ खुद भर्ना दर%		स्थानीय	३७.५	३१.८	३४.९	३७.५	३१.८	३४.९	
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय	४७.६		६५				
3.2	कक्षा ९-१२ कूल भर्ना दर%		स्थानीय	१११.८७	१११.८७	११०	१०५			flash report
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय	७१.४			९९			
3.3	माध्यमिक तहकक्षा ९-१२ महिला शिक्षक%		स्थानीय	०.००१	०.००१	०.०१	०.१	१.१ १.२		IEMS
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय	२०.६	२२	२७	३३			
3.5	माध्यमिक तहकूल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता दर		स्थानीय	०.२	०.१	०.२	०.२			IEMS
			प्रदेश							

		राष्ट्रिय	१.०२	१	१	१			

अनुसूची ३

शिक्षक दरबन्दी

सि.नं.	विध्यालयहरुको नाम र ठेगाना	स्थानिय तह	स्विकृत दरबन्दी र राहत बिबरण												कैफियत
			कक्षा १ देखि ५			कक्षा ६ देखि ८			कक्षा ९ र १०			कक्षा ११ र १२			
			दरवन्दि	राहत	जम्मा	दरवन्दि	राहत	जम्मा	दरवन्दि	राहत	जम्मा	दरवन्दि	राहत	जम्मा	
१	श्री रा.नि.मा.बि.सल्लेरी	मोहन्याल	१	२	३	०	०	०	०	०	०			०	
२	श्री कालिका रा.नि.मा.बि.राक्सा	मोहन्याल	१	२	३	०	०	०	०	०	०			०	
३	श्री रा.प्रा.वि.चोसेकांडा	मोहन्याल	२	१	३	०	०	०	०	०	०			०	
४	श्री दिपेन्द्र रा.नि.मा.वि.भत्कुडी	मोहन्याल	२	१	३	०	०	०	०	०	०			०	
५	श्री कर्णाली प्रा.वि.रांगामलेखा	मोहन्याल	१	२	३	०	०	०	०	०	०			०	
६	श्री मोहन्याल प्रा.वि.वादेगौजा	मोहन्याल	२	१	३	०	०	०	०	०	०			०	
७	श्री शान्ति मा.वि.फल्लेबिसौना	मोहन्याल	२	१	३	०	३	३	०	०	०			०	
८	श्री जाल्पा नि.मा.वि.राजकांडा	मोहन्याल	२	१	३	०	०	०	०	०	०			०	
९	श्री सरस्वती प्रा.वि.सेतिखोर	मोहन्याल	१	२	३	०	०	०	०	०	०			०	
१०	श्री चिउरेलीमाला प्रा.वि.तिउले	मोहन्याल	०	३	३	०	०	०	०	०	०			०	
११	श्री सुनपाल प्रा.वि.सांवा	मोहन्याल	०	३	३	०	०	०	०	०	०			०	
१२	श्री भैरव नि.मा.वि. नौलाकोट	मोहन्याल	१	२	३	०	०	०	०	०	०			०	
१४	श्री त्रिवेणी मा.वि.वढीगाउ	मोहन्याल	३	१	४	३	१	४	१	३	४		२	२	
१५	श्री अरनिको रा.नि.मा.वि.कुइने	मोहन्याल	३	१	४	०	२	२	०	०	०			०	
१६	श्री मष्टाबण्डाली प्रा.बि.ओखडेकोट	मोहन्याल	०	३	३	०	०	०	०	०	०			०	
१७	श्री रा.मा.वि.सोल्टा	मोहन्याल	५	२	७	०	२	२	०	४	४		२	२	
१८	श्री कालिका नि.मा.वि.अजिंगरे	मोहन्याल	१	३	४	०	०	०	०	०	०			०	
१९	श्री नवदुर्गा नि.मा.वि.ताम्चा	मोहन्याल	२	१	३	०	२	२	०	०	०			०	

२०	श्री मोहन्याल नि.मा.वि.वढिकथाई	मोहन्याल	०	३	३	०	०	०	०	०	०			०	
२१	श्री पासाङ्ग प्रा.वि.कसेनी	मोहन्याल	०	३	३	०	०	०	०	०	०			०	
२२	श्री जनता नि.मा.वि.बागेरवा	मोहन्याल	०	१	१	०	०	०	०	०	०			०	
२३	श्री जनजागृती प्रा.बि.जामिरे	मोहन्याल	०	०	०	०	०	०	०	०	०			०	
२४	श्री जनजागृती प्रा.बि.राजिरेक्चा	मोहन्याल	०	०	०	०	०	०	०	०	०			०	
२५	श्री मुनाल प्रा.बि.पुर्बसोल्टा	मोहन्याल	०	०	०	०	०	०	०	०	०			०	
२६	श्री शिबकल्याणी प्रा.बि.पायागाउ	मोहन्याल	०	०	०	०	०	०	०	०	०			०	
२७	श्री लालीगुरास प्रा.बि.बुढेआम	मोहन्याल	०	०	०	०	०	०	०	०	०			०	
२८	श्री सरस्वती प्रा.वि.राताखाली	मोहन्याल	०	३	३	०	०	०	०	०	०			०	
२९	श्री रा.मा.वि.पाल्सा	मोहन्याल	३	०	३	४	०	४	०	०	०			०	
३०	श्री सुनपाल नि.मा.वि.विर्खेत	मोहन्याल	१	२	३	०	२	२	०	०	०			०	संसोधन
३१	श्री मोहन्याल नि.मा.वि.कठिउर	मोहन्याल	२	१	३	०	०	०	०	०	०			०	
३२	श्री रा.प्रा.वि.रज्मा	मोहन्याल	२	१	३	०	०	०	०	०	०			०	
३३	श्री मोहन्याल प्रा.वि.खलुवलु	मोहन्याल	२	१	३	०	०	०	०	०	०			०	
३४	श्री जनजागृति प्रा.वि पाल्सा	मोहन्याल	०	१	१	०	०	०	०	०	०			०	
३५	श्री धम्कोट प्रा.वि.धम्कोट	मोहन्याल	२	१	३	०	०	०	०	०	०			०	
३६	श्री मोहन्याल रा.प्रा.वि.कटौजे	मोहन्याल	१	२	३	०	०	०	०	०	०			०	
३७	श्री विध्यान्चल प्रा.वि.न्यौलाड	मोहन्याल	१	२	३	०	०	०	०	०	०			०	
३८	श्री नवबिहानी प्रा.बि.सालघारी	मोहन्याल	०	०	०	०	०	०	०	०	०			०	
३९	श्री महेन्द्र मा.वि.कोल्तडी	मोहन्याल	३	१	४	१	१	२	०	०	०			०	

४०	श्री भृकुटी मा.वि.खिमडी	मोहन्याल	३	१	४	२	१	३	०	२	२			०	
४१	श्री मालिका नि.मा.वि.नावली	मोहन्याल	२	१	३	०	०	०	०	०	०			०	
४२	श्री घोडालिङ्गे नि.मा.वि.कुण्ठापानी	मोहन्याल	२	१	३	०	०	०	०	०	०			०	
४३	श्री भृकुटी प्रा.वि.पण्डौन	मोहन्याल	२	१	३	०	०	०	०	०	०			०	
४४	श्री सुनपाल प्रा.वि.नारङ्गे	मोहन्याल	१	२	३	०	०	०	०	०	०			०	
४५	श्री कालिका नि.मा.वि.चिरकट्टे	मोहन्याल	२	१	३	०	०	०	०	०	०			०	
४६	श्री गगन प्रा.बि.पण्डौन	मोहन्याल	०	०	०	०	०	०	०	०	०			०	
४७	श्री जनता प्रा.वि.सुगरसाप्रे	मोहन्याल	०	०	०	०	०	०	०	०	०			०	
४८	श्री कर्णाली प्रा.बि.पिपलसैन	मोहन्याल	०	०	०	०	०	०	०	०	०			०	
४९	श्री भृकुटि प्रा.बि.चिसिल्ले	मोहन्याल	०	०	०	०	०	०	०	०	०			०	
५०	श्री अरुणोदय प्रा वि मालिकाडाँडा ५	मोहन्याल	०	०	०	०	०	०	०	०	०			०	
५१	श्री कचाली शिक्षा सदन प्रा वि कचाली ७	मोहन्याल	०	०	०	०	०	०	०	०	०			०	
	कुल जम्मा		६०	६३	१२३	१०	१६	२६	१	९	१०		४	४	

अनुसूची ४

बाल विकाश सहजकर्ता को बिवरण

संघिय ससर्त अनुदानबाट त भ निकासा हुने बालविकास शिक्षक विवरण

सि.नं.	विद्यालयको				सञ्चालित		बालविकास शिक्षकको नाम	नियुक्ति मिति	शैक्षिक योग्यता	बालविकास शिक्षकको फोन नं
	कोड	नाम	वडा	टोल	कक्षा	तह				
१	710400001	कालिका आवि	१	राक्सा	८	आधारभूत	पार्वति बडुवाल	२०६८।१०।१०	B.Ed.	
							बिनिता बुढामगर	२०७३।८।१	I.Ed.	
२	710400002	राष्ट्रिय आवि	१	चोसेकाँडा	८	आधारभूत	मित्रा कुमारी साउँद सहकारी		I.Ed.	9866816944
३	710400021	मोहन्याल मावि	१	बडिकाथाई	१०	माध्यमिक	बिर्ख ब बुढा	2063.8.1.	IA	9848442871
४	710400026	शिव कल्याणकारी आवि	१	पायागाउँ	४	आधारभूत				

५	710300007	कालिका आवि	२	चिरकट्टे	८	आधारभूत	चम्फा खडका	२०७२।५।१०	I.Ed.	9769585854
६	710300001	महेन्द्र मावि	२	कोल्तडी	१०	माध्यमिक	यमुना कुमारी उपाध्याय	२०७३।०१।२६	I.Ed.	9848807486
७	710300002	भृकुटी आ वि	२	पण्डोन	५	आधारभूत	ईश्वरी सापकोटा	२०६९।९।१३	SLC	9869529626
८	710300003	मालिका आवि	२	नावली	७	आधारभूत	दल बहादुर बुढामगर	२०७२।१।२२	SLC	9868720345
९	710300005	घोडालङ्गे आवि	२	कुण्टापानी	८	आधारभूत	शान्ति बुचा(घर्ति) मगर	२०७६।०१।०१	I.Ed.	9860526592
१०	710300006	सुनपाल आ वि	२	नारंगे	५	आधारभूत				
११	710300010	कर्णाली आवि	२	पिपलसैनी	५	आधारभूत				
१३	710300011	भृकुटी आवि	२	चिसिल्ले	५	आधारभूत				
१४	710400003	शान्ति मावि	३	फलेबिसौना	१२	माध्यमिक	नविना बगालेमगर	२०६२।३।१०	I.Ed.	9848695317
१५	710400004	नवदुर्गा आवि	३	ताम्चा	८	आधारभूत	ईन्द्रदेवी गाहापुनमगर	२०७५।१।२	I.Ed.	9762775166
१६	710400005	कर्णाली आवि	३	राङ्गामलेखा	५	आधारभूत				
१७	710400011	राष्ट्रिय आवि	३	सल्लेरी	८	आधारभूत	नन्द बहादुर बटाला	2065.3.29	I.Ed.	9765319405
१८							शारदा बोहरा बटाला	2079.4.30	I.Ed.	9865778720
१९	710400013	भैरबमाला मावि	३	सुगरखाल	१०	माध्यमिक	जानकी उपाध्याय	२०६२।१०।६	SEE	9868290833
२०							तिलानन्द भाट	२०७९।१०२	I.Ed.	9841473728
२१	710400014	दिपेन्द्र आवि	३	भत्कुरी	८	आधारभूत	तुल सिं कुबर	२०६०।१०।२	SLC	9848405263
२२	710400018	सुनपाल आवि	३	सावा	५	आधारभूत	भुमीसरा जैशी	२०७३।२।१२	SLC	9842694016
२३	710400024	जनजागृति राष्ट्रिय आवि	३	राजिरेक्चा	५	आधारभूत	चन्द्रकला भट्ट	२०७२।१२।१७	SLC	97483046096
२४	710400027	लालीगुराँस आवि	३	बुढीआम	५	आधारभूत				
२५	710250007	महुन्याल आवि	४	पट्रेनी	८	आधारभूत	धना मल्ल बम	२०७१।१०।११	SEE	9865948494
२६	710250002	मोहन्याल आवि	४	खलुबलु	५	आधारभूत	चम्फा मसाङ्गीमगर	२०७२।८।२२	Ied	9749958299
२७	710250003	राष्ट्रिय आवि	४	रज्मा	५	आधारभूत	पार्वति मास्की मगर	२०६७।०२।३	I.Ed.	9869564689
२८	710300004	भृकुटी मावि	४	खिमडी	१२	माध्यमिक	संगित कुमारी तिवारी	२०७५।१२।१५	एम एड	9844834823
२९	710300008	गगन आवि	४	बडीखर्क	५	आधारभूत	बबिता शाह	२०७३।०१।१३	I.Ed.	9868803397
३०	710300009	जनता आवि	४	शान्तिपुर	५	आधारभूत				
३१	710250001	राष्ट्रिय मा वि	५	पाल्सा	१०	माध्यमिक	तुलाराम बाठामगर	२०६२।७।२३	SLC	9842464269
३२	710250004	विन्ध्यांचल आ वि	५	न्यौलाड	५	आधारभूत				
३३	710250005	धम्कोट आ वि	५	धम्कोट	५	आधारभूत	निर्मला कुमारी भाट	२०७६।१।३०	I.Ed.	9868501863
३४	710250006	मोहन्याल रा आ वि	५	कटौजे	८	आधारभूत	शर्मा कुमारी बिक	२०६६।१।१५	I.Ed.	9868812791
३५	710250008	सुनपाल आ वि	५	बिर्खेत	८	आधारभूत				
३७	710250009	सरस्वती आवि	५	राताखाली	५	आधारभूत	विमला बाठामगर	२०६७।१।१०		
३८	710250010	जन जागृति आ वि	५	त पाल्सा	५	आधारभूत	कमला कुमारी बुढा	२०६९।८।२२	I.Ed.	9847512508

३९	710250011	नव विहानी आवि	५	सालघारी	५	आधारभूत	तारा कुमारी रानामगर	२०६७।२।१८		
३९	710250012	अरुणोदय आ वि	५	मालिका	५	आधारभूत				
४०	710400006	कालिका मावि	६	अजिङ्गरे	१०	माध्यमिक	प्रतिभा तिमिल्सैना	२०६७।२।१२	I.Ed.	9865951127
४१	710400008	चिउरेलीमाला आवि	६	तिउले	५	आधारभूत	बिम्बिसार थापामगर	२०७५।६।१२	I.Ed.	9742327999
४२	710400012	मोहन्यालय आवि	६	बादेगौजा	५	आधारभूत				
४३	710400017	राष्ट्रिय मावि	६	सोल्टा	१२	माध्यमिक				
४४	710400019	सरस्वती आवि	६	सेतिखोर	६	आधारभूत	स्वस्तिका जैशी	२०७२।९।१२	SEE	9768
४५	710400022	जनता आवि	६	बागरेवा	८	आधारभूत	कमला देवि थ्यायत	२०६८।७।१	I.Ed.	9868873082
४६	710400025	मुनाल आवि	६	पूर्वसोल्टा	५	आधारभूत				
४८	710400007	अरनिको राष्ट्रिय आवि	७	कुईनै	८	आधारभूत	लक्ष्मी कुमारी अधिकारी	2063.10.6	B.Ed.	9848413742
							रिता कुमारी बिष्ट	2065.3.15	I.Ed.	9863379310
४९	710400009	मष्टाबण्डाली	७	ओखडेकोट	७	आधारभूत	कर्ण बहादुर बोहरा	२०७२।१०।१७	I.Ed.	9848601223
५०	710400010	जालवा आवि	७	राजकाँडा	५	आधारभूत				
५१	710400015	भैरब आवि	७	नउलाकोट	८	आधारभूत				
५२	710400016	त्रिवेणी मावि	७	बडिगाउँ	१२	माध्यमिक	रुपा विक साहु	2063.5.1	I.Ed.	9841412204
५३	710400020	पासाङ आवि	७	कसेनी	५	आधारभूत	अरुणा भण्डारी	2076.10.19	I.Ed.	9847574944
५४	710400023	जनजागृति आवि	७	ज्यामिरे	५	आधारभूत				
५५	710400031	कचाली शिक्षा सदन आवि	७	कचाली	३	आधारभूत				
जम्मा										

अनुसूची ५

मोहन्याल गाउँपालीका १० बर्षे शिक्षा क्षेत्र योजना निर्माण कार्यदल

१. श्री पिरम बुढा संयोजक

२ .श्री टेक बहादुर अधिकारी सदस्य

३ .श्री यम गिरी सदस्य

४ .श्री दिर्घ जैशी सदस्य

५ .श्री कविराज धामी सदस्य

६ .श्री दान बोहरा सदस्य

७ श्री चक्र विष्ट सदस्य

८श्री टेक बहादुर साउँद सदस्य

९.लक्ष्मी साउँद